

MAKKAI SÁNDOR

SÁRGA VIHAR

ELSŐ KÖTET

MÁSODIK KIADÁS
16—17. ezer

R É V A I

Copyright by Genius, Budapest, 1934

ELSŐ FEJEZET

I.

Hajnal óta szakadatlan egymásutánban érkeznek az emberek a királyi kancellária várótermébe. A tárt ablakokon harsogva dől ki a lárma. Senki se kíméli a tüdejét. Szenvedélyes szóvihar csapkodja a kancellár ajtóját.

A zárt, érlemezekkel borított szárnyas ajtó előtt, jobbról-balról két fegyveres őr áll. Szemük a megszokás közönyével nézi az urak izgatott kavargását. Így megy ez napról-napra. Mióta Béla király csak a kancellárokon át intézi a dolgokat, mindenkinek tízannyi a baja, mint régen, mikor még bárki élőszóval magának a királynak mondhatta el. Eleget híresztelték, hogy ez a hivatal az ügyek gyorsabb lebonyolításáért keletkezett, de a valóságban csak megsokszorozta az időt is, az ügyeket is. Még nem volt példa reá, hogy valaki meg lett volna elégedve a döntéssel, amit itt kapott. A királyt pedig országszerte gyalázták miatta, hogy elzárkózik az igazságot keresők elől s prédájául veti őket a kényük-kedvük szerint ítélkező tisztviselőknek. Így a kancellária váróterme naponként szenvedélyes jelenetek színhelye volt. A befelé igyekvők a türelmetlenségtől, a kifelé jövők az elégedetlenségtől ordítottak.

De ma a szokottnál is nagyobb az izgalom, mert vala-

honnan az a hír kelt szárnyra, hogy a közelgő háború miatt bezárják a kancelláriát és elintézetlenül marad s nyilván örökre él is felejtődik százak és százak keserves jussa.

Pedig az igazságkeresők megesküdtek volna reá, hogy az egész háborút éppen csak azért találták ki, hogy elüthessék őket az igazuktól. Mióta, szinte másfél eszten-deje, a király és az urak ráhozták az ország nyakára a kúnokat, egyébről se lehet hallani, mint hogy az országra végveszedelem következik. Jönnek a Tártárosz ördögei, hogy ellepjék s kipusztítsák az életnek még az irmagját is. Ha az ember dühbejön s megkólint egy háza körül ólálkodó kún tolvajt, az ispán azzal sózza reá a büntetést, hogy háború előtt szégyen és gyalázat belső viszályt kelteni a király szövetségesei és az ország népe között. Ha valaki panaszkodni mer a szomszédjára, mert az elszántotta a földjét, a bíró azzal utasítja el magától, hogy mikor ellenség áll a kapuk előtt, nem szabad apró sérelmek miatt kákán bogot keresni s megzavarni az egyetértést. Ha meg a király emberei jönnek a szegény szabadokra kvártélyért, adóért, új és új követelésekkel, megint csak a nagy veszedelemmel fojtják belé a panaszt az embe-rekbe. Pedig ma már a gyermek is tudja, hogy Tártárosz nevű ország nincs is a világon, az egész csak kitalált mese, hogy elérítsék s agyonhallgattassák vele mindazokat, akiknek jajgatása az igazságtevő király trónusát keresi. Aki csak egyszer is megfordult egy vásáron vagy részt vett egy búcsún, az mind jól tudja, hogy mi is az igazság ebben az egész rémmesében. Mert a kalmárok, akik az egész világot ismerik, régen megsúgták mindenkinek, aki

csak egy dénár áru portékát vásárolt tőlük, hogy azok az ördögi tatárok nem mások, mint oroszok és kúnok, akik sok régi vereség, hódoltatás, felprédálás niatti bosszújokban összeesküdtek Magyarország ellen s azzal az alávaló hazugsággal, hogy a pokol fiai elől kénytelenek menekülni, most mind ellepik az országot s majd adott jelre itt bennt rohanják meg s fojtják vérebe a jó buta magyart. A kun banda máris úgy viseli magát, mintha ő volna az úr ezen a földön. A keserves magyar verejték gyümölcseit szemérmetlen nyíltsággal lopkodja, tépi magához s miért ne tenné, mikor mindenki védi s neki ad *igazat*, aki a törvény öröül állítottatott a helyére ? Irtóztató gázság történik itt, mindenki tudja, suttogja, sus-torogja s bárcsak égreordító üvöltés lenne belőle, amíg nem késő... hogy meghallaná a király is! Mert ez a szörnyűség, hogy az oroszok és kúnok cinkostársai, akik ott büszkélkednek az udvarban, elhitették a királlyal az országontó vihar közeledésének rémmeséjét s rávették, hogy szövetségeseinek s barátainak tekintse ezeket a hízelkedve s hódolva besompolygó farkasokat, akik majd legelőször őt fogják ízekre szagatni. Sikertült nekik elfordítani a király szívét saját húséges népétől s lázadónak, összeesküvőnek tüntetni föl előtte éppen az igazi magyarokat, akikben egyedül bízhatna. S a király hisz az ellenségnek s nem bízik a barátban, mert a király beteg...

Legalább százan tolonganak ma itt a zárt ajtó előtt. Egyik a másikat hergeli mind vadabb kiabálásra. Végül a saját szavát se hallhatja senki. Kivörösödött, izzadó arcok s vadul forgó szemek merednek a két katonára, akik kardosán, lándzsásan jelképezik a tiltó és visszautasító

hatalmat, amely az ő jussuknak útjába tornyosodéit. Zord, harcias alak mind a kettő, az egyik már deres, a másik még szinte gyermek, de mind a kettőnek kiviaszkozott fekete bajusza van, melynek előreugró hegyei is mintha fegyverzetük része lenne, úgy mered szembe a tömeggei. A szemük se rebben, pedig éppen róluk példálózik egy kurtanyakú, lilaszínűre hevült vidéki uraság, feléjük suhintva óriási lapáttenyerével, miközben a szomszédja fülébe ordít:

— Ide be nem jutsz ma, komám, a mindenségít ennek a keserű világnak! Ládd-é, fegyverrel őrzí magát tőlünk a kancellár úr őnagysága, hogy a szeme közé ne köphsed a jussodat!...

A másik deresüstökü, hajlottgerincü öreg úr, dühösen sodorint harcsabajuszán, a szeme vérekes sarkából nyilazva a katonákra:

— Valamikor a királyhoz is akkor mentem, amikor akartam. Ma? Ki láthatja a királynak csak az árnyékát is? Még a kancellárjához se tudok bejutni, jó két hete. De ha másként nem lesz hamarosan, azt mondom, olyat teszek, hogy ...

Most egy harmadik úr elegyedik bele a beszédbe, akinek izzadtan csapzik homlokába a haja s már régen rekedtre kiabálta a gégejét:

— Tévedsz, urambátyám! — rikoltja az öreg arcába. — Igenis lehet látni a királyt. Akár minden nap. Lehet beszélni vele napestig is... Csakhogy kinek? Nem nekem, nem is neked és senkinek, aki elkövette azt a marhaságot, hogy magyarnak született ebben a szép országban

Mért nem születél kunnak, he? Mért nem búttál te is csak a minap ide a sátorod aljával, csavarogni, lopni, garázdálkodni? ... Bezzeg volna becsületed a magyarok királya előtt! Mi vagy te, meg te, meg te — mutatott körös-körül az odatódulókra — és mi vagyok én, meg mind, akik itt vagyunk? Holmi foglaló magyarok vérei, egyszóval semmiházi tekergők!... Kán légy, kán légy, az ebanyját neki, ha a királlyal akarsz komázni! Akkor nem kell instanciáznod, betoppansz hozzá, amikor kedved tartja, akárcsak egy adj' Istenre is!

Keservesen elkacagta magát, mint a vércsevijjogás.

A közelálló embereket pillanat alatt lángbaborította ez a beszéd s ez a kacagás. Ordítva helyeseltek, kardjukkal verve a márványpadló kockáit, vad átkokat üvöltve.

— Igaza van Csornának!

— Csak a kunnak áll a világ!

— Akasztófára velük!

— Ki kell irtani még az ebét is!

Nagyhirtelen olyan szél kavardott föl, hogy odarántotta a távolabb álló s egymás között kiabáló csoportokat is az ajtó elé. Csorna élt az alkalommal. Karjaival hadonászva terelte magára a figyelmet. Sikerült. Lassanként mindenki elnémult, hogy hallja ezt az embert, aki végre hangot mer adni az elfojtott indulatoknak. Valamennyi szem részegeződött, égő várakozással s ő kidagadt szemekkel, tajtékozó szájjal szónokolt:

— Testvéreim, kisémmizett, meggyalázott, koldus magyarok! Ti szabad magyarok! Ide hallgassatok! Igen, azt mondtam, hogy csak a kún ebeknek lehet komázni a

magyarok királyával. Többet is mondhatok, ha akarj átok!

— Akarjuk! — kiáltották egyszerre tízen is. Csizmák dübörögtek a kőpadlón, szablyák csattogtak s izgattott hördülés futott végig az egész termen.

— Hát ha akarjátok, tudjátok meg, hogy vannak a kunnál is rosszabb ördögök ebben az országban! Nagy urak, udvari tányérnyalók, akik a kúnokat is behozták s a király nyakára ültették! Lám, én meg te, meg itt mind, itt nyavalygunk a dolgainkkal ebben a drága munkaidőben, hiába! Bezzeg az ő dolgukat nem a kancellárián igazítják. Eligazítják ők maguk egymás között, odabenn a palotában! Csak nekünk, csak a magyarok igazi derekának kell itt csengenünk s lesnünk hetekig, amíg kegyesen kirugdálnak a bajunkkal együtt!...

— Szent igaz! — penderült ki a tömegeből egy alacsony köpcös magyar, égneálló túskehajjal, mint valami sündisznó. Kurta karjaival hadonászott, hogy meghallgassák: — Harmadik hete, — lihegte — hogy beadtam az instanciámat ide, az elszántott földem miatt. A harmadik határba kellett kutyagolnom, hogy a fráter megírja s két aranyat kért érte. Két aranyat, értitek? A boldogságos Szűz oltárára, persze! — kacagott fel fogcsikorgatva. — Már egy hete szántani lehetne s itt kell lopnom a drága napot, azt a hétcsillagát!... Hát ne pukkadjon meg az ember a méregtől, mi?

— Az semmi! — torkolta le egy másik. — Én másodszor vagyok már itt s több egy hónapjánál, hiába! A lovat is el kellett adnom, hogy a fogadás ki ne hányjon

az adósságomért. S a jussom? Azt leshetem ehol a kulcslyukon, ni! — bökött fekete ujjával az ajtóra.

Erre össze-vissza kiabálás zúdult föl. Egyik a másra licitált a maga esetével. Csak egy bikahangú óriásnak sikerült végre is erőt venni a zűrzavaron, akinek idő kellett, amíg vastag vérét kellőképpen fölgyujtotta a méreg, de aztán egyszeriben túlbömbölte a vihart:

— Mit nyávoztok itt? — dördült bele a hangzavarba. — Álltok a zárt ajtó előtt, mint a hornyuk. Hát hol a jussunk? Ott ni, az ajtó mögött! Kúnokról meg fölatrokról locsogtok... Hisz' majd ellátjuk a bajukat, ha egyszer erőre kaptunk! De hol az eszetek?... Még mindig nem látjátok, hogy ezek a kancelláriabéli urak a mi királyaink. Hát van nekünk más királyunk is? Hát mehetünk panasza ezek ellen valakihez? Kik azok, akik úgy nyomnak vagy segítenek, ahogy nekik tetszik?... Ezek, ezek ott az ajtó mögött! Törjük be már egyszer és szorítsuk ki belőlük az igazunkat... a lelkükkel együtt, ha más-ként nem adják!

Dermedt csend szakadt a teremre. Az emberek szeme összevillant s aztán egyszerre minden fej, mint egy titkos vezényszóra, az örök felé fordult. A kezek önkénytelen rándulással a szablyák markolatára fonódtak.

És ebben a viharerhes csendben egymásra villant a két ajtóőrző katona szeme is. Egyszerre felemelték lándzsáikat s a fegyverek ércnyele csattanva feküdt keresztbe a küszöbön. Ugyanakkor jobbjukban vállhoz villant a kard, mint két rebbenéstelen tiltó láng.

A másik pillanatban a vérreingerelt tömeg fölordí-

tott, mint a mennydörgés s a szablyák süvöltve villámoltak ki hüvelyükből.

két egyszerű paraszti katona a kötelesség vasarcával nézte szemközt a biztos halált.

Mégis a fiatalabbnak kiszaladt a foga közül egy halk szisszenés:

— Levágnak...

Az öregebbik mozdulatlan arccal mordult vissza a szája szélén:

— Ne moccanj!

— Vágd! — bömbölte az óriás az ajtónak szökve), csapásra emelt pallosával.

— Védd! — csattant az öreg katona vezényszava s a két szablya keresztelésén tüzsókot lobbantott a lecsapó pallos, az örök feje felett.

Az egymáson fekvő pengék mögött, mintha csak ez a kardcsapás szelte volna ketté, kicsapódtak az ajtó ércszárnyai.

Különös, természetfeletti csendben dermedt meg a jelenet, háttérében a magasra emelt kardok erdejével.

Az ajtó nyílásában ott állott a király.

Oroszláni mozdulattal emelte föl a fejét, kissé előre-hajolt vállalai felett s míg átható mély tekintete a tömegre szegződött, karjait lassan keresztbefonta a mellén. Pupillái összehúzódtak, mintha nagyon messzire nézne maga elé, vagy nagyon vissza önmagába. És mégis mindenki úgy érezte, hogy ezek a mereven csillogó szemek egyenesen a lelke fenekére fúródnak. Két mély, fájdalmas ránc sötét barázdája futott alá a keményen összeszorított keskeny száj szélein. Az összehúzott szemöldökök között ma-

gasba nyílt a kimondhatatlan gondolatok temetőárka. Vállaira omló dús haja barna hullámaiból felvetődő ezüstsálak villogtak ki, mint Gondpatak bujkáló halai.

Talán sokuk ismerte, talán egyikük se. De most mindenki tudta, hogy ki ez. A sokaság halk morajjal húzódtott hátra, mint a távolodó égháború s a kardok ernyedtt villámokként hullottak alá a fejek föül.

Remegve csúszott le az óriás pallosa a katonák szabályairól s bölényvállai megroskadtak a rászegzett tekintet lökése alatt.

— Hogy hívnak téged? — kondult a király szava. Előrelépett s jobbát hirtelen kinyújtva, mutatójával megérintette az óriás mellét. Az megtántorodott, mintha buzogányütés érte volna.

— Jánosfia Jánosnak, Kegyelmes Uram — nyögte, mint egy tettenért fiúcska, lehorgasztott fejjel.

— Miért húztál fegyvert a királyra? — csattant röviden, élesen a kérdés.

Jánosfia János lassan felemelte a fejét. Nagy vörös arcáról minden vér lefutott s olyan lett, mint a meszelt fal. A szemeibe gyermekes rémület ült ki:

— A ... királyra ?... — hebegte fogvacogva. — Isten úgy segítjen, Kegyelmes Uram, soha!...

— Ti támadtatok? — fordult most a király szeme az örökre.

Az öreg katona tisztelegve húzta ki magát:

— Tiltakoztunk a királyra emelt fegyver ellen.

— Te szabad magyar úr vagy s ezek tanítsanak meg tisztességre? — szúrt a félelmes tekintet a reszkető emberbe.

Jánosfia János nem bírta tovább. Térdreesett, hogy megdöndült bele a márványpadló.

— Büntess meg, Kegyelmes Uram — lihegte szakadozva. — Hetek óta várom a jussomat... A kancellárián semmit se intéztek... Ezek itt mind „ Elfutott a méreg ... Csak a kúnknak van igaza, meg a hatalmasoknak... ott körülötte.. .Mi magyarok ... mi szegény magyarok ... mi...

Keserűen elfacsarodott a toroka s megrendítő férfikönny csordult ki vérmes szeméből.

— Kelj fel — mondta a király a szemébe nézve.

Az óriás felkászálódott, öklével törölte ki a szemét s a szája reszketett az indulattól.

— Ki lazított? — kérdezte a király, körüljártatva tekintetét a dermedten hallgató csoporton.

Lehajtott fejjel előlépett Csorna.

— Én mondtam, Kegyelmes Uram ...

— Nem mondtad, hanem ordítottad ...

— Én ordítottam, — bólított engedelmesen Csorna — hogy kún legyen, aki Kegyelmességedet látni akarja... Mert magyarnak ez nem adatott, Kegyelmes Uram, ha csak nem udvarbéli és ha udvarbéli, akkor már nem magyar ... Én kiáltottam, hogy a nemzet derekának, már mint nekünk itt, csak nekünk kell instanciáznunk minden dolgunkért s leshetjük a kancellária kulcslyukán ...

— Azt én mondtam! — hökkentett bele a vállalás hevétől elragadva az illető. A lovamat is el kellett adnom, Kegyelmes Uram, mert a fogadós ki akart már dobni, olyan régen élek a nyakán, a jussomat várva.

— Én is panaszkodtam, — jelentkezett hevesen a kis

tüskés — hogy az elszántott földemért három hete várok itt s hogy két aranyat kellett adnom a fráternek, amért megírta az instanciámat...

Erre meglódultak az emberek s forró indulattal mindenki vállalta, hogy ő is, ő is, ő is lármázott, lázonzott, dühöngött. A szemek újra megvillantak, csőr dültek a kardok a padlón s az elfojtott mordulások heves kiáltásban törtek ki. S mégis, nem harag volt már ez, hanem valami reménykedő s boldog sírvakacagás, melynek már nincs is többé panaszja, mert elég neki, hogy kiömölhet a szívből, annak lábai elé, akinek igazságtevéséért epedett s akit meglátni már maga az igazságtevés.

— Elég, elég — integetett a király meglágyult tekintettel. — Értelmetlen emberek, hát nem bíztatok a királyban?

— Csak a királyban bízunk! — kiáltottak egyszerre mind.

A király föltartotta a kezét. Csend lett megint. Ekkor hátra fordult s megszólalt:

— A kancellár úr!

Az ajtóból Bánca István váci püspök, a főkancellár lépett elé, meghajtva fejét. Középkorú, szép szomorúarcú ember, nagy világító fekete szemekkel. Széles, sápadt lomloka csupa értelem, keskeny arcán az örökös tépelődő gond önkínzó fájdalma, vékony ajkai maga a lepecsételt titok. Finom törékeny alakja a szellem emberéé. De ahogy keményen összeszorítja az ökleit, az inak kifeszülnek rajta, mint a pattanó rugók s ezek az acélkezek mutatják az elszánt akarat emberét.

Most már második éve, hogy Mátyus prépost utódja

lett a kancellária vezetésében, miután a prépost püspök, aztán esztergomi érsek lett. *Jaj neki, hogy* a főpap Őt ajánlotta utódjául a királynak. Ez a rettenetes hivatal lelkiismeretes embernek maga a pokol.

— Miért nem kapják meg az ítéletet ezek az emberek? — kérdezte a király.

— Kegyelmes Uram, — válaszolt nyugodt, csöndes hangon a főkancellár — arra igyekszem, hogy becsületesen intéztessem el a dolgokat. De meg kell ismernem előbb valamennyit. Több mint ezer ügyet végeztem el e két év alatt. Hatan dolgoznak mellettem éjjel-nappal a levelek megírásán. De még legalább négyszáz ügy van intézetlen. Az embered türelmetlenek. Mindenki azonnal akarja az igazát. S ha nincs igaza, akkor persze elégedetlen a döntéssel. Mindenik Kegyelmességedre appellál. Döntsön a király egy szóval, azonnal, ahogy meghallgatta a dolgot...

— Ez az igazság! — szólt közbe Csorna és mindenki helyeselt. — Kegyelmes Urunk döntsön a dolgunkban! Hallgassa meg a bajunkat, aztán ítéljen! Abban megnyugszunk, akármilyen lesz.

Valóságos lelkesedés tört ki a teremben. Mindenki ujjongva bizonygatta, hogy ezt akarja.

— Hallgassatok! — intette le őket a király. — Mondtam, hogy értelmetlenek vagytok. A kancelláriát éppen azért állítottam föl, hogy gyorsabban jussatok az igazatokhoz... Ha nem lázonganátok és ordítóznátok itt s hagynátok dolgozni a kancellárokat, minden rendbe jönne. Rendbe jött volna már régen. Hogy nem értitek meg, hogy ma már nem úgy van, mint valaha? Egyma-

gam nem foglalkozhatom mindenki bajával, mert akkor az ország nagy bajai maradnának gyógyíthatlan. Menjetez haza! Gondoskodom, hogy mindenki megkapja, ami igaz. Ne várjatok a levelekre, majd szétküldetem magam. Ne ingereljétek egymást a kancellár urak ellen, mert ezek becsületes emberek és ha nem azok volnának, gondoljátok, hogy megtűrném őket? Menjetez, menjetez haza!

Az emberek zavartan morogtak, de senki sem mozdult.

— Mire vártok? — villant meg a király tekintete.
— Büntetést érdemelnétek és én türelmes voltam hozzátok. Elmehettek békével.

Ekkor ismét megszólalt Csorna:

— Alázatosan köszönjük Kegyelmességed jóságát... De volna egy közös kérelmünk... Azt egy szóval is el'ehetne intézni...

A király csak a szemöldökével kérdezett.

— A kúnokat vigye el rólunk, Kegyelmes Uram! 'zek az átkozott farkasok!...

Egyszerre kitört a düh mindenfelől:

— Elhajtották a juhaimat!

— Elkötötték a lovaimat!

— Agyonverték a béresemet!

— Lányokat raboltak!

— Fölgyújtották az asztagomat!

— Letaposták a szőlőmet!

— Megcsinálták a teheneket! Csupa vért adnak!

— Bűbájosok!

— Boszorkányok!

— Bálványimádók!

— Senki se bünteti őket!

— A bíró is mindig nekik ad igazai.

— Azt mondják: a király parancsa!

Az egész terem lángolt a gyűlölettől. Egy szemvillanásban láthatta most a király, hogy másfélesztendei közelség micsoda örvényt kavart a két nép között.

— Csend! Csend! — kiáltott az ordítózókra. Lasanként elhallgattak. S ő indulatnélküli nyugalommal szólt hozzájuk:

— Csillapodjatok, hiszen tudjátok, hogy ezek a bajok most már hamarosan megszűnnek. Már nem élnek közöttetek, szétosztottam őket tanácsból a pusztákra. Az ispánok őrzik a megyéket és a ti földjeiteket, hogy oda ne tévely ed jenek ... Legyetek értelmesek, magyarok ... Gondoljátok meg, hogy ez a nép mindedig törvény nélkül élt. Pogányok voltak, kóborlók, nyargalok... Nem megy egyszerre a betörésük. Inkább segítetek, minthogy gáncsoskodjatok. És tanuljatok, igenis tanuljatok tőlük... mert jobb katonák, mint ti... Majd, nemsokára ...

Hirtelen elhallgatott. Szemében réveteg fény lobbant meg. Megrázkódott, önkénytelenül végigsimított homlokán a balkezével s most mindenki láthatta rajta azt a babonás hatodik ujját.

Az emberek rámeredtek a kezére s megborzongtak.

Aztán megint megszólalt a király. De egészen megváltozott, mély hangon, mintha valahonnan a föld alól hangzana. Mintha nem is csak ezekhez az emberekhez itt, hanem köröskörül az ország-gyepükig minden lélekhez intézné a szavakat, amiket szívszorító éjféli magányban,

a kietlen sötétségbe meredve, százszor és százszor sutogott már maga elé:

— Miért veszekedtek? Miért töltitek haszontalan panaszokkal a drága időt? Miért törödtök semmisségekkel? Emberek, készüljetek, készüljetek!... Hát nem halljátok a nagy vihar dübörgését?... Hát nem tudjátok?

Az emberek most egymásra néztek, csendesen intettek egymásnak a szemükkel s hangtalan bókolással húzódtak kifelé. Tudták, hogyné tudták volna! Az egész országban tudták, hogy a király beteg. Rémlátások gyöttrik. A Tártárosz fiaitól retteg. Valami ördögsereget vár remegve, ami el fogja borítani az országot. A kúnok hitték el ezt vele, hogy beengedje őket az országba, felenni, prédálni a mások verejtékének keserves gyümölcsét. Ezek az aljas ördögök! Ezek a Tártárosz fiai! Persze a papok is kaptak rajta! Isten ítéletével remegtették a népet, hogy aztán jobban fejhessék. Meg a püspökök, akik azért híresztelték, hogy legyen ürügyük itthonmaradni és ne kelljen a zsinatra menniök, ahová a pápa hívta őket a császár ellen. Csakhogy nem akaródzott nekik az elmenés, mert a tengeren is, a szárazon is Frigyes császár hadai várták őket. Igen, igen, a szerencsenyeknek, meg a zsidóknak is jól jött ez a kún mese, hogy fenyegetőzhessenek a keresztények ellen... Az ostoba paraszt pedig természetesen elhiszi mindezt s már látja is erdők mélyén, mocsarak között, puszták keresztútján, éjszakai sötétségben az ördögöket. ... És mi sem érthetőbb, mint hogy az aljanép ezt is az urak ellen fordítja... Rájuk várja a pokolt s valami esztelen szolgálkoskodással sorsa fordulását bizsergi... Szegény, beteg király!... Éppen azok-

ban bízik, akiktől retteg. Ezekben a hazug, alávaló ká-
nokban, meg a kétszínű, pártfogóikban. A magyaroktól
elfordult, a magyar fegyvert nem tartja jónak s elég-
nek ... Amióta az az eszelős Julián fráter is, meggár-
gyulva valahol Ázsiában, elterjesztette egy nagy magyar
nép pusztulásának s valami közeledő keleti sárkánynak
meséjét, tele van ezzel az egész ország, állítólag még a
kül ső országok is. Most meg néhány orosz fejedelem is itt
dözsöl az udvarban, szentelenül kihasználva a rémhíre-
ket és a király beteges félelmét. Pedig minden józan
ember tudja, hogy az alattvalóik kergették el őket, mint
a kún rablók cimboráit, akikkel együtt rabolták ki a sa-
ját népüket... De a vége csak az lesz, hogy a kunokkal
le kell számolni! És ezzel az egész udvari pereputtyái,
amely a király nyavalyájából élőködik az igazi magya-
rokon !...

A terem kiürült. A király még ott állt egy darabig,
mereven nézve maga elé, mintha egy más, távoli világot
látna.

Végre megszólalt Bánicza István:

— Uram, elmentek..,

A király összerezett. Nehezen eszmélt a valóságra.
Tétován nézett körül. Egyszerre keserű fájdalom vonag-
lított át az arcán s feje a mellére hullott.

— Nem hiszik — suttogeta rekedten.

II.

Szokatlanul korán indult a tavasz ebben az esztenuoben. Alig jártak túl február derekán, de már egyetlen hófolt sem emlékeztetett a télre sehol. A Duna hatalmas árja teljesen akadálytalanul, letisztulva hömpölyíótt a város alatt, szilajul vagdosva a partokat. Napokta még csak báránfelhő sem mutatkozik a világoskék, ííg levegőben. Elbizakodott cinkék serege trillázik a kertekben: „kűnn-csűcsűl! kűnn-csűcsűl !*“ s harsány ébresztőjűkre hiszékeny hóvirágok, ibolyák dugják ki fejűket a zsendűlő fűszálak között. Bokrok, fák fekete ágai izgattottan feszűlnek az égnek s rejtelmes óriási akarat duzzasztja a telt rűgyeket a ragadós mézga alatt, hogy síknltó fűl szabadulással bomoljanak ki az éltető levegűbe. Fdes gyűtrelem vajűdik lűktetve mindenűtt. Részegen dűngű mēhek, szēdűlten csapongű pillangűk rűpkűdik kűrűl tűrelmetlen siettetűssel a tartűzkűdű bimbűkat s mindent betűlt a természet szent, tista nāsűsűvargűsa. A fűld nyugalán szerelemlűza, mint boldogítű ragály terjed át állatokra és emberekre. Mindenki tűrelmetlen. A fēnytűl, melegtűl átítatott levegű, amit belēlekzel, részegítű borként lāngol az ereiben, hogy kiobbantson mindent, ami a tél magányában, a hangfűgű kűd-hű dermesztű takarűja alatt elnyomva sustorgott benne.

A királykisasszonyok az udvarbeli nemes leányokkal s a fiatal királyi lovagokkal ma először nyargaltak ki messzebbre a várból, az erdős dombok alatt hívogató párák mezőkre, önfeledt, boldog rohanás volt ez, összevissza a szemhatárig, tele oknélküli kacagással; kipirult arcok, csillogó szemek, bomlott hajak, ágakon-tüskéken szakadozó fátylak, cél nélkül a magasba lőtt nyílvevesszők futásán való újjongás látszólag olyan értelmetlen kavargása és mégis a legmélyebb értelmű megnyilatkozás, az önmagát kijelentő diadalmas élet ünnepe.

Mikor a játéknak nincs kimondott rendje és rendezője, — és mindig ilyen a legszebb játék — a mélyebb tekintő szem megfigyelheti a titokzatos nagy rendezőnek, a mindent láthatatlanul mozgó Őshatalomnak teremtő működését, amely a maga minden rendszert kicsúfoló s mégis örök szabályosságú ritmusába kényszeríti azokat, akikben ki akarja fejezni a lét örökkévaló titkát. Ennek az önfeledt embercsoportnak rendetlen cikázásában is föl-fölvillan az a különös kígyévonal, melynek tüzes kanyargásában mindegyre egymásmellé kerül egy fiatal pár. Nem is tudja talán, hogy ez a sugárzó délután az ő ünnepe, melyet az egész természet titkos összeesküvéssel neki készített. A körülöttük kavargó testvéri s baráti zűrzavar is mind csak arravaló, hogy kiemelje összefutó életútjaik előre megrajzolt közös vonalát. Ha a fiú a legmagasabbra lőtte nyílvevesszőjét, az ámuló kacagások közül annak az egy leánynak boldog sikoltása csendül ki. Ha nekifutnak az erdőnek, hogy a túlsó völgyben találkozzanak, ők ketten bukkannak ki leghamarabb a fák közül, csodamód ugyanabban a pillanatban. Ha szétreb-

bennek, hogy nyargalva megkerüljék azt a dombot amott, megint csak ők ugratnak elsőnek egymással szembe. S a két paripa is nagyon jól tudja, kit visz a hátán. A síkon való nyargalásban egymás mellé törekszenek s egy vonalnyt el nem maradnának egymás mögött. Az is csak természetes, hogy végre is nekik kell eltévedniük az erdők közé ékelődő szűk völgy kanyarodóiban s mire ezt észreveszik, mélységes csend borul az egész világra, a szél megáll, a madarak elnémulnak, a patak egyetlen loccsanás nélkül, símán fut alá a köveken s társaik zajgása, mintha kettévágták volna, egyszerre elenyészik a távolban.

Vilmos és Margitka ugyanabban a szempillantásban veszik észre ezt a csodálatos, visszafojtott lélekzettel rájukfigyelő csendjét a nagy rendező által elnémított természetnek s a szemük ámult-boldog meglepetéssel csodálkozik egymásba.

Margitkának a nagy rohanásban kibomlott a haja s az összekuszált fátyol alól vastag aranyszőke tincsekben omlik a vállára. Finom, fehér arcát az őszibarack virágának piros tüze világítja át, rózsaszínű orrcimpái remegve tágulnak s kissé nyitott, telt piros ajkain lihegve szedi a lélekzetet. Szemeinek kék írisze szinte eltűnik a kitégült pupillák fekete ragyogásában s a gyöngéd mellek láthatóan reszketnek a könnyű tavaszi ruha selyme alatt. És egész nyúlánk, virágzó vesszőre emlékeztető alakját körülvibrálja annak a megnevezhetetlen delejnnek kisugárzása, mely az először önmagára ébredő leányszív lüktetéséből terjed át az őt körülölelő levegőbe, mint láthatatlan fény és hallhatatlan muzsika.

A fiú büszketartású, magas, kissé elbizakodott le-

gény. Mozdulataiban, ahogy a fejét hátraveti s megrázza hosszú, vörösarna fürtjeit, ahogy szürkészöld szemének sarkából a leányra pillant s a szája villanásnyi kis mosolyra húzódik s ugyanakkor balkezét könnyedén a csipőjéhez támasztja, van valami magabízó, fölényeskedő, pártfogó leereszkedés, az önkényt ölébehulló diadal könnyü elfogadása, de egyúttal örökgyermeki kedvesség is, aminek köszönhette, hogy az egész udvarban versenyen felül állott a hölgyek kegyeiben.

— Eltévedtünk — rebegette Margitka szemeit lehányva s könnyedén megszédült a ló hátán.

Vilmos áthajolva hozzá a nyeregből, gyors mozdulattal magához karolta.

— Margitka!... — suttogta. — Margitka! ... Nem tévedtünk el... Megérkeztünk! ...

A leány feje hangtalanul a fiú vállára hanyatlott, az arcát odafordította s szembenézett vele a szívéből jövő mély, leplezetlen gyönyörűséggel, mindaddig, míg a pillái rebegni kezdtek s a szemhéjai lecsukódtak. Hosszú sóhaj szakadt föl a melléből s boldog könnyek szivárogtak arcára. Érezte a lovag szomjas szájának közeledését s ajkai kivirágzottak a csók előtt, mint a kipattanó bimbó.

Hirtelen megszakadt a csend. A szél énekelve zúgott át az erdőn. A patak csengő bokázással táncolt alá a sziklákon. Incelkedve szólalt meg a rigók édes, gúnyos tilinkója. S ők idegenül nézve egymásra, visszazökkentek a valóságba.

Margitka a hajához kapott s idegesen kezdte rendezgetni az elszabadult fürtöket. Vilmos megigazította

fején a süveget s rendreutasította paripáját, mintha illetlen ugrálást követett volna el.

Távrolról megzendült a kereső kürtök szava s mire arrafordították lovaikat, a mély völgy keskeny vágásán már szembeugratott velük egy fiatal leány. Amint meglátta őket, a barna és mégis halvány arc bársonyán önkénytelenül sötét pirosság hulláma szaladt át. Nagy kérdő fekete szemek tágultak reájuk. A magas, sovány, idegesen remegő szép leány visszarántotta lovát s mozdulatlanul várta be őket. Mikor már egész közel voltak egymáshoz, a szája megrándult, mintha kérdezni akarna valamit. De csak hosszú pillantással nézett végig rajtuk B az arcán lassan ismét elterült különös sápadtsága.

Hirtelen megfordította lovát s visszavágtatott a fák közül kibontakozó csoporthoz.

Katica volt, a negyedik testvér a királyleányok között.

A társaság nagy kiáltozással vette körül az eltévedteket s most ismét minden fölolvadt az össze-vissza kérdezősködésben, kacagásokban, tréfálásokban. Együtt indultak hazafelé, néha még neki-nekiszta ladva, el-elszédve, de aztán jóleső kifáradással lassú kocogásba tömörülve. Valamelyik fiatalúr rákezdett egy szép virágénekre s a többi utána zümmögte, dúdolta, csak úgy szavak nélkül.

Az ég peremén, mint óriási sárga máglya, lángolva bukott alá a nap s mintha utolsó sóhaja volna, hűvös szellő borzongott át a világon. A sárga ragyogásból feketén meredt szembe, fenyegető bástyaival a királyi várhegy.

Az éneklő fiatal csapat minden rend nélkül, egy csoportban közeledett a város felé. De mégis valamennyien Vilmost és Margitkát fogták körül, akik szorosán egymás mellett léptettek a csoport közepén, egyedül némán a vidám nótázók között s a szemük messzire tekintett, bele a haldokló nap utolsó lángsóvjába.

Aznap este a királylányok szokatlan csendességben készülődtek lepihenni abban a nagy, nyitotterkélyű teremben, mely az utóbbi években az ő külön birodalmuk és közös otthonuk volt a királyi várban. Különösen szerették ezt a helyet, mert az erkély a kertekre nyílt s kora tavasztól késő őszig a déli és keleti napsütés aranyában fürdött. Télen se volt olyan komorsötét, mint az apró ablakú, vastagfalú bolthajtásos szobák a vár többi részében. Ez a terem volt régebben a nagyapa, András király kedvelt pihenőhelye is. S néhány évvel ezelőtt sokat sírt és gyötrődött itt a szép királyasszony, az aranyhajú Beatrix, miután szétfoslottak ragyogó álmai s a dicsőséget ígérő mámor aranyfüstje elszállt a szemeiről.

Most már semmi sem emlékeztet itt reájuk. Az ablakmélyedéseket és a sarkokat kárpitok különítik pici birodalmakká. Minden testvérnek megvan a magáé, ahol régi játékait, apró emlékeit őrzi s féltékenyen tartja a tulajdonjogot a többiekkel szemben. Csak az egyik ilyen szentélyecskét tekintették közösnek, a szoba északi sarkában. Ott örökmécses ég, ódon Mária-kép alatt « a térddeplón sorra imádkoznak a testvérek. Pici szekrénykében régi apró gyermekköntösök, elfakult szalagok, elnyűtt bábuk s egy éjfékete hajtincs rejtőznek s a szekrény tején mindennap friss virágok, télen pedig fenyőgaly

lyak illatoznak. Erről hétről-hétre gondoskodik a soros testvér. Ez a Kunigunda elhagyott zugocskája, a drága szent Kingáé, a legidősebb testvére, aki most harmadéve ment férjhez a lengyel fejedelemhez, Boleszlóhoz. Úgy megsiratták akkor, mintha meghalt volna. Mert Kinga magasan felettük lebegett örökké. Nemcsak a legnagyobb volt, de valóságos kicsi szent, akinek közelében a mennyország illatozott. Inkább kisanyjuk volt, mint nénjük. Mindig komoly, türelmes, megbocsátó, vigasztaló. Ha bántotta valamelyik, hangosan imádkozott érette s ha ő csókolta meg az ujjacskát, amelybe túske ment, menten meggyógyult és nem fájtt többé. És micsoda gyönyörű meséket tudott Kinga! Sokszor féléjszakákon át ott kuporogtak az ágyában valamennyien s ő a sötétben suttozott nekik csodaszép történeteket, amiktől elcsendesedett a vihar, megfényesedett az éjszaka, óriásira nőtt csillagok kukucskáltak be az ablakon s hallatszott az angyalok kara az égben ...

Mindnyájan gyűlöltek a lengyel fejedelmet, amiért elvitte Kingát. Igazában csak ebből az egy esetből kifolyólag támadt ellentét a testvérek között, mert Kinga végre mégsem őket választotta, hanem a lengyelt. Meg kell adni különben, hogy szép és kedves ember volt Boleszló s olyan jóságos, hogy ha nem Kingáról van szó, semmiképpen nem haragudtak volna reá. Sőt az igazat megvallva, mindenik kész lett volna arra testvéri áldozatra, hogy Kinga helyett ő menjen el a lengyellel. Persze, csak azért is, hogy a többieknek ne kelljen elválniuk Kingától. De Kinga sokkal önzetlenebb volt, semhogy ilyen áldozatot elfogadhatott volna. Különben is meg-

mondta, hogy csakis azért megy férjhez, mert mint fejt delemasszony, sokkal több jót tehet és Istent nagyobb áldozatokkal dicsőítheti.

Bizony sokáig úgy ödöngtek a Kinga távozása után, mint akiknek a szívét tépték ki. Alig tudtak megvigasztalódni. Minden este sírva aludtak el s a kicsinyek egyike-másika még álmában is föl-fölkocogott utána. Később ki fejlődött a Kinga-sarok kultusza s ebben találtak vigasztalást. Most már, hogy több, mint két éve nincs közöttük, az idő megdicsőítette a drága testvér alakját. Valóságos csodák hírei jönnek róla, az egész országa szentül imádja s férje is olyan lett mellette, mint ő.

Egyszer egy különös híren majd egész éjszakán ás suttogtak. Maga Kinga is célzott erre egyik levelében, melyben leírta nekik, hogy milyen végtelenül boldogok a férjével, mert úgy tudnak élni egymással, mint két édes testvér. Hallottak ilyesmit a leányok nagybátyjukról, Kálmán hercegről és feleségéről, Saloméről is. De Kinga egészen más volt, mint Salomé, róla rögtön elhihette akárki, aki csak egyszer látta. Ezen az éjszakán beszéltek meg először a házasság dolgát, de nem tudtak rajta eligazodni, bár volt egy öreg dajkájuk, aki sok mindent fecsegett nekik az effélékről. Csak az az egy lett bizonyos előttük, hogy Kinga meg a férje szent emberek s gyönyörű lehet, amint testvérként szeretik egymást s életüket már a földön a mennyországoknak szentelik.

Ez a zavartalan boldog testvériség szinte időtlenül ölelte egybe, Kinga szellemének fénykörében a hat kisleányt. Mintha öröktől fogva így lett volna és mind-

örökké így maradhatna. Dajkák, felügyelők, nevelők, később az udvari társaság, sőt maguk a szülők is csak a mindennapi élet vonatkozásaiban bírtak realitással rájuk nézve s a jól begyakorolt faladat gépiességével voltak szófogadók, jómagaviseletű, kötelességteljesítő gyermekek, de igazi világuk mindenkitől elkülönítve csak egymás között virágzott ki s igazában csak akkor, mikor este az utolsó kívülálló is eltávozott s ők magukra maradtak, ebben a mesebeli köztársaságban. Ekkor közéjük lebbent Kinga alakja, mintha csak szemükkel látnák s megindultak a gyermeki vallomások, mintegy az ő megértő szívéhez intézve s végenélkül ismétlődtek elfelejthetetlen meséi, most már Margitka ágyában, minthogy ő volt immár a legnagyobbik és a Kinga helytartója elhagyott birodalmában. Sokszor a hajnal első derengése is ott érte őket ennek a különös kultusznak kifogyhatatlan szenvedélyvel való gyakorlásában.

De aztán a múlt idő, napok, hetek, hónapok észrevétlen halmozódásával megérlelte a maga kérlelhetetlen, titokzatos gyümölcseit az ő életükben is s szinte észrevétlenül állottak be apró változások, melyek előbb csak finom repedések voltak a teljes egység márványán, aztán mindinkább külön darabokra mállasztották, egyéniséggé választották szét ezt a boldog egyöntetűséget. Nem a szeretet változott meg közöttük, forrón ragaszkodtak egymáshoz, csak már nem mondtak el mindent, sokszor hirtelen elhallgattak beszédközben s aztán jöttek esték, mikor már nem bújtak össze elalvás előtt a Margitka ágyában. Ennek pedig éppen Margitka volt az oka. Azzal kezdődött, hogy Margitka a legkisebb testvérrel, Jolán-

kával kezdett sétálni, súgdosódni, összebújni. Ezzel tövist vert a többiek szívébe és megindította a pártok alakulását a testvéri közösségen belül.

Margitka úgy gondolkozott, hogy ő már kész nagyleány, hiszen tizenhétéves és ezt egyedül azzal tudja kifejezésre juttatni, hogy a gyermekkel tart legszorosabb barátságot, reászórja kegyeit, őt kényezteti, őt tünteti ki titkaival. Így a tizenkétéves Jolánka lett a keret és az alapzat, mely nagyleányi méltóságát kiemelte a többiek felett.

Hogyne fájt volna ez Annának, aki már maga is tizenhatéves lévén, úgyszólván semmiben sem érezte magát kisebbnek a néjénél. Mit tehetett volna? Kényszerítve volt ő is bizalmast keresni magának s így elhatározta, hogy Konstanciát fogja patronálni. De csakhamar rá kellett jönnie, hogy nagy különbség van egy tizenhárom- és egy tizenkétéves leány között, mert Konstancia fölényesen jelentette ki: szövetséget hajlandó kötni, de gyámságot tűrni nem. Már pedig Anna a szövetséget mégis lealáznál tartotta volna és csak úgy tudta elfogadhatóvá tenni maga előtt, ha legalább is hármas szövetséggé bővíti. Erzsiké a tizennégyéves, belépett a szövetségbe, de előrelátható volt, hogy Konstanciával tart inkább és együtt terrorizálni fogják Annát.

Hiszen Anna is szívesebben titkolódzóit volna Katicával, de a legmeglepőbb az volt, hogy Katica mind a két pártra nézve megközelíthetetlen maradt, ő volt az, aki legjobban szenvedet a régi édes bizalmasság tünedezésén, de pártállásra nem volt kapható. S amint így magányosan maradt, lassanként elszigetelődött mindnyájuk-

tói, befelefordult önlelkébe s különös titokzatosság ült ki nagy, szomorú fekete szemébe.

És most ébredtek reá a testvérek valamire, amit eddig soha nem éreztek meg igazi valójában. Pedig életük különös sajátossága volt s tudtokon kívül sok ember megértő szeme nézett ezért reájuk titkolt szájalommal. Bizonyára úgy volt, hogy maguk sem érezték eddig hiányát annak a pótolhatatlan szeretetnek, mely az országban sok-sok ezer gyermeknek magátólértetődően kijutott s ha tán ingük se volt, az az egy megvolt, amit az élet különös módon megtagadott azoktól, akiknek ezen az egyen kívül mindenük megvolt. A szülői szeretet áldott napsütése ez. Mert a leánykáknak ez a kis köztársasága mindezeideig magát a családot, az otthon védelmét és édességét jelentette számukra s ebben a zárt kis világban mindenik folytonosan maga mellett érezte a többiek oltalmát és segítségét. Ez a közösség volt számukra az apa és az anya is. Most pedig egyszerre fájni kezdett nekik valami s az egymásközt támadó ürber dideregve érezték meg az árvaság kegyetlen hidegét.

De hiszen volt nekik apjuk is, anyjuk is. Nem volna igazságos azt mondani, hogy ez az apa és anya nem szerették őket a maguk módján s maguk a leányok bizonyára fölháborodva tiltakoztak volna, ha valaki szemükre veti, hogy nem szeretik szülőiket.

A királyi apát valamennyien félelmes tisztelettel csodálták s ezt ők tiszta lelkiismerettel nevezték és hitték is szeretetnek. Nem hiányzott ebből az érzésből egyből, csak a mély, közvetlen bizalom és a gyermeki és boldog odaadás. De hát a király az országé, a gondjaié volt egé-

szen. Ahogy nőttek, sejtelmesen megéreztek rajta azt a végzetre meredést, mely mindentől és mindenkitől elkülönítette a nagy magányost. Volt ebben valami fenséges és megható, ami néha könnyekre fakasztotta a leányokat, de egyben még távolabbra is taszította őket tőle. A királyi apa is szerette leányait, mert mindent megadott nekik, hogy királyi vérükhöz méltóan nevelkedjenek s naponként legalább egy pillanatra meg is nézte őket. Mi többet tehetne egy király? Hiszen végigsimított ilyenkor a hajukon, megcirógatta az arcukat, kicsikéinek szólón gáttá és érdeklődött az egészségük iránt. Kissé zavaró lag hatott, hogy a nevükkel nincs egészen tisztában N hogy néha észrevették, amint nézi, de nem nagyon látja őket s ma is éppen úgy bánik velük, mint amikor még ölbeliék voltak.

Margitka egyszer, mikor az apja arra kérte, hogy mutassa meg a legújabb bábuját, elpirult és mosolyogva mondta:

— Már nem szoktam bábuval játszani, édesapám.

Mulatságos és megható volt, ahogy a király meg-hökkent ezekre a szavakra, összerezent s mintha álmából ébredne, a két keze közé fogta Margitka arcát és » szeme közé nézett. Meglepetés és ámulat villant meg az arcán. Akadozva mondta:

— Persze ... persze ... valóban... hiszen te már nem vagy gyermek, Margitka!

És sokáig, zavart csodálkozással szemlélte a saját gyönyörű virággá kibomlott édes gyermekét.

Ami a királynét illeti, ő a legmintaszerűbb anya volt.

Álhatatos szigorral ügyelte föl a nevelésüket, hetenként gyszer-kétszer maga kérdezte ki valamennyiüket a magaviselet és az udvari szertartások felől. Különösen megkövetelte, hogy a világ előtt a rangjuk által megszabott formák között viselkedjenek. A maga nyugodt, határozott módján éles és nyílt kérdéseket intézett hozzájuk négy szemközt, ahogy serdültek, olyan dolgokról, amiket csak anyák kérdezhetnek leányaiktól. És nagyon világosan, okosan, őszintén oktatta őket. Félreérthetetlen útmutatásokat adott a kötelességeikről, az igényeikről, az örömeikről, a jövőjükéről. Szinte csak egy dologban volt szenvedélyes: a királyi családban meg nem engedhető illúziók irtásában. Következtesen törekedett arra, hogy leányai mindent, a saját életüket is, királyi magasságból nézzék, fölényesen és értelmesen. Nem állhatta az ábrándozást é- nem tűrte, hogy a gyermekek közönséges emberek iránt érdeklődjenek. Arra edzette őket, hogy a vágyaikat elnyomva készek legyenek a királyi család érdeke és méltósága szempontjának bármikor s egyszer véglegesen is, h'degen és természetesen engedelmesedni. Buzgón gyakorolt áhítatosság, királyi kötelességként magátólértető jótékonyág, mindenkifelett méltóságos és szép viselkedés, az emberek feletti ragyognitadás, pontosan kimért bánásmód mindenkivel, kit ahogy illet: ezek voltak a királyné programmpontjai leányainak nevelésében. Mindehhez semmi sem hiányzott nekik, mindent megkaptak tőle s jaj lett volna annak a felügyelőnek vagy nevelőnek, aki csak egy hajszálnyit mulaszt körülöttük. Ha a királynét a lelkiismerete megkérdezte volna az anyai szeretet felől, a szíve nem vert volna sebesebben tőle s nyu-

godtan állapította volna meg, hogy teljesítette kötelességét.

És mégis mindebből az az igazságtalanság következett, hogy a gyermekek még forróbban bújtak össze és mind hidegebb tisztelettel szerették anyjukat. Mindenestre szeretetnek nevezték és vallották ezt, mert nem volt fogalmuk más anyaiságról. Az életükkel okosan intézkedő gondviselés nyilvánvaló és természetes volt előttük. De sokszor teher inkább, mint hálásan fogadott jó-tétemény, mely elől dideregve menekültek egymás szívére, hogy végre fölmelegedjenek, kacagjanak és feledjenek.

Ezért volt hát különösen édes ez a testvéri egység s ezért volt olyan szívfacsaróan fájdalmas az a bomlás, ami most beállott. Tulajdonképpen mindnyájan, a kezdeményező Margitka is, riadtan ébredtek rá, hogy láthatatlan ajtó csukódott be mögöttük örökre, ami soha vissza nem hozható mennyországot zárt el. Nem értették még, hogy az iszonyatos, gyönyörű Természet ébredt föl és dörömböl a szívükben, hogy a testvérből nő legyen, hogy más, új egyesülés kedvéért maguk törjék össze az eddigi szent egység kapcsait.

Most kellett volna nekik az anya. Titokban ezt sóvárogta ébredező szívük. Azt-a keblet, melyen a leány elsírhatja szüzi könnyeit, melyek nehezek és nagyok, mint a májusi zápor titokzatos csöppjei, tele halálillatú étellel. Eljött a válságos óra, mikor a testvér kemény kis melle öntudatlanul visszalöki a ráhajló zavart testvérfejecskét, mert maga is éppen úgy van vele. Csak az énya melle jó ilyenkor, puha, megértő, vigasztaló, mert

már melengetett és szoptatott önmagából szakadt új életet

És ezeknek a kényes, büszke, ragyogó, árva, szegény királykisasszonyoknak tudniok kellett, hogy van ilyen kebel, csakhogy nem nekik. Isten látja a lelküket, soha se jutott eszükbe a kis Istvánka miatt elégedetlenkedni. Valamennyien rajongtak érte, a kétesztendő kis zsarnokért. De most egyszerre látniok kellett, hogy az ő anyjuk is tud szeretni, nem, nem úgy, mint őket hanem szívből, igazán, édesen, valódi anya módjára... De csak a fiát egyedül.

Mély, keserű gyökerekből, meggyötört ifjúságból fakadt a királyné szenvedélye kisfia iránt. Nem igaz, hogy nem szereti a leányait! De ki értené ezt meg, ha nem élte át az ő szívével a szerelmétől való kegyetlen elszakíttatás, a csak testére vadászó erőszakos ostrom, a hosszú, rettentő száműzetés, a megaláztatás és kisémmizés iszonyatos éveit? Ki értené meg, hogy milyen keserű meggyőződés érlelődött ki nagy életre szomjúhozó szívében, az asszony sorsa felől? Ki méltányolná az ő szeret étét, mely azért vértezi el magát a leányaival szemben, hogy azok könnyebben bírják majd ki ezt a sorsot? S ki vádolhatná érte, ha ismerné őt igazán, úgy mint asszonyt, egy forrón szeretett s mégis olyan rettentően idegen férfi mellett, hogy egész fölszabadult, korlátatlan, szenvedélyes életszereimét a fiára ontja ki, aki az ő testéből szakadt, aki helyette fog élni, aki férfi lesz, király, ura a maga sorsának és ura az országnak, akinek lehet is, szabad is azzá lennie, amivé akar, aki az ő forró fénysóvárgását

valamikor egészen, teljesen valósággá teheti és kiélheti helyette! Mennyit kellett várnia erre a fiúra és milyen sötét ég alatt szülte meg élete napját! Most az egész ország, az egész világ remeg körülötte a rettentő veszedelem várásában ... Hát nem eggyel több ok ez arra, hogy egészen ennek a jövőendő életnek éljen? Hogy egészen átbecézze, átcsokolja belé minden vágyát, álmát, örökké elfojtott titkos tüzeit?

Nem tehet róla, bolondja lett ennek a kisfiúnak, és természetesen az egész udvar az Istvánka bölcsője körül forog, hajlong, hízeleg. Ha a királyné nagyon jó akar lenni valakihez, a fiáról beszél vele s a legnagyobb kegy gyanánt teltintik, ha megmutatja valakinek. Ilyenkor leeresztett szempillái alól lesi az illetőt s remeg az indultól, hogy az nem fog méltó szavakat találni a királyfi dicsőítésére. Okos volt, de ebben nem akart okos lenni. Józan volt, de ebben boldogan dobta el a hideg bölcsesség tanácsait. Ez volt a mámora, a második ifjúsága és szerelme, az újjongó örülete, amellyel olthatatlan életszomjának áldozott. A császári emlékek, a nagy álmok, a* esztelen és gyönyörű ábrándozások bölcsője ez a bölcső. Csak ne verdesne fölötte az iszonyú félelem fekete hollója! A szörnyű átok terhe, mellyel az elüldözött Beatrix a végzetet idézte gyermekeire. Mária tudta, hogy a bűdosó Beatrixnak odakünn fia született. Tudta, hogy egetföldet megmozgat annak a fiúnak majdani királyságáért. A fattyú, ahogy gondolataiban idézgette, mint valami rém feketéllett bele az álmaiba s e mellett eltörpült szemében az egyre hangosabban hirdetett sárga vihar közeledésének félelme. Talán betegség, gondolta sokszor föl-

rezzenve. De ha az is, ő nem tehet és nem is akar ellene tenni semmit.

A leányok most már látták ezt a mértéktelen, egyoldalú, s velük szemben annyira fősvény szenvedélyt. Anya után sóvárgó szívüket szembeacsapta a valóság dermesztő hidege. Egymáshoz többé nem találhatnak vissza s anyjukhoz soha sem találhatnak el. De a nevelésnek megvolt az az eredménye, hogy csodálatos gyorsasággal húzódtak viasza fájdalommal a királyi fenség hideg lárvája mögé s életüknek ezt az oldalát jólnevelt csendességgel elszármolták. Soha sem esett szó közöttük róla, de tudomásul vették, hogy apjukat az ország vette el tőlük, anyjukat pedig a későn jött egyetlen fiú. Csak a körül volt egy kis nehézség, hogy egymás előtt mentséget találjanak s ezzel eltemethessék maguk között ezt a közös, kimondhatatlan fájdalmat. De megtalálták ezt is s valamelyikük egy este csendesen kimondta:

— Úgy-e tudjátok, hogy apánk és anyánk betegek?

A testvérek, még a kicsik is, a felnőttek szemének megértésével, szótalánul bólintottak.

Azt azonban mindinkább tapasztalniok kellett, hogy tévednének, ha azt hinnék, hogy anyjuk nem törődik velük s kihullottak a gondjaiból. Az anya mániájában éppen úgy kifejlődött a rendszer, mint az apáéban, aki mindent a maga végzetével kapcsolt össze. Mária királyné szemében mindennek és mindenkinek megvolt a maga jelentősége, de csak egy szempontból: a királyfi jövő hatalma és dicsősége szempontjából. A leányoknak, mikor még nem is sejtették, már megvolt az értékük anyjuk szemében és ezt az értéket féltve őrizte s gondo-

san csiszolta bennük. Az anya éles szemmel kutatott azok után a királyi férjek után, akiknek a családba való bekapcsolódása Istvánkára nézve majd új hatalmi érdeket, szövetséget, hűbért, hódolatot jelenthet. Neki, a császárléánynak, nem volt szüksége arra, hogy fölfelé keresse a szerencsét. Maga akart fényt és szerencsét adni leányai kezével, hogy aztán mindez mindenünnen visszaáradjon majd a fiúra. Ebben a számításban nem volt igazságtalan, mert hiszen önmagát is szolgálójául tekintette a leendő uralkodónak, nemcsak a leányait. És ezért kormányozta úgy a dolgokat, hogy az udvarba, a leányok köré ne kerülhessen más, csak akit ő elfogadhatónak, vagy hasznosnak ítél.

Az idő pedig eljött s ő nagyon jól látja, hogy mint nyílnak ki egymásután királyi kertjének büszke SZÓR virágai. Fölismerte már az udvar fiatal lovagjainak félreérthetetlen pillantásait s látja, amint tüzes bókokkal gyújtogatják s ébresztik a gyermekek szívében az aszszonyt. Margitka, Anna és Katica körül szinte forró a levegő a szerelmes sóhajtásoktól. De már Erzsikére is hull egy-egy kívánczó tekintet. És az anya megfigyelt egy olyan biztos jelt, melyet maguk az érdekeltek talán még csak sejtelmesen éreztek, de amely félreérthetetlenül tükröződött a kisebbek magaviseletében. A három nagyobb leány úgyszólván ösztönösen juttatta kifejezésre öltözködésben, beszédben, magatartásban a kibontakozó nőiséget, de hogy ez mennyire valóság volt már, azt mi sem mutatta jobban az anyának, mint a kicsinyek szenvedélyes majmolása, amellyel nagyleánynosabbaknak akartak föltűnni, mint nénjeik. Látszott rajtuk, hogy izgatott

szívecskéjük milyen hevesen dobog s gyermekagyuk dolgozik, mint valami motolla, hogy fölfoghassák a nagy titok értelmét, ami nénjeik körül sűrűsödik. Hát még ha tudta volna, hogy a „szövetségek“ keretein belül a kis Jolánka Margitkának, Konstánca és Erzsiké pedig Annának olyan kérdéseket tesznek föl esténkénti suttogásukban, hogy azoknak voltaképpen erre nyílik föl a szemük, a saját életük nagy fordulataira.

Persze jól látta a királyné, hogy Margitka és Vilmos között szövődik valami, míg Anna csak a szerelembe szerelmes. Az előbbit titkon jóváhagyta, az utóbbiért nem volt még oka aggódni. De Katica meghökkentette. Ez a gyermek nyilván nem akar tetszeni senkinek s nem verseng a nénjeivel, ez a gyermek félelmesen elnémult, bezárkózott, érzékenyen húzódik félre s emészti magát valamin. Biztos volt felőle, hogy nem tárgyaltan szenvedély fészkelt meg ennek a sápadt szép fekete gyermeknek a szívében. Aggódva kutatott, de nem talált semmit. Azt azonban szilárdul elhatározta, hogy bármely méltatlan szenvedélyről legyen szó, azonnal szétfogja tépni, mihelyt rájött.

A lányok világában bekövetkezett változásnak egy furcsa és szomorú külső jelentkezés adta meg a határozott formáját. A Kinga-sarok, a közös szentély, boldog gyermekségük égi szeretetének ez a szimbóluma, egyszerre csak gondozatlan maradt. A hervadt virágok napokig heverték kicseréletlenül, a szekrénykét por lepte meg s egyszer a mécses is kialudt, mert nem töltötték föl új olajjal. Mikor ez történt, mégis nagyon megrémültek, mivel az az érzésük támadt, hogy ez szerencsétlenségei

hoz Kingára. Éppen a Margitka hetességében történt ez s Katica hirtelen olyan szenvedélyesen zokogott fel a olyan szemrehányóan nézett reá, hogy Margitka sírva fakadt. Egy szó sem esett közöttük, de Margitka zokogó buzgalommal látott neki az elhanyagolt sarok kitakarításának és felékesítésének. Valósággal a könnyeivel tisztította ragyogóvá a Kinga szentélyét. Mikor azonban másnap reggel ki akarta cserélni a virágokat, megdöbbenve látta, hogy már frissek vannak téve a régiek helyébe. És egész héten egyszer sem jutott hozzá, hogy tehessen valamit. Valaki mindig megelőzte. És aztán így lett ez az Anna, Erzsiké, meg rendre a többiek hetében is. Katica szó nélkül, de állhatatosan a maga kezébe vette az egész ügyet. És valahogy úgy nézett rájuk, hogy egyikük se mert szólani. Egy darabig furcsáik)tták a dolgot, suttoztak róla, feszültség volt a levegőben, de végül is megszokták, ráhagyták s aztán nyugodt szívvel természetesnek vették a dolgot.

Pedig ami itt történt, nem első és nem utolsó volt a világon. Mióta világ a világ, köztudomású, hogy a szerelem iskolájának unokatestvérek a mintatanulói. Az unokatestvérség ingerlő keveréke, fiúk és lányok között, a bizalmasságnak és az idegenségnek. Az unokatestvér majdnem testvér, akivel évek során át együtt játszottunk, éltünk, akit majdnem úgy ismerünk, mint saját magunkat, s akivel szemben alig van titkunk. És mégsem testvér, úgyhogy hamarabb meglátjuk benne a férfit vagy a nőt, mint a testvérünkben. Éppen annyi van benne a testvérből, amennyi a bizalmasságot széppé teszi és éppen annyi *az* idegenből, amennyi elég arra, hogy

a bizalmasság örve alatt meglóbálja a szívünket. Egy unokatestvéri csók, majdnem testvéri csók, és megengedett dolog. De ez a „majdnem“ éppen elég arra, hogy a maga idején más ízt adjon neki s mivelhogy megvan engedve, alkalmas arra is, hogy megtagadásával kívánatossá legyen s ezzel értéket kapjon.

Vilmos csak egyszer, egyetlen egyszer, úgyszólván játékból, igazán nem komolyan, mondhatni csak ingerkedésképpen csókolta meg Katicát egy csillagos nyári estén a várkertben, ahol bujócskát játszottak. Hiszen unokatestvérek és megengedett dolog. Kicsit megdöbben, az igaz, hogy milyen szenvedélyesen fonódrak a nyakára a kisleány sovány karjai. De aztán régen elfelejtette az egészet. És különben is, valamennyi leány titkolódzás nélkül az ideáljának vallotta őt és éppen elég tréfa hangzott el köztük, hogy melyiket vegye el feleségül, ha már mind a hatot nem veheti el egyszerre. Ezen mindenik kacagott, kivéve Katicát. Margitka a leghangosabban kacagott és mikor erre Katica dühösen toppantott, valamennyien kinevették. Később elfelejtődött az egész és ő úgyszólván csak arra volt jó, hogy közelebb segítse bájos unokahúgait a szerelem virágos partjaihoz, de természetesen mások számára. Csupán szép multság volt neki, hogy kormányosa lehetett ennek az élő virágos kertet himbáló csónaknak, melynek közeledtére a legszebb daliák szíve dobogott föl az örömtől. Elfojtották még a lélekzetüket is, nehogy sóhajtásaikkal lökjék vissza a parttól ezt az édes hajót. Maga se hitte volna, hogy Margitka nem akar majd kiszállani a csónakból s hogy eljön ez a mai nap. Most már látja, amint ketten eveznek

a boldog révpart felé s talán nem egyéb, mint ennek a ragyogó édes leánynak sötét árnyéka, ami mögöttük még ott van ebben a csónakban. Most szép koratavas van, most olyan közel látszik a part. Ki is gondolhatna arra, hogy egy átok halálos szele ködbevesző parttalanság felé fordíthatja valaha ezt a csónakot s hogy mindvégig hárman maradnak rajta, két ragyogó fiatal szerelmes é? egy fájdalmas, sötét árnyék.

III.

Margitka egész éjjel nem hunyta le a szemét. Boldog szédülettel élte át újra és újra ennek a csodálatos délutánnak minden pillanatát. Szerette volna az egész világnak kidalolni a szívét elbírhatatlanul feszítő boldogságot. És mégis mikor este egyedül maradtak s Jolánka izgatottan ostromolta kérdéseivel, egy szót sem tudott szólani. Csak hevesen magához szorította a gyermeket s csókkal zárta le kíváncsiskodó ajkát. A többiek is különösen hallgatagok voltak. De a titok ott vibrált a levegőben s az egymással találkozó szemek nyugtalan érdeklődése minden szónál beszédesebben árulta el, hogy valamennyien érzik és tisztában vannak a mai nap döntő jelentőségével. Éppen a hallgatásuk bizonyította ezt.

Milyen jó lett volna bizodalmasan összefűjva, mindent szép sorjában kibeszélni s együtt örvendezni ezen a gyönyörű csodán. Volt is egy-egy pillanat, mikor már szinte azon volt, hogy elszántan áttörve minden akadályt, valamennyiüket ismét oda hívja az ágyába, egyetlen öleléssel keblére szorítja s kilelkendezzi nekik csordul-tig telt szívét, hogy a megosztott öröm megsokszorozód-jék és mégis elbírható legyen. De az induló vallomás mindannyiszor visszatódult a szívébe, meglóbálva azt,

mint szélviharban megcsendülő harangot, valahányszor Katicára esett a tekintete. A testvér lezárt ajkai olyanok voltak, mint a késpenge, az arca ijesztően halvány s szomorú szemei egy pillanatra sem állottak meg, mintha riadtan menekülnének az üldöző tekintetek elől.

Annáék suttogtak még egy kicsit. De aztán hamar csend lett. Ki-ki a maga ágyában hánykolódott még valameddig. Aztán csak Margitka hallgatta álmatlanul az alvók lélekzetét s néha szemeit a sötétbe meresztve, figyelt Katica ágya felé, mert mintha elfojtott sírást hallott volna... De sokkal inkább tele volt a saját nagy élményével, semhogy csak meg is sejtette volna a valóságot. Mindössze csak a nyugtalansága fokozódott tőle s néha valami tudatalatti sejtelem szúrt bele édes elereszkedésének kéjébe. De úgy érezte, hogy ez hozzátartozik a boldogsághoz.

Szerette volna rendbeszedni a gondolatait, apróra sorbaállítani ennek a napnak minden futó pillanatát, hogy ezzel csillapítsa le fölkorbaésolt idegzetét. De a gondolatok kicsi ösvénykéi mindegyre elakadtak, összezavarodtak s fiatal életének mindenféle elfelejtett apró eseménye tódult az öntudatába összefüggéstelenül, zűrzavaros kavargásban. Margitka rájött, hogy ő tulajdonképpen a Vilmos arcát szeretné maga elé idézni, annak a kimondhatatlan pillanatnak földöntúli ragyogásában s ez a sok összevissza tolongó kép éppen ezt az arcot akarja elrejtetni s összekuszálni a szemei előtt. Furcsa küzdelem indult meg közöttük s ezek között az incselkedő képek között. Ott érezte a szeretett férfit a szívében, az ajakán, szétfolyt az ereiben, betöltötte az egész való-

ját, maga volt a levegő, az éjszaka, a végtelenség s éppen mert ilyen mindenséggé nőtt, nem akart sehogy se ki-rajzolódni azzá a kedves, drága arccá. Tüzet lehelitek a pehelyvankosok, finom verejték harmata lepte el a testét, a láz kalapácsa ütögette lüktető halántékait s egy láthatatlan marok csiklandozva szorongatta a szívét, hogy mindegyre szinte fölsikoltott.

De aztán lassanként végtelen fáradság borította el, megfeszült idegei elernyedtek s végre kimondhatatlan megkönnyebüléssel érezte, hogy zsongó tenger hullámai kapják föl a tüzes ágyról s lebegve indulnak vele a hajnal felé. Egyszer csak látta, hogy a hullámokon hosszan utána húzódó hajsátorának szálain a fejében összevisszatáncoló képecskék hanyatthomlok siklanak végig s egyik a másik után tűnik el a habokban. Mosolygott ezen a menekülésen, mert tudta, hogy ki elől futnak ezek a gonosz manócskák. A hajnal fényéből végre kibontakozott s meleg sugárzással közeledett feléje a drága arc.

— Végre eljöttél! — suttozta Margitka s a hullámokon lebegve feléje tárta karjait.

Vilmos rámosolygott, ráhajolt s ragyogó fürtjei egészen beborították a Margitka arcát. Most le kellett hűnynia a szemeit, mert fájtak a Vilmos lángoló tekintetétől s a csókja úgy forrott a szájára, mint az égő parázs.

Margitka megrázkódott s egyenesen felült az ágyban. Szemei fölpattantak, aztán megint gyorsan lehúnyta őket. A szemközti ablakon át a fölkelő nap hatalmas aranykorongja ontotta reá sugarait.

Vilmos se tudott aludni ezen az éjszakán. Lefeküdi ugyan, de azonnal tudta, hogy hiába. Ismét felöltözött tehát és sétára indult a vár bástyáit összekötő falperemek útjain, a mellvédek alatt. Hűvös, tiszta, koratavaszi éjszaka volt, a csillagok sokasága, megannyi hunyorgó fényes szem, bizodalmasan integettek feléje a magasból, mint akik mindent jól tudnak. Simon ispán őrszemei még a jelszót sem kérdezték tőle, mindenik azonnal fölismerte s feszesen tisztelegve húzódott vissza előle a mellvédek alá. Még ezeknek a marcona katonáknak is valami mosolygásféle vigyorodott el az ábrázatán, ahogy fölismerték. Mert Vilmos a legnagyobbaktól kezdve a legkisebbekig mindenkinek egyformán kedvence volt az egész udvarban és az egész várban.

Nehány éve, hogy anyja halála után királyi unokabátyja az udvarba rendelte s itt helyzeténél és személyiségénél fogva egyaránt az ifjú lovagok virága, mintaképe és vezére lett. Mindenki tudta, hogy a király nagyon megszerette s nem volt titok, hogy Istvánka születése előtt a királynéval együtt gondolkoztak az ő trónörökössé nevelésén. Azóta pedig úgyszólván napról-napra várták az udvari körök, hogy más módon fogják a szűkebb családba kapcsolni, valamelyik királykisasszony liliomkezével. Csak még éppen azt találgatták, hogy vajjon melyik lesz az, mert Vilmos látszólag mindenikkel egyformán kedves volt s a leányok örökösen körülötte forgolódtak.

Bizonyos, hogy mindenképpen azok közé tartozott, akiket Mária királyné alkalmasnak talált valamelyik leánya férjéül. Igaz, hogy régen elhalt atyja, a thébai

St. Omer Miklós csak gróf volt, mikor Balduin császár kíséretében Bizáncba került s mint hűbérúr, későbbi feleségének, a thessalonikai királynénak előbb alattvalója volt. De az ő alakja már el is mosódott az emberek emlékezetében. Annál inkább élt azonban anyjának emléke és alakja.

Margit, az özvegy királyné és császárné, egyike volt a világszerte dicsőített csodaszép, regényeséletű uralkodónőknek, aki mind fényes koronáinál, mind személyi kiválóságánál fogva a legfenségesebb halandók között tündöklött. Miután nemcsak császári és királyi feleség, hanem szuverén uralkodó is volt, a grófi fiúnak is ő adta meg a rangot Mária és az egész világ szemében. Senki se látta benne egy régen elfelejtett gróf fiát, hanem mindenki a felejthetetlen Margitot látta benne továbbélni s úgy nézett rá, mint legmagasabb rangú királyi hercegre.

Az is fontos volt, hogy jelenléte az örökké sóvárgott napkeleti udvart jelentette Máriának, a nyugatinál ragyogóbb, titokzatosabb és fenségesebb tradíciókat.

És a fiú szép, műveit, finom lovag is, a legszeretetre méltóbb ifjú, akit csak képzelni lehet. A mellett éles gyakorlatias ésszel is megáldott. Gyorsan feltalálta magát az udvarban. Egy-kettőre kitanulta, miként kell komoly érdeklődéssel és hangtalan szolgálatkészséggel a király szeretetét megnyernie, hogyan teheti magát kedvessé a királyné előtt a bizánci hagyományok ismeretével és alkalmazásával. A leányokat könnyű volt örökké új játékok leleményes rendezésével s titokzatos keleti történetek meséivel elbűvölnie, a fiatal lovagok előtt pe-

dig tekintélyt szerzett magának a lovaglásban, táncban és fegyver játékokban való jártasságával. Megvolt az a képessége is, melyet a született hajlandóságon túl a kitűnő nevelés és állandó gyakorlat fejlesztett ki benne, hogy ösztönös tévedhetetlenséggel találta el a hangot mindenkivel szemben. Fölfelé előkelő volt, finoman tartózkodó, úgyhogy a legnagyobb udvari méltóságok is megéreztek és tisztelték benne a királyi vért. A fiatal nemes lovagokkal szemben nyílt és bajtársias. Valamennyien barátjuknak érezték s önként adták meg neki a királyi herceget megillető lovagi tiszteletet, mely a bizalmasság és az engedelmesség vonzó keveréke volt.

De Vilmos pompásan tudott bánni a királyi vitézekkel s a legegyszerűbb katonákkal is, a eselédnépet pedig a vérbeli úr természetes jóindulatával bővölte el. Mind tűzbe mentek volna érette.

Volt még egy, talán mindennél fontosabb dísze és ?z valamennyi kiváló tulajdonságának egységes légkörét, finom parfümjét adta meg. Elemezhetetlen, megfoghatatlan és mégis érezhető ragyogás. Mint valami tündöklő királyi palástot, viselte magán a nagyszerű anya emlékét és élő varázsát mozdulatokban, szavakban, célzásokban, emlékezésekben, magatartásában és az életgyakorlat százféle apró jelentkezésében.

Mindenki tudta, hogy ez az ifjú éppenúgy unokája a legdicsőségesebb öreg Béla királynak, mint maga a mostani király. Mindenki önkénytelenül megilletődött. ha arra gondolt, hogy ez a fiú annak a csodálatos Margitnak a gyermeke, aki már tízéves korában császárné. Angolos Izsák bizánci bazileüszt felesége lett. Annak az

viszonynak, akinek olyan esküvői pompával hódolt a férje, hogy a lakodalom költségei miatt megrendült a lány birodalom békéje s Ázen János a bolgár cár s miatt szakadt el Bizáncból, hogy végzetes harcok megindítója legyen, melynek első villámai a tízéves gyönyörűség menyasszonyi csókjából csattantak ki. Senki se feledhette, hogy ennek a szép fiatal lovagnak anyja nemcsak világszép bimbó volt valamikor, hanem önfeláldozó hős asszony is, aki megvakított és trón javesztett császári férjével önként ment a keserű fogságba s kilenc évig szenvedett vele a börtönben, mint vigasztaló anyyala és valódi szemefénye. Mártírsága, hősiessége a legkiválóbb lovagok szívét hódította meg s a montferrati Bonifácus érte ment Bizánc ellen, hogy a császárt és császárnét gyermekeikkel együtt megszabadítsa és visszahelyezze trónjukra.

De amint azt a dalnokok énekeiből az egész világ tudja, csak az özvegyet menthette meg. A császár a börtönben halt el. A győztes lovas Thessalonikébe vonult be a szenvedésekben anyyali szépségűvé vált özvegygel és szívével hódolt gyönyörű védettjének. De amilyen szép volt Margit, olyan szomorú volt a sors, amely megirattott felőle. Alig négyévi boldog házasság és uralkodás után a szerencsétlen királyné ismét özvegy lett s kétéves kisfiával, Demeterrel ott állott védtelenül, ezer ellenség között.

És most egy olyan történet következik, amit bárki mesének tarthatna, ha nem tudná mindenki, hogy tiszta igaz. És aki ezt a szép, kedves fiút látja, lehetetlen, hogy meg ne illetődjék, mert olyan anyának gyermeke,

aki kétszeri özvegység után megtört szívvel is megtörhetetlen királyné tudott lenni egy ország felett s úgy harcolt kisfia örökségéért, mint a nőstényoroszlán, ha királyi hímje elesett. Akár hiszitek, akár nem, de tíz egész esztendeig tartott ez a harc, tele nyugtalansággal, félelemmel, törvetéssel és csábítással. S ez az asszony, akinek nem kellett többé a világ, fájdalmas szépségével és anyai szerelmével egy olyan hatalmas daliát készítetett önzetlen oltalmára, amilyen a nagy latin császár, a dicső Henrik volt. Ma is megesküszik rá Thessalonikében akárki, hogy ez a hős férfiú és nagy uralkodó szentként tisztelte Margitot s az anya soha nem látott benne mást, mint az ártatlan igazság keresztesvitézét. Hiszen éppen azért volt olyan gyönyörű ez a szövetség, mert olyan hihetetlen.

Miért van az, hogy egy csupa boldogságra és dicsőségre született léleknek örökös gyász és szenvedés a sorsa ezen a földön? Ki tudja? Hirtelen meghalt Henrik császár is, mondják gyilkos méregtől, amit az epiruszi despota, a vad Theodor adatott be neki, mert másként sohase bírt volna vele. És meghalt a kis Demeter is, az anya életének egyetlen célja. Most már nem volt többé értelme császárságnak, királyságnak. Ott hagyta mindenét az alávaló győztes, a kegyetlen despota kezén. Hazátlan bujdosó lett a legdicsőbb és legszebb királyi asszony, egyetlen országa a temető, amit kifosztott szívében hordozott.

De, mondják az énekek, az isteni igazságosság aranyfonala még a legfeketébb gyászruhán is fölcillan, hogy az emberfia kétségbe ne essék a földi zarándokút sivár

pusztájában s el ne veszítse reményét az isteni gondviselésben. Példázat ez arról, hogy a béke és boldogság ritkán lakozik a királyi trónusok fénylő magasságában, mégha meg is érdemelte ott valaki, de rátalál a királyi ember is, ha le tudott szállani a mindennapi élet mély, egyszerű síkjára. Soha senki nem találta kisebbnek Margit asszony dicsőségét, amiért elfogadta a nyomorúságban feléje nyújtott kezét hűséges alattvalójának, Miklós grófnak. Az ég is helybenhagyta ezt, mert megáldotta ezzel a kiváló fiúval, akiben a méltatlan császári gyermekek s a korán elhalt kis Demeter okozta fájdalomért gazdag kárpótlást nyert az anya szíve. Így még egyszer föl ragyogott a nap s édes, csendes alkonyat aranyozta be a nagyasszony alakját.

De végre a harmadik férjét is el kellett temetnie. Azt mondják, akkor már nem is sírt. Nem volt több könnye. De mosolyogni se látta többé soha senki. Hazajött Magyarországra, testvéréhez András királyhoz s a nagy birodalmak után kicsi atyai örökségében, mindenkitől elvonulva élt, mint egyszerű nemesasszony, szerény udvarházában, melynek ajtaja nem nyílt meg hatalmasok és gazdagok előtt, de mindig tárva volt szegények, nyomorultak, sírók és betegek számára. Soha sem avatkozott bele Magyarország dolgaiba, de mégis mindenki ismerte s az ország népe, mint valami szentet, tisztelte.

Itt növekedett föl mellette a kis Vilmos, akit távortartott András király udvarától, de nagy szeretettel és bölcseséggel oktatott ki a hozzá méltó jövődjé számára. Mikor Béla király trónra lépett, az özvegy királyné megjelent az udvarban, látogatásra. Nagy tisztességgel akar-

ták fogadni, de ő elzárkózott minden ünneplés elöl s szinte észrevétlen maradt a világ előtt, noha mindenki látni akarta. Az egész várba valami ünnepélyes csend terült, amíg ott tartózkodott. A király mély tisztelettel fogadta a nagynéniét s mondják, sokszor és hosszasan tanácskozott vele. Örömmel tett eleget annak a kívánságának, hogy Vilmost maga mellé vegye s fiaként nevelje tovább. Mesélték az udvari körökben, hogy a fenséges és gőgös Mária királyné csak ezekben a napokban volt csodálatosan megilletődött, szinte alázatos s úgy járt-kelt, suttogott, intézkedett zajtalanul a palotában, mintha szolgálója lenne egy titokzatos hatalomnak, aki végtelenül megtisztelte a megjelenésével. Aztán ahogy jött, el is tűnt a rejtelmes nagyasszony s folyt tovább minden a maga útján, míg egyszer elterjedt a suttogó hír, hogy a király és a királyné, mintegy titokban távol voltak néhány napig a temetésén. Udvari gyász nem volt, csak az ünnepélyek és fogadtatások szüneteltek egy darabig. Aztán megjelent az udvarban Vilmos, hogy rövidesen mindenki számára megkönnyebbülést, vidámságot és örömet hozzon a magyar király komor otthonába.

A fiú nagyokat lélekezelve a jóleső hűvösségből, hajnalgig járt-kelt a várban. Boldog volt. Az üde gyermeki szépség s az első virágfakadás bájos fölkínálkozása az ő szívét is mámorba borította. Szereti, valóban szereti Margitkát, állapította meg újra és újra. Egyszerre neki-lendült a lépése s szinte jött, hogy a bástyának futamodjék s elrepüljön a végtelenbe. Aztán hirtelen megint meglohadt s aggodalmasan kémlelt önmagába. Mintha megmozdult volna benne valami, amit közönségesen leüti-

ismeretnek hívnak. Vájjon — kérdezte önmagától — nemcsak játék ez? A szemei előtt sok kívánczó, kínáló szép arcocska lebbent el, akikre mind rámosolygott már egyszer-másszor, akiknek epedő tekintetét gondtalan utánzással viszonzogatta s a fülében visszaesendültek saját szavai, amelyekkel, jól tudta, itt is, ott is sok reménységet ébresztett a legkisebb komolyság nélkül. És az a csók, amit a Katica ajkára nyomott! Azok a szenvedélyes, forrón szorító sovány karok! Azok a szemek, amelyek ma ránéztek ott a távoli völgyben s annak a halvány arcnak fájdalmas bíborba borulása!... De nem, ő sohase gondolta komolyan ... Soha eszébe se jutott, hogy Katicát szerethetné... Hiszen csak tréfa volt. Megengedett dolog unokatestvérek között... Szegény leány! De csak tán mégsem veszi annyira a szívére ? Nem, nem... Hiszen még gyermek. Majd elfelejti, majd belenyugszik. De milyen édes ez a Margitka!... Csupa üdeség, csupa kikelet... Ártatlan mint a hóvirág. S hogy zakatolt a szivecskéje a rugalmas kis melle alatt, amikor magához szorította! És mégis milyen forróság, milyen piros tűz nyargalt ennek a kislánynak még hűvösen érintetlen fehérsége mögött!... Ez, ez fog tudni szeretni!... Maga se tudja még, hogy csupa dadogó, beszélni tanuló, de majd egyszer édesen ömlő szavú szerelem az egész valója!

Hirtelen hátravetette a fejét s lehúnyt szemmel, mély figyelemmel szívta be magába a messzi erdők felől áradó éjjeli illatokat. Mosolygott s részegen suttopta:

— Ez az... ez az... Valami édes, vad fű zsendü] az erdőben ... íz-e, vagy szag ?... Éppen ilyen volt a szád, Margitka! Mégis csak téged szeretlek egyedül...

IV.

Már teljes világosság volt, mikor Vilmos végre is visszakerül a királyi palotához, hogy egy-két órát pihenjen. A főbejárat mögötti zárt kis udvaron azonban szem-melláthatólag izgatott embercsoport vont a magára a figyelmét. A csatlósok éppen izzadt, porlepett lovat vezettek el, melynek nyeregtakaróján messziről fölismerte a Boleszló lengyel fejedelem színeit és jelvényét. Magát a lovast ketten is támogatták s egy harmadik éppen a kulacsából itatta. Vilmos azonnal meglátta közöttük Simont, a hatalmas termetű várispánt. Sietve hozzájuk lépett.

A parancsnok rövid kézintéssel üdvözölte s mindjárt jelentette, hogy a lengyel fejedelem gyorsfutárja érkezett Béla királyhoz, sürgős levéllel. Mutatta is a nagy pecsétes írást, mely mellett egy kicsire összehajtogatott, rózsaszínpecsétű levélkét is szorongatott óriási markában.

Vilmos a kis levélkére mutatva kérdezte:

— Hát az mi?

— Nem szerelmeslevél — húzódott el oroszláni mosollyal az ispán szája, — s nem uraságodnak szól. De azért odaadom, hogy vigye föl a kisasszonyoknak. Mert nekiek szól! A nényük küldi, a Kinga nagyasszony.

Vilmos mosolyogva biccentett s átvette a kis levele

Hosszú, finom betűkkel címzett írás volt s a hártájára is különösképp síma tapintású. Kinga azok közé a felettebb ritka fejedelmi nők közé tartozott, akik nem diktálták a leveleiket, hanem tudtak saját kezükkel írni s még hozzá igen szépen.

„Édes hűgaimnak, nagy szeretettel“ — betűzte Vilmos a címzést s mindjárt alatta tovább olvasta: „Margitka olvassa föl“.

Vilmosnak földerült az arca. Most mindjárt van rá ürügye, hogy fölkeresse kicsi drágaságát. Egy cseppet sem volt már fáradt, inkább repülni szeretett volna s teljesen elfelejtette, hogy egész éjszaka járkált alvás helyett.

A leányok folyosóján megtudta a szolgálattelvő vénasszonytól, hogy a kisasszonyok már fölkeltek s együtt reggeliznek az erkélyen. Bejelentette magát s nagyban élvezte az izgalmat, amit szokatlanul korai megjelenése okozott. Megdobbant a szíve, hogy Margitka egy rózsaszínű láng lett, amint rápillantott s egy pillanatig kellemetlenül érintette, hogy Katica azonnal lesütötte a szemét s az ajkába harapott, amint ő belépett. A többiek annál elfogulatlanabb csatarával estek a nyakába s kérdezték, hogy mi hozta ide?

— Úgy-e, lovagolni megyünk? — faggatta Jolánka csillogó szemekkel.

Vilmos csak a fejét rázta, hátratett kezeiben tartva a Kinga levelét.

— Valami játékot találtál ki? — reménykedett Konstánca. — Előre kikötöm, hogy azt az útálatos Leót ne mellém oszd be! Ostoba medvebocs!

— Nem, nem, — nevetett Vilmos — ma nem játszunk. És Leó különben is még alszik a talpát nyalva, ha egy kicsit hegyeznéd a fülecskédet, ide hallanád, ahogy dörmög álmában miattad ...

Rögtön félre is kapta a fejét, mert a Konstáncla kis ökle egyenesen az orrának csapott,

— Mi van a kezekben? — nézett most élesen oda Anna.

— Találjátok ki! — incselkedett Vilmos, a fal felé hátrálva, mert Erzsiké már nekilendült a megkerülő mozdulatnak.

— Labda! — indítványozta Jolánka.

— Galamb! — kiáltott föl Konstáncla.

— Dehogy is! — kacagott Erzsiké, Katicára kacsintva, — Biztosan bokréta, amit Katicának hoztál!

— Ne számárkodj! — kiáltott rá elvörösödve Katica s hirtelen elfulladt a szava, mintha könnyet nyelne.

— Margitkának szól! — vágta ki magát Vilmos a bajból, a leány szemébe mosolyogva,

— Nekem... hoztad? — rebegette Margitka. — Virág?

— Neked hoztam, Margitka. De nem tőlem való.. és nem virág... és a mindnyájatoké.

Ezzel fölmutatta és meglobogtatta előttük a levelet.

— Kinga írt, Kinga írt! — kiáltottak föl valamennyien s most mind egyszerre utána kaptak a levélnek.

Vilmos tréfálkozva ütögette a feléje kapkodó ke-

zecsékét s ügyes mozdulattal a Margitkáéba tette a levelet.

— Az van ráírva, hogy Margitka olvassa föl — intette le a duzzogó leányokat. — Üljetek le szépen és hallgassátok meg. Megengeditek, hogy én is meghallgassam?

— Előbb átfutom — mosolygott rá Margitka. — Mert hátha valami olyan titok van benne, ami csak leányoknak való?

— Addig hát alázatosan várok — jelentette ki Vilmos, ünnepélyesen összefonva karjait a mellén s a falnak támaszkodva, míg a lányok kíváncsi arccal ülték körül Margitkát, aki most föltépte a levelet s buzgón kezdte silabizálni, az ajkait mozgatva.

Egyszer csak látja Vilmos, hogy a leányka elsápad, a szemei ijedten kikerekednek, maga elé ejti a levelet s sírva ráborul.

— Mi az? Mit ír? Valami baj van? — kaptak oda mindnyájan megrémülve s Vilmos egyetlen lépéssel Margitka mellett termett, a haját simogatva.

— Mi történt, Margitka? Csak nem Kingával? De hiszen ő maga írta!

Margitka felemelte könnyáztatta arcát s odanyujtotta a levelet Vilmosnak.

— Nem bírom, kérek, olvasd fel te.

Vilmos mormolva futtatta szemeit a sorokon, míg megszokta a betűket s aztán olvasni kezdett, előbb akadozva, majd ahogy belejött, egyfolytában:

„Szeretett Testvéreim, én Kinga, hűséges nénétek, ezerszer csókollak mindnyájatokat és adja az Isten, hogy e soraim jó egészségben találjanak. És a férjem Bo-

leszló is köszönt mindnyájatokat és szeretettel gondoltatok. És csókolom édesapám és édesanyám kezeit és Istvánkát. És imádkozom éjjel-nappal, hogy Isten könyörületessége oltalmazza meg drága életeteket és az egész édes Magyarországot a borzasztó veszedelemtől. Édes testvéreim, lehet, hogy utoljára írok nektek ebben az életben, mert talán egy asztalom se lesz már holnap, amin írjak s székem, amire leüljek, hogy nektek írjak. És lehet, hogy fedél sem lesz már a fejem fölött, hogy holnap már korom s hamu lesz ez az egész vár és város s hogy én talán özvegy leszek, férjem sebektől borítva fekszik majd valahol, vagy az ördögök lovaitól eltaposva, a esatamezőn. És én talán mezítláb s rongyosan futok a halottak között, amíg bírom s össze nem esem, hogy engem is eltapossanak a pokol ördögei. De azért ne sírassatok, édes testvéreim, se engem, se a férjemet, mert igaz keresztények voltunk s a lelkünk boldog lesz Istennél és az ő szentjeinél a mennyországban... Most este van és a várablakból messzi köröskörül nagy égések fénye látszik... Az ég szinte a tetejéig vörös és néha nagy sárgákat lobban s a csillagok nem látszanak... Messze, messze égnek a faluk, az a kevés ember, aki ide menekülhetett a várba, iszonyatos dolgokról beszél, hogy a szíve szakad meg tőle az embernek... Sárgaarcú gonosz ördögök, tűzszemű, lángokat okádó s mennydörgő .pokoli fekete sárkányokon rohanják meg mindenütt a békés falvakat, letapossák a mezőket, porrá égetik a házakat, irgalom nélkül öldösnek le aggot és csecsemőt, még az ebnek sem kegyelmeznek s az üvöltésüktől megdermed a katonák szíve s elejtik a dárdát... Mi most, édes test-

véreim, a halálra készülünk itt a várban. Még a templom is tele van jajgató néppel s a falakon elszánt katonák várják a halálos rohamot. A férjemet hívta a sziléziai herceg, Henrik úr, hogy menjünk hozzá minden emberünkkel s kincseinkkel, elhagyva várunkat, mint-hogy ott sokkal erősebb vár van s együttesen többre mehetünk. De az én férjem igaz ember, hű fejedelem s bátor lovag, aki nem hagyja védtelenül otthonát s övéit és inkább meghal velünk együtt, semhogy gyáván megfusson. És én ezt helyeslem s imádkozom, hogy ha meg kell halnunk, együtt és egyszerre halhassunk meg... Ma írt a férjem édesapáknak, hogy ha tud, küldjön segítséget, mert utánunk reátok kerül a sor. Ezt a levelet az övével együtt viszi nektek a futár. Tudom, hogy édesapánk, ha csak teheti, segíteni fog, s ha nem segít, akkor nem teheti. De én már csak Istenben bízom s benne nyugszom meg. Most végezni kell az írással, mert indul a futár. A hegyek felé még szabad az út, talán elér hozzátok. Vilmos, úgy-e, ott van nálatok? Ha igen, kérjétek meg s mondjátok, hogy én is kérem, mentsen meg titeket s vigyen el valahova messzire, ahova nem érnek el a pokol lángjai. Azért kérem őt, mert édesapám biztosan harcolni fog értetek s az országáért s nem maradhat veletek. Anyát Istvánkával, ha lehet, vigyétek magatokkal. Úgy látszik, kicsit megzavarodtam, hogy így intézkedem felőletek, mintha rám volnátok bízva. De valamikor úgy volt, mintha anyátok lettem volna... Isten veletek, drága Kicsikéim... A viszontlátásra valahol . . . Hiszem, hogy a mennyországban bizonyára !

Amint Vilmos előbb és előbb haladt a levél olvasásában, lassanként őt is hatalmába ejtette a belőle kiáradó rémítő realitás, mely a régóta országszerte szállongó vad híreknek egyszerre a valóság megrázó színéi adta meg. A leányokat természetesen elsősorban Kinga sorsa markolta szíven s csak rajta keresztül borzadt belénk az ítéletidő távoli dübörgése. Most megint elfelejtettek minden elválasztó érzést s összeborulva zokogtak fájdalomukban és rémületükben.

Vilmos maga elé meredve állott közöttük. A levelet kiejtette a kezéből. Úgy érezte, hogy egyszerre megfakult a ragyogó tavaszi fény, valami fojtogató szürkesség ereszkedik alá a magasból s ebben a homályban a csak tegnap kivirult boldogság lassan, kérlelhetetlenül elsápad s végtelen távolba tűnik. Bár hiszen nem is volt még ideje gondolkozni a Margitkával való egyesülés körülményein, most mégis szívenvágta a bizonyosság, hogy az ő kis soruk egyszerre semmiséggé zsugorodott az óriási rém országpusztító lehelletétől s hogy most boldogságról, esküvőről, új fészekrakásról, közös életútról és jövődőről ábrándozni egyszerre keserves ostobasággá vált... És a félig még gyermekleány szívében is a nénye sorsán való kesergésen átütött a szerelem örök önzése s egyszerre fájdalmasan fölsikoltott, mert úgy érezte, hogy egy rettentő óriás vasmarkával beletépett a szívébe s agyonszorította benne a boldogság kicsi énekes madarát, amelynek alig hangzottak el első himnuszai...

Már régen egymás elfakult arcát nézték, reszkető agakkal, mikor észrevették ezt s abban a pillanatban ahogy

észrevették, mind a kettőjük előtt eltakarták a kifakadó könnyek a másik fájdalmasan búcsúzó ábrázatát.

Az ajtót fölszakították. A küszöbön csörtetve jelent meg Balogh Miklós, a fiatal lovagok egyike.

— A királyhoz! — kiáltott Vilmosra. — A király úr hívat!

Vilmos meglódult.

Balogh futtában még visszakiáltott:

— Nyergeltess! Valamennyien indulunk az ispánokhoz.

— Ez a háború... — suttogta Vilmos a rémülten reabámuló leányokhoz.

Ösztönösen lépett az ajtó felé. Hirtelen megrázkódott. Megállót. Visszafordult. Csak egy pillanatig habozott, Margitka felé lépett. A leánynak már kitárultak a karjai. Egymás karjába borultak. Rövid, végtelen percig tartott a búcsúcsók. Margitka lehanyatlott egy székre. Vilmos zavartan pillantott körül. Aztán mélyet lélezett s megint a régi volt. Halvány mosollyal lépett sorra kis unokahúgaihoz s mindenkit megcsókolt a homlokán. Csak Katicát nem csókolhatta meg, mert a leányt a karjaira borulva rázta a zokogás s fejét keményen odaszorította az asztalhoz. Neki hát a haját csókolta meg.

MÁSODIK FEJEZET

I.

Nagy lótás-futás volt az egész várban. A fő méltóságokat mindenütt fölverték korareggeli álmukból s a parancs úgy szólt, hogy azonnal siessenek a királyhoz. Amelyiket nem találtak otthon, azután lovas hírnök nyargalt.

A kancelláriára ma is gyülekezni kezdtek a panaszosok. De már a váróterembe se engedték be őket. Fegyveres őrség állta el az útjukat s a főkancellár parancsából azzal oszlatta szét őket, hogy az ügyek intézése bizonytalan időre abbamarad. Maga a király rendeli mindenkinek, hogy azonnal térjen haza s mától fogva készenlétben legyen, hogy tüstént bevonulhasson a saját ispánjának zászlója alá, mihelyt az hívni fogja.

Bár ez régóta benne volt a levegőben, az emberek mégis meglepetten torpantak meg. Némelyek dühbejöttek s újra azt ordítozták, hogy csak a jussuktól akarják elütni őket ezzel a háborús hűhóval, cifrán káromkodtak s fenyegetődztek. De a lármára maga az aragoniai Simon ispán toppant oda, őrzárattól kísérve s félelmesen elszánt alakja előtt meghunyászkodtak a bömbölők.

Voltak olyanok is, akik ösztönösen megérezték, hogy a sok bizonytalan, össze-vissza hír után most tényleg komolyra fordult a dolog s mint ahogy ez nagy megpróbáltatások közvetlen küszöbén történni szokott, az érzéke-

nyebb lelkek mindebből kiéreztek a vihar előjeleit, melyek ráfeküsznek az ember mellére s szorongatásukkal csendet és megfeszült várakozást parancsolnak az idegekre. Az ilyenek csak egymásra néztek s szó nélkül megfordultak és távoztak.

Voltak kíváncsi természetűek is, akiknek figyelme azonnal, végletesen fordul a dolgok új arculata felé s rögtön elfelejtve, ami eddig betöltötte őket, most már mindent egyszerre tudni akarnak, ami elkövetkezik. Ezek izgatott kérdésekkel ostromolták a várispánt, hogy mi történt s mit lehet megtudni? De Simon villámló szemekkel mordult rájuk:

— Most nincs helye semmiféle locsogásnak. Ha eddig semmit se hittetek, most várjátok be, amíg tulajdon szemetekkel látjátok meg. Indulni, egy-kettő!

A vár utcáin már mindenfelől csörtettek elő az ispán cirkáló őrzései s nyomták kifelé a kapukon az idegeneket. A panaszosok, miközben egymás között hadonászó s vitatkozó csoportokban kifele takarodtak, már láthatták is szemberobogni a királyhoz gyülekező főurakat, akik előtt rikoltozó lándzsás szolgák tisztították az utat. Legelőször jött a nádor, Tomaj Dénes az erdélyi vajdával, Dósával együtt, annak városbeli szállásáról. De egymásután fölismerték az érkezőkben a járókelők Rátót Gyulát, az országbíró, Csák Mátét, az étekhordót, Gyulafi Balduint, a pohárnokmestert, Gutkeled Miklós bánt és Túrje Dénest, a nagyhírű hős lovászmestert. A székesegyház felől gyaloghintóikban hozták az esztergomi és kalocsai érsekeket, Mátyás és Ugrón urakat. Erre az utóbbira ujjal mutogattak az emberek, mert mióta meg-

érkezett az udvarba, valami tíz napja, mindig hadiöltözetet visel s csak ércalapjának papos formája s a rajtaesillogó aranykereszt árulják el benne az egyházi férfiút.

Míg ezek együtt és egymásután vonulnak be a palotába, a várkatonák lassanként kiterelik a kapukon mindazokat, akik nem várbeliek. Döngve csapódnak be utánuk a súlyos kapuszárnyak s fölöttük a falak peremén megjelennek a mozdulatlan szobrokként strázsáló alabárdos kapuőrök.

Lent pedig megzúdul a város, pillanatok alatt futszét, természetesen megnagyítva, kiszínezve s mindenféle kitalálással tarkítva a háború kitörésének híre. A nagy kőházak között izgatottan kezdenek szaladgálni a kalmárok, mintha az ellenség már a palánkok előtt állana. A sikátorokból mindenféle gyanús elem söpredéke ömlik elő, mint egy titkos vezényszóra, a zsidók ellen ordítózva, mintha ők hoznák a veszedelmet az országra. Ezek a sárgafoltos, félénkszemű kipécézettek reszketve bújnak odúikba, reteszelik ajtóikat s csapkodják be az ablaknyílásokat védő fatáblákat. Az öreg Izsák egyik unokája, lúdtalpú vézna siheder, mégis kívülrekedt. Kétségbeesetten bukdácsol hazafelé, házak sarkához, kapualjakba lapulva, mert már hallatszik az utcácska fordulójánál a közeledő csöcselék üvöltése:

- Nyársra az átkozott zsidókkal!
- Kémek, árulók!
- ők csalják be a pokol ördögeit!
- Keresztény vért isznak!
- Pokolra velük!

A zúgás mind közelebb hömpölyög. A sarkon fölbukkannak az üldözők, fustélyokkal, fejszékkel, késekkel.

A szerencsétlen kölyök hidegrázósan vinnyog s ahogy hátranéz, nyavalyás lábai a földbe gyökereznek. A közeldő halál képe ráfagy kitágult pupilláira. Tagjai fölmondják a szolgálatot. Csak előrenyújtott kezeinek megöbörbített ujjaival kaparász a levegőben, mintha láthatatlan mentőkezet akarna megragadni.

Már meglátták.

— Ahol van egy! Üssétek agyon!... — rikkantja al magát a rohanva közeledő tömeg élén egy hórihorgas, csupa szenny és rongy tekergő, vastag bunkójú botot forgatva a feje fölött. Körülötte vérszomjasán ordítanak föl hozzá hasonló cimborái s mint a kopók a rókára, vetik magukat a rémületében megdermedt üldözőtre.

Pedig a nagyapa háza alig van húslépésnyire. A vassal bélelt ajtó zárva, de a fiú utolsó tudatos pillantásával még látja, hogy az ajtó feletti kémlelőlyuk mögött megcsillan a nagyapa hófehér szakállának egy remegő tincse. Ez egyszerre erőt önt csámpás lábaiba, megugrik, mint a bottal elesapott labda, tántorog, arca esik, fölugrik, szédülten esik előrenyújtott tenyereire s most, mint valami halálra kergetett kutya, négykézláb igyekszik a kapu felé. Csak a végső kétségbeesés s az életösztön legmélyebb fölriadása magyarázhatja meg azt a képtelen gyorsaságot, amellyel ebben a helyzetben nyúl módjára szökdel előre. De a látvány minden kétségbeesettsége dacára is annyira nevetető, hogy az előlrohanók hirtelen megtorpannak s önkénytelen rikoltó hahota tör fel a torukból. Az utánuk rohanók egymás hátára torlódnak, dü-

hősen szitkozódnak, de aztán valamennyire átragad a röhögés, bömbölve, sikoltozva kacagnak s már szinte csak tréfaképpen repül egy-egy husáng a menekülő után, valóban bottal ütve a nyomat.

Az a néhány pillanat, amit így önkénytelenül biztosított magának, éppen elég arra a fiúnak, hogy a megnyíló ajtórésen bebukjon a házba s a másik percben már csak a csukott ajtó vastag deszkáin dübörög az ostromlók dühe.

Az öreg Izsák reszketve szorítja karjaiba a megmenett unokát, szakállával takarja be a fejét s miközben érthetetlen szavakkal mormolja háláját Adonájhoz, kiszáradt öklei, mint a jégeső, paskolják végig a drágáé tos csemete hátgerincét.

— Kellett neked künn kószálni, te kutyakölyke, te piszkos disznó? — vacogja boldog haragjában, miközben gyulladt szemeinek könnyei ráperregnek az unoka fejére.

Az ajtó keresztvasa veszedelmesen görbül és pattog, az ablaktáblák recsenve hasadoznak, de a vén Izsák már nem fél. Valamennyi fia, lánya, veje, menyé, unokája rég túl van a hatodik padláson is s most még csak ezt a kölyköt kell maga előtt terelnie föl a létrán s ezt a súlyos botot kell magával cipelnie, amelyben ősei titokzatos kincseit rejtegeti.

Néhány ajtó azért csak beszakad itt-ott a csöcselék rohama alatt, egy-két nyomorultat mégis csak sikerül agyonverni s széttépni, de a titkon áhított mesés aranyakból s kincsekből semmi sehol. Csak rongy bútorokat, piszkos tollakat pelyhedző vánkosokat s haszontalan limlomot szór ki a házakból s tapos a sárba az éhes bestia.

Végre füst kanyarog föl valahol s égreesap egy meggyújtott zsidóbarlang lángcsóvája. A tömegben részeg öröm vesz erőt, ujjongva szemlélik a lángokat s vak szenvedélyük a fölrepülő szikrákkal sustorog el a levegőbe.

Ez a tűzgyújtás egyébre is jó. Már rivalg valamelyik őrtoronyban a kürt s csakhamar csattogva közeledik a tűzoltó városőrség a tett színhelye felé. Mert a tűz már nem magánügy s nem tartozik azok közé a kedvtelések közé, amiket a zsidók rovására a rend őrei is szívesen elnéznek a söpredéknek. A tűz veszedelmes közügy s ebben nem ismerik a tréfát. Ugyancsak suhognak az alabárdok nyelei a hátakon s nagyhamar fejvesztett meneküléssel riad szerteszt az olcsó vérre s könnyű mulatságra éhes patkánysereg. A lángoló tetőt hatalmas bunkók verik szét s most varázsütésre előbújnak rejtekeikből Izráel lappangó fiai s mintha csak erre volnának születésüktől fogva szervezkedve, kézről-kézre lendülnek a vizesrocskák, csebrek, kártyák. Egy óra se telik bele s csak csurom víz fekete korom iszapja marad a tűzből.

De ezalatt a kalmárok már megtartották tanácsukat a nagybazar udvarán s most ismét sietve oszolnak szét házaikba. A vásárlókat mindenütt udvarias, de gyors beszéddel tessékellik kifelé. A kapuk becsukódnak s lázas turkálás kezdődik a házak rejtett öbleiben, az értékek gyorskezü válogatása, a továbbítandók sürgős csomagolása s a pincék mélyén lihegő elásása a legféltettebb kincseknek, amik felett lélekszakadva döngölik le a földet s rakják helyére a nagy kőlapokat, mintha öröktől fogva ott feküdtek volna s magának a csupasz sziklának lennének részei, melyre a házat emelték.

E közben már kétszeresére ugrott a kenyér ára a piacon, de azt is csak szűkén mérik. Az ördög tudja hogyan, gabona, liszt, fűszerszám, zsír egyszerre csak eltűnnek az árusító helyekről, pedig akárki a szeme kifutására esküdt volna meg, hogy csak a tegnapi látta, amint végeláthatatlan szekérsorok hordták be mindezeket a városba.

Ellenben, mintha a földből nőttek volna ki, csak meglepték az utcákat az izmáelita fegyverárulók. A várból leszorult s most mind a város utcáin nyüzsgő vidékieknek éktelen kiabálás között ajánlgatják törhetetlen pengéiket, beszakíthatatlan sisakjaikat, sebezhetetlenséget biztosító oroszlán-zsírjukat s a katonai babona százféle kotyvasztékát, amiktől, esküsznek a gyermekeik életére, úgy megbénul az ellenség karja, mint a száraz ág s nem is kell vagdalkózni, mert már a pillantástól is szörnyet hal a támadó. Néhány rongyos dénárért tudhatok meg olyan varázsszavak, melyeket már Szent György is használt, mikor a sárkányt ledöfte s mindössze egy birodalmi tallér az ára annak a kígyópikkelynek, melyet, ha valaki a mellére köt, a nekirepülő nyílvesző futtában visszafordul s a küldőjének szemébe fúródik.

De nem is annyira ezek a drágalátos portékák költötték le az emberek figyelmét, hanem inkább azok a hírek, amiket ezek a kalmárok ontottak magukból árusítás közben, a tán kételkedő vagy vonakodó vevők közé. Mindenik esküdözött, hogy szemével látta a pokol fiait, akik megrohanni készülnek az országot. S mivelhogy köztudomású világcsavargók voltak s nagyszerűen tudtak

mesélni, a szavuknak megmagyarázhatatlan hitele támadt a hallgatók között.

Hát az bizonyos, hogy olyan még nem volt, amilyen most készül. Nem is emberi nép az, amelyik országokat pusztítva, királyokat s hadseregeket maga előtt kergetve, közeledik a gyepük felé. Tiszta igaz, hogy a távoli napkeleti pusztaságok forró homokja költötte ki azokat a boszorkánytojásokat, amikből ezek a sárgapofájú, kutyafejű, ugatóbeszédű, véresfogú s az emberi nem kipusztítására fölszabadított ördögfiak keltek életre. A számuk megmondhatatlan, mintha csak magának a pusztai homoknak fergeteghajtotta felhője, vagy iszonyú óriási sáskák repülő hullámai lennének. Gyűlölik az emberi műveket, a városokat és falukat leberetválják a föld hátáról, korrommá égetik és porrátörrik, mintha sohase lettek volna. A gyermekeket elvenen szétszagatják és megeszik. A szüzeket meggyalázzák s aztán a fogaikkal tépik ki s habzsolják fel a szívüket. A férfiakra lángot fújnak s mennydörgés között vérkásává tapossák a legerősebb hadsereget is, mivelhogy pokolszagú lehelletükkel megbénítanak előbb minden ellenállást. A fejedelmeik kedvelt mulatsága az, hogy a legyőzött országok királyainak lábszárcsontjait fölállítják s a koponyájukkal célbagurítanak azokra. Aki a legügyesebb, az kapja ajándékba az illető király feleségét, leányait. A népeket elhajtják gyalogszerrel a világvégén levő országukba s aki kibírja az utat, azt otthon marhának használják, szekeret húzatnak s szalmát etetnek vele, amíg meg nem döglik.

Hogy mi a céljuk?... Először is egyedül akarnak maradni az egész földön, mivelhogy engesztelhetetlen

gyűlölői az emberi nemnek. Másodszor ezt azért akarják, hogy a császárjuk legyen a földi Isten, mert az igaz Istent még az embereknel is jobban gyűlölik. Harmadszor azért jönnek nyugat felé, mert a varázslóik elhitették a császárjukkal, hogy mindezt csak akkor érhetik el, ha a császár háromszor megmártotta magát a nyugati tenger vizében. Ekkor olyanná válik, mint a nap, amelyik a keleti tengerből jön ki minden reggel s a nyugati tengerbe süllyed alá minden este. Az egész világon látni fogják, mindenütt ott lesz s mindenkinek az élete tőle fog függeni.

A dolog lényege azonban az, hogy ezt meg lehet akadályozni, de csak akkor, ha a magyar vitézek az ők — már mint az izmáelita kalmárok — csodaszírjával kenik be a testüket, tőlük vesznek páncélt és szablyát s nem sajnálják azt a kicsi pénzt ekkora ajándékokért...

Az emberek hol nevettek, hol szörnyűködtek, hol káromkodtak, hol megdöbbentek. De akármilyen bolond mesének tetszett is, a levegőben benne úszkált a háborús láz hirtelen kifakadt mérge, a névtelen izgalom pillanatról pillanatra növekedett s ebben a feszült forró légkörben önként kibomlott az emberek lelkében az okosságot elfojtó hiszékenység hódító illatú virága. Percek alatt mondták tovább egymásnak, új és új színeket rakva hozzá, az ijesztő meséket s nemsokára már olyan is akadt, aki a források megbízhatóságára titokzatos szemfogatással esküdözött.

Mint a fölboldogotott méhek, röppentek aztán szerte-szét a városból, robbanásig telve hátborzongató mondani valóval, hogy szétvigyék megyéikbe, faluikba, pusztáikra,

csailádjuk, rokonságuk és barátaik körébe az eddig is szállingózó rémhírek végleges megerősítését, hogy néhány nap alatt az egész országot keresztül-kasul behálózza a halálos izgalom és rémület.

De ami ebben az egész hírterjedésben a legeggyöntebb volt, az a kánok elleni gyűlölet új és lángoló föllobbanása. Nem kellett csinálni ezt a gyűlöletet, mert az a rövid másfél esztendő, amit a két nép egymással töltött, alaposan előkészítette s kiérlelte azt.

Talán egyetlen ember sem élt az országban, aki megértette s méltányolta volna a király szándékát, amellyel behozta ezt a fékezhetetlen s összeférhetetlen vad sereget. Csupán a nádor s néhány udvari méltóság segédkeztek ebben a királynak, de az sem volt titok, hogy még az udvarbéliek sem értenek egyet mindnyájan ebben a végzetes dologban, az pedig szinte köztudomású volt, hogy a királyné szíve gyökeréből gyűlöli ezt a pogány fajzatot s hogy éles és egyre mérgesedő összeütközései vannak e miatt magával a királlyal.

A kun csorda bezúdulása örökre felejthetetlen sebet ütött a magyarok szívéen, mert ezek a kóbor farkasok valami magától értetődőnek vett szemtelen természetességgel egyszerűen a maguk szabad prédájának tekintettek minden tulajdont. A magyarok között pedig az András király uralma alatt föl szabadult föld- és vagyonszerzési láz éppen most érte el a tetőfokát. Még a legutolsó szolgának is az volt a vágyai netovábbja, hogy legalább egy talpalatnyi földecskét kaparjon magának, ami csak az övé. S a tulajdont, legyen az csak egy viskó, vagy egy szőlőskert, a legutolsó emberig mindenki kész volt a fogai-

val és a körmeivel is halálíg megvédeni, bárki ellen. A nagy földhalmozók és rablók mindenkin áttaposó örülete, melyet csak a legutóbbi években szorított partok közé Béla király kíméletlen vaskeze, kisebb és kisebb arányokban átterjedt a társadalom legtávolabbi és legmélyebb rétegeire is. Míg a régi boldog világban, a nemzetségi birtok pátriárkális idejében a magyar büszkesége a „miénk“ volt, most mindenki csak egy szót ismert s tán még álmában is csak ezt kiabálta: „enyém“.

Negyvenezer kóborkutya undok falkáinak beözönlése az erdélyi gyeptől a tiszadunaközi pusztáig ugrott és gázolt bele ennek a szónak sérthetetlen szentségébe, mintha magát az Istent harapta volna meg.

Egyszerűen lelegelték akárki rétjeit, vidám kurjantással fosztogatták ki az utolsó szemig a szőlőskerteket és gyümölcsösöket, a teljesség kedvéért mindjárt a venyigéket is kiszaggatva s tűzreaprítva a gyümölcsfákat. A gabonán úgy gázoltak végig, mintha országút lenne s az csak természetes volt, hogy a ménesek, gulyák, nyájak, kondák, csak úgy hozzáragadtak a maguk előtt hajtott baromcsordákhoz, mintha egyenesen nekik termettek volna. Az útjukba eső falukat vad tréfák között, enyelgve rohanták meg s ami megtetszett nekik, pajzánkodva, mintha a legjobb tréfát csinálnák, egy hoppra fölhányták a szekerekbe s ha valaki nem értette el a kedveskedést, ordított vagy tán az öklét is mutogatta s értelmetlenül villára kapott, egy-kettőre alaposan helybenhagyták, ha ugyan tökéletesen agyon nem verték.

Megkeresztelni megkeresztelték ugyan őket mindjárt a kapuknál, felettébb korai örvendezéssel, a fehérvári do-

mokos barátok, de ez egy cseppet sem akadályozta meg az újdonsült báránykákat abban, hogy farkasfogakkal ne vigyorogjanak a szemrevaló jámbor fehérepekre s nyeregbe ne kapjanak egyet-egyét közülök, ha véletlenül éppen a mezőn dolgozott s jómesszire nem látszott férfiénép.

A szerencsétlen királyi embereknek, akik ezt az istentelen jégesőt vezették és kísérték a király parancsából, csak leesett az álluk a réműlettől, mikor mindezt látták. De hiába volt minden ordítózásuk, leckéztetésük, rimánkodásuk, ekkora tömeggel szemben semmire nem mehetek. Sőt, az Isten verje meg az ilyen kötelességet, még nekik kellett csitítaniok az elkeseredett magyarokat s védelmükbe venni ezeket a toportyánférgeket azzal, hogy a király különös védelme alatt állanak s hogy mindent el kell nézni nekik, mert hiszen vadak, műveletlenek s a keresztvíz szentsége nem hatolt még a bőrük alá.

De aztán, hogy az ország belsejébe érkeztek velük, csak tűrhetetlenné és tarthatatlanná vált a dolog. Ilyen iszonyatos ember- s baromtömegnek beláthatatlan hely kellett s óhatatlan volt, hogy kártevések s tulajdonrontások szinte percenként meg ne újuljanak. Mintha ezer és ezer ördögöt szorítottak volna be egy tüzes ketreche, úgy feszengett, ficáncolt, fortyogott és rugdal ózott a semmittevésre s veszteglésre kényszerített bolond szilaj kún-fiatalság, a királyi örök körláncában. Nappal még megvoltak valahogy, többnyire átaludták a napot a hasukat süttetve, de mihelyt a csillagok kiütköztek az égen s a rejtelmes sötétség végtelenné tágította előttük a láthatárt, fölbolydult vad ázsiai vérük s nesztelenül szökdös

tek ki csapatonként az örök között, hagyományos szép éjszakai kalandokra. Csakhamar gyújtogatások, lopkodások, halálos verekedések, leányrablások híreitől zengett az ország. A vármegyék népe az ispánokra, az ispánok a kancellárookra, a kancellárok a nádorra, a nádor a királyra támadt, hogy legyen vége ennek az irtóztató gyalázatnak, mert különben országul fog rámenni a magyarság a kúnokra s ebből olyan gyilkolás lesz, hogy a világ megrendül belé.

Persze voltak a kánoknak hadnagyaik is, sőt királyuk is volt: Kötöny úr, akik mind felelősek voltak, kemény kötés esküje alatt, a népükért. De a legnagyobb meglepetés akkor érte a magyarokat, királytól kezdve ispánig, mikor a számonkérő s szemrehányó szavakra Kötöny és hadnagyai értelmetlenül csodálkoztak, rándítottak a vállukon s nem akarták megérteni, hogy a magyarok mit bömbölnek ezekért a természetes és ártatlan dolgokért, holott vagy azért jöttek ők ide, hogy testvérekként egyé legyenek a magyarokkal, vagy nem. Ha igen, akkor magától értetődik, hogy ami itt van, az a testvérek közös tulajdona s a kúnoknak is szabad élvezni azt, amit a magyarnak is az Isten adott. Ha nem, akkor ők be vannak csapva, mert a király hazát és életet ígért nekik ezen a földön s ők jóhiszeműen ajánlották föl fegyvereiket a közös haza védelmére. Nekik adjon elégtételt és igazságot a király, ezért a nem várt s gyalázatos fogadtatásért. Különbösen is ők nem ingyenélők itt, minden kun férfi fegyvere a magyar király szolgálatában áll s készek vérüket ontani a közeledő közös ellenséggel szemben.

Mikor ez történt, a király tanácsában már akkor

szinte kardra kaptak a magyar urak, annyira fölháborította őket ez a végtelen közöny leplébe burkolt vakmerő szemtelenség. Csak a király és a nádor látták a valóságot, hogy a kánoknak eszük ágában sincs a magyarokat ingerelni s hogy kétségtelen bűnük alapján véve olyan ártatlanság, ami ellen nincs fegyver.

A király és Tomaj Dénes tekintete, ahogy egymást keresztezte, pillanatok alatt órákkal felérő néma párbeszédet folytatott egymással. Kimondhatatlan sok minden volt ebben a hangtalan beszélgetésben. A valamikor fiatal lelkesedéssel meglátott s merész fantáziával munkábavett visszatérés a nagy keleti hagyományokhoz, a meglassúdott magyar erő fölfrissítésének álma a még kikezdetien keleti testvérek fiatal energiáival, egy nagyszerűen megszervezett ellenállás gondolata az ázsiai rémmel szemben s aztán most az új fájdalmas csalódás föl villanása, ráismerés az áthidalhatatlan szakadékra, mely századok távolába taszítja egymástól a nyugattal együtt fejlődött magyart és ezt a kelettel együtt elmaradt félvad népet. Talán nyugodt idők évtizedei, türelmes odaadó nevelés s egy belső ellentétektől mentes ország egész egyetértő támogatása tehetett volna valamit, de most, hogy csak egy-két rövid év, talán csak hónapok maradtak az összeötvözés nagy munkájára, íme végzetessé kezd fordulni a legjobb és legbölcsebb szándék túlkorán vagy túlkésőn érett gyümölcse...

De sem a királyt, sem Tomaj Dénest nem olyan bordában szőtték, hogy könnyedén feladják a vérükbe fogadott gondolatot s egyszerre meghátrálnak az első tornyosuló nehézségek előtt.

A nádor akkor bölcs szavakkal csitította le a magyar urakat, megmagyarázván nekik a két nép között ma még természetesen mutatkozó különbségeket, melyek ezeket a fájdalmas súrlódásokat okozzák. Kötöny királyt és hadnagyait pedig kézzelfogható egyszerű példázatokkal próbálta fölvilágosítani a magántulajdon fogalmáról s megértetni velük, hogy ha Magyarországon akarnak maradni, akár belátják, akár nem, alkalmazkodniuk kell a magyarok fölfogásához ezekben a dolgokban.

A kúnok továbbra is reménytelenül értelmetlenek maradtak s minden meggyőződés nélkül hajoltak meg ez előtt a kívánság előtt, ünnepélyesen megígérték azonban, hogy mindent elkövetnek a sérelmek megszüntetésére. Egyúttal hevesen panaszkodtak is, hogy a magyarok az első perctől kezdve annyira gyűlölik őket, hogy ha ezt a király meg nem tudja enyhíteni, minden együttélés hamarosan lehetetlenné válik.

A magyar urak a nádor beszédére hajlandók voltak türelmi időt engedélyezni a kúnoknak a maguk megjavítására. de előre is követelték, hogy a király tűzze ki annak határidejét s ha ezalatt az állapotok nem változnak jobbra ők az egész országot fölbolygatják s fegyverrel hajtják ki a nemszeretem vendéget a kapukon.

A király mindezt hallgatagon és türelmesen végigfigyelve, úgy döntött hogy a kúnokat szét kell osztani a még lakatlan pusztákra s az ispánokat bízni meg a vármegyék és a szabadok földjeinek védelmével. A maarovoknak azonnal tetszett ez a királyi döntés, mert beláták, hogy az adott körülmények között nincs más megoldása ennek a kínzó kérdésnek.

A kúnok azonban megriadtak s ösztönösen tiltakoztak egységük ilyenmódon való szétdarabolása s meggyengítése ellen. A király azzal próbálta megnyugtatni őket, hogy mindjárt szigorú rendelkezéseket mondott a kancellár tollába, melyek bírákat rendelték ki a kúnok védelmére és sokkal szigorúbban tiltották el a magyaroknak a kúnok dolgaiba való beavatkozást, mint amilyen kemény büntetéseket helyeztek kilátásba a magyarokat bántalmazó kúnokra. Kötöny királynak teljes szabadságot adott arra, hogy fegyveres népének színét-javát a maga környezetében tarthassa s a kijelölt kúnzállások közül azt válassza a maga székhelyéül, amelyiket akarja. Egyúttal mindenkor szabad vendégjoga legyen a magyar király fővárosában s fejedelmet megillető tisztessége és részvétele a királyi udvar körében.

Mindez csak félig-meddig csöndesítette le a gyanakodó kúnokat s bár a királyi döntés ellen végre is nem tehettek semmit, elsötétült arccal, meghidegült szívvel távoztak el a királyi tanácsból.

Nem ment hamar és símán a széttelepítés sem. Sokáig fészkelődtek még a csoportokra szaggatott kún testrészek, mint a kamaszodó fiúk a szűknek érzett gyermekágyakban. A tömeges összeütközések megszűntek ugyan, de e helyett megkezdődött a kóborlók folytonos jövése-menése az egyes telepek között. A nép csakhamar ismerte és félve kerülte azokat a „kún-csap ásókat“, melyeken távol a nagy utaktól, ez a titkolódzó, surranó, tovaj-jellegű közlekedés folyt.

Az általános veszedelem helyett most már elszórt, de viszont annál gonoszabb esetek tünedeztek föl, amiket

még sokkal nehezebb volt megelőzni s lehetetlenné tenni. A kiküldött királyi bírák, akik az ispánok mellett működtek, csakhamar tökéletesen összezavarodtak, mert lehetetlenné vált igazságot tenni tanúk nélkül lefolyt, kibogozhatatlan s mindkét fél] által a végletekig eltúlzott panaszos esetekben. Különben is a kún, ha megszorították, káprázatosán tudott hazudni s letagadta a csillagot az égről, egyúttal ősi keleti furfanggal ügyesen áthárítva mindent a magyarra. A bírák szorultságukban a királyi rendelet szavaihoz tartván magukat, elkövelték azt a hibát, hogy legtöbbször a magyar felet marasztalták el. És így a seb, a helyett, hogy begyógyult volna, csak genyedt, üszkösödött, harapódzott tovább és tovább, a csontokig.

Amire azonban kevés a bírói bölcsesség, arra a józan ész próbál orvosságot találni. Azt pedig minden gazda tudja, hogy a tolvajból lesz a legjobb csósz. A magyar paraszti ész hamar kitanulta, hogy a kúnt csak a kúnnal lehet becsületre tanítani. Erre pedig rövid időn megjött az alkalom, mert az összezsúfolt kún telepeken az első tél beköszöntésével megnehezedett az élet. A szegényebb, alacsonyabb sorsú kún ember keményen kezdett koplalni s mert a tél nem alkalmas semmiféle zsákmányolásra, a szükségétől hajtva kezdtek beoldalogni a tanyákra és falvakba élelmet, bocskort koldulni.

Valamelyik bölcs gazda, aki szívből gyűlölte az efféle kéregetést, munkát adott a kún csavargónak, hogy szolgálja meg a meleget s az élelmet, amit kap.

— Még a kutyát sem tartom ingyen — vetette oda dölyfösen a kóborlónak. — De ha megdolgozott érte és se-

gítesz megvédeni a házamat a magadfajták ellen, többi lehetsz itt a kutyánál, megélhatsz mellettem becsülettel. A lopásért kiverném a szemedet, de amit velem együtt őrzői meg s amiért a házam népével versenyt dolgozol, az a tiéd is s részed lesz belőle.

A kún pislogott, megértette s elfogadta az alkut.,. Kisült, hogy igen használható ember. Az állatok ragyogtak az istállóban a tisztaságtól, ahogy boszorkányosságossággal megkefélte őket. Ami nagy dolog a pusztában, a szabad vadak villámgyors tájékozódó képességei megszimatolta a tőzegrejtő helyeket s egy-kettőre akkora halom tüzelőt hordott össze, hogy egész télire elég volt. Nagy takarékosággal bánt az állatok takarmányával f mikor egyszer az egyik tehén megbetegedett, valami bűbájossággal úgy meggyógyította, hogy a gazdának a szeme-szája elállt az örvendező csodálkozástól. És úgy szólván nyitott szemmel aludt s akármikor rögtön talpon volt, ha szólították. Nem sok dolga akadt a kuvaszoknak, mert mielőtt csak elvakkanthatták volna magukat, ő már előbb megérezte a farkast vagy a tolvajt s ha egyszer ráhúzta az íjját valamire, attól ugyan többet nem kellett tartani. így cipelt be, alig szürkülő hajnalban a hátán, a két hátulso lábát a nyaka körül összemarkolva, egy óriási farkast, amelynek bikányi feje, messzire kioltott véres nyelvével a sarka után húzódott a földön.

Egy szeg sem vezett el azon a télen a tanyáról, helyesebben mondva más mint ő, még a körmehegyével se vájhatott bele a gazda holmijába. Mert az igazat megvallva annak nem tudott ellenállani, hogy mindenféle apróságot össze ne szedegessen s tarisznyába, istálló-

zugába el ne dugdosson. De ez nem volt egyéb, mint a szokás hatalma. Miután néhány hét alatt kifeszült behorpadt hasa s bordái kezdtek eltűnni a rárakodó nús alatt, rájött Ő magától is, hogy mi a becsület s egy este nagy szégyenkezve halomba rakott minden dugott holmit a gazda lába előtt. A magyar bölcs volt, jót kacagott a dolgon s azt a tanácsot adta neki, hogy ha nem tud leszokni erről s kedve telik benne, ezután is dugdosson csak el, amit akar, azzal a feltétellel, hogy szombat esténként visszahoz mindent. Ha ezt becsületesen csinálja, ilyenkor mindig kap valamit a lopott holmiból. A bölcsesség kitűnően bevált, a gazda is nyugodtan aludt s a kun is gyarapodott eggyel-mással.

Nem is fért sokáig a gazdában a kívánság, hogy eldicsekedjék a kánjával. Mihelyt szerét tehetete, átkocogott a legközelebbi tanyára s savanyú bor mellett elmesélte a dolgot a szomszédnak. Tanyáról-tanyára kúszott a hír s másoknak is kedvük szottyant házikúnra. Mire a tavasz eljött, jócskán cselédkedtek már a szegény kóborlók a tiszamenti magyar tanyákon.

A farkas elég közeli rokona a kutyának. De nincs a világon két olyan ellenség, mint ők ketten. A farkas gyalázatos árulóját látja fájának az ember szolgálatába alázkodott kutyában s kéjjel harapja ketté a torkát, ha teheti. A kutyának nem lehet nagyobb szégyene, mint az ember előtt szerzett becsületének az a bemocskolása, amit gyalázatos rokona követ el a *gazda tulajdona ellen*. S ezért a kutyának elszorítja a torkát a forró gyűlölet, ha ezt a hozzá annyira hasonló és éppen ezért annyira megszegyenítő, rabló unokatestvért megpillantja. Ilyen-

képpen támadt halálos gyűlölködés a házikún és a vad kún között. Az áruló és a rabló között. A becsületet szerzett és ezt a becsületet gyalázatosan kigúnyoló között. Véres párbajok estek sötét éjszakákon a puszták mélyén s nem egyszer találta küszöbére gurítva a fölháborodott gazda kún szolgájának levágott véres fejét, de nem egyszer lehetett látni keselyüstökű vad kún fejet karóbahúzva a tanya kapuja fölött, amit a házi kún szúrt föl oda, büszke kihívással.

És így a két nép összebékülésének ez a kényszerszülte folyamata végeredményében csak megnövelte a kölcsönös gyűlölködést és ellentétet, mert a szabad kún előtt fajtájának csak söpredéke lehetett az, aki így eladta magát szolgál a gögös magyaroknak, míg a magyar szemében a kún legjobb esetben is csak mint szolga nyert értéket, a többit nem tekintette másnak, mint pusztító vadállatnak, amit ki kell irtani, vagy addig szorítani vagy éheztetni, amíg a nyelvét kiölti s talpat n\$^ral.

Az Esztergomból elszéledő emberek a küszöbönálló ítéletidő rémhíreivel együtt a kúnok elleni gyűlölet földagadt új hullámát vitte szét magukkal. Az izmáelita kalmárok, mikor látták, hogy minél fantasztikusabb színekkel festik a közeledő iszonyat ábrázatát, annál nagyobb hitelre találnak és sikerült nekik meglódítani az emberek hitetlenkedő közönyét, hirtelen a kúnokra terelt a szót. Rejtelmes ábrázattal hajoltak közel a megrökönyödött emberek füléhez s belésuttogták, megerősítve az amúgy is folytonosan ott fészkelődő gyanút, hogy a kúnok királyostól és népestől nem egyebek mint a közeledő keleti sárkány ravaszul előreküldött kémcserege. akiket nagy sze-

rencsétlenség volt befogadni, de méginkább szétosztani az országban, mert amíg egy tömegben voltak, végre is mindenfelül körül voltak zárva, nem tehettek semmit s alkalomadtán egyszerre lehetett volna végezni velük, most pedig, itt is, ott is tömörülve s egymás közt folytonos titkos összeköttetésben valóságos rákfeneként ették be magukat a magyarság testébe s mihelyt rejtelmes mozgatójuk a kapukhoz érkezik, mindenütt rá fognak rohanni a gyanútlan magyarokra s ugyancsak megkönnyítik majd a dolgát a beözönlő pusztítónak, aki egyebet se akar, mint hogy az országot már lángban-vérben találja.

Azt természetesen már nem igen vehették észre a megbódult fejű emberek, hogy ezek között a szereesenyek között titkos egyetértés van, hogy egybevágó szavaik felmondott leckeként hangzanak s hogy olykor-olykor rejtett szemvágásokkal biztatják és utasítják egymást.

A megmértelyezettek már régen messzire nyargaltak a világ négy tája felé, mikor a külső város palánkjához ragasztott fogadó karavánállásai alatt, amelyek mindig tele voltak a nyugati országokba igyekvő mindenfajtajú kalmárok tömegével, valamennyien együtt sugdosódtak már ezek a nagyszájú fegyverárusok, akik a piacon még teljesen idegeneknek mutatták magukat egymással szemben s ha kellett, ugyancsak ócsárolták is egymás portékáját, cifra jelzőkkel illetve azokat.

Egyikük, aki nyilván mindennek intézője volt, kanosai, feketeképű, villogó fehérfogú s kondorhajú idegen, egyiktől a másikhoz surranva, feltűnés nélkül csúsztatta markukba a jólvégzett munka díjak

— Ezt maga Sámuel küldi nektek — mormogta a íoga közül. — Ha továbbra is jól dolgoztok, megkapjátok a többit is... Csak minél rémítőbben beszélni a Nagyúr erejéről... s verni, verni az éket a magyar s kún közé, hadd essenek gyorsan egymás torkának s legyen minél bolondabb tánc közöttük, mire a Nagyúr megérkezik..

A kalmárok vigyorogva vágta a szemükkel.

A kondorhajú jött, ment egy darabig, érdeklődött, barátkozott, sápítózott az idegenek között, majd visszakanyarodva övéihez, ismét folytatta:

— Ne feledjétek... bele kell elegyíteni a dologba a két királyt is... Hogy össze játszanak. Sámuel szeretné, tudjátok, ha mát nem lenne baj velük akkor ... Most oszlojatok, mert idefigyelnek ...

Mialatt az udvari méltóságok fölgyülekeztek a királyi palotába, a főbejárat lépcsője előtt a király hirtelenében összeparancsolt fiatal vitézei csoportosultak, valamennyien útnak öltözve. Lovukat egy-egy vezetékkel együtt csatlósaik tartották kantáron, kissé távolabb, a bejárat előtti szűk tér sarkában.

A mindenütt jelenlevő Simon ispán, miután kitakarította a várat az idegenektől, egyszerre csak közöttük termett. A fiatalok valamennyien nagyrabecsülték és szerették a kevésbeszédű, komorarcú, félelmes megjelenésű, de alapjában véve nyíltszívű s jóakarató aragon óriást.

Most meglepetve bámultak reá, mert az egész várat

lökvaró ideges nyugtalanság közepette Simon nem a megszokott mord képpel közeledett feljük, hanem ellenkezőleg, világitott az arca a várvavárt örömtől s a szemei vidáman szikráztak:

— Nó kölykeim, most már magam is elhiszem, — kiáltott reájuk már messziről — hogy egy-kettőre nyakunkba zuhan a háború.

— Kegyelmed örvend neki, úgy-e, bizony? — kérdezte Mahalfia Detre, az általános tisztelgés közben.

A várispán végigmérte gyanakodó szemével ezt a karcsú, látszatra vézna termetű szőke fiatalembert, akiről jól tudta, hogy egyike a legvakmerőbb és leggyorsabb lovasoknak s szikár testében acélizmok rejtőznek.

— Hát te tán búsulsz rajta, öcsém? — mordult rá fenyegetően.

— Én egy cseppet se, — válaszolta Detre — magamért, csakis kegyelmed miatt.

— Miattam? Mi az ördögért, öcskös?

— Mert kegyelmednek itt kell majd kuksolnia Esztergom várában, a számszeríjjai mögött s nem fog látni egy fia ellenséget.

— S mi a fenéért nem? — hördült fel Simon s már veresedett a képe.

— Mert azt mi mind levágjuk, mielőtt idebujhatna! — vágott most bele, Detre szemvillantására rögtön megértve a tréfát, Ákos Ernye. Párducmozgású, szép fekete fiú, karcsú dereka fölött megdöbbszentően domborodott ki a széles, hatalmas mellkas s araszos vállalai dagadóizmú, hosszú kemény karokban folytatódtak. Híres volt fé-

lelmetes erejéről és villámgyors mozdulatairól, mellyel a kardot s kopját kezelte.

Simon rögtön észrevette a kópéságot s az Emye vállára csapva, öblös hahotában tört ki:

— Abból nem esztek, fiaim, hogy ma földühösítetek... Fene jókedvem van! Éppen eleget ették az életemet a számszerij jaim miatt s tudom, hogy a hátam megett ti is bolondnak tartotok miattuk.

— Hogy gondol ilyent, uram, kegyelmed? — méltatlankodott Gutkeled István, a bán öccse, de fitos, szeplős gyermekarca nagyon is elárulta, hogy volt valami a dologban.

Az ispán gyors kézzel megbarackolta, de cseppet sem haragudott.

— Majd meglátjátok, ebadta kölykei, mikor nyelveteket kiöltve szaladtok haza a kutyái ejti ördögök elől, hogy mit tud öregapátok azokkal a hitvány számszerijjakkal!

Erre már a fiatalok fortyantak föl, s egyszerre olyan tiltakozás zúdult a Simon fejére, hogy önkénytelenül nyaka közé húzta s a kezeivel hadonászva, mentegetődzött:

— Jó, jó, ne csipogjatok már! Jobb, ha megbckü lünk. Ti majd odakint csináltok amit lehet s egyezzünk meg abban, hogy nekem is hagytok valamit.

A két Forgács: András és Tamás, olyan egyforma mint két pompás agár, a két Rugacsfi: Don és Barnabás, zömök, busafejű medvebocsok, a két Apafi: Lőrinc és Sándor, katonának öltöztetett leányoknak látszó, ba-

rackvirágképű legénykék, a két Huntpázmán-iker: Kozma és Ehelcs, akiket mindenki örökké összetévesztett egymással, még a szeretőik is, hókaszemű, egyszerre pillogó s mindegyre ok nélkül elvörösödő nagy darab fiúk, a másik Detre, a Máté fia, morgolódo, szúrós tekintű, kicsiszemű, apró emberke és a gémlábú, madárarcú Rátót Lőrinc, az országbíró unokaöccse, valamenyien nagyszerűen gyakorolt, egymást testvérként szerető s halálig oltalmazni kész fiatal daliák, kacagva helyeselték s nyújtogatták parolára kezeiket az ispánnak a béke és fogadalom jeléül.

— így már helyes — rázogatta meg a kezüket egymásután az öreg oroszán. — Tudjátok mit, meg is mondom, hogy csináljátok!

— Halljuk! Halljuk! — érdeklődött a társaság.

— Hát csak úgy, mintha vadásznátok. Éppen eleget vagytok hozzá, kerítsétek be azt a csordát hátulról s aztán hajtsátok ide nekem a vár alá, hadd próbáljam ki rajtuk már egyszer ezeket a régóta vértszomjazó számszerijjaimat... Hát ti mi az ördögöt hallgattok ott hátul? — rikkantott hirtelen, odapillantva két fiatalember felé, akik a vidám csoport mögött elkülönülve állottak egymás mellett s komoly képpel nézegették társaik viháncolását.

Túrje Tamás volt az egyik, a lovászmester öccse, Geregye Pál a másik, a főúri ifjak között egyedül kisenemes szabad ember fia Famíliájának egész anyagi erejét kellett összeszednie, hogy a fiút, aki egyszer a király előtt tüntette ki magái úgy tornán, az udvarba tudták

küldeni. Mert ettől fogva leküzdhetetlen ambíciójuk lett, hogy Pálból udvari embert faragjanak.

Ez a két fiú, valamivel idősebb a többinél, életre-halálra szóló barátságot kötött egymással, aminek alapja nyilván egyformán komoly természetük volt. Féltve őrzött titkot rejtegettek szívükben, ami összeláncol tó 8 egyúttal el is különítette őket a többiektől. Jól tudlak mind a ketten, hogy teljesen reménytelen és hiábavaló az egész, de éppen ez a reménytelenség volt számukra az egymás vigasztalásának forrása s jól esett néha közösen ábrándozni csillagokról, amelyek mérhetetlen magasban ragyogtak fölöttük. Sohasem is gondolták, hogy van valami megfogható értelme vágyaiknak, de megvolt az a titkos reménységük, hogy egyszer fölálodozhatják magukat megközelíthetetlen eszményképeik védelmében s talán egy elismerő és hálás pillantás mégis csak megédesíti az utolsó percben az életüket. Ennek a két fiatal vitéznek királykisasszonyok voltak a mélyen titkolt bálványai, Tamásnak Anna, Pálnak Katica.

A lányok természetesen mit sem sejtettek ebből. Már helyzetüknél és neveltetésüknél fogva is vértetetlen tekintettek le rájuk a magasból, de a naponkénti találkozás, lovaglások, séták, játékok, ünnepélyek során a feléjük áradó hódolat meleg napsütése és fűszeres szelölője mégis bizonyára hozzájárult a tudatuk alatt, hogy megérlelje fakadó nőiségüket s megsokszorozza a fiatal emberek édes gyötrelmeit. Persze mindebből csak az következett, hogy a két fiú sokkal ügyetlenebb volt éppen velük szemben beszédben és játékban egyaránt s ha vala-

miről megjegyzték őket maguknak, az semmiképpen sem szolgálhatott előnyére szegényeknek.

Az ispán megszólítása láthatólag zavarba hozta őket, önkénytelenül egymásra pillantottak, hogy melyik feleljen. Végre is egyszerre kezdték s különös módon ugyanazokkal a szavakkal:

— Mi itthon szeretnénk maradni...

Csodálkozó, gúnyos kacagás viharzott föl körülöttük.

Erre még nagyobb zavarba jöttek, lesütötték a fejüket, elvörösödtek. Geregye Pál aztán fölütötte a tekintét s fogcsikorgatva meredt a kacagókra, miközben a kezei ökölbeszorultak:

— De ha ... valaki... azt hinné ...

Az ispán különösképpen' szerette ezt a két komoly fiút, mert mindig a legkötelességtudóbbak voltak s jól ismerte a lelküket. Leintette a legényeket s hozzájuk lépve, csitítólag veregette meg a vállukat.

— Jól van, jól, fiaim. Tudjuk, tudjuk. Ne féljetek, hogy valaki gyávának merne tartani titeket... Igazatok is van ... Mellettem is kell maradjon valaki... Majd szólok a király úrnak...

A beszélgetést Vilmos megérkezése szakította félbe, aki Balogh Miklós társaságában érkezett a csoporthoz.

Miklós habari beszédű, hirtelenkező és szerfelett lobbanékony ifjú volt, a mellett ragyásképzű is, ami miatt mindig sértve érezte magát, mert azt hitte, hogy folytonosan csúfolják a háta mögött. Viszont ennek köszönhette, hogy karddal, törrel egyformán versenyen felül

állott a vívásban, minthogy örökké párbajra készült s folytonosan gyakorolta magát, lesve, hogy valaki talán mégis meg fogja nyíltan sérteni. De a többieknek is volt esze s ugyancsak óvakodtak kihívni a veszedelmes pulykakakast, inkább igyekeztek úgy bánni vele, mint a hímes tojással.

Vilmost nagy riadalommal fogadták ifjú bajtársai s kérdezősködésére az ispán jelentette, hogy a lengyel fejedelem hírnöke olyan levelet hozott a királynak, amire tüstént összehívatta a tanácsot s fölparancsolta az ifjú lovagokat, hogy készenlétben legyenek, az ispánokhoz nyargalni a tanács határozatával. A várat azért üríttette ki a király, mert a lengyel fejedelem figyelmeztette, hogy biztos tudomása szerint az idegenek között egész sereg kém lappang.

Különben a tanács már meg is kezdődött odafenn a királynál.

— Hallottam félfüllel, — mondta az ispán — hogy uraságodat éppen a kún királyhoz akarja küldeni a király úr, hogy ide fölhívja s kísérje.

Miközben ezeket mondta, főntről, a palota térre nyíló nagytermének ablakai mögül heves szóváltás zaja csapódott közéjük.

Mindnyájan meghökkenve pillantottak föl.

Most csend lett, majd egyszerre tisztán lehetett Hallani egy mély, zengő férfihang szenvedélyes szónoklását.

— Ugrón érsek beszél odafent — intett fejével arrafelé az ispán. Mindenre elszánt, vezéri ember. Katonának született. Gondolom, mi a baj. Már a múltkor

is hallottam, hogy Mátyás érsek úrnak szinte lángot prüszkölve méltatlankodott, amiért a király és az urak tétlenül várják itt a veszedelmet, a helyett, hogy elébe nyargalnának s már a kapuktól visszavernék a fene csordát. Készüljetek, fiúcskák, úgy vélem, tüstént nyargalni fogtok.

II.

Még alig hat éve, hogy Béla király ül az ország trónján. S már is csak nagyon régi mesének hangzik, ha valaki András király egykori udvarának csodáiról beszél. Az örökös pénzzavarokat s a máról holnapra való könnyelmű élés rendetlenségét és bizonytalanságát, mely annak az életnek állandó homályos háttere volt, tökéletesen elfelejtette mindenki. Ma már csak a fényessége, ezerszínű változatossága, regényes titkai élnek az emberek emlékezetében. A jelenvaló napok nyomasztó komorságában úgy fordulnak feléje a lelkek, mint megpihentető, felemelő s feledtető gyönyörűség felé. Mintha évtizedekig tartó megszakítatlan pompás ünnepély lett volna, úgy ragyog vissza a távolodó idő ködéből az öreg király káprázatos lovagvilága. Senki se törődik a sötét nézőtérrel, melynek homályában annyi gazság és nyomorúság kavargott, mindenki csak a kivilágított színpadra gondol, melyre a világ négy tája hordta Össze tarka pompáját s még tarkább szenvedélyeit, hogy feledhetetlen díszleteket állítson egy hódolatból és dicsőségből szőtt királyi élet drámájának.

Ezt a képet szándékosan igyekeznek őrizni s mind szebbé és kívánatosabbá színezní azok, akiknek szerencse-csillaga ezzel a tündérvilággal együtt hullott alá az élet egérőL

Béla király, miután Apodfi nádor személyében leszámolt régi ellenségeivel s megmutatta kemény öklét az ágaskodó uraknak, nem üldözte tovább a letűnt uralom részeseit. Mihelyt egyszer a saját gyötrelmesen bosszúra sarkaló lelkiismeretével megbékült, feltisztult a lángoló harag vérköde a szemei előtt. Természetétől távol állott minden erőszakos kegyetlenség s lelkületének mély komolyságával azonnal az eléje tornyosodó nagy feladatok megoldására vetette magát. Nem mintha könnyen felejtő s hamar engesztelődő lett volna. De egész életét a kötelesség érzése töltötte be gyermekségétől fogva s egy pillanatra sem engedett a kísértésnek, hogy rövid idejét a nélkül is semmivé lett menekülő vadak kergetésére teco-zolja. Az egykori összeesküvőket s a saját hatalmuktól megrészegedett kiskirályokat egyetlen kézmozdulattal intézte el: kirántotta alóluk a földet, amely veszett ficánkolásuk alapja volt. Ezt aztán kérlelhetetlenül megcselekedte s uralmának első három éve alatt, mitse törődve az apja idejében kialakult családi és egyéni sorsok földrengésszerű megrázkódtatásával, csaknem teljességében visszaállította nagyapja hatalmas patrimoniumát. Ebben is a lelkületét jellemző igazsággratörés mutatkozott meg, már mint a maga által igazságosnak érzett meggyőződés, mert nem tudott elfogult lenni a királyi földek visszaszerzésében, hogy azt csak ellenségei kárára, híveinek kedvezve hajtja végre. Igaz, hogy amazokra nézve hűtlenségük és árulásuk büntetése volt a vagyonek Kobzás s így mindenüket vesztették, de a király minden aránytalan s könnyen odavetett adományt visszavett, akkor is, ha azt melléje-álló vagy kezdettől fogva hozzá hűséges ember birtokolta.

Még az egyházat sem volt hajlandó ebben a tekintetben kímélni s a méltatlankodó főpapokat olyan leckéztető tekintet érte a király szeméből, hogy a szó beléjük fagyott. A pápának is meg kellett tanulnia, hogy „legkedveltebb fia“, aki minden lelkidologban kész volt neki engedelmeskedni, ebben a dologban egy hajszálnyira sem görbíthető. A Szentatya szinte szégyenkezve hallgatott el, amikor elolvasta Béla levelét, melyben a király kötelességeiről s az ország érdekéről tiszteletteljesen kioktatta.

Nem csoda, hogy csak egy egészen kisszámú magyar úr maradt a király körül, aki igazi megértéssel és szeretettel környezte alakját. A király semmit se tett arra nézve, hogy népszerű legyen s az igazat megvallva sohase igyekezett, hogy legközelebbi híveinek leikéből is kiválsa a szeretetet. Szótalan, az elismeréssel mindig fukarkodó, magábforduló ember maradt. Mindig meghallgatta ugyan a tanácsurak véleményét s megvult az a királyoknál szokatlan módja, hogy hallgatag türelemmel engedte nekik kibeszélni magukat, sőt láthatólag kedvére is volt az emberek gondolatainak minél teljesebb kitárulása, de a vitát mindig csak önmagában folytatta le velük, szavak nélkül s aztán rövid, ellenmondást nem tűrő kijelentésben határozott. Ha tehát szerette őt valaki, az inkább az illető érdeme volt s ennek a szeretetnek feltételei a megértő öképeség és a kevéssel való megelégedés ritka adományai voltak. Igaz, hogy az ilyen szeretet aztán szilárdabb a kősziklánál. Ilyen volt a Tomaj Dénes, a Mátyás érsek vagy a Bánca István szeretete a király iránt. Ezeken s még néhány hozzájuk hasonlóan túl inkább csak a félénkek vagy megfélemlítettek s a közönyösek következtek,

akiknél a királyi akarat nem talált ellenállásra. De természetesen sokkal nagyobb volt azoknak a száma, akik érdekeik sérelme miatt duzzogtak s végre ott voltak a megbüntettek és levertek, akik a hatalom csúcsáról alázuhanva, rokonaik és titkos barátaik kegyelemkenyerére jutottak s úgyszólván kázzól-házra bujdosva éltek a mások nyakán, mindig készen arra, hogy a közvéleményt a király személye, udvara és intézkedései ellen borzolják.

Ezek elbírhatatlanul érezték magukra súlyosodul a rettenetes kezét, amely az ő szemükben talán még kegyetlenebb volt, hogy egyszerre össze nem morzsolta s hagyta lassú, évekig tartó folytonos alábbszállásban, ízenként való megsemmisülésben pusztulni el őket. Ilyen telkekből fakadt a múltnak célzatos dicsőítése a jelen sivárságával szemben s így alakult ki András király udvarának tündöklő délibábja, mint a magyar dicsőség és nagyság leűnt álomképe, a jelennel elégedetten telkek előtt.

A nagy tömegek mindig hajlandók lelkesedni azon, ani megragadja gyermeki képzeletüket. A bűnnek is megvan előttük a varázsa, ha bíbortól és aranytól láncol. Sőt az ilyen bűn erénnyé dicsőül a tömeg emlékezetében, ha elég regényes ahhoz, hogy az apró emberek eseménytelen. szürke életét az elképzelés izgalmaival kárpótolja. A nagy eselszövények, a szokatlan méretű gazzettek, a mértéktelenségükben rendkívüli örömhabszólások mindig emberfeletti varázssal ragyogják be a nagy emberbestiák alakját az elnyomottak és éhesek szemében. Bár a magyar királyt, személyére való tekintet nélkül, kiirthatatlan, ősi hagyományból fakadó félelmes tisztelet övezte a nép szívében, az a kiáltó ellentét. mely az apa és

a fiú lényének megnyilvánulásában mindenütt, de leginkább a királyi udvar képében mutatkozott meg, a dolgok ősi természetéből érthetően András király alakját emelte magasra a Bélái felett a magyarok úgy érezték, hogy a mostani király valamennyiüket meglopta s megcsalta, amikor elvette tőlük annak az egész országra fényt sugárzó királyi udvarnak látományát, amiből pedig számukra csak keserűség és gyötrellem származott, noha most már minden rosszat könnyedén elfelejtettek.

Valamikor az sajgott legjobban, hogy a szegény ember keserves kínlásának minden gyümölcse a király körül dőzsölő nagyurakat hizlalta s ott gőzölgött el istentelen mámorok pokoltüzeiben; ma mindenki arról morgott, hogy a királyi várban soha sincs egy valamire való lakoma s még az ételt-italt is sajnálják ott a tisztességes embertől. Nemrégén gutaütés kerülgette a méregtől a magyart, hogy a világ minden zugából idecsődült idegenek, gőgösen csörtető s az itthoniakat hetykén fitymáló széltoló lovagok és semmiházi tekergők szorítják ki az udvarból a tősgyökeres nemzetségek fiait, csak nekik áll a világ s Magyarországot egyszerűen megenni-meginni való prédájuknak nézik; míg most rosszalóan csóválják rajta a fejüket, hogy az elüldözött Beatrix királyné után németek, franciák, taliánok mind kihúzódtak az országból. A külföld kerüli s megveti a magyarok hazáját, mint műveletlen barbárok csordájának megbízhatatlan és veszedelmes rablóbarlangját. Ellenben, ami igazán csak szégyen lehet a művelt nagyvilág szemében, ezek a lator kúnok nyomakodtak a helyükbe s ott csörtetnek, köpködnek, ordítóznak szaba-

dón ki- s be a palota termeiben, ahol régebben a világ legúribb emberei találkoztak össze a nemzet született előkelőivel. Bezzeg a jó bolond magyar színét se láthatja a királynak s nagy instáneiákkal legfennebb ha a kancellárok kegyes lábait nyalhatja meg, míg a kún disznó csak betoppan, sárosan-büdösen, amikor kedve tartja, akár a hálósobájába is a királynak, ott vedelhet az asztalánál borgőzt bőföggve s a háta mögé haj igáivá a lerágott csontokat. Fene tudja ezt megérteni.

Rebesgetnek is mindenfélét, hogy a király nem tökéletes s ijesztgetéssel fordították el a szívét a magyaroktól. Mondják, baj van közte s a királyné között is. A császárléány rettentően gőgös s nem tudja elviselni, hogy a külföld megveti s tüntetőleg elkerüli az udvart. Miután az az egyetlen vágya van, hogy úgy hajbókoljanak s ceremóniázzanak körülötte, mint valami bálványkép előtt, valósággal búskomorra lett és elzárkózott mindenki elől. A magyarokat sohase szerette, de a kunokat éppen engesztelhetetlenül gyűlöli a túrhetetlen durvaságuk miatt s ezért soha meg se jelenik az ebéden, ha ők vannak a királynál. Ebből szóváltások, veszekedések s elhidegülés következett a férj és feleség között. Az aszszony se egészen rendes különben, a leányaival semmit se törődik s szabadjára hagyja őket mulatozni az udvari legénykéekkel. A fiát meg dugdossa, rejtegeti mindenki elől, mintha örökösen halálveszedelem fenyegetné, holott a régi királynék keresve keresték az alkalmat, hogy a trón örökösét megmutogassák a népnek, bölcsen tudva, mit kell tenniök annak minél koraibb megszeretetésére.

Így látták a magyarok nagy tömegei királyuk csa-

ládját és udvarát a nagy veszedelem előestéjén, mikor talán az egyetlen segítség az lett volna, hogy király és nép szíve tökéletesen összeforjon.

A valóságban pedig úgy állott a dolog, hogy a királyi udvar életének megváltozása Béla király tervszerű, tudatos műve s egyik legmesszebb tekintő gondolatának megvalósulás felé indulása volt. Teljesen új embereket akart maga köré vonni, akiknek értelmét, hűségét, engedelmességét már az erdélyi próbában kiismerte s akik őt nem régtől örökölt tekintéllyel, a királyéval vetekedő vagyon elbizakodottságával s beidegzett rossz kormányzati rendszerek sablonjaival gátolják munkájában, hanem ki sem mondott gondolatainak ismerői, minden tőle nyert s mindenben tőle függő készséges eszközei legyenek. Arra is vigyázott, hogy öreg ember egy se legyen közöttük, mert világosan látta, hogy az ország nemzedékeket elválasztó örvény szélére érkezett, ahol csak vele egykorú s ugyanazon generáció tapasztalatai között felnőtt emberek összevágó gondolkozása lehet segítségére a végveszedelem elhárításában.

De ennél is fontosabb volt előtte, hogy a magyar fa gyökereit tépő viharban kizárólag ennek az ős keleti fának nedveiből fakadt vagy azzal már nemzedékeken át tökéletesen egybeforrott ágak feszüljenek neki, vele együtt a szélvész rohamának.

Az idegen lovagokat, apja agyondédelgetett kedvenceit, mindig csak csillogó dísznek tekintette a magyar testet oltalmazó páncélingen, melynek egymásba kapcsolódó lánczemeit csak maguk a kegyetlen sorsközösségbe született magyarok alkothatják. Az, aki csak ka-

landért, könnyű jutalmakért, páváskodásért, ingyene-
lésért s vállveregető hencegésért sereglett ide Nyugat
minden sarkából, az Ő szemében haszontalan és veszedel-
mes felesleg volt, amitől minél gyorsabban szabadulni
akart. Az események maguk is segítettek neki ebben.
Az özvegy királyné bűnének leleplezése s rögtön rákövet-
kező szökése *a német* követek oltalma alatt, Apodfinak,
az apja és ellene való összeesküvés fejének az idegene-
ket elrémítő megvakíttatása, a szeszélyesen szétdobált
királyi birtok vasmarokkal való visszalépése rögtönösen
elriasztották az idegeneknek azt a részét, amelyik csak
a víg élet kedvéért röpködött az udvar körül. Ezek egy-
kettőre el is párologtak az országból. Akik még itt ma-
radtak, azoknak tűrhetetlenné tette a levegőt a királyi
udvar életének rögtöni megváltoztatásával. A lázas
munka, mely mindenkit igába fogott, aki körülötte meg
akart maradni, a szigorú kötelességteljesítés, mely min-
denkit a maga helyére parancsolt s pillanatig sem tűrte
a tétlen lézengést, a henye mulatozások s oknélküli mas-
karás ünnepek máról-holnapra való beszüntetése ki-
bírhatatlanul unalmassá és céltalanná tette az ittmar-
adásukat. Béla emberei különben is hamarosan kinézték
maguk közül azt, akinek nem volt dolga, aki nem tudta,
hogy mi a kötelessége s nem kapcsolódott azonnal bele
a munkaközösség vérkeringésébe. Hamar megérezték
tehát ezek a csillogó-csapongó szitakötők, hogy számukra
sem babér, sem vagyon, sem jövő, de még csak kenyér
sem terem a magyar király zordonná sötétedett udvará-
ban, ahol mint valami kovácműhelyben, csattogtak a
folytonos munka kalapácsai s gúnyos szikrák pattantak

a szemekből azok felé, akik ezt elkedvetlenedve s utálat-
tal nézték.

De Mária királyné udvartartása sem kedvezett a nyugati gondolkozásnak. A francia lovageszmény teljesen hidegen hagyta ezt az asszonyt, aki a merev, súlyos, fenséges bizánci életformák szerelmese volt. Mária méltóságának sérelmét látta a nyugati lovagok leplezetlenné vált örökös asszonyvadászó magatartásában s léha tréfáiban, melyek a hagyományos hódolatot a nőikkel szemben már csaknem szemérmetlenül átváltoztatták közönséges hódítási fogássá. A bizánci lárva mindent megengedett, de csak a szertartások halálosan komoly külszíne alatt. Hiszen ez a külszín volt mindaz, ami a keleti kereszténység aszkétikus szelleméből és erkölceiből megmaradt, hogy áltató takaróval leplezze el a gyilkosság és parázna-ság valóságos ábrázatát, amely a szenteskedő ünnepélyesség s az áhítatosan kicirkalmazott szertartások alatt vi-gyorgott. De Mária, aki még zsenge gyermekkorában szakadt ki a napkeleti udvar tündöklő kulisszái közül, a gyermek szent tudatlanságával őrizte meg szívében a lát-szat valódiságába vetett rendíthetetlen hitet; számára mindez nem álarc, hanem valódi szentség és erkölcs volt, ezerszeresen megszépülve a messzi múlt káprázatában. Az ő szemében a királyi fenség valóban isteni kenet volt s a körülötte előírt szertartások mély értelmű, túlvilág! és sérthetetlen isteni törvények gyakorlása. Mint a szentség-tőröket, úgy gyűlölte s taszította el magától ezeket a meg-romlott „nyugati bohócokat“. Az ő álma nem hazug hó-dolat s mindenféle szennyes érdeket fölcicomázó átlászó játék volt, hanem vallásos szimbolizmus, mellyel az Isten

kegyelméből és akaratából, az ő földi helyetteseként uralkodó, kiválasztott emberen át magát az Istent dicsőíti és szolgálja a reabízott nép.

Hiszen már férjének előtte annyira érthetetlen és idegenszerű józansága s közönséges emberre emlékeztető kötelességmániája fájdalmasan titkolt sebet ütött ezen a legszentebb meggyőződésen. Kimondhatatlanul szenvedett amiatt, hogy Bélából hiányzik az imperátorok isteni öntuda s fenséges rejtőzködése; császári atyjának magasztos hősiességét, katonai dicsfényét is nélkülözte benne és soha se tudott megbékülni azzal, hogy az ő férje, egy hatalmas birodalom ura, mintha szolgája lenne az országnak, napestig bíbelődik a mindennapi élet közönséges ügyével-bajával s olyan egyszerűen érintkezik embereivel, mintha akárki fia volna. Valamikor azt gondolta, hogy csak addig tart ez, amíg véget ér a kényszerű számkivettség ott Erdélyben; akkor úgy vélte, hogy csak a kisszerű környezet okozza azt az aprócska gondokba való feledtető elmerülését. Mindig remélte, hogy fönn a trónon Béla is mássá lesz. Ezért újjongott a szíve, amikor az első napokban s a koronázás után igazi királyként, ellenségeit büntetni s megfélemlíteni látta. De aztán meg kellett ismernie, hogy világok választják el őket egymástól s ő most se, soha se érheti el azt, hogy a férfi álmainak társa s megvalósítója legyen mellette. De ahogy az idegen lovagok megszökdöstek kibírhatatlan s rájuknézve halálrauntató s nevetséges udvartartásából, a királyné mégis önkénytelenül a király kezére játszott a környezet magyarrá tevésében.

De még ennél is több volt az, amit Béla akart. Ez

már egy olyan mély és titkolt gondolat, amit még magának se mondott volna ki fennhangon soha. Mert a szíve mélyén össze volt fonódva az áldozatra kiválasztott táltosfiú örökös végzettségével.

A király dolgozott lázasan, pihenés nélkül, rendíthetetlen elszántsággal s hasonló megfeszített munkára kényszerítette magával egykorú vagy alig idősebb munkatársait is, de soha egy percig sem felejtette el, hogy nem önmagának dolgozik, hanem egy olyan távoli jövőnek, mely csak az ő élete árán virágozhatik föl, egészen új nemzedék számára. És így nemcsak arra törekedett, hogy testben-lélekben magyar, vagy már régen magyarrá lett férfiakat tegyen munkája szerszámaivá, hanem nyugtalan szemmel kereste, válogatta s gyűjtötte maga köré, többnyire bizalmasainak családjából, az eljövendő új Magyarországot, azokat a fiatal magyarokat, akik a régi világ üszkein majd fölépítik a nagy, boldog jövőt. És így teremtette meg az első igazi magyar udvart, melynek virága, ékessége, újszerűsége és értéke éppen abban rejlett, hogy csupa acéltestű és kiváló szellemű pompás magyar fiú sorakozott föl mögötte karddal, szívvél és ésszel, hogy majdan átvegye mindenik a számára kijelölt örökséget.

Mindent újra kellett kezdeni ezekkel a fiatalokkal, akik legfennebb ha hírből ismerték a nemrégiben itt pompázó lovagvilágot s olyan mestereket kellett följük állítani, akik maguk teremtik meg belőlük külsőségeiben és tartalmában egyaránt, az új királyi udvart és annak életformáit. Mátyás érsek józan bölcsesége, Túrje Dénes kemény katonai fegyelme, mindenekfelett pedig a ná-

dórnak, Tomaj Dénesnek rendkívüli műveltsége voltak azok az erők, melyek kifformálták a fiatal nemzedék új lelkületét. Mindenesetre nyersebb, egyszerűbb, természetesebb volt ez az új udvar, mint a régi, de igazán magyar volt, telve egészséges gyakorlatiassággal s a kötelességteljesítésre edzett kemény elszántsággal. Béla király legnagyobb műve volt, melyet a végzettel szembeszegezhett.

A király semmit sem nélkülözött olyan fájdalmasan, mint asszonyának megértő részvételét ebben a teremtő munkában. Tudta, hogy csak fél munkát végezhet, ha nincs mellette a királyi asszony, aki az új férfinemzedék oldalára odaadó egyetértéssel nevelje az új asszony-nemzedéket. Igaz, hogy a főurak feleségei, leányai, már ősi szokás rendjén is sűrűn fordultak meg az udvarban és sokan éltek ott a királyné körül, de sem az ő szívéhez nem jutottak közel, sem a király tervében nem jöhettek számba, mert a királyné körüli szolgálat nem terjedhetett túl az általa előírt formaságok merev korlátáin, melyek éppen a legnagyobb akadályai voltak annak, hogy az udvari élet a fiatalság nevelő iskolájává váljék. Három külön világ körül, de mindeniken kívül maradván, lengett ide-oda az udvari fiatalság élete. A király, a királyné és a királykisasszonyok furcsán különvált s önálló világa hozta ezt magával. Így aztán külsőleges maradt az új nemzedék érintkezése a királyi család mind a három körével s mivel hogy a természet nem tűr erőszakot, fiatal nemes ifjak s leányok igazi világa mindenküktől külön, egymás között alakult ki különös kettős életté, melynek egyikét velük és előttük játszották el,

mint kötelességet és szerepet, másikat pedig egymás között élték, mint igazi sajátjukat.

Ennek a világnak is meg voltak a maga belső törvényei, melyek komolyan köteleztek mindenkit, aki beléje tartozott. Elsősorban természetesen a fiúk tartották magukat hozzájuk, de általuk kiterjedt az érvényük a lányokra is, a sűrűn szövődő szívbeli kapcsolatok révén. Élesen, el volt különítve, akárcsak az iskolás gyermekek életében, mindaz, ami a leckéhez tartozik attól, amit a gyermekek a maguk valódi életének tartanak: a játéktól. Mindenki tudja, hogy a tanító előtt a gyermekek egyszerűen tanulók s míg az iskolában vannak, meggyőződésük szerint csinált művilágban szoronganak, ahol a felnőttek által kitalált s állítólag egykor nélkülözhetetlen leckéket kell beszedeniük, mindenféle büntetés terhe alatt. De az iskolán kívül a gyermek minden, csak nem tanuló. Mélységes meggyőződése szerint rablókapitány, király, hős, tündér, meg mindenféle, amiről a nagyoknak halvány fogalmuk sincs. És természetesen ez az igazi világ, amit azonban szigorú kötelesség a legteljesebb titokban tartani szülők, tanítók és értelmetlen felnőttek előtt. Ettől lehet az ember jó vagy rossz tanuló s egészen elkülönítve lerakódhatik a lélek mélyén az eljövendő ember jelleme és komoly élethivatása is.

Így formálódtak Béla király fiatal vitézei oktatóik és vezéreik iskolájában, de ettől függetlenül megvolt a maguk titkos külön világa is, melyben nem tanulók voltak, hanem saját ábrándországuk hősei és királyai. Ebben a külön országban mély titoktartás uralkodott. Még a királykisasszonyok sem tudtak semmit az itt lejátszódó

szerelmekről, ellentétekről, csínyekről és kalandokról, pedig ők napról-napra, a kiszabott órákban együtt voltak ezzel a fiatalsággal. Nem is sejtették, hogy ők is a leckéhez és iskolához tartoznak az ifjúság szemében s hogy sok minden létezik ebben a körben, ami rájuk nézve láthatatlanul és megközelíthetetlenül marad. Persze, voltak a két világ között összekötő hidak is. Ilyen volt mindenekelőtt Vilmos, aki mind a kettőhöz hozzátartozott s itt is, ott is nagy szerepeket játszott. De ő a maga részéről tisztelte mind a két világnak határait és soha se beszélt egyiknek a másikról. Tudta, hogy csak addig maradhat mind a kettőnek csillaga, amíg ezt meg tudja tartani. Már pedig nem mondott volna le szívesen egyikről sem, mert éppen abban telt csapongó lelkének legnagyobb öröme, hogy mind a két parton otthon volt s egyformán résztvehetett a királyi család és a nemes fiatalság életében.

Ahogy teltek az évek, természetesen közeledett egymáshoz a kötelességek és játékok világa s az ábrándok óriás galambjai megpróbálták beférkőzni a valóság dúcának szűk nyílásain. Az álmok beláthatatlan tündérmezőin való szabad röpdülés helyett most a valóságos élet sokkal szűkebb terein való reális elhelyezkedés kérdései tódultak előtérbe. Lassanként földerengett előttük tanulásuk és játékaik igazi értelme s egyesült abban a komoly és büszke öntudatban, hogy egy egész ország jövődjének terhe nehezedik vállaikra s messzetekintő királyi szem választotta ki őket majdani irányítókul és vezérekül. Mikorra megérett bennük ez a fölismerés, már föl is komorodott előttük az országra zúduló veszedelem

felhője. És ekkor egyesült bennük végképpen az a komoly férfiaság, amire nevelték őket, azzal az örök kalandraszomjas, vakmerő játékokban gyönyörködő gyermekkel, akit saját maguk őriztek és tápláltak a szívükben. Ez az egyesülés egy titkos szövetség kötésében történt meg, melyben a jótevőre ráébredő hála s az izgató kalandszomj egészítették ki egymást.

Valamennyien ünnepélyes formák között esküdtek meg egymásnak, hogy feláldozzák életüket a királyért s a harcban egyetlen feladatuknak fogják tartani az ő életének megmentését. Ebből a szövetségből azonban kihagyták Vilmost, mert attól féltek, hogy mégis elárulná tervüket a királynak, ők pedig úgy tartották egyedül szépek, ha éppen a király nem tud az egészről semmit és pusztán véletlennek fog föltűnni előtte, hogy ők állanak majd körülötte minden halálos veszedelemben. Izgató titkos gyűlések során hányták-vetették meg a fiúk, hogy miként lehetséges majd állandóan együttmaradniok s a döntő pillanatokban összeseregleniök a király körül. Arra külön esküdtek meg, hogy senki még a kedvesének sem árulja el a kötést s ezt becsülettel meg is tartotta valamennyi. Viszont abban állapodtak meg, hogy mindenik a mellén fog viselni, a ruhája alatt egy levelet, annak a leánynak címezve, amelyben csak ennyi lesz: „A királyért haltam meg“.

A király ott ült a tanácskozó-teremben, a nagy ovális asztal fejeinél, egyszerű karosszékben s mintha a lelke

nagyon messzire szállt volna, mereven tekintett a távolba a körülötte ülők feje fölött.

Jobbja és balja felől két idegen ember ült, akik feszülten figyelték a magyarok heves vitáját. Az egyik Danilé volt, a halicsi fejedelem, valamikor András király győzhetetlen ellenfele, de Bélának kezdettől fogva szövetségese. Élete delén járó, nagyon szép, szabályos arcú s magas termetű szláv ember. Világos sárga szemében elmélázó szórakozottság borongott, amit néha lángszerű megvillanások váltottak föl. Akik jól ismerték őt a régi időkből, azt mondják róla, hogy gyermekből és tigrisből összegyúrt furcsa valaki, nagylelkű a gyámoltalanságig és kegyetlen mint egy vérszomjas bestia.

A másik fejedelmi férfiú, nehezen szuszogó, alacsony termetű, elhízott ember. Csernigov hercege, Mihály. Ártatlan kék szemekkel csodálkozik a világba s puha asszonyias szája szélein csüggedten lógnak alá hosszú szőke bajuszának szárnyai. Az arca is puffadt, zsíros és fehér. Ő teljesen idegen a magyarok előtt, Daniló hozta magával, miután előbb hozzámekült a mongol hadak elől. Ma már mind a ketten hontalanok, mert országaikon a pusztító rém fekszik, véres zsákmányát emészteve s alig menthették meg a maguk és családjuk életét a kegyetlen haláltól. Feleségüket s gyermekeiket a cseh királyhoz, Vencelhez menekítették, de ők maguk, mindketten legidősebb fiók kíséretében a magyar királyhoz nyargaltak az Oroszkapun át, mert nagy dologra akarták rávenni. Mióta itt vannak, többször is szöbahozták előtte ezt a tervet s most elmondták az összehívott tanácsban is. Csak egy valamit hallgattak el ez alkalommal, ami nem

tartozott az urakra, de amit már a királynak is, a királynénak is előadtak.

A két orosz arra akarta rábírti Bélát, hogy hagyjon föl az ország kapuinak már a tél kezdete óta folyó eltorlaszolásával s vesse el magától azt a gondolatot, hogy bevárja az ellenség támadását és pusztán csak a védekezésre szorítkozzék. Sőt ellenkezőleg, gyorsan hányassa szét a kapuk előtt a ledöntött erdők faóriásaiból fölhalmozott torlaszokat, amik a mongollal szemben úgy sem érnek semmit, parancsolja össze minden haderejét s egyetlen elseprő rohammal maga zúduljon reá, mint támadó, a Halicsnál táborozó Batu khán hordáira. Ez az egyetlen lehetősége annak, hogy országát megmentse a végső pusztulástól.

Ennek az ázsiai dögvésznek — mondották — minden eddigi győzelme abból támadott, hogy csak védekező népekkel találkozott Európa felé hömpölygő rohamában. A messzi előtte nyargaló rémület már előre is megbénította a védekezés erejét s a maga előtt hajtott rab-szolgák és hódoltak hullámain mindig kifáradt s megtört a védekezők ellenállása, úgyhogy magának a mongol seregnek már csak a mindent kiirtó, hajmeresztően rendszeres gyilkolás és a teljes fölprédálás könnyű munkája jutott.

Sajnos későn, de ma már mindenki megtanulta a Kárpátoktól keletre, a saját bőrén, hogy az egyetlen teendő a gyors, elszánt, megelőző támadás lett volna, melynek, mint azt éppen a Batu seregein mutatták meg annakidején az orosz, lengyel, kun és Bjelája-menti magyar hadak, a mongol képtelen ellenállani. Ennek pedig

az a magyarázata, hogy ezek a meggondolás nélküli rabló hordák csak váratlan, mindent elárasztó megrohanásra vannak kiképezve. Ebben valóságos őrzöngök, mintegy önkívületben vetik oda életüket, mert ázsiai babonáik szerint mint támadók győzhetetlenek s ilyenkor mesés zsákmány képei lángolnak a szemük előtt, amiket előre leírnak előttük távolbalátó sámánjaik. Annyira csak erre vannak fölkorbácsolva, hogy visszavonulásra, menekülésre egyáltalában nem is gondolnak s ezért soha se gondoskodnak hátrvédőről, utánpótlásról, sőt még egy napnál több időre való éleletről sem, mert nem is akarnak tudni arról, hogy ne a meghódított földön lakjanak jól. Nyilvánvaló tehát, hogy egy váratlan és elszánt támadás föltétlenül megzavarja és megtöri őket s már csak gondatlanságuknál fogva is a biztos pusztulás vár rájuk egy kitartó üldözés esetén.

Ez volt az orosz fejedelmek terve és tanácsa Béla s a magyar urak számára.

A másik, amiről most hallgattak, egészen más világitásba helyezte ezt a gondolatot a király szemében, noha ezt nem is árulta el. A két fejedelem nem ok nélkül hozta magával legidősebb fiait. Egyúttal mint kérők léptek föl s örök szövetségük megpecsételésére egy-egy királykisasszony kezét kívánták megnyerni fiaik számára. Ezt ők bizonyítékul szánták arra nézve, hogy tanácsuk becsületes és egyedül megfelelő. De a király rögtön megrezent rá s éppen ellenkezőleg, az villant meg a fejében, hogy ez a két ember, aki a veszély pillanatában hátat fordított a saját országának s otthagytá népét a halál torkában, most egyszerűen azért ajánlja neki a tá-

madást, hogy ő foglalja számukra vissza jó magyar vérrel gyáván, elvetett uraságukat s még hozzá azzal is kedveskedjék nekik, hogy a Kárpátok körül valamennyi apró fejedelmecske legforróbb vágját, az Árpádok házába való rokoni bekapcsolódást, maga vigye tálcán eléjük.

Mikor erről a királynénak szólt, Mária areát lángbaborította a gőgös harag:

— Mit mernek ezek gondolni? A mi leányainkra emelték a szemüket? Császári, királyi gyermekekre? Mekkora szemtelenség!...

— Az a baj, — mondta a király merengve — hogy semmit se érnék velem, ők ugyan nem segíthetnek a mi bajunkban.

— S ha segíthetnének is?... — csattant fel az aszszony. — Akkor se, soha ... ők és mi ? ...

— Még mindig nem tudod, hogy mi vár reánk? — nézett a szemébe a király. — Hiszen ha érnének valamit, nem haboztam volna. Mit jelent ma a köztünk levő különbség? Semmit... A halál előtt mind egyformák vagyunk, Mária.

— Még a halálban sem — rázta makacsul fejét a királyné. — ő, hogy nem tudjuk egymást megérteni!

— Értelek, nagyon jól értelek — bölintott szomorúan a király. — Te még mindig a régi vagy, fönny a magasban. Szép is ott békés napsütésben, langyos szellők között. De most vihar jön, Mária... És én csak egyet ismerek: a kötelességemet...

A királyné összeszorította a száját. Villámló tekintetét eltakarta rebegeve lecsukódó szemhéjaival. Hosszú pillái sötét árnyékot vetettek a szemek árkára,

A király szinte utána kapott, annyira érezte, hogy milyen rohanva távolodik el tőle *az*, akit most is váltózatlanul forrón szeret, ha nem is tudja kimutatni.

Hirtelen meglágyult a hangja:

— De miért is gyötörnök egymást? ... Hiszen akármi okkal is, de teljesen egyetértünk... Úgy sem adom a lányokat... Majd megmondom nekik...

— Ha én mondanám meg, tudom, megértenék! — suttogta Mária s csukott szemmel várta meg, amíg a király lassan megfordult s *eltávozott*.

A tanácsurak, akik a dolognak erről az ágáról mit se tudtak, csak magán a támadás gondolatán kaptak hajba egymással.

Ugrón érsek azonnal helyeselte a tervet. Szenvedélyesen ütögette öklével az asztalt s úgy kiáltotta:

— Nem is érteném meg, ha másként csinálnók! Még mielőtt a fejedelem urak szóltak volna, már az volt a hitem, hogy az ilyen keleti rabló-csordát nem szabad nyakunkra várni!... Ha egyszer belül vannak, övük a világ, mert az efféle népek szokása szerint rögtön szétrebbennek mindenféle s ölnek, zsákmányolnak, pusztítanak. Rendes sereggel lehetetlen az ilyent megakadályozni, mert míg az egyik csapatot üldözzük, a másik, a harmadik, tizedik üti föl a fejét máshol, de soha se áll komoly csatát, melyben egy páncélos sereg kifejthetné a maga döntő erejét. Lehetnének akármennyiën, az orruk előtt dülhatnak meg az egész országot s nem tehetnének ellenük semmit... Aztán ne felejtsetek, hogy itt vannak a kunok is ... Arra még csak kényszeríthetjük őket, hogy egy tömegben velünk tartsanak, ha támadásba lépünk,

különösen a gyepükön túl. Bár ebben sem vagyok bizonyos, mert megeshetik, hogy ellenünk fordulnának De az bizonyos, hogy ha bevárjuk az ellenség betörését s megkezdődik az, amit az előbb mondtam, a kúnok mindenütt csatlakoznak a rablókhoz. Hiszen ez a fő gyönyörűségük.

A királyra pillantott s hirtelen elhallgatott. Nem akarta megbántani, de csak kirobbant belőle a kúnok elleni gyűlölet. A király azonban mozdulatlan arccal hallgatta végig s nem ellenkezett.

Most Tomaj Dénes szólalt meg, végigjártatva tekintetét az urakon. A nádor külsőleg alig változott az elmúlt évek alatt. Csak a haja kezdett lassanként szürkülni a halántékai körül, de szemeinek barna csillaga még mindig fiatalosan ragyog s talán egy kicsit gúnyosan is. Gyönyörű boltozatos homlokát, ahogy az állát a tenyerébe hajtva, az asztal fölé hajolt, mintha gondolatainak súlya nyomná le.

— A fejedelem urak tervében sok tapasztalat és okosság foglaltatik — mondta csendesén. — De úgy vélem, hogy ez a terv, sajnos, kivihetetlen. íme a lengyel fejedelem, Boleszló úr levele, ami miatt voltaképpen összehívatott a király úr, mutatja, hogy a mongol *ábor már kimozdult Halicsból s legalább is az egyik szárnya Észak-Nyugatnak fordult, gyors lendülettel.

— Ez talán azt jelenti, hogy meggondolták s nem is mernek ránk jönni — szólt közbe Mátyás érsek fölcsillanó szemmel.

Tomaj csendesén ingatta a fejét.

— Egészen mást sejtek, érsek úr. Azt hiszem, be

akarnak keríteni s *nagyon* csodálnám, ha hamarosan *bírt* nem kapnánk egy másik mozdulatról, amely Erdélyt karolja át. És alig hiszem, hogy mindezek a főszereg akciói volnának. Halicsból az Oroszkapunak visz az egyenes út... A főrohamot onnan kell várnunk... Már most hol vannak a hadaink, amikkel megelőzhetnők a támadást s még hozzá túl a kapukon? Mire a király úr fölparancsolhatja a seregeket, ha azonnal is rendelkezik, már csak a védelemről lehet majd beszélni.

— Akkor hát a kapukat kell védeni! — kiáltott közbe Túrje Dénes. És pedig azonnal, késedelem nélkül indulni, amennyi erővel csak lehet!

Most a vajda mordult bele a beszédbe:

— Erdélyt én megvédem. Az itteni hadak a Duna-vonalát kellene tartsák... És aztán ha tőlem függene, beereszteném az ordast kettőnk közé a síkságra, vagyis a kunokra, mert én nem hiszek a mendemondának, hogy a kúnok az ellenséggel cimborálnának... Én tárgyaltam velük, mielőtt az erdélyi gyepükön beengedte volna őket a király úr. A nyavalya törte őket a rémülettől, hogy mi lesz velük, ha nem találnók beengedni. Nincs a föld hátán semmi, amitől a kún úgy irtózna, mint ettől az ördöghadtól... Tudjátok tán, hogy a Barc kún jai, mikor hírért vették a Kötöny futásának, eszük nélkül rohantak a Dunának, valósággal befűrták magukat Bolgáriába s inkább lefegyvereztették az egész népüket, csakhogy meg ne találja az üldöző, akiről mind úgy tudják, hogy megesküdünt a kún nemzet utolsó porontyig való kiirtására... Hát hadd marjanak itt egymásba s falja föl egyik a másikat. Bár mind a kettő beledög-

lene! De ha nem is, hosszú ideig eltart ez a marakodás s ezalatt mi kétfelől oldalba kaphatjuk s kinyomhatjuk a szusszát, ha ezerszer ördög is az a fene csorda ...

Egyszerre kitört mindenből az eddig fékezett szenvedély. Volt, aki ordítva helyeselt, volt, aki szitkozódva tiltakozott, némelyek dicsérték a vajdát, mások mocskolták, hogy bízik a kánokban s kiszolgáltatná nekik az egész Alföldet, amire úgyis vásik a farkasfoguk.

Különösen azok prüszköltek s döngették az asztalt, akiknek birtokai, családja, falunépe ott volt a két folyóközi síkságon.

— Mi lesz a vetésemmel?”

— A falummal?

— A házamnépével ?

— Bezzeg a te fejed nem fáj érte!

— Elbújhatsz a medvéid közé Erdélyben!

Ügylátszott, már a királyról is megfélemedtek. Néhányan éles szemrehányásokkal figyelmeztették őket erre.

De a király még mindig nem mozdult. Tovább is messzire nézett s úgy tetszett, mintha nem is hallaná a körülötte felkavarodott vihart.

Végre Ugrón érseknek sikerült, zengő hangját kieresztve, túlkiáltani s elnyomni a lármát.

— Hallgassatok urak! — csattant reájuk, fölpatanva székéről. — Ostobaság így veszekedni a király úr s az idegen vendégek előtt. Terv, terv. Mindenki elmondhatja a magáét. A vajda úr is elmondta. Joga volt hozzá s azt tartom, igazi katona eszelte ki... De én se érthetek vele egyet, — folytatta hirtelen lángragyúlva maca is — mert nem bízom, nem is fogok bízni soha ezek-

ben a kánokban, akik gyalázatosan visszaéltek a király úi jóságával s az egész Alföldet magukra dühítették a pimaszságaikkal ... Hiszen akkor ki kellene ürítenünk az egész országot a bihari hegyektől a Dunáig s a Tisza-Maros szögétől a tokaji hegyekig s Vácig. önként dob-nék oda magunk a kunnak, amire áhítozik. Lehetetlen-ség! Képtelenség! Én mondom, hogy nincs mit tenni, mint összekürtölni az egész országot, amilyen gyorsan csak lehet, eléje vágtatni a rablónak s megnyomni ott, ahol rátalálunk, mielőtt szétfolyhatna az országban.

Most elszántan a királyhoz fordult s szinte kiáltva kérte, még a kezét is összefogva:

— Ne várjunk tovább, Uram, Király! Semmire ne várjunk. Miért habozunk, okoskodjunk, vitatkozunk? Parancsolja Kegyelmességed, itt rögtön, hogy induljanak a véres karddal szerteszt a királyi hírnökök s szólítsák hadba azonnal a vármegyéket s az urakat... Érzem, tudom, látom, hogy egy percünk sincs többé, Uram, Király!

Az oroszok nyugtalanul ide-odacikázó szemekkel . hallgatták végig ezt az egész tanácstalan tanácskozást.

Nem sokat értettek belőle, de azt jól látták, hogy az ő akaratukat az idő is túlhaladta s az emberek se gondolnak egyébre, mint tulajdon országuk védelmére. Amiért jöttek, annak nincs többé értelme. Egymásra néztek s lemondóan bólintottak a fejükéi.

Ugrón szavaira a király, mint aki mindent hallott, végigjártatta rajtuk tekintetét s csendesen megszólalt:

— A nádor úr induljon az Oroszkapuhoz. A királyi vármegye készenlévő vitézeiből s a testőrségből visz ma-

gával, akit csak lehet. Hírnök nyargaljon előtte s az útbaeső ispánokat szólítsa melléje, minden felültethető lovassal. Parancsolom, hogy védje meg a kaput az utolsó emberig.

A nádor fölugrott, feszesen kihúzta magát s keményen vágott a fejével:

— Mindhalálíg, Kegyelmes Uram!

A király tekintete hirtelen támadt melegséggel olvadt össze legjobb barátja hűséges pillantásával:

— De azt is rendelem, hogy a tulajdon életedet meg kell tartanod minden áron, a mi javunkra. Mérd meg a veszélyt s birkózz vele az utolsóig. De ha, Isten ne adja, nem tarthatnád a kaput, te tudod, melyik az az utolsó szempillantás, amikor vissza kell fordulnod.

Tomaj meghajtotta magát.

Most a király a vajdához fordult, aki azonnal hasonlóképpen merev vigyázzba zördült székéből.

— A vajda úr azonnal induljon Erdélybe. Köszöntöm hűséges székelyeimet a tulajdon szájjammal. Ügy tekintsék uraságodat, mintha én magam volnék ott személyében. Az erdélyi vármegyéket mind vigye magával kegyelmed. A szászoknak parancsolom, hogy maradjanak falaikon s maguk védjék meg városaikat.

— Ügy lesz, Kegyelmes Uram! — dördült meg a vajda medvetorka a beállott síri csendben.

Most Túrje Dénes következett:

— Lovászmesterem még ez órában indítsa királyi akaratom jelvényével az ifjú vitézeket Kálmán herceghez, a püspök urakhoz, minden bárómhoz és ispánjaim-

hoz, hogy késedelem nélkül üljenek fel hadaikkal s gyülekezzenek királyi táboromba. Kötöny királyhoz Vilmos öcsém menjen s vigye izenetemet, hogy őt magát szállásnépével s testőreivel várom magamhoz, ahogy csak gyors lovai bírják. A kún kapitányok pedig az ő rendeletével maradjanak szálláshelyükön, de minden emberükkel fölkészülve s várják további parancsaimat.

A lovászmester némán tisztelgett.

Ugrón érsek sápadva s vörösödve feszengett a helyén. Most látta, hogy a király, míg figyelme látszólag távol volt, egyetlen szót sem szalasztott el abból, ami itt esett. Isten tudja, talán már a vita előtt készen volt a fejében minden s csak szokásból hagyta, hogy itt törjék a fejüket s kiabáljanak össze-vissza. A király tehát a kapuk védelmét határozta, állapította meg magában dohogva s úgy látszik, elvetette az ő támadó javaslatát. De mit akar a fősereggel s hová szándékszik gyűjteni a tábort? Hisz' ez a főkérdés! — villant keresztül a fején. — Ha, amint látszik, az Oroszkapu felől várja a főrohamot, talán azért küldötte előre a nádort, hogy tartsa a kaput, amíg a támadó sereg fölvonulhat, hogy a szorosok torkán át nyomja vissza a bezúduló ellenséget... És ha így volna, még minden jóra fordulhat!... Reménykedve, izgatott könyörgéssel nézett a király szemébe.

S most csakugyan hozzá szólt a király.

— Tisztelendőséged legyen táborom fővezére. Tudjuk, hogy amilyen szent ember, éppen olyan vitéz katoná is. Mától fogva csak nekem tartozik engedelmességgel s mindenki másnak parancsolni fog a hadak dolgában.

Az érsek szép lelkes arcát a királyi bizalomra elöntötte az öröm piros lángja:

— Teljes életemmel a királyé vagyok, — zendült meg a szava, mint ünnepélyes nagyharang.

A király bölintott.

— Úgy legyen. Hamarosan indulunk Pest városába.

— Pest... városába? — hebegte az érsek, s minden szín lefutott az arcáról.

— Oda! — válaszolt kurtán a király. — Minden had Pest alá gyűljön. A Duna vonalát fogjuk védeni... Az egész élete az enyém, úgy-e, úgy mondta Tisztelendőséged? — villant a király szeme.

Az érsek szó nélkül horgasztotta le a fejét.

— Remélem, — fordult most a király az egész jelenetet dermedten bámuló oroszokhoz — még lesz idejük szeretett vendégeimnek külön is búcsút venni tőlem s családomtól? Úgy gondolom, a lengyel fejedelem híradása után sietni fognak a cseh király s a sziléziai herceg seregéhez, hogy véreikkel s rokonaikkal együtt álljanak ellent az ottani támadásnak... Mi majd Isten segítségével megvédjük magunkat s a keresztény világot a ránkjövő fergeteg dühétől.

Az oroszok egymásra meredtek, mintha rosszul hallottak volna. De nem volt idejük se gondolkozni, se szólani.

A király fölállott, s erre mindenki talpraszökkent. Mégegyszer végignézett mindnyájukon, felemelte jobbkezeit üdvözlétül, szó nélkül megfordult s a széttároló ajtón át eltűnt szemeik előtt.

Egy hosszú percig síri csend szakadt a teremre. Aztán egyszerre megzúdultak az emberek, gyors búcsúszavak röpködtek a levegőben s csörtetve, zajongva tódultak ki, hogy teljesítsék a király parancsait.

Csakhamar vágatva rohantak le a várból s át a városon a fiatal vitézek, hogy a palánkon túl szerteszét iramodjanak az ország minden tája felé, a hadbahívó királyi paranccsal. Nyomukban különös, szívszorító zúgás morajlott föl a városból s ez a rémülete» hang ismétlődött faluról-falura, városról-városra, végig az országon mindenütt, ahol csak megjelentek.

Minden ifjú mellett jobbról-balról királyi várkatona nyargalt. Az egyik a király zászlóját lobogtatta, a másik ^nyújtott jobbában tartotta magasra a háború ősi szörnyű jelvényét, a markolatáig pirosló véres kardot.

III.

Ezen a mozgalmas reggelen csak a vár egy távoli szobája maradt háborítatlanul, mintha kívül esne az egész világon. A két orosz fejedelem!! aludt benne tökéletes lelki nyugalommal. Az ablakot gondosan elsötétítették a fiatal lovagok, mikor hajnalosan hazacipelték őket s most boldogan fekszenek az álom tavának fenekén.

Ratiszláv a Mihály fejedelem s Leó, a Daniló fejedelem fia, erősen összebarátkoztak az éjszaka a fiatal magyar vitézekkel. Azok, amikor látták, hogy a két szlávnak erősen tetszik a magyar bor, összekacsintottak s ravaszul leitatták őket a sárga földig. A tüzes pálinkákhoz szokott vendégek könnyen léprementek, mert azt hitték eleinte, hogyha nem csíp s éget, nem egyéb rózsavíznél. Legénykedve csúfolták a magyarokat, hogy micsoda gyenge levet isznak, de azt nem tagadhatták, hogy feletébb ízlik s nyakalták egyre-másra a serlegeket fenéig.

A magyarok áhítattal hallgatták az orosz pálinkák tüzeről s erejéről a bor rovására eregetett dicshimnuszokat. Sűrűn koccintgattak velük, de csak apró kortyokat nyeltek. Valamennyien szín józanok maradtak s nagyhamar huncutul villant össze a szemük, hogy az oroszok már csak dadogva dicsérgetik a hazait s ugyan keresztbe néznek.

Hogy el ne lankadjanak, szép magyar nótákat énekeltek nekik, amittől erősen elérzékenyedtek.

— Hát ti tudtok-é valami jó hazait? Hadd halljuk!... — unszolták őket

— Már hogyan tudnánk — makogta Ratiszláv s fejét hátravetve a szoba tetejére pislogott, próbafutamokat dudorászva, hogy melyikbe kezdjen.

Leó türelmetlen volt, nem akarta bevárni, amíg eszébe jut s recsegő kamaszhangon elbődülte magát.

— Nem azt! — ordított reá Ratiszláv... — Hanem azt, hogy ... Ejnye, hogy az ördögbe kezdődik?...

— Honnan tudjam? — ordított vissza Leó s fújta tovább a magáét.

— Fogd be a szád! — toporzékolt Ratiszláv. — Hogy kezdjem el, ha belerikácsolsz? Hogy is?... — meredt maga elé. Tararara, tararará... aha, ahá, megvan !... Elindult a leány ... Elindult a leány ...

— Nó, hová indult a leány? — toppantott dühösen Leó.

— Elindult a leány... — kezdte újra Ratiszláv s megint elhallgatott, bután bámulva maga elé. — Elindult ... ej, az ördög tudja, hogy hová indult el! — legyintett mérgesen s aztán részegen elcacagta magát:

— Nem jut eszembe ... pedig ma ... elénekeltem neki... s nagyon tetszett.

— Kinek? — vallatták a magyarok.

— Hát Annának ... Anna kisasszonynak ... a gyönyörű ... Annának, nó!...

Túrje Tamás alatt nagyot reccsent a szék. Sötétlen meredt reá.

A részeg tovább dadogott:

— Annának bizony ... a fe ... a feleségem lesz ...

— Elvigyorodott, bizonytalanul nézve körül a társaságon.

Leó kacagott, esuklott, megint kacagott s csúfolkodva gajdolta:

— Dehogy is lesz ... dehogy is lesz! Kellesz is te annak!

— Kellek hát! — csapkodta Raiászláv serlege fene* kével az asztalt. — Annak kellek, amelyiket akarom, hisz ... azért... vagyok itt.

Tamás szemei izzottak, mint a tigrisé az éjszakában. Nem állhatta tovább, ráfordult:

— Majd én megmondom, miért vagy itt. Mert megszöktél az ellenség elől. S még azt hiszed, hogy egy magyar királykisasszony... egy ilyenhez ...

Mind a két markával az asztal szélébe kapott, hogy táncoltak rajta a kanosok.

A társaság riadtan fordult feléje.

Ratiszlávnak tátva maradt a szája, ágy bámult reá.

— Mit mondtál? — hebegte elsápadva. — Részeg vagy bizonyosan!

— Te vagy a részeg, nem én! — csikorogta Tamás.

— Jobb lesz, ha lefekszel, érted?

— Megsértettél — hörögte Ratiszláv s fel akart emelkedni a székről, két kézre markolva a serleget... — Vendég vagyok ... fejedeleméi... s te ... te ...

Megtántorodott s visszaesett a székbe. A serleg megbillent a keze között s végigloccsant a köntösén. Erre dühbejött s földhöz vágta. Aztán hirtelen elkacagta magát. mámortól ragyogó szemmel kezdte újra:

— Elindult a leány ... Elindult a leány ... Megint elakadt. Elöntötte a düh ... Fölvetette magát ültéből a Tamás felé esett az asztalon át, előre nyújtott öklökkel.

— Megsértettél!... Vondd vissza! Vagy megöllek!

Ekkor már mindenki fölugrált az asztal körül. Hozzárohantak, körülnyalábolták s visszanyomták a székbe.

— Rosszul értetted — csitította Mahalfia Detre — dehogyan is sértett meg... Nem jól hallottad, úgy-e, Tamás?

Tűrje már lecsitult. Megbánta s elvörösödve harapdálta a száját.

— Mit beszél össze-vissza? — morogta megszegyenülve. — Ilyet még tréfából sem szabad... Még részegen se.

Leóra különösen hatott a jelenet. Kijózanodott tőle. Ösztönösen Ratiszláv mellé állott:

— Ez nem tréfa! — rikácsolta Tűrje felé. — Azért hozta ide az apja... S te nem tudod, mit beszélsz! Nem futni akarunk, hanem harcolni, veletek együtt.

— Persze, hogy úgy van! — kiáltották mindnyájan. —*r*- Tamás se gondolja másként!... Béküljtek ki...

— Nő, Tamás, magyarázd ki magad — unszolta Forgács András a sötéten maga elé meredő fiatal embert.

— Jobb, ha elmegyek — mordult föl kínzottan Tamás. — Most jobb. Majd, ha kialudta magát, mondjátok meg neki, hogy olyan fegyvert választhat, amelyikhez legjobban ért.

— Engedjétek már — kapálózott Ratiszláv a fiúk karjai között. — Hagyjátok, hogy beszéljek... Nem

akarom megenni... Te ize ... Te, Tamás ... Csak nem akarsz megfutni ? Jere, mondok valamit. Most talaltam ki! S nagy nehezen kiszakítva magát, Tamás felé tántorgott.

Az visszafordult s karjait összefonva a mellén, nyugodtan nézett a szemébe:

— Majd reggel, kész vagyok elégtételt adni.

— Reggel?... — kacagott Ratiszláv. — Hogy is ne! Majd én megmondom. Te sértettél meg, én választhatok! — S a részegek fontoskodásával az arcába hajolva, mutatóujjával mellbebőkte.

— Ahogy tetszik — rándított a vállán Tamás.

— Ügy, ügy... ide hallgass... Mi az ördögért szabdálnék össze egymást? Majd lesz kit, nemsokára. Hozz több fejet... Anna kisasszony lába elé, mint én... s megbocsátok ...

Nagyot kacagott s karjait összecsapva a mellén, büszkén fölívta a fejét, szétvetett lábain ingadozva.

A vitézeknek nagyon tetszett a dolog. Élve az alkalmal, szörnyű, lármát csaptak s fölkapva Ratiszlávot a levegőbe, nagy gaudiummal cipelték vissza az asztalhoz. Túrje Tamás a zűrzavarban észrevétlenül eltávozott.

De Ratiszláv nem is törődött tovább vele s diadalát élvezve, most már teljesen beletemette eszét az ivásba. Leó se maradt el tőle s a végén úgy cipelték őket a szállításukra, mint a zsákokat.

Az ajtó előtt már rég aggodalmas suttogást folytat a két orosz szolga, hogy melyikük merészkedjék bemenni s fölcibálni az urakat. A vállalkozás mindenképpen veszedelmes, mert nem lehessen tudni, hogy miért jár na-

gyobb pofon, a költögetésért-e azonnal, vagy pedig annak elmulasztásáért később?

Végre is abban állapodnak meg, hogy jobb hamarább túlesni azon, ami elkerülhetetlen s áhítatosan keresztietvetve, elszántan benyitnak. A vaksötétben, ékte-len bizTgőzt szuszogva versenyt horkol a két fejedelemfi. Dimitri a Eatiszláv és Vaszilij a Leóé tanácstalanul összekapaszkodta fülelik egy darabig a hangversenyt, míg szemük megszokja a sötétséget s lassanként kiveszik gazdáik körvonalaít, ahogy ruhástól fetrengenek a dúlt ágyakban s föl-fölvette magukat, hánykolódva küzdenek a szesz ördögével, amelyik még mindig a mellüket térdeli. Csak a csizmaikat rántották le róluk a barátaik.

Dimitri nekifohász kodik, az ablakhoz tapogatva félrerántja a kárpitot s kicsapja az ablaktáblákat. Beözönlik a napfény s a friss levegő, de velük jött a föl-bolygatott vár s az alatt morajló város izgatott zúgása is. Az alvók tüstént megérik a gyógyító levegőt verejtékező homlokukon, a horkolás megszakad s megkönnyebült mély léleketvétel váltja föl. öntudatlanul fordulnak a falnak a fény elöl s morogva tiltakoznak a zaj ellen.

Dimitri és Vaszilij a fejüket vakarva néznek egymásra. Hiába, sem a napot, sem a levegőt, sem a lármát nem pofoztathatják meg maguk helyett. Sőt nyilvánvaló, hogy mindezek ellenük esküdtek össze, mert az úrfiak szemmelláthatólag csak most kezdenek tőlük az alvás édesébe.

A két orosz bamba részvétellel szemléli, majd az alvók felé bökdösve hüvelykjükkel bátorítgatják egymást,

Végtére sóhajtanak egyet, kezét fognak s jó hazai szokás szerint jobbról-balról összecsókolózva belevetik magukat a harcba. Kiki a maga gazdáját kezdi rázni, oldalba dö-i'ögetni, miközben szelíd kérések hangzanak el:

— Nó, báránykám!

— Nó, kincseckém!

Bekövetkezett. Egyformán, igazságosan, latra ki-mérve. Olyan egyszerre s pontosan vágódott a két ököl a képükbe, ahogy azt csak a vérrévált hosszas gyakorlat képes biztosítani. Dimitri és Vaszilij, mihelyt a csillaghullás befejeződött a szemük előtt, olyan vidámak lettek, mint a pacsirta. Hiába, csak az tudhatja igazán, mi a tiszta öröm, akinek megadatott az ellentétével való összehasonlítás lehetősége.

Mintha az angyalok muzsikája lenne, átszellemült vigyorgással itta a fülük a sok „disznót“, „bitangot“, „rühes kutyát“, amikkel gazdáik elárulták nekik a föl- ismerés kedves jeleit.

De azért még jó sokáig tartott, amíg egészen visszatérték az úrfiak a földi lét siralomvölgyébe s szolgálk zavaros locsogásából rendre-rendre ráeszméltek arra, hogy mi történik odakünn. Mire összeszedelőzködtek, már futottak is érettük, hogy siessenek, mert apáik sürgősen hívatják őket.

Vilmos és az ifjú vitézek távozása után nagy csend s szomorúság szakadt a várbeli leányszobákra. Sok könny és sóhajtás kísérte titokban az útjukat s a palota egész asszonyháza remegett a fájdalmas izgalomtól. Senki se akart ma megszokott teendőihez látni. Szobácskák mélyén, homályos folyosók zugaiban remegő csoportok búj-

tak össze s sápadtarcú, kezüket tördelő leányok kérdezték egymástól, a felelet minden reménye nélkül, újra és újra:

— Mi lesz most?

A királykisasszonyok termében is szívszorító a csend. Margitka az ágyán fekszik, feje alatt összekulcsolt kezekkel s könnyfátyolozta szemei mereven bámulják a mennyezetet, míg ajkai meg-meg vonaglanak a visszafojtott sírástól. Jolánka az ágy szélén ülve keblére hajtja a fejét s gyöngéden átkarolva, vigasztalja:

— Ne búsulj Margitkám! Meglátod, visszajön Vilmos ... Isten nem hagy el!... Úgy-e nagyon szeretitek egymást? — kérdezte hirtelen kívánesiskodással.

Margitka nem szólt, csak mélyen lehúnyta a szemét s két nagy könnycsepp gördült végig az arcán.

— Már rég sejtettük — bólogat Jolánka gyermeki komolykodással, nénje szemeit csókolgatva. — Hát mégis téged választott s nem Katicát!

Margitka összerezett, felült s mintha álomból ébredne, bámult a hűgára:

— Miért mondod, hogy nem Katicát?

— Hát nem tudod, — suttogta a kicsi — hogy előbb Katicát akarta ? ...

És hogy Katica egészen oda van érette?

— Csitt! — lihegte Margitka, befogva tenyerével a kislány száját. — Nem igaz, nem igaz!

Jolánka csak a fejével integetett s ahogy kiszabadult a szája, ismét tovább susogott;

— De bizony igaz ... Mind tudjuk. Csak te nem vetted észre ... Szegény Katica! Azt hiszed, nem hallot-

tam, hogy egész éjszaka sírt?... És ma, mikor Vilmos-sal megcsókoltatok egymást, azt hittem ott hal meg mindjárt... Milyen kár, hogy egy embernek nem lehet két felesége!... De ne kezd rá megint, Margitka! — bújt hozzá ijedten, mikor látta, hogy nénye a párnába fúrja fejét s az egész teste rázkódik a sírástól.

Katica ezalatt a városra nyíló ablak előtt ült s mint egy kőszobor, megfagyott tekintettel meredt a távolba, ahol már a porfelleg is régen eloszlott, amit az elvágtató lovasok vertek föl. Kezei, mint szárukról levágott haladók virágok, álétan feküdtek az ölében. Az arca, mint a halotté.

A többiek tenyerükbe hajtott fejjel csüggedeztek, ki-ki a maga sarkában.

Csak Annán látszott valami figyelő izgalom, mintha feszülten várakozna még valamire. A szemei néha az ajtó felé rebbentek.

Egyszerre csak látja, hogy Katica megvonaglik a székből s aztán mély sóhajtással mereven föláll. Végigsimít kezével hátravetett homlokán s elfordul az ablaktól. Anna megijed az arcától, mintha kísértet lenne. Hozzá akar futni, hogy átölelje.

De Katica az asztalhoz lép, melyen a Kinga könnyáztatta levele hever. Fölveszi, a szívére szorítja s mintha halottat vinne karjaiban, lassan a Kingasarokhoz lépdel. Ott leteszi a levelet a Máriakép alá, a térdeplőre roskad s most aztán szíve szakadtából ömlik belőle a sírás, bűgva, jajgatva, kétségbeesetten.

Egy pillanat alatt körülötte van mindenki. És Margitka ott térdel szorosan mellette, szinte erőszakosan

fonva át karjaival a nyakát s fekete és aranyszöke két fej egybeolvadva fekszik a térdeplő padján, Szűz Mária szomorú mosolyának rájuk eső halovány fényében.

Katica teste megmerevedik, mintha tiltakozna. Karja megrándul s a tenyere eltaszító mozdulattal fordul kifelé. De Margitka csak annál forróbban, esdeklőben szorítja magához s ajkai könyörögve tapogatnak föl a testvér nyakán, végig az arcán a szeme felé... Katica fölemelt karja megtörve hanyatlik le a Margitka vállára s aztán csak mégis odaöleli magához, fölsírva s megbékülve.

Mindnyájan érzik a Kinga szentélyének csodáját s talán e percben ott messze, a halálra váró testvér szíve is megdobbant az örömtől, hogy még egyszer kiáradhatott belőle a szeretet mindent eltűrő s megbocsátó hatalma.

*

Dél felé jelentették, hogy Bánca István, a főkancellár úr óhajt beszélni a kisasszonyokkal. Minthogy ő volt oktatójuk a hit szent titkaiban, különösen régebben, amíg nem szakadt nyakába a kancellária gondja, naponta együtt voltak vele s valamennyien igen szerették jószágos, kedves bánásmódjáért, bár kicsit félték is tőle. Mert a leckékben s az áhítatosság gyakoroltatásában felettebb szigorú volt hozzájuk. Mióta váci püspök is, a leányok szemében félelmetessé nőtt a tekintélye s úgy néztek föl reá, mint aki tán még a rejtett gondolatokat; is ismeri.

A főkancellár után egy írnok táblácskára feszített

hártját, kalamárist, lúdtollat hozott, meg gyertyát, viaszkot s pecsétnyomót. Mindezeket lerakván az asztalra, zajtalanul eltávozott.

István atya szelíden cirógatta meg a leányok arcát, miközben fürkésző tekintettel vizsgálta kisírt szemüket. De az ő ábrázatán is sötét gondok árnyéka borongott s tán azon döbbsent volna meg inkább, ha vidámaknak találja őket.

— Bizony, bizony — bólogatott feléjük — mindnyájunkra ránehezedett az Úr keze, gyermekeim... Szüntelenül és buzgóságosan imádkozzatok, hogy Isten távoztassa el fejünk felől az iszonyatos veszedelmet!... Lám, szegény nénétek feje fölött már ott villog-dörög... De éppen ezért jöttem.

Leereszkedett egy székbe az asztal mellett s a lányok körülülték, szavait lesve.

— Király atyátok küldött ide, hogy megírjam a leveleteket Kinga fejedelemasszonynak. Most, amit akartok, mondjátok hamar, mert a lengyel hírnök mindjárt indul is vissza atyátok levelével Boleszló úrhoz s elviszi ezt is.

— Mit izent atyánk Kingáéknak? — kérdezte Anna. — Küld-e segítséget nekik?

Báncza István szomorúan intett nemet.

— Sajnos, nem küldhet, gyermekeim. Még a fűszálra is szükség volna, hogy lándzsává egyenesedjék, nemhogy az emberekre. így hát azt izente nekik, hogyha nem tarthatják magukat, vonuljanak a sziléziai herceg várába, vagy ha még nem késő, próbáljanak idefutni.

— Bárcsak ezt tennék! Bárcsak itt volnának! ó, adná az Isten! — kiáltottak fölcsillanó szemekkel a testvérek.

— Ezt írja meg nekik, Tisztelendő Atyánk! Ezt izenjük! — lelkendezett Margitka, valamennyiük helyeslése közben.

— És hogy ezért imádkozunk!

— És hogy csókoljuk és várjuk!

Bánca István biccentett a fejével s beleütve tollát a kalamárisba, előbb a körmén kipróbálta, hogy jól fog-e. aztán egy kicsit a levegőbe meredve, összeparancsolta a szavakat ráncbahúzott homloka mögé s már írta is szép, egyforma, apró, gyors betűkkel a sorokat.

— Jó lesz-e? Hallgassátok meg! — mondta aztán, mikor befejezte s összehúzott szemekkel kezdte olvasni, miközben a jobbkezében tartott pennával ütötte hozzá a taktust:

„Szeretett kedves nénénknek, Kingának s Boleszló úrnak a férjének, a nagykegyelmű szent Isten oltalmát és segedelmét kívánjuk. Mely igen megszorodott a mi szívünk, kedves nénénk, hogy elolvastuk leveledet. Fellette igen sírtunk vala a te nehéz sorsodon. De bizodalunk van a Seregek Urában, hogy mégis körülveszen téged s férjedet az ő Öröző angyalaival s imádságaid s jótetteid illatáért rátok tekint a magasságból. Amiért szüntelenül könyörgünk is. Most pedig arra kérünk mindnyájan, hogy jöjjetek hozzánk sietve, mert igen nagy szorongással várunk s nincs is nyugtunk, amíg nem vagy a karjaink között. És ha Isten úgy akarja, hogy a veszedelem ránk is elkövetkezzék, meghalni is könnyebb lesz

együtt, hogysen elszakítva egymástól. Ez a mi kérésünk édes nénénk s várva várunk és csókolunk nagy szeretettel és tiszteltetjük a férjedet és őt is várjuk. Isten angyalai kísérik minden lépésedetek.“

— Nagyon jó lesz, Tisztelendő Atyánk és köszönjük szépen! — suttogta Margitka könnyes szemekkel s a többiek rábólintottak a fejükkel.

— Nó, úgy-e? — pillantott körül nem minden büszkeség nélkül a főpap, figyelmesen hintve meg rézporra] az írást, elfújogatta a feleslegét, összehajtogatta, megpecsételte s felállott, búcsúközben még e szavakat intézve a leányokhoz:

— Ne felejtsetek el, gyermekeim, hogy az igazi Istenben .bízó keresztény lélek a legnagyobb bajban is vigyáz arra, hogy minden dolgait rendesen s illőképpen végezze. Mert aki hiszen, nem siet az.

•

Alig távozott el a főkancellár, már új vendégeket jelentettek a kisasszonyoknál.

Batiszláv és Leó léptek be az engedelemre.

— Búcsúzni jöttünk — mondta Ratiszláv s a hangja megreszketett, ahogy Annára pillantott.

De a szemfüles kisebbek figyelmét nem kerülte el, hogy ezekre a szavakra Annának is megreszketett a szája s az arca elhalványodott. Mert valóban megtetszett neki ez a puhavonású, szőkehajú fiatalember, akinek egész lényé annyira elütött a magyar fiúkétól. Annának valahogy anyás érzelmei keltek, amikor látta maga körül kullogni s hűséges kutyaszemeivel kísérik minden moz-

dulatát. Ratiszláv nem titkolta előtte apja szándékait s elég világos célzásokat tett arra, hogy ő szívesen választana feleséget a királyleányok közül, ha Anna adna neki ebben tanácsot. A maga lassú szláv módján udvarolt a leánynak s Annát előbb csak mulattatta, de aztán mindinkább megfogta s jólesően izgatta az a lappangva fölgyúló tűz, ami olyanná tette ezt az idegen fiút, mint valami puha mozdulatú, de lényének legmélyén vérszomjas nagy macskát, aki akármelyik percben váratlanul reáugorhatik a megkívánt zsákmányra. Anna tisztában volt vele, hogy egyáltalán nem szerelmes Ratiszlávba, de hízelgett neki a hódolat s nem adta volna sokért, hogy nemcsak Margitka dicsekedhetik hódítással, hanem ő is. Most pedig, hogy hirtelen megszakadni készült ez az ingerlő játék, határozottan nyilallást érez a szívében.

— Igen, még ma elutazunk — mormogta Ratiszláv lesütött szemmel. — Apám is, a Leó apja is elhagyják az országotokat. A cseh királyhoz megyünk. Az ő seregében fogunk harcolni. Úgy látszik, itt nem kellettünk.

Elpirult s zavarában elhallgatott.

Leó, a maga faragatlan medvebocs-módján feszengett mellette s a homlokába nőtt bozontos fekete haja alól, leszegett fejjel pislogott a leányokra apró sötét sze meivel. Borzasztóan bosszantotta, hogy a haszontalan Konstánzia, az asztalra könyökölve, gúnyos fintorokat vág feléje s kihívóan kacag a szeme közé azzal a nagy, kívánatos piros szájával. Zavarában a körmeit kezdte rágni, amire a kislány hangosan felkacagott.

A nagyobbak alig tudták megmenteni a kínos helyzetet azzal, hogy leültették a fiúkat s elvegyültek körü-

lőttük, sajnálkozásukat fejezve ki a váratlan búcsú felett. Most, hogy annyira egyedül maradtak, voltaképpen igazán sajnálták, hogy még őket is nélkülözniök kell, mert a két orosz alapjában véve jópajtás volt s hűséges résztvevő minden szórakozásban.

Anna mégis csak szerét ejtette, hogy a beszélgetés közben kialakult általános csevegésbe! odasúghassa Ratiszlávnak:

— De majd visszajössz, úgy-e? — s a szeme mélyéből nézett a fiúra.

— Vissza — súgta Ratiszláv elvörösödve... — Az este valami kötést csináltam ... Egy bolond magyarral... Hogy ki hoz több fejet neked a háborúból... Úgy-e, nem fogsz egészen elfelejteni?

Anna mosolyogva rázta meg a fejét, lecsukott szemmel.

A fiú megszedült a szívére futó vér rohamától.

Abból a kézszorításból s abból a tekintetből, amelylyel elvált tőle, megbizonyosodhatott Anna, hogy a diadala végleges s Ratiszláv akkor fog visszatérni hozzá, amikor ő akarja.

A fejedelmek búcsúja a királytól s királynétól, rövid, kimért és hideg volt. Máriát kivéve kölcsönösen igyekeztek udvarias szavak alá rejteni valódi gondolataikat.

A királyné se szólt, de éppen ez a gögös hallgatás s a cseppet sem titkolt ellenszenv, ami a szemeiből szűrűt beléjük, a fejedelmek arcába kergette a vért.

A halicsi Daniló nem is tudta elviselni, hogy az utolsó pillanatban ki ne mondja:

— Azt hiszem, királyasszony, hogy lesz még találkozásunk. De akkor már nem fogsz ilyen magasan ülni. Elég lent leszel ahhoz, hogy észrevegyél minket s a fiainkat

*

A vár egyik szegletbástyája meredeken emelkedik a sziklából a Duna fölé. A város széle elkeskenyedve szögellik alája, úgy, hogy magasan fekvő rácsos ablakaiból egyenesen a szélesen hömpölygő folyóra s a túlparti síkra esik a tekintet. Lenn, egészen a torony tövében a porkoláb lakik fiatal leányával. Felettük a teljesen ablaktalan toronytestben nincs semmi más, csak több emeletnyi magasban kanyargó kőlépcső. S fönn, közvetlenül a tető alatt még egy nagy alacsony szoba, a Dunára nyíló ablakokkal. De aki itt él, nem sok hasznát látja ezeknek az ablakoknak. Noha sokszor órákig ott áll előttük, belebelekapaszkodva a vastag rács rúdjaiba, mintha azt próbálgatná, vajjon nem engednek-e? Hogy nappal van-e, vagy éjszaka, azt csak az arcára tűző melegből, vagy az éjjeli szellő hűvös legyintéséből tudhatja, mert hiszen számára csak örökké tartó sötétség létezik. Tökéletesen vak ember a szoba lakója, tökéletesebben vak, mintha hályog volna a szemén ... Mert nincs is szeme szegénynek. Az alatt a fekete selyemkendő alatt, ami mindig át van kötve a fején, csak rettentő piros gödrök éktelenkednek, amelyek néha még most is úgy sajognak, nyilallnak, mint abban a borzalmas pillanatban, mikor a beléjük csapó tőr hegye kioltotta az egykor bennük ragyogó szemek világosságát.

Végtelen évek olvadnak össze a sötétségben s a vak ember maga sem tudja, mióta vergődik itt ebben a szűk ketrecben, melynek minden szemernyi részét milliószer is fölmérték s bejárták már nyugtalan lábai. Sokszor órák alatt éveket él át, nyomról-nyomra hatolva vissza emlékezetében a múltba, amelynek emlékképei az egyetlen látvány, ami számára megmaradt. Nem csoda, hogy az idő végkép összezavarodik előtte s úgy tűnik neki, mintha százszor és százszor újra kezdené s végigélné az életét s már századok volnának mögötte.

De ez is mind csak arra való, hogy végtelenné fokozza a gyötrelmeit. Lángész, hatalom, dicsőség, szerelem, retentő semmiségekké foszlanak a ráeszmélés iszonyú pillanataiban, hogy mindez csak volt, örökre elveszett s ő mégis él és van, hatvan-hetven kiló hiábavaló csont és hús, ami ok és cél nélkül eszik, hogy táplálja új és aj kínokra a koponya csontüregében lüktető bolond velőt, őrlő gondolatok szüntelenül zakatoló műhelyét, melyeknek nincs többé értelme s tett nem születhetik belőlük soha, soha. Miért kell fejét a vaságy éleihez verdesve ordítania a kintól, mikor ezek az üres szemgödrök fájni kezdenek s miért nem tudja már egyszer összetörni rajtuk, agy az ablakok vasrácsain a rab lélek börtönének csontfalát?... Hiszen próbálta már elégszer, de csak csalóka ájulásokig sikerült. S lassanként elgyávult s nem képes arra sem, hogy meghaljon.

A test pedig csak éli a maga követelőző, állati életét. Külön büntetés, hogy nem akar elernyedni, megtompulni, megvélni. Remekbe alkotta egykor a természet. Csodálatra, hódításra, örömré, uralkodásra. S ezek az

idegek, izmok, formák nem akarnak tudomást venni róla, mozdulatlanságra kárhoztatva sem, hogy nem embert szolgálnak többé. S arcátlanul kigúnyolják az észet, lépre-csalva s lerészegítve káprázataikkal, hogy csak annál gyűlöletesebb legyen a fölébredés a szörnyűséges semmire. Hányszor és hányszor lopták ezek a testében incselkedő gonosz ördögök a karjai közé a szépséges király-asszonyt, hogy aztán annál jobban meggyötörjék annak az utolsó képnek kínjával, amit e földön látott. Ahogy az asszony rémült gyűlölettel rámered, arcára csapja a kezeit s aléltan esik össze az iszonyattól.

De a kínzó látományok tüzes poklánál tartogat még gonoszabb gyötrelmet is Apodfi Dénes számára ez a halálnál rosszabb élet. A tegnap volt-e, vagy évekkel ez-előtt, hogy csipogó gyermekhang köszöntötte börtönében s madárlábra emlékeztető vékonyujjú kezecske vezette kezét az ételhez, amit fölhozott neki s bízatta, hogy egyék s vigasztalta, hogy ne búsuljon, járt-kelt, ugrált körülötte, rendbetett mindent s aztán távozott, hogy ismét visszatérjen. Éva, az özvegy porkoláb leánykája lett az eleven óra az egykori nagyúr időtlen életében. Érkezése-távozása tudatta a reggelt, a delet, az estét. És lassanként maga lett, az egész világ!

Micsoda világ volt ez Apodfi Dénes számára! Amit egy tudatlan, alacsonysorsú leánygyermek szeme-füle foghat el katonák s cselédek életén, száján keresztül, abból az egész fényes, izgalmas, titokzatos mindenségből, amelynek valaha ő volt a mozgatója, a rendezője, az ura. S a nyugtalan ész magát ostorozva, ezekből az éretlen, fél-szeg hangokból rakosgatta össze magának a sorsdöntő

történelem képét s hallotta ki mogulé a dübörögve közeledő végzetszeker vaskerekeinek vészjósló csikorgását. És mégis kitalálta és mégis tudta az egészet s világtalan szemekkel látta az oktalanságot, a hibákat, a teendőket... Tehetetlenül... tehetetlenül... Hiszen ha még tudott volna, talán örvendeznie kellett volna azon, hogy az őt megsemmisítő gyűlölt király s emberei mint várják magukra a biztos pusztulást s hogy zúdítyják saját fejükre a tulajdon országuk népét. De Apodii Dénes nem tudott ezen örvendezni. A cselekvés csontjait égető szomjúsága elnyomott benne minden egyebet... S ez volt az igazi, a legnagyobb bűnhődése, ez volt maga a kárhozat. Nem volt többé ember és nem lehetett azzá soha!...

Mintha tüzes ostorú ördögök csapdosnák vissza s kényszerítenék állattá lenni... S mikor is volt először, hogy ragadozó kezekkel tapogatta végig ezt az ártatlan bizalommal hozzásimuló gyermektestet, hogy aztán önmagától megborzadva lökje el?... Szörnyű ... szörnyű... ahogy visszacsendülnek az agyában a napról-napra megújuló gyermeki kérlelések:

— Játszódjunk, bácsi!

... Aztán ... az ujjai begyében őrzi az emlékezetét annak, hogy — mennyi idő alatt, ki tudná ? — érik, bontakozik s kinyílik a gyermekből a nő s megrendül rá, ahogy ez a tőle végtelenül messze álló s önmagában mégis teljes, szép fiatal élet odatapad s ráfonódik az ő kiszáradt, csonka, meggyalázott s értelmetlen életének reménytelen fájára.

Talán nem is az volt önmagáranézve a leggyűlölete-sebb ebben a megrendülésben, hogy megrontott egy fiatal

leányt, hanem sokkal inkább az, hogy ennek a nála egy végtelenséggel tudatlanabb leánynak, ennek a szegény kis cselédnek a szívében csupa odaadó, tiszta, magát áldozni kész öserejü szenvedély lobogott föl mindazzal a közönséges és alacsony ösztönnel szemben, ami az ő húsba-vérbe füllesztett gyalázatos életét erre az útra vetette.

Most emlékezett, hogy milyen született lelki szomjúság élt ebben a leányban, míg őt csak *a* teste érdekelte, semmi más. Folytonos kérdezősködései, nyugtalan kapkodása minden elejtett szó után, ámuló gyönyörködése, mellyel minden morzsáját fölcsípte azoknak a töredékeknek, amiket néha kicsalt tőle, múltja, gondolatai, a nagyvilág titkaiból, csak most váltak tudatossá Apodfi lelkében s megborzadt a gyilkosságnál rosszabb gonosztettől, amit elkövetett.

Meg akarta magyarázni neki, hogy menekülnie kell tőle, mint a bélpoklostól. Hogy szerencsétlenség, reménytelen nyomorúság vár reá, ha mellette marad. Hogy talán még nem késő megtalálnia a magához illő fiatalság körében a jövődjét...

De a leány kétségbeesetten fonódott a nyakába:

— Mért akarsz elkergetni magadtól, uram ?... Hiszen én nem akarok semmit, csak hogy neked szolgálhassak! Csak azt kérem, hogy tűrj meg magad mellett s engedd, hogy gondodat viseljem... Jól tudom, hogy ki vagyok én s ki vagy te... De látod, nincs senkid ezen a gonosz világon rajtam kívül... Valakihez csak kell szólanod neked is ? . . . És minden szavadért külön-külön odaadnám a jövődömet, amiről beszélsz ... Ne ... ne lökj el magadtól, mert akkor meghalok!...

— Halott ember vagyok — mondta Apodfi.

— Hát akkor engedd, hogy én is az legyek. Egy halottnak csak nem lehet megtiltani, hogy egy halottat szeressen... Ugyan kinek ártanánk vele?

A hajdani nagyúr nem tudott válaszolni. Feje a mellére hanyatlott s csoda történt: természetelleni, magelleni csoda... a fekete kendő alól könnyek szivárogtak alá s az egykori tigris ragadozó kezei puha símogatással remegtek az ölébe hajtott fej dús, fiatal hajának báronyán.

Ma reggel lelkendezve rohant föl hozzá Éva:

— Uram, az egész vár olyan, mint a rajzó méhkas... És hallod-e, hogy zúg lenn a város? Lovasok, rohannak mindenfelé... Az emberek azt ordítazzák, hogy kitört a háború!

Apodfi megrázkódott.

— A háború ? — kérdezte önkénytelenül az ablak felé fordítva arcát. — Ez a háború a világ vége, gyermekem.

A leány eléje térdelt, simogatta az arcát s szerelmesen suttozta:

— Nem bánom, ha a világ vége is... csak együtt találjon ... Csak együtt halhassunk meg.

Apodfi lassan felállott, kiterjesztette a kezeit s csendesen mondta:

— Nyisd ki az ablakot. Aztán kinyújtott karjaival tapogatózva odalépegetett s fejét a rácsra fektetve, hallgatta az alólról föltörő láрма zúgását.

Éva szelíden hozzásimult s átfogta a derekát.

— Jöjj, jöjj, Világ vége! — mormolta Apodfi a távolba. Talán engem is megtalálsz.

HARMADIK FEJEZET

I.

A Göncöl rúd ja már meredeken fordult le égi útja tetejéről, mikor Vilmos kísérő csapatával elérte a legkülső őrtanyát, mely a kúnok királyának szállásföldjét vigyázta, hogy kóborlói kárttenni be ne tévelyedhessenek a szomszédos szabad magyarok s a vármegye földjére. A fiatal herceget valami ötven kópja is kísérte, egész kis sereg, csupa kipróbált, összetanult félelmes páncélos, nyilván a saját rangjának s a kún király méltóságának megbecsüléséért, de a Túrje Dénes és Simon ispán bölcsen elhallgatott gondolata szerint óvatosságból is, mert ha valaki a kún király barlangjába dugja a fejét, jobb ha minél beszédesebb csörtetéssel fűszerezi a barátság vi-rágos mondókéit.

Az őrtanya, amely előtt messzirefénylő tűz lángolt, félig egy dombocska oldalába vajt szárnyék volt, rézsut fölfelé folytatódó nádtetővel, melyet girbe-gurba doron-gok támasztottak alá. Jobbra-balra tőle hozzá hasonló ala-csony állások lapultak meg a lovak s a közlegények szá-mára. Az egész csak arra való, hogy szél, zápor s hi-deg előtt legyen hova bújni, mert különben a hadnagy és katonái éjjel-nappal járják húszmérföldnyire fel s alá a határt. Ha csak kísértette nem válik, bajosan surran-hat át ezen a vonalon anyaszülte. Még az árnyéket is

odaszegzi a biztos kézzel hajított dárda, vagy kilőtt nyíl-
vessző.

Bakos, az öreg hadnagy, a tűz mellé terített farkas
bőrön hevert, félkönyökére dülve s a lángokba mélyzött,
látszólag semmivel sem törődve.

Messzebb, a tűz fénykorén kívül, állott a virrasztó
őr, lova hátáról meregetve szemét a sötétségbe, olyan moz-
dulatlanul, mintha paripa és gazdája egydarabból öntött
szobor volna. Mögötte, előtte a végtelen pusztá hallgatott
a csillagok alatt. Titokzatos, szorongató ez a hallgatás.
Csendje azért olyan mélységes, mert százféle ismeretlen
neszből olvad össze. Minél tovább hallgatja valaki, an-
nál inkább elevenedik meg a fülek dobhártyáján s bom-
lik föl izgató keverékévé a legfurcsább s legellentéesebb
hangoknak. Ez a fűszálakon végigfutó szellő zizzenése
volt, olyan, mint az alvó föld halk lélekezete; most a ná-
das mozdult meg valahol és csitult el utána mély, el-
nyújtott sóhajtásban. Éjjeli bagoly lebbenését érezték
meg amott, a törpefák ágai közt ijedten fölcsipogó ma-
darak. Róka fúrja át magát a zombékokon, sistereg a
bundján a tavalyi törzs... Ez most a vadlúd sikoltása
volt, amire rárontott. Majd, mintha ringatózni kezdene
a csend s távoli ezüst partokba ütődnének láthatatlan
hullámai... Ez a békák millióinak bánatos éneke a mesz-
szi tocsogókban. De nem minden hangról lehet megállá-
pítani a gazdáját. Olykor kacagnak, olykor sírnak, néha
hörögnek, máskor megint hosszú selyemhajszálon hege-
dülnek vagy üres csontokon furulyáinak valakik, valahol,
azt se tudja az ember, hogy a füle mellett-e, vagy ott az
iszonytató messzeségben, ahol a Vérszemű csillag hunyó-

rög ég és föld határszélén. Jobb, ha ilyenkor nem nagyon hallgat oda az ember, mert kitudja miféle boszorkák s hová akarják csalogatni? Pillantani kell egyet s azon nyomban megint olyan csend van, mint a sírban. Aztán újra kezdődik az egész.

— Süket vagy-e, vagy alszol, te ördög ganéja? — horkantott a hadnagy az őrálló felé, fölugorva a tűz mellől.

Az ő fülei, fektében közelebb a földhöz, már meghalották a közeledő lovascsapat távoli dübörgését. Egy pillanatig minden idegszálát megfeszítve figyelt s aztán rögtön megállapította, hogy nem a kunok felől közeledik a zaj, hanem az ellenkező irányból.

Föllármázta embereit, hogy megbizonyosodjék. Öszönösen nyilhoz, dárdához kapva, szökdöstek föl az alvók. Egy-kettőre az egész csapat ott állott körülötte, előre-nyújtott nyakkal füelve a mind tisztábban kivehető robogás felé.

— ötvenen is vannak s egy csomó vezeték — állapította meg Bakos a hosszas tapasztalás és a veszedelmes szolgálatban kiélesedett fül csalhatatlan bizonyosságával.

— Tán a kúnokra megy az ispán — vélte egyikük.

Az öreg Bakos szeme megvillanó sarkából gyanakodva nézett végig emberein.

— Nem csinált valami marhaságot valaki, közületek? — mordult rájuk. — Az a kutyafülű ott, — mutatott bütykös ujjával az őrálló felé — még most se hallana semmit, ha rá nem ordítok. Az ilyentül akár csordányi kún tolvaj besompolyoghat a megyére ... De örözzön meg

attól az Atyaisten, hogy efféléért ránk jöjjön most az ispán!... Eb legyenek, ha ki nem guvasztom a bőréből, amelyik hibázott...

A katonák méltatlankodtak, esküdöztek, tiltakoztak, de látszott rajtuk, hogy egyikük se egészen biztos felőle, nem csalta-e meg a fülét-szemét mégis valami istentelen kun ördögfi? Mert ettől a pokolfajzattól kitelik, hogy még láthatatlanná is teszi magát, vagy varjú képében repül át a határon. László ispán pedig tudvalévőleg fene ember. Ha dühbejön, előbb nyársrahúztatja az illetőt s aztán kérdezősködik tőle, hogy van-e valami mentsége?

Vilmos csapatának megjelenése óriási megkönnyeb-
bülést okozott közöttük, úgy, hogy az első pillanatban nem is tudták méltányolni a királyi zászló s a magasra tartott véres kard iszonyú jelentőségét. Csak bámultak a tűz fényében feléjük robogó páncélosokra s vigyorogtak boldogan, hogy László ispán helyett ilyen finom szép udvari lovagocska toppant közéjük, valószínűleg az anyja szoknyája mellől.

Csak ahogy Vilmos arcát lángbaborította az indulat, tért észére az öreg Bakos, bömbölt rá a szájtátókra s vágta magát vigyázzba, tisztelegve a király zászlajának. Erre mind megmerevedtek a többiek is s valahogy csak most rémlett a szemükbe, mintha a fölcsapó tűz lángjában jelent volna meg hirtelen a mindenkit engedelmességre szólító szörnyű jelvény... Ekkor azonban egyszerre kitört belőlük a vér ősi öröksége. Főlordítottak. Egyetlen mozdulattal rántották ki s villantották égnek a kardjukat, az ujjongó engedelmesség jeleként.

Vilmos úgy határozott, hogy megvárja itt, amíg ki-

világosodik. Parancsot adott a pihenőre s nyeregből szállva a tűz mellé telepedett az öreg hadnaggyal.

Bakosnak nagyon fúrta az oldalát a háború dolga s mindjárt megkérdezte:

— A kúnra-é, uram?... Mer ' akkor még a nádasok is megindulnak!

Nagyon elszontyolodott, mikor Vilmos megmagyarázta, hogy éppen ellenkezőleg, azért megy a kúnokhoz a király parancsából, hogy fegyverre szólítsa s táborába vezesse őket királyostól, a közös ellenség ellen.

— Mese az, uram, hidd el nekem, öreg embernek! — dünnyögte Bakos, rosszalóan csóváltatva nagy bikafejét. Tik, ott az udvarban, minden a fenét elhisztek ... De mi, itt a pusztákon, noha embert se igen látunk magunkon kívül, mégis jobban tudjuk, hogy csak egy ellensége van a magyarnak: ezek a kún zsványok, ni! — sújtott öklével a puszta felé.

— Ne beszélj bolondokat, bölcs létedre — szólt rá Vilmos. — Az orosz hercegek, meg a lengyel fejedelem biztos híreket adtak a kapuk felé közeledő olyan tengernyi s olyan vad ellenségről, amilyent még nem látott a világ. Mindenki azt mondja, valóságos ördögsereg.

Az öreg csak hümmögött s pislogott. Nyilván nem akarta megbántani a király képét, de a magatartásával cseppet sem titkolta, hogy megvan a dologról a külön hite.

— Hát csakugyan nem hiszed? — kérdezte Vilmos csodálkozva.

— Ha már meg kell mondani, — pillantott rá az öreg sötéten — megmondom tisztán, hogy nem. Az lehet-

séges, hogy a kapukat meg fogják támadni. De kik?... Azok, akik előre küldték ide ravasz hazugsággal, mintha menekülne, ezt a kun csordát. Hanem ők se egyebek, hidd el uram, mint orosz, meg kún. Nem akarnak mást, 'csak-hogy már előre megijedjünk tőlük s elveszítsük a fejünket. Akkor ezek itt benn, köztünk s ők onnan, kívülről egyszerre marnak az oldalunkba s azt hiszik, könnyű dolguk lesz. De van még ember, akinek helyén van az esze s nem ijed meg minden szélfúvástól... Már én amondó vagyok, hogy előbbször ezekkel kellene végezni 9 aztán mind rá, aki beakarja ide ütni az orrát.

Vilmos nem vitatkozott tovább a makacs öreggel.

— Akárhogy is van, nem te s nem én parancsolunk. Azért van királyunk, hogy tudja, mit kell csinálni. Nekünk könnyű, mert csak engedelmeskednünk kell.

Az öreg ismét ráemelte izzó szemeit. Már mozdult a szája a nagy seprűbajusza alatt, hogy ellentmond jón. Még a vállai is megvonaglottak, ahogy visszagyürte magába. S csak sóhajtott egy keserveset. Belebámult a tűzbe s hosszú hallgatás után maga elé mormolva mondta:

— A szegény ember mindig arra való volt... Kationa vagyok, uram.

Hűvös szél libegtette meg a tüzet s csapódott az arcukba a szemközti puszta felől. Fölrezzentek. Szürkült.

— Indulnunk kell — mondta Vilmos fölállva.

Az öreg is felállott.

Most Vilmos kérdéseket intézett hozzá a további út s a kún király szállásának távolsága és fekvése felől.

— Eltart jó két órát, míg eléritek a szállás őrsemeit. Csak egyenest Keletnek, szembe a nappal, mindig

aztán ha neked van igazad s beléd nem lőnek, tovább majd eligazítanak.

Könnyű volt a napról beszélni, de nehezebb igazodni hozzá. Mert mire nekivágtak a pusztának, áthatolhatatlan tejfehér köd borított el mindent a csípős hajnali hidegben, hogy alig tudtak előbbre jutni még lépésben is.

Lóláb törő, gödrös, tocsogós talajon botladoztak, kemény éles sásfüvek között, amiknek szúrásától horkolva kapkodta patáit s ijedezve farolt jobbra-balra a ló. Csak opálos derengés szivárgott át hozzájuk, küzködve a ködhullámokkal, amelyek olyan sűrűn, tapadósan folyták körül őket, hogy a szorosan mellettük levőt is alig tudták kivenni.

Néha bökkenve rántották vissza a zablát, mert egészen váratlanul, az orruk előtt, sötét árnyak ugrottak eléjük a ködből, mintha ellenséges csapat ütne rájuk nem sejtett rejtekéből. Csaknem belementek a törpe pusztai fák csoportjába.

Aztán csak azon vették észre magukat, hogy már térdig, szügyig lubickolnak, süppednek valami nádas sáros vízében s bolondul kaptak a kardjaikhoz, mert éktelen sápirozással rebent föl közvetlenül előttük a megriasztott vízimadarak serege. Omlott a verejték az egész testükről, mire valahogy kikecmeregtek ismét a szilárdabb talajra.

Így vergődtek szitkozódva, lihegve, az egyhelyben taposás bőszítő érzésével, ki tudja meddig, mert minden perc végtelennek tetszett ebben az istenverte tájékozatlanságban.

— Ha igaza volna a vén medvének, — gondolta Vil-

mos, jobbra-balra forgatva a nyakát s a szemeit meregetve — itt ugyan könnyen elbánhatnak velünk a kún fickók, akik bizonyára úgy ismerik a helyet, mint a tenyerüket. Néhány vidám legény csak úgy hajnali mulat-ságképpen halomra nyilazhatna valamennyiünket.

S még végig sem gondolta jóformán, amikor fáradt nyilvánzó koppant meg a lova mellvédő vasán.

— Állj! — ordította el magát, visszafaroltatva lovát az utána baktató legények közé. — Rám löttek!

A katonák megtorpantak s ijedten torlódtak egymásnak. Káromkodva kapkodták a fejüket. Hihetetlen volt, hogy valaki láthassa őket. De most egymás után három nyíl is vágódott körülöttük csattanva, a pocso-lyákba.

— Kürtöljetek! — kiáltott Vilmos a rémulten szét-ngráló emberekre. — Kürtöljetek, hogy értsék meg, nem titokban jövünk. Különben összelődöznek ezek a gaz-emberek!

Tompán, el-elfulladozva viaskodtak a kürtök a köd-del. Egyszer, kétszer, háromszor. Végre!...

Valahonnan a ködfüggöny mélyéből válasz hang-zott ... Aztán csend... Hosszú percek teltek el a félel-mes várakozásban ... Végre fölhorkannak a lovak s nyi-hogva toporzékolnak... Most már hallszik a közeledők dobogása... De miféle ördögök ezek, hogy ebben a gya-lázatos vakságban vágatva jönnek mindenfelől? ... Har-sány füttyök süvitenek elől, jobbról, balról, hátulról... Hihetetlen, de mégis úgy van: körülvették őket. Akár-merre pillantanak, most már láthatják a feléjük suhanó fekete árnyakat... Ha nem freccsenne a cupogó sár a

paták alól, akárki megesküdhetne, hogy a levegőben repülnek.

Vilmos agyán átcikázik az öreg hadnagy szava s rémülten nyilalik belé, hogy igaza van, ezek veszett farkasok, akik tüstént szétszaggatják őket. Keze önkénytelenül rántja a szablyát s szája már nyílik, hogy ordítsa: „vágd!”

Talán tíz lépés sincs, talán öt se, mikor egyetlen rikkantásra megáll köröskörül a röpülő árnyak gyűrűje s a szétvetett mellső lábak patái alól záporozva szökik kukkra a pocsolyák vize.

— Hol a vezér? — csattan egy hang — s kik vagytok?

— Itt! — kiáltotta Vilmos. — A magyar király nevében s parancsából!

Lovas ugrik melléje, szorosan az arcába hajolva:

— Kötöny fia, Tarján!

— Béla öccse, Vilmos!

Kerek, barnapiros arc néz reá. Apró villogó szemek, hegyesre pödört kis fekete bajusz, duzzadt piros szájból villogó éles fehér fogak. S acélszorítású kicsi fekete kéz ujjai markolják át a kezét.

— Mi az ördögért somfordáitok felénk jeladás nélkül, mint a réti csikasok? Ha oda nem küldünk néhány nyilat, eszetekbe se jut kürtölni. S egyenesen belemásztok a halál torkába... így is szerencsétek, hogy ebben a csepegőben megereszkedett az íjjhúr.

— Ez a köd... — makogta Vilmos dühösen. — Honnan gondolhattuk volna, hogy észrevettetek?... És

nem is tudtuk, hogy hol járunk... Ti mindenkit így fogadtok ?

Tarján a fogát villogtatta:

— A két őrlánc között mindenkit, aki bújkál... De a tieitek se különben! Hanem hagyjuk ezt... Jó, hogy így végződött... Mit ízen a király ?

Vilmos néhány szóval tudatta a dolgot s közben élesen pillantott a kún szemébe, hogy lássa a hatást.

Megdöbbsent. Itt szó sem lehetett tévedésről vagy hazugságról. Tarján szemében lángot vetett az öröm, elrikantotta magát, mint a lecsapó réti sas, egy szökkenéssel embereihez ugrott s izgatott ujjongó kiáltozással lelkendezett nekik kún nyelven. Azok, mint vérszomjas farkasok, forró üvöltésben törtek ki rá. Tarján megint ott termett Vilmos mellett, átkapta a vállát, magához szorította, kúnul-magyarul hadart össze-vissza s egészen oda volt az örömtől

— Hát bízik bennünk a király ? ... Hogy csakugyan harcba hív?... Testvér, testvér!... Most meglátod, hogy kik vagyunk! .. . — Aztán forró türelmetlenséggel ragadta meg Vilmos lovának kantárját: — Jöjjetek, jöjjetek apámhoz!... Majd meglátjátok!... Majd meglátjátok !...

Vilmos egészen megrendült erre a nem várt kitörésre. Meleg Öröm ömlött szét benne, hogy íme a királynak van igaza s mint mindig. most is az ő sziklalelke állott rendíthetetlen bizonyosml a tudatlanság, a hazugság, az aljas cselszövés és az ostoba hiszékenység zavaros csapkodása között magasan, egyedül.

bámulatos biztossággal vezette Tarján előre a csa-

patot, melyet két oldalt s hátul a kún lovasok fogtak közre, egy-egy kurta szóval figyelmeztetve minden apró túrásra vagy gödörrre a magyarokat.

Vége oszladozni kezdett a köd is s amilyen örökkévalónak tetszett, olyan gyorsan szállott el az egyre erősödő napfény lángostorának csapkodása elől, mint vége-láthatatlanul hömpölygő fehér gulya, ami közé arany-színű karikásokkal csördítettek.

Egyszerre kitárult a puszta csodálatos végtelensége a szemük előtt. Mintha óriáskirály öntötte volna szét mesebeli kincstárának drágaközuhatagát, szikrázott, villogott, tüzelt a megszámlálhatatlan harmatcsepp a fűszálak libbenő hegyén, ragyogó szivárvány tündéri fátyla alatt. A beláthatatlan zöld szőnyeg fölé mérhetetlen aranykupolaként borult az ég s a levegő mámorban reszkedett a pusztai pacsirták szívszakadtából] ömlő, csattogó énekétől

Most már vágattak, röptek a fölszabadult paripák s gazdáik maguk is elragadtatva a természet lázától, rikkantva, kurjongatva én eke¹ ve engedték oda magukat a szilaj rohanás gyönyörének

A kunok játszadozva nyargaltak szerteszét s megint vissza a magyarokhoz, mintha csapongó fecskék környeznének a vonuló golyák csapatát. Nem kellett semmi magyarázat, magában a ragyogó levegőben volt benne a barátság ős testvérisége, amely mesréreztette velük a vér s a sors rokonságát és közösségét

Vilmos és Tarján a csapat előtt nyargalva, már szavak nélkül is megszerették egymást. Csak a pillantásaikml beszélgettek erről s fiatal lelkükbe kibomlott a biza-

ködás a jobb jövőben s két nép összeolvadásának a közös győzelem reményében való boldog látománya.

Egyszerre csak nyájak, gulyák, ménesek tünedeztek elő. Majd lovasok vágattak velük szembe. Megtorpantak a királyi zászló s a magyarokat környező véreik láttán, aztán, hogy királyuk fia oda kiáltott nekik s a Vilmos mögött vágató katona feléjük rázta a véres pengét, egyszerre megértették a dolgot, szilaj lelkesedéssel ordítottak föl s közéjük ugratva, vágattak tovább együtt. Mire föltűnt Kötöny király sátorvárosa, már egész kis sereggé nőttek s a zúgásra kitódult sátrai alól a nép apraja-nagyja, szájtató ámulattal csodálva a sátorutcán beözönlő vidám fergeteget.

— Háború! Háború! — kiáltottak feléjük a lovasok s a szó tovább lángolt szájról-szájra, mindenütt gyújtva, mint a szélben szertefutó tűzvész. A kún anyák magasra tartották karjaikban a rugkapáló fekete kölyköket, kócoshajú meztelen síhederek keltek üvöltő versenyfutásra a lovasokkal s mire a királyi sátor terére ért, már folyammá dagadt s áradatként ömlött szerte, minden zugot betöltve, a harsogó tömeg.

Vilmos láthatta szemtől-szembe ezt az egyöntetű, gondolkodás nélküli, a tettetésnek még a leghalványabb árnyékát is kizáró, őrjöngő lelkesedést, ami minden kúnt az utolsó vércseppjéig fölforralt s mindennél jobban bizonyította az egykor hazáját vesztett, üldözött nép olthatatlan bosszúszomját a régi üldözővel szemben.

Kötöny király, mihelyt fiától értesült a fölbolydulás okáról, nagy tisztességgel fogadta Vilmost sátorházá-

nak főtermében, jobbról-balról atyafiságosan megcsókoltta s maga mellé ültette pompás prémekkel takart heverő-ágyára.

Magastermetű, büszketartású s méltóságos viselkedésű férfiú volt Kötöny király, rangjához illően komoly és hallgatag. Tar koponyájáról már erősen szürkülő haj befonott varkocsai kígyóztak a vállaira, gyöngyökkel átfüzve. Kicsi, szúrós, fekete szemei rebbenés nélkül néztek annak a szemébe, akivel beszélt. Hatalmas bajusza zorddá tette mosolytalan feketepiros arcát. Kétágra fésült hosszú, ezüstös szakálla közül dacosan, harciasán ugrott előre széles, kemény álla. Mikor megszólalt, a hangja mélyen dübörgött, mint a pusztai oroszlán távoli morgása. Díszes, bő köntöst viselt, piros színűt, vékony aranyszál a *Kal hímezve, mely alól sárga, az orránál föl-kunkorodó csizmáinak csak a feje látszott ki. Derekat kövekkel kirakott díszes öv fogta át, azon függött hosszúmarkolatú, rövid, görbe keleti kardja.

Vilmost az eddig látottak után, valami csalódás-féle érte, mert Kötöny úr bár mély figyelemmel, de mozdatlan arccal s hallgatag komolysággal fogadta Béla király harcbahívó üzenetét. Sokáig hallgatott magába-mélyedve azután is, ahogy Vilmos befejezte beszédét s várakozóan nézett rá.

Mikor aztán megszólalt is, csendesen s nyugodtan ejtette a szavakat:

— Megértettem a király úr izenetét. A veszedelem nem ismeretlen előttem, fiatalember. Ott, ahonnan jöttem, mindenki tudja tetteimet, melyekkel útjába álltam ennek a viharnak sokáig, akkor is, mikor Barc fejedelem

már királyotok oltalmát kereste. Ha az oroszok bírták volna, sohase szoríthatnak rá, hogy a hátbakerülés veszedelme elő dehúzódjak. Egyedül én tudom, miről van szó. S ha a király úr hallgat rám, segíthetek. .. De, — folytatta kinyújtva kezét — elég a szóból... Most pihenj meg sátorodban,' míg a lakoma elkészül. Szívesen látlak házamnépe körében. Tarján elvezet sátorodba.

Ennyi volt az egész. De Tarján, miközben a vendég-sátorba vitte, elégedetten mosolygott s biztosította róla, hogy atyja rendkívül örvend az üzenetnek s nyugodt lehet felőle, hogy minden rendben van.

— Akkor miért volt atyád olyan egykedvű s szűkszavú? — kérdezte Vilmos hitetlenkedve.

— Ügy viselkedett, ahogy királyhoz illik — mondta Tarján s csodálkozva vont a szemöldökét.

A magyar vitézeket ezalatt szétkapdosták maguk között a kúnok s mindjárt meg is kezdődött a barátkozás, vendégeskedés.

Kötöny király lakomája meglehetősen szertartásos és egyhangú volt. Ez alkalommal egyedül ült az ágyon s külön kis asztalt helyeztek eléje étellel, itallal.

A lábainál selyempárnán ült a felesége, keresztbe-tett lábakkal. Vilmos megfigyelte, hogy az asszony nem evett, csak az urát szolgálta ki hallgatag figyelmességgel.

öt magát szembe ültették a királlyal, hosszú, alacsony asztal közepe elé. Mellette jobbra Tarján ült, aztán a király vejei vagy öten s egy csomó kisebb fia, míg balkeze felől a kúnok főemberei s vezérei helyezkedtek el. De az asztalnak a király felé eső oldalán senki sem

Bemutatkozás nem volt, az emberek úgy társalogtak Vilmostal, mint régi ismerősök, bár ő valamennyiket most látta először. Kötöny királyt régebben is ismerte, de csak távolról, mikor az egyszer-egyszer megfordult az udvarban. Lehet, hogy ezek közül az emberek közül is voltak a kíséretében olyankor. De ő egyszer sem volt akkor szolgálatban s csak a király néhány főembere étkezett velük.

Kötöny úr felesége, ahogy Vilmos rá-rá pillantott, mert a kún udvariasság tiltotta, hogy valaki királynéjukat szemlélgesse, igen szép asszonynak tűnt föl előtte. Sokkal fiatalabb volt a férjénél, hollófeketehajú, nagy ragyogószemű, teltaréú barnapiros szépség, ültében kissé elhízottnak látszó. De ahogy néha férjére emelte a szemét s ősi gyöngéd alázattal szolgált neki, az arcán fény sugárzott föl s a száján kivirágzó mosolyban különös édesség volt, ami feledhetlenné tette mindenki számára, aki csak egyszer látta.

Az ismeretlen fűszerekkel ízesített ételek nagyon ízlettek Vilmosnak, csak égető szomjúságot okoztak, úgy hogy folytonosan innia kellett abból a savanyú borféléből, amit a kúnok lótejből erjesztenek s ami nagyon talált ezekhez az ételekhez. A kúnok is sűrűn ittak és fokozatosan beszédesekké s izgatottabbakká lettek tőle. Csak a király ivott és evett föltűnően keveset. Szemeit néha végigjáratta családján és vendégein, de majdnem semmit se beszélt, ami egyáltalán nem zavarta a lakomázókat abban, hogy egymás között hangosan kiabáljanak, tréfáljanak és vitatkozzanak.

Nagyon szokatlan volt még az is, hogy az asztal

körül csupa virágzó nő szolgált föl, a király asszony-leányai és menyei, akik egy tarkadíszes fiatal asszony folytonos intéseire hordták körül s kínálgatták az ételeket s töltötték az italt a kupákba.

Vilmostól mindenfélét kérdezgettek a jelenlévők. Természetesen leginkább a készülődő háború felől érdeklődtek. Erről azonban nem sokat tudott beszélni, de az a közlése, hogy a mongolok már a lengyel fejedelmet támadták meg, izgalmat okozott a kúnok között.

— Ez azt jelenti, — jegyezte meg Tarján — hogy egészen körül akarnak venni s halálra ítélték. Ez a háború meg nem állhat az egyik fél kiirtásáig.

A lakoma egész váratlanul végződött, legalább Vilmosra nézve. Kötöny felállott s megszólalt:

— Szolgáljon egészségetekre és béke mindnyájatokkal.

Erre valamennyien fölálltak, meghajtották magukat s kivonultak a sátorból.

Tarján karonfogva Vilmost, magával vitte a maga sátorába.

— Hadd mutassam meg neked a feleségemet és a kislányomat. És aztán még ihatunk s beszélgethetünk egy keveset.

A sátorban az a díszesöltözetű fiatal asszony fogadta őket, aki a kiszolgálást vezette a lakománál. Karcsú, magastermetű, gyönyörű fekete asszony. A szemöldökei hosszan ki voltak húzva fekete festékkel s a szemek árkat is sötéten aláfestette, amitől nagy, beszédes szemei még csodálatosabban és mélyebben ragyogtak. Hosszú, hajlott orra finoman remegett lélekzet köz-

ben s az arca, a kánokétól teljesen idegenül, hosszúkás szivalakú volt, keskeny, hegyes állban végződött, mely felett buján virított a lüktető, sötétpiros száj. A dús, kékfényű haj föltornyozott tömege, úgy látszott, lenyomja a finom kis fejcskét, mert a hosszú, tökéletesen telt nyak hattyúszerű hajlással állandóan kissé előrebillent s a vállak is puha vonalban íveltek alá a ragyogó aranypercekbe szorított, vékony leányos karokba. Az egész alakban volt valami odahajló bizalmasság, de ugyanakkor rejtett kihívás is. Igazi fekete párduc — gondolta Vilmos s megreszketett a közelségétől.

— Ez Ünige, az asszonyom — mondta Tarján egyszerűen. — Az igaz, hogy most Ilonának is hívják, amióta megkeresztelték.

Vilmos meghajolt:

— Ünige, gyönyörűen hangzik. És méltó a viselőjéhez.

Az asszony felvillanó mosollyal bókol:

— Üdvözöllek, herceg. Légy békében a sátorunkban.

— Hozd ki a kicsit — mondta neki Tarján, miközben maga mellé ültette Vilmost az ágyára, mely előtt már az alacsony, kerek asztalon gyönyörű karcsú aranyserleg s finomkelyhű poharak voltak odakészítve.

— Ez nem lótej, — kacagott Tarján — ez bor. Atyám nem tűri az asztalánál, de én szeretem. A keresztapámtól kaptam. Egy magyar úrtól.

— És ezek a gyönyörű holmik honnan valók? — kérdezte Vilmos a serlegre s a poharakra mutatva.

— Ezeket az asszonyom hozta a házhoz. — Hirtelen a füléhez hajolt s belesúgta: — Az asszonyom nem

kún. Mór asszony... Régi kalandon került az anyja az apámhoz. Ez még akkor bűnben volt.

— Hát azért — szaladt ki akaratlanul a Vilmos száján.

De már vissza is lebbent közójük Ünige, karjában hozva az alvó gyermeket. Amolyan egyéveske apróságot.

— Nézd csak meg — mosolygott büszkén az apa. — Mert ez csodagyermek.

Vilmos odahajolt föléje, ahogy az anya magasra emelve, eléje tartotta.

Csakugyan csodálatos szép kisbaba volt. Pufók arcocskája pihegő fekete rózsaszírom, melyre, egészen ráfeküdtek lehúnyt szeme hosszú pillái. Nyitott picis szája ragyogó rubintcsöpp. A remegő orr máris hajlottnak, hosszúkásnak indul, mint az anyjáié. De legszebb a haja. Dús, hosszú, fekete és göndör s mintha kéken lángolna. Az alvó gyermek keze hihetetlen kicsi, fehér ötágú virágocska, ösztönösen odakap az anya szép puha melléhez, s ahogy a könnyű fátylat maga felé tépi, a Vilmos odahajtott arcát megcsapja valami szédítő, titokzatos mesevirág illata. Szeme előtt piroskelyhü, duzzadószirmú tavirózsák úsznak, feneketlen sötét tó ringó hullámain.

Csak mint egy messzi másvilágból hallja Ünige sutogását:

— Erzsikének hívják. Ügy-e, szép?

— Gyönyörű — lehellte Vilmos, belenézve az asszony kitégult, örvénylő szemébe.

Másnap reggel hívatta Kötöny király. Fiai s vezérei között ünnepélyes csendben várt reá. Mikor Vilmos belépett, a kúnok fejedelme fölállott, eléje ment, kezét

nyújtotta s kézenfogva vezette föl az ágyhoz, ő maga állva maradt s meghajtotta fejét az ifjú előtt. Erre a kún vezérek s királyfiak valamennyien mélyen meghajoltak.

— Magyarország királyának képe, halld meg válszomat az izenetre, amit hoztál. Kötöny király és népe az utolsó emberig kész mindhalálig együtt harcolni, mint testvér a testvér mellett, a magyarok királyával és népével, ama borzasztó sárkány ellen, amely mindnyájunkat elnyeléssel fenyeget. Mire a nap még egyszer feljön, készen állunk, hogy elvezess minket a király úr táborába.

A vezérek s a fejedelemszék magasra emelt kardokkal, mint néma esküvéssel állottak körülöttük.

Néhány perc múlva már ott lobogott a királyi sátor ormán a háborút hirdető lófarkas vörös zászló s a sátorváros ujjongása közben rohantak a hadbahívó Zoltánok a kún kapitányok szállásaira, hogy mindenik készen álljon népével, ' királya hívására azonnal harcbavonulni.

II.

Tornaj Dénes már útra készen volt, mikor a vajda szállásán, ahol még meghányták-vetették együtt a király utasításait, jelentették, hogy messziről jött, csupa por-sár ember akar vele beszélni s azt mondja, élet-halál dologban. Ezt a kis zacskót küldi, hogy a nádor ráismerjen.

Tomaj ámulva bontogatta ki belőle a király pecsétetes aranygyűrűjét s egyszerűen fölkiáltott, a vajdához fordulva:

— Pók Móric! Hogy várta a király!... De már rég azt hittük, elpusztult valahol... Azonnal hozd! — kiáltott a bejelentőre.

Csoda, hogy ez az ember be tudott jutni ide s el nem kergették a kapuőrök. Akárki utolsó koldusnak nézhette. Pizkos, rongyos condrája, szennytől fekete inge, összekúszált borzas haja-szakálla, sáros bocskorai s porlepett arca tökéletes útszéli csavargóra vallottak. De a nádor azonnal fölismerte s nem törődve semmivel, nagy örvendéssel ölelte a mellére:

— Móric! Hát élsz?... Micsoda öröm!... És hogy fog örülni a király is!

— Élek hát! — kacagott Pók Móric, viszonzva a nádor ölelését s kezét szorítva a vajdával. — Ámbár igazán Isten csodája... És sajnos, nem sok örvendenivalója

lesz a királynak, ha elmondom neki, amit láttam... De most hadd mosakodjam meg s adjatok valami embernek való köntöst, mert úgy ég a bőröm a piszoktól, mintha azok az ördögök forgatnának már tüzes nyárson a pokolban. Hiszen szikra híjjá, hogy nem így történt... Majd elmondom.

Pók Móric, András király egykori étekhordó mes-tere, majd az ellene szótt Apodfi-összeesküvés részese s aztán megtért elárulója, most Béla király leghívebb szolgálója s titkos megbízottja, úgy különbözött egykori önmagától, mint aki teljesen új emberré született. Mióta meggyóna bűnét a néhai jó Róbert érseknek, aki azt a bölcs és nagylelkű penitenciát róttá reá, hogy keresve keresse a halált királyának s az országnak szolgálatában, Móric a bűnbocsánat és tisztaság égető szomjúhozásától kergetve lázasan kutatta s végre megtalálta a feladatot, aminek teljesítésében eleget tehet a megboldogult lelkiatya parancsának s ha remegve is, de odaborulhat az ítélő Isten trónusa elé, kegyelemért könyörögve. Béla királyban is megvolt az a józan bölcsesség, hogy fölismerje ebben az emberben a bűnt jóvátenni akaró szándék őszinteségét és értékét s felajánlkozását nem utasította el magától, hanem megtanácskozva a dolgot nádorával, előlegezte neki a teljes bizalmat, amivel Móricot örökre magához láncolta. A parancs, amit Móric kapott, megtiszteltetés és ítélet is volt egyben. A királyi kegy magához emelte őt s ugyanakkor elküldötte a halál útjára, hogy teljesítesse fogadalmát. Az országkapukhoz közeledő mongol sereg kémlelésére szól ez a parancs.

Hiszen az volt ebben a közelgő viharos légnymás

ban a legdöbbenetesebb, hogy méreteiről, erejéről, valódi szándékairól senki se tudott semmi bizonyosat. Az előtte nyargaló s az egymásnak ellentmondó össze-vissza rémhírek éjig fölvert porában mindenki csak tétován kapkodott s majdnem lehetetlen volt józanul számotvetve, felkészülni a fogadásra. Egy ilyen ismeretlen, félelmetes titokkal szembemenni s tisztába jönni vele, mikor minden lélek fejtévesztve menekül előle, esztelen vakmerőségnek s előre is reménytelen próbálkozásnak látszott a király s a nádor szemében is. De Móric úgyszólván veszett ember volt s szomjúhozta a halált. Ha odavész, legalább betelik a vágya, de ha Isten úgy akarná és sikerülne neki bizonyos képet hozni magával a halál révétől, talán-talán megtörténhetik a csoda, hogy Magyarország királyán s népén török meg a világot elborítani készülő új vízőzön hulláma.

És Móric újjongva, kicsorduló hálával, a király kezét csókolgatva vállalta a parancsot s megesküdött, hogy teljesíti.

Még karácsony havában történt ez. Azóta senki nem látta s nem hallott hírt felőle. A király soha nem említette többé a nevét sem a nádor előtt s Tomaj hasonlóképpen tartózkodott előtte a legkisebb célzástól. A maga részéről nem is fűzött a dologhoz semmi reményt. Móricot rég halottnak tartotta s néha ellágyuló kegyelettel gondolt erre a különös vértanúra, aki ilyen szokatlan szép módon tett eleget a bünt büntető igazságnak, bizonyára megnyervén a megtérőknek ígért örök bocsánatot. De a király, ha hallgatott is, sohasem felejtette el a dolgot, sőt sajátos lelkületénél fogva mindinkább belekapasz-

codott s ha az esze oktalannak ítélte is, az érzése makacsul tovább táplálta a reménység ellenére való reményt, hogy Móric bizonyos és igaz képet fog nemsokára eléje tárni arról, ami reá vár.

Ami reá vár?... Mert más ő és más az ország. Legalább a szíve mélyén, legalább az álomtalan éjszakák magányosságában, mikor farkasszemet néz az ő külön, komoran sötétlő végzetével. Látni, látni, szemtől-szembe azt, ami érette, ellene indult el az idők rejtelmes méhéből, hogy teljesedjék, ami öröktől fogva megiratott. Ami az országra vár, az csak véres roppant háttere lesz az ő külön tragédiájának... Az ország túléli s kiheveri majd és egy eljövendő nemzedék már mit sem fog tudni az igazi okról, amiért átnyargalt apái felett a fergeteg. De csak miatta, miatta egyedül... Ez nem titok előtte . . . Ennek így kell történnie. Más a titok, a gyötrelmes és megoldhatatlan. Nem az, ami megtörténik, hanem, hogy miért kell megtörténnie? Van-e értelme, van-e rejtőző célja, több-e csúnya, babonás, lerázhatatlanul hozzátapadt átoknál?... Még magának sem meri kimondani, ami néha föl villan kínzott agyában, hogy van a végzetes útnak isteni kéz által kijelölt metszőpontja, ahol a Táltoskirály áldozata a nemzet életének váltsága lesz s az egy ember fájalmából mindenki öröme fakad... És ezért várja, titkon, makacsul hallgatva, Pók Móric híradását ... Mert ebben kell lennie valaminek, ami erről bizonyosságot tesz s erőt ad hozzá, hogy szilárdan lépjen az útra, amely meg fog világosodni előtte ...

Mikor jelentették, hogy megjött Móric és a nádorral s a vajdával együtt kér kihallgatást, a király maga is

csodálkozott az emberi természet különös furcsaságán. Nem érzett örömet, cseppet sem lepte meg ez az alig remélhetett beteljesedés, természetes nyugalmat érzett, mint aki biztosan tudta. Közönyös hideg arccal nézett eléje a mindjárt föltáruuló valóságnak.

— Mondj el mindent, amit láttál — intett Móricnak, mintha csak tegnap bocsátotta volna el magától valami apró megbízatásban.

Most trónszékében ült s ők hárman, Móric, a nádor és a vajda között, zsámolyra telepedtek szembe vele, a lépcső előtt. A nádor arcán súlyos gondok felhője sötétlett s a fejét elgondolkozva hajtotta tenyerébe. A vajda is komor volt, de néha harciasán sodorintott a bajuszán, mint aki rögtön szeretne cselekedni. Móric nagy lélekzetet vett s belekezdett jelentésébe:

— Gondolom, ne untassam Kegyelmességedet semmivel, ami rám tartozik. Élek, az Úr akaratja szerint, hogy mielőtt kegyelmesen meghalni engedne királyomért, megjelenhessem a dolgokat, amik eljönnek hamar. Csak annyit, hogy semmi érdemem nics. Ember esztől nem tellett volna az a sok alakoskodás, bujkálás, hirtelen kitálalt furfang s bolond játék a százfelől leszkődő halállal, aminek árán mindeneket megtudtam. Ezt csak a menygyei hatalom cselekedhette meg velem, tudatlannal és készületlennel... Most hát a dologra térek, Kegyelmes Uram...

A király megértő pillantással bólintott.

— Amit ez csinált, — vágott bele a Móric szerénykedésén bosszankodó vajda — akár csoda, akár nem, de méltó, hogy jutalmazza Kegyelmességed! Mert amiket

csak úgy futtában kivehattünk belőle a dolgairól, száz embernek is sok volna azt megcselekedni.

— Elhiszem — biccentett a király. — De Móricnak van igaza. Az ő jutalma nem nálam van letéve. Folytasd — intett Móricnak.

Móric hálásan pillantott urára s folytatta:

— A mongol tábor Halicsnál állott, mikor elhagytam. Azóta már háromfelé szakadt. Az egyik szárnya északnak fordult, a lengyel fejedelemre. Ezt Orda khán vezeti, a seregek legfőbb urának, Batu khánnak nála idősebb testvére, akinek két Csagatájfi: Peta és Kajdán az alvezére. A másik szárny délnek indult, azt a Tulujfi Bedzsák parancsnokolja, Batu király hozzá hű unokabátyja, ki alá Kádánt rendelte, a mongol birodalom nagykhánjának, Ogotájnak fiát és Bogutájt, aki Batu fővezérének, Szubutájnak fia. Ez a sereg Erdélyre s Kúnországra fog törni. Majd mindjárt megmondom, miért s * hogyan történik ez. Előbb fontos azt tudnod, Uram Király, hogy a fősereg az Oroszkapunak nyomul s ezt maga Batu khán, a Világ Urának, Dzsingisz khánnak unokája, Dzsuzsi fia vezeti, aki mellett a mongolok legnagyobb hőse, Szubutáj irányítja a hadak mozdulatait. Ez már öreg tigris, az egész világot benyargalta tőlünk keletre s magának Dzsingisz khánnak volt barátja s jobbkeze. Még tudnod kell egy nevet, ez a Sejbáné, Batu öccséc. És pedig azért, Uram Király, mert ez lesz a te utódod Magyarország trónján, már ahogy ők mondják.

— Miféle emberek ezek? — szólt közbe a király.

— Némelyiket magam is láttam, némelyikről csak hallottam. De éppen eleget. Batu, vagy ahogy ők dicsőí-

tik, a Tündökletes, síma sárgaarcú, nagytestű fiatalember. Ragyogó sátorpalotában lakik s tán hogy nevének megfelelően, ruhája, fegyverzete 'káprázatos. Csak nagyon ritkán lehet látni, szereti magát titokzatosan elrejtteni mindenki elől. Helyette vezére, Szubutáj forog mindenütt, naponta benyargalja a táborn, rettentő arcú, kegyetlen, pogányul szitkozódó s rögtön büntető öreg fenevad. Magam is sokszor láttam ragyogó fekete bőrpáncélában s tornyos süvegében, mellyel mindenki felett kimagaslik. A te kiszemelt utódod, Sejbán, még csak legényke, Uram Király, de valóságos ördög s reszketnek tőle a katonái. Orda meg Bedzsák, a két melléksereg vezérei, mindenekben a Batu engedelmes szolgálói, mert tudni kell, hogy a mongol seregben az egyforma sárga arcok lárvája alatt titkos ellenségeskedések feszülnek egymásnak: a Dzsuzsi- és Tuluj-fiak, Batu, Orda, Sejbán és Bedzsák, akik jelenleg Szubutáj segítségével a nyugatra tört sereg urai, örökös versengésben élnek az Ogotáj- és Csagatájfiakkal, Kádánnal, Bétával és Kajdánnal, akik a nagykhán és Ázsiában uralkodó testvérének fiai lévén, a meghódítandó új tartományokra is magukat tartották elsősorban jogosultaknak. De, amint mondtam, most csak alárendelt szerephez jutottak s Batuék úgy rendezték a dolgot, hogy mindenütt közrefogják s kurta gyeplőn tartásák őket és csapataikat.

— Ebben hát reménykedhetünk — szól közbe csendesen Torna j.

— Elmondtam, mert így van, — rázta a fejét Móric — de mindjárt hozzáteszem, hogy mihelyt háború van, ez az ellentét semmit sem jelent többé. A mongol ilyen-

kor félretesz minden torzsalkodást s legalább is a győzelemig vakon engedelmeskedik a fölője rendelt vezérletnek. Lehet, hogy gyűlölik egymást ezek a vad khánok, de azért szépen elteszik haragjukat akkorra, mikor csak egymás közt kell majd marcanganiok. Addig vasmarokkal tartja össze őket a kölyökkoruktól beléjük vert irgalmatlan fegyelem.

— Mekkora az erejük? — kérdezte a király.

— Nehéz volna megmondani, Kegyelmes Uram. A tábor roppant erőket mutat. Beláthatatlan sokasága sátoroknak, embereknek, barmoknak, szekereknek. De hogy mennyi ebből a harcos s mennyi a mindenféle pásztor, szekérhajtó, mesterember és gyülevész, azt csak magában a harcban lehetne fölmérni. Egyet bizonyosan mondhatok: az igazi mongol sokkal kevesebb, mint a többi. Mert mindenféle meghódolt s leigázott nációt maguk előtt hajtának és ezeknek csak a parancsolóik s a felügyelőik mongolok. Ezek törrik az utat előttük hegyeken-erdőkön át, ezek lepik el pusztító előhadként s töltik meg réműlettel már előre a meghódítandó területeket, ha kell, betemetik a várak árkait hulláikkal kegyetlen uraik rohama előtt s ők azok, akik falukat s városokat többől eltüntetnek a föld színéről a mongol törvény parancsa szerint. Kénytelenek vele, mert két halál között egyebet nem tehetnek. Ha le nem tapossák a védekezőt, saját zsarnokaik gyilkolják le őket hátulról. De ami a mongolok számát illeti, azért is bajos volna megállapítani, mert minden katonájuk egész csapat vezeték-lóval rohan a harcba, ami megtízszerezni látszik tömegüket. Ezenfelül értenek mindenféle praktikához, amellyel az ellenséget halálra ijesszék s ez még

mindennél többet tesz arra nézve, hogy seregük megszámlálhatatlanná növekedjék a megnagyító rémület szemében. Vérfagyasztó kutya-, sárkány- és halállárvákat vonnak arcuk elé, ocsmány bálványképeket hurcolnak magukkal, eltorzított arcú, lengőhajú s szakállú sámánjaiktól körülvéve, akik valami ismeretlen varázslattal tüzet s mennydörgést csinálnak, mintha a bálványok szemén száján törne elő. Magam is láttam egy harci gyako itukat, ahol a mezőt előre meghintették valami szürke porral, ami a lovasok előtt egy jeladásra egyszerre lángralobbant iszonyú zúgással s olyan füstfelhőbe burkolta a szélsébe- sen vágatokat, hogy se a mozdulataik, se a számuk nem volt kivehető, amíg csak váratlanul ki nem törtek alóla.

— Átkozott disznók! — hördült fel a vajda, kikerekedett szemekkel hallgatva Móricot.

— Így van — erősítette meg Móric, a fejével a vajda felé vágva. — De nem szabad azt gondolni, hogy az egész tudományuk efféle szemfényvesztés. Maga a sereg dereka, a tiszta mongol lovasság, félelmetes katonákból áll. Ezek merészek, mintha halhatatlanok volnának, és soha meg nem hátrálnak senki elől. Mangudájnak hívják őket, ami azt jelenti: Istennek ajánlott. Nem hiába kíméletlenek a más népekből való embereikhez, mert magukat sem kímélik semmi veszedelemtől. Kegyetlen fegyelmet tartanak egymás között s minden csatáról az a hitük, hogy ez a döntő. Ezért nem fedezik a hátukat soha és a visszavonulásra semmiféle lehetőséget nem hagynak. Már megjelenésük is 'döbbenetes: fényes fekete bőrpáncél borítja apró lovaik fejét, nyakát és szügyét, valamint a saját testüket. Hosszú, görcsös faágakra emlékeztető karjaik meztelenek,

csak a felső izmokat védik rajta vastag ércperecek. A fekete pajzsok és páncélok fölött mozdulatlan sárga arcok merednek előre s szélesen kiugró pofacsontok fölött villogó, ferdén-hasadt, apró, lángoló szemek olyanná teszik őket, mintha örökös kegyetlen vigyorgás fagyott volna az ábrázatokra. Tar homlokukon hátracsapott csúcsos süvegek alól, mint zászlók lobognak utánuk hosszú befonott, szurokfekete hajtincseik. Már messziről, a szédítő rohanás közben kilövik a mieinknél sokkal hosszabb, minden átütő nyilakat s ezt hihetetlen gyorsasággal újra és újra megisméltik, míg valóságos jégesőként zuhog előttük a magasból. Közelebb érve, hosszúnyelű súlyos dárdákat hajítanak, melyeknek szörnyű biztosságát magam is láttam s a végén ismét előrefeszített dárdával robbanék bele az ellenség testébe. Láttam rajtuk rövid görbe kardokat, kőhajtó parittyákat, buzogányokat és csákányokat is. De ami engem a legjobban megdöbbsentett s magam is harcos ember lévén, meg sem foghatom, miként lehet, az valami olyan volt, hogy még most is viszorog tőle a hátam, ha rá gondolok. A magyar is, meg más is, ha harcol, ordít, káromkodik, hujjogat torkaszakadtából. Iszonyú forróság lepi el olyankor az embert, szétrobbanna a dültől, ha így ki nem ereszthetné magából. Aztán meg vágni, döfni, taposni is csak úgy tud az ember, ha bömből hozzá!

— Nincs másképpen — mordult fel helyeslően a vajda.

— Azt hiszed? Hát van. A mongol lovas úgy rohan, nyilaz, verekedik, hogy összeharapja a száját s egyetlen hangot ki nem ad magából. Csak a hadnagyaik üvöltő

vezényszavait hallhatod, semmi mást. Még azt is gyávának tartják, aki halálos sebet kapva eljajdul s nem tud hang nélkül meghalni. Hát ez a némaság a legborzasztóbb. Ez az, amiért igazán azt kell hinni, hogy nem is emberfélék.

— Hát semmi sem hat rájuk?... Miért élnek s miben telik örömük? — szólalt meg maga elé meredve a király.

— De — válaszolt Móric. — Bár ez volt a legnehezebb, mégis kitudakoltam lassanként egyet-mást ennek a borzasztó katonanépnek rejtett gondolataiból. Meg néha el is árulják magukat a tábor mindennapi életében. Nagyon csodálatos ez, Uram Király. Ha nincs rajta fegyver s nem merevedett csatasorba, csak olyan ember az, mint akárki más. Úgy kell lennie, hogy abba a nyomba ördög szállj a meg a mongolt, mihelyt vezényszót hall. Mert, mintha csak kicserélné valami varázsló, annyira mássá lesz ilyenkor. Igaz, hogy a sátrában, az asszonyai, gyermekei s barmai közt is hallgatag s komor, azonkívül gyorsan haragra lobbanó is, de mégis láttam, hogy csak úgy csókolgatja festettképü kövér asszonyát s piszkos kölykeit a legutolsó mongol is, mint minden más nép fia. Akár magyar pásztor is lehetne, mert éppen olyan csendesesen s elgondolkozva ballag nyája után, szintúgy ölébe veszi a botladozó kicsi bárányt s szakasztott egyformán kesereg a furulyája a tiszamenti bojtáréval. Egyszer vándor-kalmár képében húztam meg magam a zivatar elől egyikük jurtájában. Valamit már gagyogtam a nyelvén is, de nem sokat kérdezősködött.

Jámbor képpel élém tette kedvelt eledelét, a főtt kutya-húst s jó szívvvel kínálgatott a kumiszos tömlővel, amiből nagyokat húzott maga is. Aztán neki is megvannak a maga nagyurai és asszonyai, selyemben-brokátban büszkélkedő pávák, akiket pontosan úgy csodál, irigyel, szid és szolgál, mint a mi aljanépünk a maga urait. Noha pogány bálványimádó fajzat, sok teddide, teddoda keresztényen túltesz némely dologban. És ami a fő, ez általános közöttük. Hazugságot, lopást, gyilkosságot, hűtlenséget halálos bűnnek tart s a törvénye is halállal bünteti az ilyesmit. No, ott mind kitepnék a nyelvét a nyugati mesemondóknak. Mert a mongol azt tartja, hogy mindent csak úgy szabad elmondani, a legkurtább szóval, ahogy történt. Ha pedig meg se történt valami, arról beszélni a leggyalázatosabb bűn.

Az urak is, a király is, ámulva csóválták a fejüket.

— Persze, az igazi cél, az élet valódi értelme, mégis csak a háború az ő szemükben — folytatta Móric. — Dzsingisz khán, akit ők istenként imádnak, minden mongol vérébe beleírta a maga meggyőződését, hogy a férfi életének célja maga előtt úzni s megölni az ellenséget, ölelni asszonyát s elvenni kincseit. Ha éppen nincs háború, akkor készülni kell rá s így amit mi békének neveznénk, az náluk folytonos fegyvergyakorlat. Ide tartozik a mongol ember egyetlen nagy szenvedélye: a vadászat is, amely háború és ünnepély egyben. Ezen túl csak ivás, evés, heverés létezik, mert a közönséges munkát a mongol asszonyokra s rabokra hagyja. Különben pedig azt tartja, hogy ami szép és drága, azt az ő gyönyörűségére teremtette az Isten.

— Hát Istenben is hisz az ilyen csorda? — hökkentett közbe a vajda.

— A maga módján igen. Dzsingisz khán megparancsolta, hogy mindenkinek hinnie kell az egyetlen Istenben, aki mindent teremtett s mindenki ura és akinek a földön a Nagykhán az első szolgája. Ezenkívül vannak mindenféle szellemek, boszorkányok, ördögök, jó és rosszlelkek, akikben a mongol hisz és sámánjainak tudományával él velük. Aztán van valami mongol mennyország is. Az egy végtelen zöld puszta, ahol a csatában elesett hősök élnek tovább olyanformán, ahogy a földön is tették, de csak azt folytatják, amit ideleenn szerettek.

— Elég gyenge vallás — fumigálta a vajda.

Tomaj ráemelte a szemét s kissé gúnyosan mosolyogva mondta:

— Ügylátszik, nekik elég.

— Beszélj valamit arról, — szólt közbe a király — hogy a khánjaiknak van-e valami messzebb céljuk s most éppen mit akarnak?

— Ahogy mi tartjuk, Uram Király, végeredményében célnélkül való az életük. Mert mi a célunkat a munkában, a lélek művelésében, a békességes és igazságos együtt lakozásban s az örökéletre való készülésben látjuk. ők pedig csupán új és új birodalmak megszerzésében, melyekkel aztán nem tudnak mit csinálni. Dzsingisz khán azt a célt tűzte eléjük, hogy a keleti tengertől a nyugati tengerig minden országot hajtsanak uralmuk alá. De ha ez meg is történne valamikorra, az egész hiábavaló lenne, mert az ő életüknek nincsen tartalma.

A király szeme fölragyogott, mélyet sóhajtott s csendesesen mondta:

— Köszönöm, Móric!... Éppen így gondoltam.

Az urak kicsit meghökkenve s értelmetlenül néztek össze, de ő már ismét magábfordult figyelemmel hallgatott. S Móric folytatta:

— Most azonban a háború intézése egészen betölti az ő életüket. És ebben nagy tudományuk s szigorú törvényeik vannak, ami félelmissé teszi őket. Ezeket a törvényeket mind Dzsingisz khán alkotta meg s hagyta rájuk. Győzhetetlenek lesznek, amíg betartják őket s egy hajszálynit sem engednek belőlük, ez volt az utolsó kijelentése. Lássátok ezeket a törvényeket, amennyire megtudakolhattam őket. Ilyen az, hogy önként meghódoló embert vagy népet nem szabad elpusztítani. De ilyen az is, hogy ellenszegülő emberrel vagy országgal szemben a harc sohasem szünhetik meg, amíg csak tökéletesen ki nem irtatott a földről. És halld csak ezt a szabályt: a föld, amely gabonát és füvet ad, az egyetlen érték, kár minden talpalatnyi helyért, amit ebből falu, város vagy vár elvon s ezért ezekre nemcsak szükség nincs, hanem el kell tüntetni őket a föld színéről. Ez az, amiért nem lehet a mongollal megegyezni keresztény nemzetnek. Dzsingisz különben is lenézte a várral védekező ellenséget s azt tartotta, hogy a vár falai annyit érnek, mint védőinek vitézsége.

— Ebben igaza volt — bólintott Tomaj.

— Van még egyéb is — mondta Móric. — Mongol szövetségnek, ígéretnek egyetlen népre sincs értéke, mert nem jelent számára egyebet a pusztá tengődésnél. A

mongolnak csak szolga kell, az urat nem tűri meg, mert úr egyedül ő akar lenni. És mindenekfelett, Uram Király, a mongol nem hagy életben királyokat.

— Tudom — intett a király szilárdan. *

— Voltak már királyok, akik önként meghódoltak neki. Ezeket a szó közönséges értelmében életben hagyta, de ez az élet százszor rosszabb a halálnál. Egyiknek sem engedte meg, hogy egykori országában maradjon, hanem valamennyit a nagykhán karakorumi udvarába vitte, a messzi Ázsia közepébe. Még azt sem engedte meg, hogy királyi címüket viselhessék, hanem mongol udvari tisztviselőkké tette őket, szeszélyeinek közönséges szolgálivá. Aztán az örökös gyanú, kémkedés, megalázás csakhamar sírba vitte valamennyit. Ha pedig egyszer ellenállott egy király, azt családostól kiirtja s valósággal ördögi kitartással addig üldözi, amíg ezt véghez viheti rajta. Dzsingisz khán évekig üldözte, mint fáradhatatlan vadász, a perzsa királyt. Országokat volt képes kipusztítani, amik retjekhelyet adtak neki s nem nyugodott meg, amíg bizonyossá nem lehetett a haláláról. Kíméletet a mongol még az ellenséges földön is csak a papokkal szemben ismer, bármilyen vallás szolgálói legyenek. Ha csak személyesen fegyvert nem fogtak ellene vagy ellenállásra nem lázították híveiket.

— Most már tudjuk, hogy mi vár ránk — bólintott a király.

— Csakhogy nem hagyjuk ám magunkat, Uram — zörrentette kardját a földhöz a vajda.

— Mindent meg kell tennünk ellene — szólalt meg Tomaj is.

— Éppen ezt kell megvilágosítanom — mondta Móric — s Uram engedőimével most rátérnék a mongol khánok valószínű tervének rajzolására.

Mivel a király helybenhagyólag intett, Móric folytatta:

— Hallottam olyasmit közöttük, hogy eredetileg nem is akarták Magyarországot megtámadni. Azt állítják, hogy Batu khán sokszor megkísérelte szövetségre hívni téged, Uram Király, de te elutasítottad.

A király, mintha nem is hallotta volna, nézett el a fejük fölött.

— Majd mikor a kúnokat befogadtad, azért írt neked levelet, hogy add ki az ő szökött rabszolgáit, különben ellenségének fog tekinteni, önként való meghódolást is követelt. Erre se kapott választ. Ezeket hozzák fel indokul arra, hogy most éppen a főserégük tör az országra, de gondolom én, hogy mindez csak afféle mongol játék, mert Magyarország meghódítása nélkül sohasem érhetik el távolabbi céljaikat. Különben is meggyőződtem róla, hogy van ki föltüzelve a khánok képzetét Magyarország ellen. Ott láttam közöttük forgolódni Demetert, aki Kiewet védte volt ellenük s aztán megadta magát. Nem is haragszom arra az oroszra, mert utóvégre a saját fajtájáról akarja elterelni a szörnyeteget, amikor ránk ingerli s tudom, hogy még siettette is Batut azzal, hogy addig támadjon ránk, amíg hírt nem veszünk s össze nem szedjük magunkat, mert akkor nehéz dolga lesz velünk. Annál jobban dühöngtem az ellen a feketepofájú zsivány ellen, akit jól ismertünk itt vala

mennyien, mint Sámuel kamaraispánt s akiról kiderült, hogy évek során magánál rejtegette Batu kémeit.

— Bizonyosan ő volt? — hökkent meg Tomaj Dénes, Móricra csodálkozva.

Móric szomorúan mosolygott.

— Hát elfelejthetném-e valaha ezt a gyalázatos gazembert, akivel egykor szövetségben voltam?

Tomaj bocsánatkérőleg pillantott rá s elhallgatott.

— Igen. Sámuel ott forgolódik Batu körül, ő a legfőbb tanácsadója a magyarországi dolgokban s mindent elkövetett, hogy rábírja a gyors támadásra. Bizonyosan valami nagy bért kap érte, ha sikerült.

— Bárcsak én fizethetnék meg neki — hördült fe] a vajda — kimélném érdeme szerint!

— így hát végleg bizonyos, hogy ellenünk jönnek. Egyelőre éppen ez a céljuk, s ha sikerülne, Sejbán lenne itt a király, míg Batu s a többiek tovább mennének. Szóval ennek a hadjáratnak nincs is más igazi célpontja, csak ez. Mert amint az elején előre megjegyeztem, igaz, hogy egy kisebb seregük északnak s egy másik délnek fordult, de ebből nem kell arra gondolni, hogy most mindjárt a német császárságot, vagy a görög birodalmat akarnák fölfalni. Sokkal okosabbak ők annál, sem hogy ilyen nagy fádba vágják a fejszájüket. Gondolnak mind a kettőre, de csak Magyarország után. Mert ha itt urak lehetnének, ez lenne a folyton és folyton utánuk küldött ázsiai hadak tábora, ahonnan minden égtáj felé könnyen intézhetnék további rohamaikat. Ezért most minket ítéltek halálra. Az ilyen áldozatot szokásuk szerint nem egy ponton, hanem lehetőleg teljesen bekerítve,

egyszerre mindenfelől támadják meg. Orda azért ment északnak, hogy a lengyel, sziléziai, morva, cseh és német hercegeket elszakítsa tőlünk, szerteszét nyargaló csapataival folytonosan nyugtalanítsa s lekösse őket, míg itt a döntő csata bekövetkezik. Akkor majd ő is erre fordul. Bedzsák feladata a kúnok földjén való végigvonulás, hogy kelet s dél felől elriasszon minden lehető segítséget, ami különben könnyű lesz neki, mert azok a kúnok régen túl vannak a Dunán. Így hát ő Erdélyen át fog betörni, Radnánál, Ojtuznál s a Vöröstoronynál. Úgy előkészítették ők ezt, mint híres vadászatokat, mikor tökéletesen körülfoznak egy erdőt s gyűrűbe szorítják a mindenféle ijesztgetéssel megrémített vadakat. Mivel hogy kitűnő vezérük van Szubutájban, kérlelhetetlen fegyelmük, megvetik a halált, be vannak gyakorolva egy ország teljes kiirtására, gyorsak mint az ördög, régóta ismerik földünket, a veszedelem olyan nagy, Uram Király, amilyen soha nem rendítette meg ezt az országot. De hogy mit kell tennünk, az is bizonyos. A mongol eddig csak keleti népeket ismert s bár országunk minden zegét-zugát régóta felkutatta ismeretlenül maradt kémeivel, a nyugati keresztény lelket nem ismeri. Könnyű prédára készül, mert azt hiszi, hogy itt is úgy van, mint Ázsiában. Ott, ha a királyt elfogták, vagy elesett, ősi gondolkozás folytán egyszerre vége van minden ellenállásnak s a nép tehetetlenül behódol. Most tehát minden gondolatuk a te veszted, Uram Király s gyermekeid, családod kipusztítása. Nem szabad hát, hogy téged elérhessenek. Vannak híveid, vezéreid s ha egyszer a nyakán van a baj, minden magyar megérzi, mit kell

tennie. Rendelj sereget a kapuk védelmére s ha ezeket áttörnék, álljon készen a főszereg valahol a Duna könyökével szemben. Te magad maradj a Duna mögött, melyhez aligha érhet el az ellenség, ha a hadak teljesítették kötelességüket. Ez az, Uram Király, amit jónak látnék, mindazok után, amiket láttam.

Móric elhallgatott s mindnyájan várakozva néztek a király arcába.

Ő sokáig hallgatott, mélyen elgondolkozva. Megkapta a feleletet, amire várt s ami miatt folytonosan halogatta, még a tanácsban is, az utolsó percig, az elhatározó lépéseket. Móric egész jelentéséből egy dolog emelkedett ki a szeme előtt, mintha lángbetűkkel írták volna az égre: az, hogy őt keresi halálra a sárgaarcú rém, hogy az ő vesztétől reméli rögtönös és végleges győzelmét az ország felett. Tehát mind igaz, amit gyermekmesék félértelmű jóslatai, veleszületett babonás jelek, első eszmélésétől fogva ránehezdedő szörnyű nyomások s egész örömtelen élete hirdetett neki: a Táltoskirálynak meg kell vívnia a nagy sárga lovassal... Az ő sorsa immár a bizonyos halál. De azért, csakis azért, hogy országa, nemzete megmaradhasson, élhessen tovább az ő áldozatából. Mert Móric kimondta a jós ígét, hogy a mongol nem ismeri a keresztény lelket s azt hiszi, hogy a király bukásával egy nemzetet semmisíthet meg... És hogy ez a tévedése, a kudarca... Igen, ezen fog életre fordulni a sors tengelye. A magyarok éppen az sorsából fogják megérteni, hogy egygyé kell lenniök minden ellentét felett s győzhetetlenül fognak tömörülni Istvánka bölcsője körül. Ugy érzi hogy megtalálta élete

titkát s most már világos az útja s szilárd lesz a lépést mindvégig.

— Köszönöm, Móric, mindent tudok, látok. Amit elmondtál, az csak megerősített mindannak helyességében, amit már elrendeltem. Uraim, — fordult a nádörhöz s a vajdához — ti tehát induljatok s a nagy Isten segedelmével végezzétek el munkátokat. Móric 'mellettem fog maradni, hogy az Úr keze megtalálhassa őt a király mellett, akihez örök sorsát kötötte.

III.

Ugrón érsek jelentkezett a királynénál. A tanács óta a főpap ismét ellentétes érzés között hányódott s kemény tusát vívott önmagával. Egyrészt jólesően hízelgett volna neki a király bizalma, amellyel a főszereg parancsnokává tette, de másrészt ezt az örömét is kikezdte benne az a gyanú, hogy ez a fejedelmi kegy nem fölszabadította, hanem megkötötte a kezeit. Mert mit kezdjen ő egy sereggel, melynek előbb tétlen várakozás, aztán pedig csupán védekezés a feladata? A király egész terve és gondolkodása ellenkezett az ő jellemével és fölfogásával. Utóvégre is ő nem hadvezér, hanem Krisztus katonája, óvatos taktikázás, katonai megfontolások, messzetekintő rendszeres védőháború irányítása nem az ő kenyere s minden efféle végtelen messze áll a leikétől. Harcolt ő eleget életében a tengermelléki és balkáni eretnekek ellen, úgyezölva ebben telt jó két évtized óta éjjele-nappala. De sohase jutott eszébe taktikázni, hadvezérkedni. Életét odaadta a vitézkedő anyaszentegyház szolgálatába. S csak egyetlen szabályt ismert: minden erőből támadni s magával nem törődve, vágni, vágni, Isten nevében, amíg csak bírja. Ebben ő volt az ország legelső hőse, messze túltett akár-melyik világi úron, mert azoknak csak mestersége volt a hadakozás, neki pedig igazi munkája ellenére való szent

Kötelesség, amit imádságos buzgalommal s mindennapi önfeláldozással gyakorolt.

Most is, teljes szívéből sietett a királyhoz, hogy az országra rontó pogánysággal szemben vagyónát, vitézeit és saját életét ajánlja föl szíves áldozatul. De a maga szent hevében, egy pillanatig sem tudott volna egyebet még csak elképzelni is, minthogy király és nemzet habozás nélkül veti rá magát az ellenségre s minden világias és bűnös várakozást mellőzve, azonnal támadásba megy, mielőtt *egyetlen pogány eb* belül juthatna a szent határokra.

Mióta az udvarba jött, fáradhatatlanul szónokolt, agitált, tüzelt a harcra mindenkit s már napok óta lán-golt a türelmetlen szent haragtól, hogy az Isten kegyelmi idejének drága óráit itt lopják tétovázva, hitetlenkedve, egymás ellen agyarkodva, semmis haszontalan világi ügyek felett huzakodva, mintha az élet ostoba játék lenne s az idő végtelen. Pedig az utolsó ideje, hogy végre mindenki az üdvösségére gondoljon s éljen a csodálatos alkalommal, amikor azt megszerezheti, vérét ajánlva bűneinek lemosására.

A király határozata valósággal megrendítette Ugrón érsek lelkét. Ez minden volt, csak nem az Istenben hívő elszánt keresztény lélek cselekedete. Mi helye van most az efféle világbeli okoskodásnak? Aki meg akarja tartani az ő életét, elveszti azt. Nem a földi erők és fegyverek méricskélése s a földi javak megtarthatása itt a teendő, hanem csakis a gondolkozásnélküli, ördögöt és halált kigúnyoló hit bátor nekivágása. Hogyha nem a hit ad szárnyakat az elszánt lendületnek, hanem az okoskodó

emberi ész akarja megszabni a gyáva önzés védekező mozdulatait, minden elveszett. Vagy az Isten tüzes lehelle lesz a magyar sereg, mely messzire fújja az ország kapuitól a veszedelmet, vagy hitvány polyva, melyet éppen Isten ítéleteképpen fog szétszórni a fergeg.

A tanács után gyötrődve törte rajta lángoló fejét, hogy mi lehet az oka a király végzetes vakságának s végre is arra jött rá, hogy ezt csak a lelkét megrontó pogány szövetség okozhatja és semmi más. Mit is lehessen várni attól, aki az ördögöt ördöggel akarja kiűzni? Előbb ékesen kiséperte a házat s a magyarok félretakarításával csinált üres helyet a kún ördög számára, hogy az most hetedmagával jöjjön rá, sokkal gonoszabbakkal önmagánál is.

Mert Ugrón lángolóan gyűlölte a kunokat. Az az istentelen tréfa, amit ez a fajta a keresztvízzel űzött, ahogy szemérmetlen nyíltsággal folytatta tovább pogány életmódját keresztény név alatt, az érseket, aki nem volt hajlandó soha látszólagos térítéseken örvideni, úgy fölháborította, hogy legszívesebben rájuk ment volna először, karddal vágni ki a keresztény Magyarország testéből ezt a gyalázatos pogány fekélyt. Most önmagát szerette volna megkorbácsolni, amiért korai hevében odaígerte teljes engedelmességét a királynak, mert elég hiszékeny volt azt gondolni, hogy a tanácsban elhangzott szavai után a király rögtöni támadást fog határozni s az ő fővezérségre-bízata csakis ezt jelentheti. Nyomban megbűnhődött érte s azt hitte, hogy a tető reászakad, amikor a király a Duna vonalának védelmét bízta reá. Már későn ébredt föl, hogy ez a megbízata éppen ellenkezőleg az ő

bilincsbeverése, aminek nem lehet más célja, mithogy lefékezze és tehetetlenné tegye az ő támadó akaratát. Ha nem ismeri jobban a király színlelésre képtelen jellemét, csakis ravasz szándékosságot láthatott volna abban, ahogy Béla rögtön lecsapott reá s szavánfogta. De így nem marad más magyarázat számára, mint ennek az örült kún barátságának megrontó mételye. S mikor idáig ért gondolataiban, fölszökött az érsek ültéből s mint akit tüzes dárdákkal kergetnek, nyargalt körül szobájában, homlokára szorított öklökkel. Meg kell menteni a királyt ettől az ördögi cimboraságtól, ha még nem késő! — mormogta tüzet lihegve a szent oroszlán.

És ekkor villant meg a szemei előtt a királyné arca s tódult emlékezetébe az engesztelhetetlen gyűlöletnek mindaz a jele, mellyel Mária tartózkodás nélkül mutatta ki igazi érzelmeit, a méltóságát, trónjának fényét s országának tekintélyét lealázó kúnok ellen.

Máriára különben is mindig rendkívül hatott ez az örökösen lobogó vulkán, akinek tüzes lávaömlését az egyház palástja nem takarhatta el, hanem csak különös színt adott neki, amint szent hivatása minden mozdulatán és ténykedésén átsugárzott. A királynét mindig izgalom fogta el, valahányszor ezt az oltár mellé állított férfit és katonát látta s az az ingerlő illúzió csiklandozta az idegeit, hogy tömjénfüstön átütő vérszagot érez ... A hatalmas termetű, oroszlánsörényű s mindig valami lelki delíriumtól lángoló arcú férfi varázsát csak fokozta a királyné szemében az, hogy perzsel belőle a hit fanatizmus s hogy a földi világot úgyszólván csak árnyékként érzékelte a kegyelem világának realitása mellett. Furcsa

volt, ahogy a világi dolgokról úgy vett tudomást, mint valami csaloéka s lenge álmokképekről, megható tapasztalatlanságot árulva el közöttük, míg a mennyország dolgai érzékiekké vaskosodtak s majd kicsattantak a vértől és élettől, ahogy vízionárius hévvel beszélt róluk.

A királynét a minap egészen magával ragadta, mikor a székesegyházban misézett. Ilyent sohase látott. Ugrón érsek nem a százszor és százszor ismételt cselekvény gépies közönyével végezte a szertartást s nem a megszokott papi hangokon. Csodálatos otthonossággal, mint aki most van igazi világának légkörében, mozgott az oltár körül, de ugyanakkor egész lénye át is szelleműit ehhez a világhoz, az arca elragadtatott fényben lángolt s gyönyörű zengő hangja földöntúli értelmet vitt bele a megkövült szent mondatokba, mintha minden szónak külön forró lelke volna, ami fűzként csap ki belőlük. A királyné nem állhatta meg, hogy Ürfelmutatáskor, mikor minden térd megroskadt s minden fej alázatosan lehányatlott, föl ne pillantson reá. És ekkor majdnem föl-sikoltott a borzalmas gyönyörűségtől, mert a szent ember mozdulta, ahogy az Űr testét magasra emelte, kimondhatatlanul brutális és mégis fenséges volt, mintha hatalmas szikladarabot kapott volna föl, hogy a Sátán vigyorgó fejére zúdítsa. És a keresztet is úgy tartotta fel, mint dőfésre markolt dárdát.

Érthetetlen, zürzavaros, kínzó érzések szorították a királyné titokban örökké lázongó szívét, amelyeket kétségbeesetten akart legyűrni, megfojtani, nehogy érthetővé váljanak s világos szavakká legyenek, amelyeknek súlyát nem lehet elbírn.

A férfi... a katona... a hős... a nagy, pompás, lángoló, ünnepélyes királyi ember... Az ő örök, soha meg nem valósulható álma!... Az ellenséges élet ördögi gúnyolódása, hogy most megmutatja neki, de a szentség érinthetetlen, földöntúli palástjában!...

Mégis tetőtől-talpig megremegett, mikor most Ugrón érsek megjelent előtte ... Minden tudományát össze kellett szednie, hogy a királyasszony hideg méltóságával s az egyház hü leányának áhítatos alázatával fogadhassa.

Elébement s amíg feléje lépegetett, királyné volt és sikerült fölényesnek, hidegnek, fenségesnek maradnia, amikor pedig előtte állott, a feléje nyújtott főpapi kéz gyűrűjére alázatosan hajlott le büszke szép feje s édes örömmel csuklottak meg térdei.

De ahogy ez megtörtént, az érsek tüstént alattvalóvá lett s mély meghajlással állott meg előtte, mikor ő már székében ült.

— Kegyelmes Asszonyom, — zendült meg Ugrón szava — most mint igaz magyar állok előtted. Mint egy a sokak közül, akik Isten súlyos keze alatt reszkető hazájukat féltik. Mentsd meg az országot, királyasszony!

— Hogyan ... tehetném... én azt ?... — rebegette Mária. — Az országot megvédi a király s a hozzá hű férfiak karja... Én csak imádkozhatom érte.

Az érsek arca lángbaborult:

— A király megvédheti az országot, ha előbb te megvéded a királyt!

— Kitől!..., Ki merészel!..., Ki akar valamit ellene?

— Kegyelmes asszonyom, most minden szó drága... meg kell értened engem! — lihegte Ugrón szenvedélyesen. — A királyt megbabonázták, megfélemlítették, rávaszul tőrbecsálták... És ez nem is lehet másképpen, ha a király pogány ebekkel cimborái s azoknak hisz!

— A kúnok ?... — szakadt ki Máriából, mint egy sikoltás.

Ugrón súlyosan bölintott.

— A kúnok... Isten csapása, hogy idehozta, s még nagyobb, hogy rájuk támaszkodik... Keresztény király bizza magát pogány farkasokra.

— Miből gondolod, érsek úr? — suttogta Mária, de a szavak csak súly nélküli hiábavalóságok voltak, mert a szeme már helyeselt s a keble hullámozott a rokoniélek lehelletétől.

— Mit kellene tenni? — csattant föl az érsek. — Lehet ezen gondolkozni, tépelődni, tétovázni ? Hívő kereszténynek ? Szent István utódának ?... Itt csak egy volna a természetes, az igaz, az Istennek tetsző: rohanni, repülni, rávetni magát Isten nevében azonnal, mielőtt még egy lépést tehetne a kapukon belül ... Csakis ezt jutalmazná győzelemmel az ég ... S mit tesz a király? A kúnokat hívja maga mellé s táborát gyűjt a Dunánál, hogy védekezzék... Hogy csak védekezzék! Igen, megmondom neked, hogy mi ez, királyasszony! Gyávaság, hitetlenség, méltó büntetése a pogányban való bizakodásnak! ... Meglátod, Isten ítélete jön reánk miatta s te is sírhatsz majd, királyasszony, a férjed, gyermekeid, a fiad holtteste fölött!

Mária reszketve állott föl s mind a két karját magasra emelve kiáltotta:

— A fiam!... Ne, ne mondd!

— De mondom — kiáltott vissza Ugrón, a lábával toppantva. — És többet is mondok ennél! Mit jelent ez az esztelen védekezés? A biztos halált! Nem elég, hogy a király tétlenül beengedi s nyakára várja az emberi nemet kiirtó fenevadat, de még maga mellé gyűjti ennek kétszínű, gyalázatos eszközét is, hogy majd akkor támadjon reá s tépjen a torkába, mikor minden erőre szükség lenne az ellen az egy ellen!

— Ha így van, — hebegte Mária reszkető szájjal — és én hiszem, hogy így van, ti férfiak, ti magyarok, te hős és szent ember, miért nem győztétek meg erről a királyt?

— Nem hisz nekünk! Nem hallgat ránk. És nekem mind a két kezemet összekötözte, amikor táborának fejévé tett... Tulajdon szavaimmal kényszerített engedelmeskedni olyan dologban, amit rossznak tartok, ami ellen az egész lelkem föllázad, ami bűn! Én már nem tehetek semmit... És egy férfi sem ebben az országban. Egyedül te, az asszony, a feleség, az anya, akinek hatalmat adott az Isten a férfi szíve felett.

— Mit tegyek, Atyám? — kérdezte Mária, önkénytelenül ejtve ki az engedelmes hívő megszólítását az egyház fejedelmével szemben.

És Ugrón azonnal főpappá lett:

— Kész vagy-e engedelmeskedni az egyház parancsának, leányom?

— Kész vagyok, Atyám — suttogta Mária halkán.

És mintha láthatatlan szellemkezek lendítenék, térdre vetette magát az érsek előtt, kezére hajlott s aztán föl-emelte reá kitágult, rajjongó szemeit.

— Mint Atyád, parancsolom neked, leányom, — mondta az érsek merően nézve a szemébe — hogy önts lelket és bátorságot a férjed szívébe. ... A hazáért, a gyermekeidért ébreszd föl benne az oroszánt. Tépd el a szívét a hamis barátoktól, a báránybőrbe bujt farkasoktól és győzd meg róla, hogy legelőször azokkal kell végeznie... Most még lehet, most még nem késő, most nincsenek együtt. Most kezébe fut gyanútlanul Kötöny és a családja ... Végezzen velük!... Végezzen velük!... Ne engedje elgyávulni a szívét, a hitetleneknek adott szóra gondolva... A pogány ebnek adott szót nem hallja az Isten ... Az volna bűn, ha megtartaná. Legyen férfi!... Legyen Király! Legyen kemény, mint a kő s éles, mint az acél... Meglátja, minden magyar szívéből cselekszik s egyszerre mellette fog állani mindenki... S akkor rá, rá együtt a kívülről jövőre... Legyen vége ennek a megalázó, hozzátok méltatlan, elődeitek fényes nevét bemocskoló szövetkezésnek, ezzel a hitetlen, műveletlen, piszkos ázsiai csordával!

— Ezt éreztem ... Ezen gyötrődtem ... ó, mintha szennyben kellett volna szégyenkezniem örökké! — dídérgett Mária, görcsösen szorongatva az érsek kezét... S ő nem volt férfi... Nem volt király! Nem tudott velem állni a magasban... ő nem volt olyan, mint te ... De most megpróbálom, Atyám!

A nádor és a vajda csapatainak távozása ismét izgalmomba hozta a várost. Már mindenki tudta, hogy ezek a csapatok egyenesen a harctérre mennek, a kapuk védelmére.

Tomaj és Pósa komor arccal robogtak előttük, de a katonák vidámak voltak, hetykén kacshintottak a kendőiket lengető, búcsúszavakat kiáltó s itt-ott könnyeszemű asszonyokra, leányokra.

— Visszajövünk! — kiáltották feljűk, dárdáikat rázva.

Még mindig az utcákon hullámozott a nép, mikor már régen elfedte őket a távol pora.

De csakhamar kellemetlen meglepetés érte a város lakosságát. Simon ispán lovas hírnökei robogtak alá a várból s tereken, utcákon hangos kürtszóval csödítve össze az embereket, kihirdették az ostromállapotot. Mostantól fogva esti szürkülettől napkeltéig egy lélek sem maradhat házon kívül. Akit az éjjeli őrzérek az utcán találnak, azt azonnal elfogják s láncra verik. Tilos minden csoportosulás, lézengés, állingálás, napközben is. Ki-ki végezze a dolgát sietvést, aztán szedje a lábát a nyaka közé s mars haza. Idegen emberrel beszélni, azt házukba fogadni, annak itthoni dolgokról fecsegni súlyos büntetés terhe alatt tiltva van. Aki rémhíreket terjeszt, aki eldugdossa a pénzt s az élelmiszereket s aki megdrágítja az árakat, botbüntetést, pénzbírságot és börtönt kap. Aki kémre bukkan és nem jelenti fel, sőt futni fagyja: azt az ispán felakasztatja a várfalon, elrettentő például! Minden erőszakoskodást, lopást, gyilkosságot két-

szeres szigorral sújt a katonai bíróság. És mától fogva a részegség nem mentség, hanem súlyosbító körülmény.

Az embereknek leesett az álla a rémülettől, mikor ezeket a borzasztó dolgokat hallották. Soha se gondolták volna, hogy a háború ilyesmivel jár. Némelyek könnyedén legyintve, mondogattak is olyanokat, hogy ezek csak nagyképűsködések s nem kell mindent szószerint venni. De mikor az első rajtakapott uzsorást jól elfenekelték s megláncolva a várba hurcolták, az ispán rendőrei, s mikor az első éjjeli késelő ott lógott felakasztva a várfalon, kioltott nyelvvel: megfagyott a vér a hencegők ereiben is. Egyszerre olyan csendes lett a város, mintha kihalt volna. Csak a zsidók bátorodtak meg, mintha az ő különös szerencséjükre találták volna ki a dolgoknak ezt az új rendjét. Jöttek, mentek vidáman pislogva, vásároltak olcsón, adogattak drágán s az ördög tudja honnan, mindent tudtak, ami fõnn a várban történik s csak játszadoztak az ispán félelmes rendeleteivel. Csak ők tartották aranyállapotnak a szigorú rendtartást, meri megfékezte a söpredéket, amitõ] egyedül féltek. Rendes emberrel mindig ki tudtak jönni, az urakat pedig egyenesen nekik alkotta a teremtõ, mert a kényelmes, lusta e'bizakodott ember helyett jó pénzért gondolkozni s cselekedni nem fáradtság nekik, hanem haszon és élvezet.

A francia, olasz, német kalmár, aki eddig a város ura volt, most megszibbasztva s tehetetlenül gubbaszt kõházában, mert a nyilvános nagykereskedelem egyszerre megszakadt. Helyüket ezek az ide-oda surranó kis szatócsok lepték el s míg a nyugati nagy kereskedõ reszketve ült összekuporgatott kincsein, várva ami jön, ezek vígan

vágtak neki új vagyon teremtésének, csöppet sem aggódva a felett, hogy talán el is veszíthetik.

A város megdermedt zárt kapui mögött. De annál mozgalmasabbá lett odakünn a világ. Egyszer csak feltünedeztek az utakon, előbb egyenként, aztán csapatosan nagyúri hintók, társzekerek, majd rázós, zörgő paraszti alkalmatosságok is. A Dunántúlra vagy a Felvidék hegyei közé igyekeztek. Megkezdődött a menekülés. Ha előbb a hitetlenkedésért lehetett volna korholni az embereket, most ellenkezőleg: a gyáva rémület hisztériája f erjedt szét az országban. Mihelyt egy megkezdte, többé nem lehetett megállítani.

Mikor a vajda a Tiszához ért, a hidas tele volt aszszonyokkal, gyermekekkel, ládákkal, ágyneműkkel megpakott kocsikkal és szekerekkel, s szinte elmerülve a súly alatt, mászott a folyó közepén. De a túlparton egész szekértábor várakozott a fordulására. Ezek az erdélyi megyék menekülői voltak, akik olyasmikkel riasztgatták egymást, hogy az ellenség már áttörte a kapukat s a Maros vonala felé nyomul előre.

A vajdát majd a guta ütötte meg mérgében s kedve lett volna a Tiszába hányni az egész pereputtyot. Persze elvette tőlük a hidast, amíg embereit átvitték a vízén. Volt is mit hallania érette. A fülébe jajgatták, hogy miatta nyomja itt őket a tatár, mert ekkor már ezt a nevet kapták föl mindenütt az emberek a közeledő rémség elnevezésére. Fogalmuk se volt persze, hogy a mongol táborban tatár nevű törzsek is vannak, hanem a papoktól származott ez a név, akik Tártárosz fiairól beszéltek mindenfelé.

Már-már tényleg azon volt a vajda, hogy a Tiszába veri őket mérgében, de aztán, hogy emberei átvergődtek, megelégedett egy bömbölő szónoklattal, amelyben alaposan kiadta nekik az útra valót.

.Azért mégis csak szeget vert a fejébe ez a menekülés, mert azt mutatta, hogy ugyancsak dolgoznak odaát a rémhírterjesztők, s ha idejében nem érzékelik, könnyen felfordulást csinálhatnak az egész Erdélyben s megakadályozhatják a katonai mozdulatok gyorsaságát. Most már csak a legszükségesebb rövid pihenőket tartva, vágatott csapatával a hegyeknek.

— Ki mondta ezeket neked? — ütötte föl a fejét a király s összevont szemekkel nézett Mária pirosragyúlt arcába. Ügy látszik, azt hiszik némely urak, hogy nem tudom, mit csinállok s most így próbálkoznak ...

— Akárki mondta is, vetette fel a fejét Mária, úgy veheted, mintha csak én mondanám... Régtől fogva belém fojtott igazságok ezek ...

A király hosszasan, magával küzködve nézte a feleségét. — Nem ért meg... — gondolta keserűen. — És milyen rosszul kezdte!...

Érezte ezt az asszony is. Nem is így akarta. Ó, égé szén másként. De az első pillanatban sziklába ütközött s nem tehetett róla, hogy szenvedélyes indulatainak hulláma azonnal tájékozva csapódott föl a visszataszításra... Csak most rémült rá, hogy az évek s az ese-

mények milyen messzire sodorták őket egymástól. Külön utakon jártak, más csillagok alatt s most nem tudnak egymáshoz visszatérni. Ez az ember!... Ez az ember! ... Soha se lett azzá, akivé lennie kellett volna, akinek ő szerette s remélte! Nem így képzelte el magának a veszedelem pillanatában. Ha hős lenne, ha lángolna a harcviágytól, ha olyan lenne, mint az a másik!... Ki ez a tépelődő, zárkózott, örökösen magába forduló, idegen ember? ... Talán csak nem? Csak nem?

— Gondoskodtam rólatok, Mária!... — szólalt meg tompán a király. Én holnap indulok Pestre... Te most még itt maradsz a fiúval s a lányokkal... Aztán majd .. , Majd elvezetnek oda ... ahová nem ér el...

— Az Istenért, mire gondolsz? — hebegett Mária. — Csak nem gondolod, hogy idáig jöhetnek ? ... Istvánka!... Nem, nem ... Ez elviselhetetlen!... Hiszen te... Hiszen te ... Mondd hát, mond meg már végre, miért várod nyakadra a bajt?. .. Miért nem méssz eléje, mint királyhoz s férfihez illik?

A király arcát lassan elöntötte valami sötét, lángoló pirosság.

A kezét tiltólag emelte föl:

— Egy szót se többet, Mária!... Te nem értheted ... Te nem tudhatod! De ki ne mondja azt a szót, ami a szívedben van. Megtiltom!... És most csak annyit, - - mondta nagyot nyelve, hogy mindenki engedelmeskedni tartozik a királynak!... A királyné is!...

Gyorsan megfordult s kiment.

És végre este lett s végre egyedül maradt a király

Kitárt ablakából nézte a fekete égbolton szikrázó messze-
 inessze csillagokat. Hallgatta a viharos tavaszi szél meg-
 megújuló társtalan sivítását a sötétségben. A napok vég-
 telen súlya szinte a földhöz nyomta s a magányos, vissz-
 hangnélküli süket csend úgy ereszkedett le körülötte,
 mint áthatolhatatlan érfalu harangbura, mely alatt las-
 san kifogy a levegő. A néma magány reménytelen per-
 ceit halántékának lüktető kalapácsütései jelzik őrijítő egy-
 hangúsággal s ezek a fájdalmas ütések döngik, harsog-
 ják tele az üres mindenséget irtózatossá árvaságának híré-
 vel, melyre nem jön megértő válasz sehonnan.

Most már egyedül, egészen és végképpen egyedül.

Valahol messze az éjszakában két ember megy szembe
 a végzettel. A vajda Erdélynek, Tornaj az Oroszkapu-
 nak. A kötelesség s a reménytelen szeretet.

Mindenki más ellene, nélküle, értelmetlenül.

Lesz-e csoda, mely magasra emeli az utolsó percben
 sz ő áldozatát, hogy mindenki meglássa, megértse s
 egyetlen tettben összeforrjon?

És az asszony! Ez a drága, egyetlen, forrón szere-
 tett asszony... Ez az idegen, ez az értelmetlen, ez az
 ellenséges asszony! ó, nem tudott fényes hős, nagy férfi
 s király lenni az ő szemében!... Gyáva!... Gyáva!...
 lebegett az asszony száján a borzasztó, a meggy alázó vád.

Megroskadt, mintha egyszerre minden reá szakadna
 s feljajdult.

Válaszul nagyot villámlott s megdördült az éjszaka.
 Hirtelen tavaszi vihar őrijöngése száguldott keresztül a
 vár felett. Zúgva omlott a zápor a magasból.

A király minden csepp vére lángra gyűlt. Az elkínzott idegek meglankadtak s a gyötrődő öntudat áléivá engedett a kigyúló indulat robbanásának.

— Ki az? — sikoltott fel Mária, vakon tapogatózva maga körül a sötétségben.

A falakat megrengető villámcsapás fényénél ismerte fel a királyt.

— Mi ? ... Mi az ?... Mit akarsz ?... — hebegte rémülten. Mert abban a pillanatnyi villámfényben olyan volt a király, mint az őrült. Az asszony védekezve lökte eléje a karjait.

De a férfi már egyetlen rántással magához karolta az ágyból, vadul belemart az ajkába s úgy nehezedett rá egész testével, mint a hegy.

— Megőrültél?... dadogta az asszony. — Miért így ?... Király!...

Béla felordított:

— Nem vagyok király!... Nem vagyok gyáva király ! .. Férfi vagyok s te az asszonyom!

Úgy szorította most magához, mintha rögtön megfojtaná s a fogai a torkát keresték.

— De én... — nyöszörgött Mária — királyné vagyok!...

— Nem vagy!... Csak asszony vagy ... Az enyém vagy...

Újra nagyot villámlott s cikázó tüzkigyó csapott le süketítő dörgéssel egy hatalmas tölgyfába, éppen az ablak alatt.

És ebben a pillanatban ellankadt Mária... Ellenállhatatlanul tolult emlékezetébe az a régi vihar, a régi tölgyfa, a régi villám, amelynek fényénél ráébredt arra, akit szeret.

— Hát nem vagy gyáva? ... — suttogta s a karjai idaszorították a férfit vadul verdeső szívére.

IV.

Csillagtalan hideg éjszaka. Körös-körül a hegyeket borító koromsötét fenyveseket a messzi magyar síkokról érkező délnyugati szél zúgatja. Tomaj Dénes a kapuhoz vezető út mentén, az erdők lábánál emelkedő dombtetőn huzattá föl sátorát s most ott ül előtte, térdeire könyökölve, fejét összekulesolt kezein nyugtatva. Elmerülten nézi a tábortűz lángjainak szeszélyes táncát s hallgatja az erdők titokzatos beszédét. A szél hevesen ostromolja, kérleli az öreg faóriásokat, hogy védjék meg testükkel a halálraítélt országot, mely ott messze az éjszakában, völgyek, síkok mélyén lázban remeg a várakozás iszonyatában. A nádor találgatja a fák s a szél vitájának értelmét. De nincs egységes, megnyugtató és felemelő értelem benne. Néha komor, ünnepélyes elszántság zúg végig a rengetegen, mintha eskü volna. Máskor tiltakozva rázza ezernyi-ezer karját a fák végtelen serege, dühös suhogással hártva el magától minden felelősségét az emberek dolgaiban való részvételnek. Most a félelem zűrzavara csapkod a sötétségben, mintha gyökereiket szagatva s egymást hajszolva akarnának menekülni valami halálhozó rém elől. Aztán egyszerre fölsikolt az erdő, mintha szíven szúrták volna s csend lesz, mint ahogy elhallgat az, akit megöltek. Halk sírás indul messziről

s zokogó sóhajtások fulladoznak körös-körül. Tompa gyászénak hullámszik végig a világon, mind több és több jajszó hasít bele s végre viharzó fájdalom rázza a mindenséget. Megint összezavarodik, szétfolyik az egész s kezdődik előlről új és új változatban. A tűz pedig a maga módján megismétli a víziót a belébámuló szemek előtt. Összekapaszkodva forognak, dulakodnak, pusztítják egymást a süvöltő lángcsóvák, villan a lelkesedés fehér lobbanása, sistereg a harag vörös ömlése, menekülő szikrák özöne pattog szét jajgatva a sötétségbe s keserű füst gyászfátyola borítja be az elfeketedő parazsat.

A nádor összerezzen s felállva, egy nyaláb száraz fenyőgallyat dobott a kihúnyó zsarátnokra. A szél bekapott a parázsba, egy pillanatig csípős fehér füst gomolyodott ki a gallyak alól, aztán sziszegő piros nyelveket öltögetett csúfokodva a szeme közé a föléledő tűz.

Tomaj arcán gúnyos mosoly villant át. önmagát kicsúfoló mosoly, tiniért lelke zavaros érzéseit ilyen önfeledten hagyta kivetődni a természetre, mint megriadt gyermek.

Megrázta magát s aztán elindult, kezeit összefonva a hátán, hogy ki tudja hányadszor tapossa végig azt a kört, amit a tűz fénye még megvilágít.

Ott lent a domb lábánál, hirtelen összeszűkülve nyomult be a sziklák közé vágott út az Oroszkapuhoz. Néhány száz lépésnyire, közvetlenül a torlaszok előtt ismét kinyílt a szoros, meredeken égretörő sziklafalaktól ölelt völgyecskebe. Ott virrasztanak most válogatott emberei, lesve a támadók közeledését, immár napok óta hiába.

Egyetlen jel sem mutatja, hogy ellenséges erők volnának a közelben. És Tomaj el sem tudja képzelni, hogy miként lehetséges ezeken az ezer és ezer egymásrahányt fatörzsből emelt torlaszokon lovasseregnek áthatolni. Még ha nincs is akadály, nagyobb haddal csak lassan, napok alatt lehetne bevonulni a szoros torkán s csak jóval sünebb, a kiszélesedő völgy alkalmas arra, hogy ez a bevonulás katonai alakulásba vagy éppen megrohanásba fejlődhessék át. Jól tudta, mint mindenki, hogy valaha ezen a környéken történt meg a honfoglaló magyarság bevonulása is, a vereckei hágón keresztül. De ez csak azáltal válhatott lehetségessé, hogy Árpád seregét népét semmiféle ellenállás nem akadályozta, hogy lassít átszívargás után valahol sokkal lennebb, a kitaruló völgyben tömörüljön megint össze s válják támaCÁsra alkalmas haddá.

Igaz, hogy a velejött erő nevétségesen kicsi egy ellenséges sereg f öltartózta fására; hát még ha magi! a főerő tör errefelé. De viszont nincs az a hadsereg, amelyik ezen a kapun könnyen betudjon hatolni, ha csak a legkisebb elszánt csapat is ellene szegül. Ügyszólva egyenként dugják fejüket a kard alá ebben a halálfolyosóban. Az persze elképzelhető, hogy a mongol vezér egyáltalában nem törődik a véráldozattal s addig nyomja előre csapatait, amíg a folytonos torlódás hullahegyeken keresztül is áttapos a védőkön s egyszerűen maga alá temeti őket. De még ehhez is szét kellene előbb hányni ezeket az irdatlan fatömegeket, mert hiszen lóval megmászni őket lehetetlen s ha ez is megtörténhetne, okos beosztással napokon keresztül lehetne folytatni a védelmet

s lassú visszavonulással időt adni arra, hogy a király fölkészülhessen a harcra.

Csak egy dolog nyugtalanítja a nádort. Immár világos, hogy az ország évek hosszú során keresztül át meg át volt szöve az előreküldött kémek hálózatával és semmi sem bizonyosabb, minthogy a támadni szándékozó ellenség mindenekelőtt az országba való behatolás lehetőségeit ismerte ki. Ahogy Móricz őket leírta a király előtt, többé nem tekinthetők tervtelen rablócsordának, amely esztelenül belefut a kelepébe. Ők bizonynal ismerik azt, amit én nem, — tépelődött a nádor — s nagyon is lehetséges, hogy egyszerűen megkerülik ezt az utat s ezeket az ostoba torlaszokat, olyan hágókon s völgyeken át, amikről nekünk nincs is tudomásunk. Megint eszébe villant a nyugati lovag-gondolkodás sokszor megmosolygott gyermekessége, mely úgy képzeli el a keleti támadót, mint hasonló lovagiasságú ellenfelet, aki kötelességének tartja ott támadni, ahol várják s megveti az ellenséget kijátszó fogásokat.

Ezért is határozta magát arra, hogy közvetlenül a kapu előtti völgyben csak kisszámú válogatott csapatot állítson föl őrizetül. Igaz, hogy ezek közt voltak a királyi testőrség magával hozott legkülönb páncélos daliái, akiknek ércnégszögen akármeckora túlerő is nehezen vehetne erőt. A csapat zömét azonban, melyet a királyi vármegye népéből s az előtte nyargaló hírnökök által hevenyében fölültetett más megyékbeli vitézekből vont maga mellé, a Demeter bodrogi, a Lőrincz szabolcsi és a Dénes szolnoki ispánok területéről, a nádor a szorosúton túlfekvő fennsíkon állította föl, mely hullámzó dombokon

keresztül hajlott alá a távoli síkok felé. Maga is itt tartózkodott, csupán cgsyszer-kétszer lovagolva be napjában a kapuhoz, hogy megtudja, van-e valami jele az ellenség közeledésének. A fatorlaszok tetején örködő katonák messzire beláttak a túloldali völgynyílásokba, de nem észlelhettek semmi gyanúsat.

Tomaj a főcsapat táborhelyéről észak- és dél-felé hosszú láncban elszórt vigyázókat állított föl, jó néhány mérföldnyi vonalon. Ezek hármásával járőrökké alakulva cirkáltak az erdők közé ékelődő hegyi patakok kanyargó bevágódásait, melyek a terepet ismerő ellenségnek esetleg lehetőséget adhattak arra, hogy kisebb csapatokra bomolva, egyszerre sokfelől nyomuljon előre, a hegyek lábánál való egyesülés szándékával.

Tulajdonképpen ez a várakozás a legrosszabb. Szeretné, ha már szemtől-szembe állhatna ezzel a magát rejtegető, titokzatosságba burkolódzó veszedelemmel. Még ha sokkal nagyobb is, mint amilyennek elképzelhető, még ha itt kellene is pusztulnia, jobb lenne túlesni rajta hamar. Különben is úgy érzi, hogy az ő élete be van fejezve. Az utolsó húsz év alatt, mióta sorsa elválhatatlanul kapcsolódott össze a királyéval, mindenben benne volt a keze, ami jó, s tőle telhetőleg igyekezett segítségére lenni urának, ifjúkori tervei megvalósításában. Akárhogy végződjék is ez a küszöbön álló háború, az ország bizonyosan új korszakot kezd utána s abban már csak más, fiatal nemzedék számára nyílik meg az élet kapuja. És ő meg is ért mindent, amit ember megérhetett. Volt része üldöztetésben, számkivetésben, szegénységben, harcban, kitüntetésben, gazdagságban, országkormányzó munká-

bán és méltóságban egyaránt. Mint férj s mint apa mindent megtehetett övéért s valóságos kis országocskát hagyhat íára, szépen berendezett, kitűnően kezelt gyönyörű birtokokat Erdélyben s a Felvidéken, és ha meggondolja, hogy valamikor a kis tomaji örökségből indult el útjára s ma a király után ő a legnagyobb úr az egész Magyarországon, nincs oka elégedetlennek lennie sem önmagával, sem a sorsával. És a kegyes gondviselés a változatos élet hánykódása közben megadta neki azt a képességet is, hogy bármi sorsban, alant, vagy fönt, mindig meglátta, amit érdemes meglátni ezen a földön: ami szép s valóban nagy. Hála Istennek, ezt a zavartalan gyönyörködést semmi sem ronthatta meg, mert a gondolatok világában mindentől és mindenkitől föltétlenül szabadon tudott szárnyalni a lelke s ez végtelen kárpótlás volt a bajban s megtanította bölcs önuralomra a szerencsében. Szép volt a világ és az élet s ő tudott gazdálkodni vele mindig. Sohasem telt torkig a jóval s ezért nem ismerte a csömört, de sohasem éhezettette magát oktanul s így elkerülte az elégedetlenséget, fösvényiséget és irigységet... Hiszen igaz, hogy az élet még kimeríthetetlenül tartogat számára föl nem fedett, el nem érhetett kincseket s ő szívesen élne még akár százévet is, hogy gyönyörködjék bennük... De jól tudja, hogy így is többet kapott mindenkinél, akit csak ismert s nem volna méltó még egy pillanatig sem zúgolódnia, ha most van itt az óra, amikor mindentől válni kell. Utána nem marad rendezetlenül semmi s szemrehányás vagy panasz nem fog vegyülni azoknak emlékeibe, akik szerették. Asszonyát bizalmas embere által már régebben Tomajra kísértette

Erdélyből s most intézkedett, hogy az udvarba vigyék, a királyasszony mellé, ahol a nádorné helye van. Fia már útban a király tábora felé, összes uradalmaik legjobb vitézeivel. Az erdélyi birtokot hűséges emberei kezén hagyta s ha útjába esne a veszedelemnek, jól fognak védekezni ottani népei. Nem felejtkezett meg a tomaji ménesről sem, azt idejében fölhajtották az északi birtok erdői s hegyei közé. Az öreg Mikusnak meghagyta, hogy minden egyéssel álljon a király szolgálatára s hajtassa fel Pest alá a vágómarhát, kondát, nyáját a tábor élelmezésére. A tomaji népet nem féltette a nádor, tudta, hogy a lábban megközelíthetetlen menedékvárat alkotott számukra Dénes s azt hosszú időre ellátta minden szükségessel. O, mintha már egy kicsit feleslegessé is vált volna ezen a világon, mindenki számára. Még csupán egy étellel tartozik a királynak s ez a legkisebb a többi után...

Távrolól, az északi őrláne vonala felől kiáltások hangzanak, amiket el-elkap a sivító szél, de aztán ismét hallja s mind közelebb, amint egymásnak adogatják az őrzáratok.

Egyszerre feszült figyelem az egész lénye s minden egyéb eltűnik tudatából. — Talán az ellenség! — gondolja s örömele megkönnyebbülés fut át az idegein.

De nem. Csak lépésben közeledik a tűz felé néhány lovas s mielőtt a fény körébe érnének, lezörrennek a nyeregéből. Szeme elé emelt tenyeréből ellenzót csinálva, mereven néz oda a nádor. Három katonája hoz közre' fogva eléje egy idegen embert s vezetőjük jelenti:

— Magától jött hozzánk az erdőből ez a fickó, nagy-

uram! Ahogy ott cirkáltunk észak felé, jóelőre törtette egy szűk völgyön, amely folytonosan emelkedik valami hágónak, égő csóvát lobogtatott felénk s magyarul kiabált, hogy beszéde van a vezérünkkel. Pedig biztosan idegen, mert rosszul ejti a szavakat s a képe se olyanforma, amilyen erre mifelénk terem. Gondoltuk behozzuk, mert agyonütni azután is ráérünk, ha nagyuram parancsolja. Fegyver különben sem volt nála.

Míg ez a jelentés folyt, az idegen a legteljesebb nyugalommal állott a katonák között, keresztbefonva karjait a mellén. Kissé lehajtott fejjel, csaknem egészen lehúnyt szemhéjai alól nézett a nádorra s Tomaj mégis furcsán úgy érezte, hogy éles török hegyei fúródnak a szemeibe.

— Ki vagy? Kit keresel? Mit akarsz? — kérdezte kurtán.

Az idegen fölvetette a fejét s ahogy a tűz fénye ráesett az arcára, Tomaj azonnal tisztában volt vele, hogy miféle.

Lárvaszerű, mozdulatlan sárga arc tekintett reá, szélesen kiugró pofacsontok, apró villogó szemek, nagy kegyetlen vonalú száj, vékony, kétoldalt lefutó bajusz, befont üstökű tarkoponya. A termet alacsony, szikár, de a vállak szélesek, a karok hosszúk s a felső test aránytalanul nő a kurta lábak fölé.

Tomaj még sohasem látott szemtől-szembe mongol embert, de most azonnal tudta, hogy ez, az.

A közönyében, a lopva figyelő tekintetében, a kifejezéstelen merevségében volt valami nyugtalanító és megdöbbenítő. Ez az ember nincs egyedül, gondolta a nádor, ez az ember egy roppant világot érez maga mögött. S ez

a vakmerősége, ahogy fegyvertelenül idejött, bizonyosan ennek tudatából érhető.

Tompa, ugatásszerű hangon szólalt meg az idegen:

— Téged kereslek, vezér. De hogy miért, azt csak neked mondhatom meg, egyedül.

Tomaj intett a katonáknak, hogy húzódjanak hátra a fák közé s a tűz mellé ülve, helyet mutatott az embernek maga mellett:

— Ha fáradt vagy, leülhetsz. Bizonyosan nem vagy közember a magad népében.

Az idegen bólintott s minden szabadkozás nélkül keresztbetett lábaira guggolt, Tomaj mellé.

— Most beszélhetsz — mondta a nádor, élesen figyelve.

Az idegen kinyújtotta jobbát a tűz fölé, különös mozdulatot csinált, mintha valami gyors szertartást végzne s mély torokhangon szólt:

— Kívánom, hogy szavaim javatokra legyenek, vezér. Jó szemed van: nem vagyok közember. Mukhuli a nevem, a Világ Urának szolgája vagyok, de sok embernek ura az ő akaratából. Most Batu úr követségében vagyok nálad, aki nyugatra jött seregeink legfőbb parancsolója s amott a hegyeken túl várakozik.

Hosszú karjával északkeletre mutatott, de rögtön széles félkört írt le vele déli irányban, mintha jelezne, hogy köröskörül mindenütt Batu van.

A nádornak mégis megvillant a szeme, ahogy azt a szempillantásnyi északkeletre mutatást látta. Tehát csakis ugyan nem a kapunak jön a főerő — gondolta magában.

— Tudod, hogy ki vagyok? — kérdezte válasz helyett.

Mukhuli bólintott s halvány mosoly-féle rándult meg a szája szélén:

— Tomáj Dénes vagy — mondta elnyújtva a hangot mongolosan. A királyod legfőbb embere. A barátja, ha úgy akarod.

— Honnan tudod ? — hökkent meg a nádor, önkénytelenül összerenzenve a meglepetéstől.

— Mi sokat tudunk — szólt csendesen Mukhuli. — De az nem ide tartozik. Elég, hogy ismerlek. És azért vagyok itt, mert ismerlek. Batu, a nagyúr is ismer. Én békét hozok, vezér.

Tomajnak minden erejére szüksége volt, hogy megőrizze önuralmát. De összeszedte magát s keményen válaszolt:

— Engem harcolni küldött ide a király.

Mukhuli helyeslőleg intett a kezével:

— Tudom és úgy feleltél, ahogy illik. De ha te akarnád, megmagyarázhatnád a királyodnak, hogy közöttünk nincs értelme a harcnak. Mi Nyugat ellen megyünk. Mi közöttök nektek a Nyugathoz ?... Ti hozzánk tartoztok. Ti Kelet népe vagytok. Testvérek vagyunk.

A mongol arca e szavak alatt sem változott semmit. A hangja is megmaradt közönyösnek, színtelennek. De éppen ez rendítette meg Tomajt, a nagy súlyos szavak . súlytalan kiejtése, ami végtelenül egyszerűvé és magától értetődővé tette őket. Régi álmok, kedves képzelődések keltek ki sírjukból a szeme előtt. De aztán fülébe csen-

dült mindaz, amit Móricztól hallott, legyúrte magában a fölkavarodó érzéseket s szilárdan mondta:

— Tévedsz. Mi már nagyon régóta Nyugathoz tartozunk. A ti életeteknek nincs célja a mi szemünkben.

— Miért? — kérdezte a mongol, a szeme szögletéből villantva Tornajra.

— Az emberpusztítás, az emberi művek megsemmisítése nem élet — hangzott a válasz.

— Csak azt a népet lehet elpusztítani, amelyik megérdemli — jegyezte meg Mukhuli. — S ha az emberi művek hazugságot takarnak, meg kell semmisülniök. És csak az beszélhet emberi művekről így, mintha mind Nyugat találmánya volnának, aki sohase járt Karakorumban.

— Az állati evés-ivás sem élet! — legyintett a nádor. Mukhuli a gúny minden látszata nélkül vont vállat: — Az állat sohasem eszik-iszik többet, mint amennyire szüksége van. Torkig lakni csak az ember szokott. Mi inkább állatok vagyunk.

— Kegyetlen vérszopók vagytok, semmi más! — csattant föl Tornaj.

Mukhuli csodálkozva pillantott reá:

— Miért nevezed kegyetlennek azt, aki senkitől se kér kegyelmet?

Tomaj Dénest mellbevágta ez a szó. A mongol igazságnak ez a megdönthetetlen, iszonyatos hitvallása. Védekezve kapott kezével a láthatatlan szikla felé, hogy megkapaszkodhassék benne:

— Mi keresztények vagyunk! — tört fel a melléből, mint egy segélykiáltás.

— Sohase láttad Dzsingisz khánt, minden elhatározás előtt imádságba merülve, reggeltől-reggelig, a hegy, tetőn! — szolt Mukhuli, megvetően húzva el a száját. — Tomáj vezér, Tomáj vezér, ti talán nem szeretitek a szabad pusztákat, erdőket, hegyeket? Ne tudátok, mit jelent nézni a végtelen eget s a boldog csillagokat ?... A ti kezetek nem venné el örömmel, amit ingyen ad a teremtő minden gyermeke szemének-szájának? ... Kereszténység ! ... Melyik magyar találta ki az ezt sem szabad, azt sem szabad gyáva juhoknak való parancsait? Keleti puszták elszakadt fiai mióta gyönyörködnek a sötét, hideg templomok fojtogató levegőjében? Hát nem lobog ott minden magyar vérében az ősi gyűlölet a szent pofákkal közétek sompolygott nyugati idegenség ellen, amely nagyrahízott a hústokon, ostoba gyávaságotok miatt? Miért nem akartok, ti megcsalt magyarok, résztveimi a mi dicsőséges hadainkban, Nyugat ellen ?... Ki az, aki ne akarna, ha merné lehasogatni magáról azt a keresztény köntöst, amit jól tudom, gyűlöl a szíve mélyén? ... Tomáj vezér, nekem hiába beszelsz, csak a szád mondja a szavakat, nem a szíved!

— Ki vagy te mégis?... S honnan tudod? — csapott le rá a nádor, tiltakozásra emelt kézzel állítva el a szörnyű szavakat, melyek megmarkolták a szívét.

— Három emberünk tart most királyod tábora felé, Pest városába... Mert ott van a tábor, úgy-e ?... Ezóta tán ott is vannak már. Az idő ki van számítva. Viszik Batu úr szövetségi ajánlatát a királyodnak. Mégegyszer. Utoljára. S ha nem fogadná el, meghódolásra és a kúnok kiadására szólítják fel. S ha erre nem hajlandó, akkor

kezdődik a harc. Azért jöttem hozzád vezér, hogyha jó-nak látod, fordítsd a lovadat még ez éjjel, nyargalj ki-rályodhoz, ahogy csak bírsz s adj neki tanácsot szíved szerint, hogy mit csináljon... Mert tudjuk, hogy csak reád hallgat.

— Igazat mondtál? — ugrott fel helyéről a nádor.
— Látom, hogy igaz — tette hozzá mindjárt, a mongol szemébe nézve. — Miért csináltátok így ?... Miért nem előbb hozzám ? Most már késő!...

Mukhuli nyugodtan ülve maradt s a tűzbe bámulva mormolta:

— Jól van ez így, vezér. Ki van ez számítva. Ha hozzád jöttek volna a követek, elhúztad volna az időt tétovázással, habozással... De most tudod, hogy nem szabad késlekedned egy percet se ... Ha akarsz valamit, azonnal indulnod kell... S ha nem akarsz, magad dön-töttél királyod s országod sorsa felett... Az a három ember a Mangudájából való. Tudod, hogy ez mit jelent, úgy-e?... Ezek azok, akik kitüntetésnek tartják a ha-lált ... Tudják, hogyha hiába beszélnek, a meghódolásra való fölszólításra karddal adják meg nekik a választ... Ha jól nyargalsz vezér, harmadnapra ott lehetsz s azt hiszem, még idejében. Mi tudni fogjuk, ha nem mégysz, a magunk óráját. Mert innen Pestig mindenütt ott van-nak, ahol nem is sejtitek, a nagykhán szemei. Mi hamar megtudjuk, amit akarunk, vezér. Végeztem.

Tomajnak nagyot dobbant a szíve. A szeme fölvil-lámlott s egészen közellépve Mukhulihoz, a szeme közé sziszegte;

— És hátha most fölhúzatlak amoda egy fára, mint törbeesett, nyomorult kémet ? Mit szólnál hozzá, Mukhuli ?

— Azt megteheted — válaszolt teljes közönnyel amaz. — Én is a Mangudájból vagyok. Elkészültem reá. Tudják, hogy mikorra kell visszaérkeznem. Az is válasz lesz, ha nem érkezem vissza. Tégy úgy, ahogy neked tetszik.

— Azt hiszed, nem ismerlek titeket ? ... — csattant föl Tomaj. — Hitvány, gazember volnék, ha királyomnak kedvetekre való tanácsot adnék... Hiszen ti egyebet sem akartok, mint éppen a király vesztét... Mert nem ismeritek a keresztény ország lelkét... Ostobán azt gondoljátok, hogy a király fejével porba hull előttetek az egész ország... Minden magyar kész meghalni a királyért ... De ha a király halna meg az országért, az ország csak annál elszán tabb s lángolóbb düh vei vetné reátok magi t. És én nem fogom a kisujjamat se mozdítani azért, hogy megakadályozzam az ő nagyszerű áldozatát ... Róla pedig tudd meg, hogy inkább száz halált hal, semhogy a ti úgynevezett szövetségeitekben eltűnni engedje szent elődei keresztény örökségét, a ti ázsiai tigris-gyomrotokban s őmaga értelmetlenné vált pusztá életéért ott hajlongjon mint valami szolga, khánatok karkorumi udvarában... Mert én is tudok mindent, Mukhuli !... Tudom, hogy a ti Batutok már évekkal ezelőtt levelet küldött uramnak efféle szövetségről s mert nem kapott választ, ismét és ismét megfenyegetett a ti nagyszájú szokásaitok szerint...

— De én is tudom, — vágott bele Mukhuli — hogy királyod elküldte azokat a leveleket, ama Júlián barát

által, nagybátyjának Berthold pátriárkának, hogy lár-
mázza föl a nyugatiakat ellenünk. Mert királyod mégis
csak megijedt a Tártárosz ördögeitől... És mind a ket-
ten tudjuk, hogy mit tett érettetek a nyugati világ! ...
Imádkozott... De arról nem tudok és te sem tudsz, hogy
egyetlen aranyat, egyetlen katonát küldött volna valaki
a vinnyogásotokra. Ez a ti keresztény nyugatotok, ez az
a nagy testvériség, amiben bíztok, amit imádtok, amiért,
mint a barmok, a mézárszékre mentek!... Elmehetek-é,
vagy itt marasztasz ! ...

Tomaj nem szólt többet. Hátat fordított s magához
intette a katonákat:

— Kísérjétek vissza oda, ahol rátaláltatok.

Szilárd léptekkel bement a sátorba s egy rántással
összehúzta az ajtónyílást elfedő takarót.

Néhány rettentő nap következett. Rettentő, a kibír-
hatatlan várakozás miatt. De lelki küzdelem egy pilla-
natig sem tépte szét Tomaj belső nyugalját. Nem tehetett
másként, így kellett tennie. Talán borzalmas szenvedé-
sektől kímélte volna meg az országot, ha egész valóját
belevetve, megkísérli az utolsó pillanatban elfordítani
róla a háborút. De milyen áron!... Hiszen ez az élet
rosszabb lenne a halálnál!... Névtelen, alávaló, hosszú
haldoklás és megsemmisülés s vele együtt vége három-
százötven esztendő s dicsőséges történelemnek s meggyil-
kolása a jövő minden lehetőségének ... Nem, százszor
is nem!... Inkább dőljön el élet-halálharcban, hogy
van-e még joga a maga életét élni a magyarnak! ... Vagy
temetkezzék felejthetetlen sírba az egész, de maradjon
lángoló betűkkel beírva a becsülete a történelem kitéphe-

tetlen lapjára! És százszor nem azért is, mert Tornaj Dénes nem semmisítheti meg Béla király életének értelmét s nem lehet akadálya annak, hogy ez a királyi lélek szembenézhesen s leszámolhasson végzetével.

*

Túlfelől, a Kárpátok Hallosnak néző lejtői alatt, csatarendben áll a mongol sereg. Előtte, már a rengeteg erdőkbe vesző hegyi utakon, vízmosásokban, mongol katonák dárdái között hömpölyög előre az orosz rabok fejszés tömege, hogy a kijelölt irányokban utakat vágjon a had számára.

Az indulásra kész sereg mögött morajlik a visszamaradó tábor, mert a benyomuló had sátrat, szekeret, állatot, felesleges terhet nem visz magával. Csupán a vezérek számára jön a sereg mögött valami könnyű kis poggyász; lovak hátára kötözött sátrakat, szőnyeget, díszruhákat s edényeket tartalmazó iszákok. Mindent a meghódítandó országban kell megtalálnia a mongol katonának, amire szüksége van. A tábor majd csak akkor vonul be utánuk, ha megvolt a döntő csata s be kell rendezkedni állandó tartózkodásra.

A fölállított hadvonal előtt mesterségesen összehordott dombocska tetején a sámánok csapata hajlong, üvöltöző énekléssel a magasra emelt bálványképek körül, melyeket átható illatú füst burkol, égfelé gomolyogva az aranyozott ércháromlábakból. A füstből néha elővillannak az óriási rémítő totemfejek.

A dombbal szemközt áll, külön, a főkhán és a vezérek csapata, gyalogosan. Ragyogóan szerszámozott lovai-

kát fõisztek tartják mögöttük kantárszáron. Dzsingisz khán vérei, Batu körül csoportosulva, a földre terített négyszögû szürke szõrszõnyegen állanak, a Góbi-sivatag uralkodóinak õsi jelvényén.

A vezérek mögött, az egész óriási karéj központjában, hosszú tömött sorokba zárkozva a Mangudáj hőseinek fekete bőrpáncélai ragyognak a reggeli nap fényében. Ezer és ezer megkövült sárga arc mered a halálraítelt ország felé. Minden katona a ló nyaka mellett áll, fölnyujtott meztelen balkarjával markolva a zablát, hogy a ló feje mindenütt egyformán meghajoljon. A testhez szorított, leengedett jobbok egyenesen tartják a vállhoz támasztott hosszú dárdát.

Jobbról és balról, végláthatatlan két szárnyon húzódnak, elnyújtott félkörbe formálódva a könnyû mongol lovasság, aztán a szövetséges és az önkényt meghódolt népek tumánjai, mindenik előtt a parancsnokló nojon, az illetõ törzs jelvényét hordó zászlótartóval.

Az általános fegyver az óriási íj, mely minden katona hátán át van vetve, a hosszú nyilakkal tömött puzdrákkal együtt. Ezek a nyilak a mongol sereg különlegessége. Izzó acélhegyüket sósvízben edzik mindenén átütõvé s az a hitük, hogy az ilyen nyíl a vaspáncélt is átfúrja. Talán ez a babonás hit az örökös gyakorlatnál is többet tett arra nézve, hogy a mongol nyíl az egész világon rettegett, halálosan biztos fegyverré lett. A hajító dárdák, a hosszúnyelû karcsú lándzsák, a rövid görbe kardok, a kétfejû csákányok, a kőhajító parittyák hadosztályok és törzsek szerint váltakoznak.

A Mangudáj mögött válogatott különítmény áll: ez

a rémítők serege, mely a csatában mindenüvé szétosztva, a lovakra kötött ördögarcú bábokat tereli maga előtt, a tűzokádó robbanó palackokat haj igái ja az ellenség közé s a füstcsináló pukkanó por elhintéséről és fölgújtásáról gondoskodik. Ezek viszik magukkal a gyorsan összeállítható kőhajigáló, bombavető szerszámok alkatrészeit is vezetéklovakra kötözve. Még egy olyan tartozéka van a fölszerelésnek, amely nem hiányozhatik egyetlen katonának sem, bármiféle beosztású legyen s ez a juhbelekbe töltött, alvadtvérrel kevert szárított húspor, mely. ott van minden vitéz nyerge alatt és sokszor egyetlen eledele napokig tartó nyargalások közben, mikor nincs idő nyeregbőlszálló pihenésre sem.

Ott fenn a dombon a sereg felé fordult arccal a sámánok feje. Fekete toronysüvegén fölragyognak a napsugárban szikrázó óriási ékkövek. Az arcát hosszú, szürkeszakállú, ijesztő lárva fedi, melyen csak a szemek és a száj számára tátonganak vörösen körülfestett fekete nyílások. Elnyújtott bömböléssel üvölt valamit s egyszerre magasra löki két karjával a feje fölé Dzsingisz khán győzhetetlen zászlóját, a kilenc jakfarkas aranyrudat. Ebben a pillanatban, mintha mennydörgés hömpölyögne végig a seregen, a főkhántól kezdve az utolsó emberig arcraveti magát az egész had. Egy hosszú percig halálos csend. Aztán megzúdul a levegő s egyetlen csattanással nyergében ül minden ember. A zászlót most lehozzák a dombról a sámánok, folytonos monoton énekszóval s átadják Batunak. A főkhán balkezébe ragadva a zászlót, jobbjával az ég felé villantja kardját s a sereg felé kiáltja Dzsingisz khán híres szavait, melyekkel a Vi-

lág Ura indította csatába népet s amitől minden mongol
 őrzöngő tűzbe borul:

— Mi fog történni? Nem tudjuk! Az Isten tudja
 csak!

A magasra emelt zászlórúd megperdül a markában
 s a kilenc jakfark suhogó lendülettel röpülve körben, az
 indulás jelét mutatja. Valamennyi nojon karjellel is-
 méltli meg a parancsot a tumánok előtt s tovább az ezrc-
 dek, századok és tizedek parancsnokai, végig az egész
 vonalon, egyszerre.

Olyan ordítás tör fel ezernyi-ezer torokból, hogy a
 föld megrendül belé. Aztán megbomlik a had mozdulat-
 lan vonala s mint a kitaruló legyező szárai, nyomulnak
 előre a csapatok a hegységnek, mindenik a maga kije-
 lölt irányában, a már messze előttük dolgozó fejszék csat-
 togó útmutatása felé.

És most megint éjszaka van. De csendes, csillagos,
 ünnepélyes éjszaka. A természet hánykolódása megszűnt.
 Egy szellő se lebben. Néma figyelemmel hallgatnak az
 erdők s a nagy hegyek dermedten néznek farkasszemet a
 sötétséggel.

Mindenki a helyén. Mindenki érzi, hogy most már
 nem várathat többé magára, ami eljövendő.

Tomaj Dénes ma nem feküdt le. Lóháton áll csata-
 rendbe fősorakozott serege élén. Csak néha dobban egy-
 egy paripa türelmetlen lába. Csend.

S egyszerre köröskörül megzendülnek a hegyek.
 Előbb tompa dobpergésnek hangzik, aztán hömpölygő

mennydörgésnek, amit a visszhang megsokszoroz a hegyoldalakon ... Végre ezer és ezer fejsze csattogásává válik, melyet zuhanó fasorok földtremető döndülései kísérek.

Tomaj megkönnyebbülten lélezkik föl s az egész kis seregen végig fut ugyanaz a fölszabaduló, szinte boldog sóhajtás.

Hallgatják ezt a folyton közeledő robajt s tudják már, hogy az ellenség egyszerre mindenfelől fog reájuk zúdulni a letarolt hegyoldalakon.

A hajnal dereng már, amikor köröskörül a hegynyergeken szemük láttára zuhannak le a fák s a felkelő nap sugarai mindenütt villogva csapkodó fejszéken törnek meg.

Most már a mély utakból, a keskeny völgyecskék torkából is mindenfelől hangzik a fejszék csattogása s a zuhanó fák ropogása. Talán meg sem pillanthatják magát az igazi ellenséget, mert ez a hátulról hajtott fadöntő szolgasereg iszonyú kénytelenséggeP fog reájuk zúdulni s áttaposni rajtuk.

A nádor tudta, hogy hiába minden.

Magyarország kapuja nyitva áll, mielőtt egy kardcsapás esett volna érte.

Arcán kétségbeesett düh gyúlt ki... Ezek a fejszés parasztok fogják egyenként agyonverni őt s embereit, mint valami csikaszokat!...

Néma fájdalommal nézett körül csapatán s minden arcról ugyanazt a szégyent s haragot látta szembecsapni.

Maradjon ? ... Megfusson ? ...

Az egyik völgytorokból kifordult a favágók turmája.

... De íme azonnal kétfelé is omlik s futva széled mindenfelé...

— Föl a dombra! — kiáltott Tomaj, a mögöttük néhány száz lépésnyire emelkedő magaslat felé villantva kardjával s már rohan is, nyomában az összezárkozó vitézekkel.

Fönn vannak. Fordulnak. Tömörülnek.

A völgytorok ontja magából a sárgaképzű, fekete lovasok görgetegét.

A levegő megzúdul a felénk süvöltő, burrogó, sikoltó nyilak tömegétől.

— Hujj! — kiáltja a nádor s a becsületes halál boldog mámorával robban la a dombról a magyar csapat.

NEGYEDIK FEJEZET

I.

Mégis csak rosszul ismerte a magyart, aki azt hitte róla, hogy a király hívására vállvonogatva otthon marad, vagy tovább hitetlenkedik cinikus nemtörődömséggel, vagy régi sérelmeit fújva, bosszús morgással fordul a falnak. Talán a király maga is, sötét óráiban rosszul ismerte magyarjait s talán a magyarok is rosszul ismerték önmagukat.

Ömlöttek a csapatok Pest alá, mint a hegyekről alá-zúduló áradás, mindenfelől.

A király ennek a nagy német kereskedő telepnek palánkjai között szállott meg, a saját pompás kőházában, amelyet magának s legszűkebb környezetének építtetett már évekkel ezelőtt. Mert mindenképpen sarkallni igyekezett ezeket a tiszta, rendes, megbízható s művelt kal-márokat a végleges meghonosodásra, aminek a családi otthon s az állandó bazár megépítése a kezdete. Minden-féle kiváltságokkal erősítette meg civitásukat s a maga és szűkebb udvara gyakori jelenlétével is önérzetüket s forgalmukat szándékozott fokozni. Most már úgyszólván szabállyá lett, hogy a nagybőjt idejét és a húsvéti ünnepeket közöttük tölti s a bűnbánat időszakában naponta fölszokta keresni a Domokos-barátoknak a várostól délre, a Dunapartján épült kolostorát, melynek templomában végezte áhítatosságát, gyónt és áldozott,

A németek versenyre keltek egymással a király kíséretében jött főpapok, méltóságok és főurak elszállásolásában. Maguk inkább összehúzódtak családjukkal a ház valami félreeső kamrájában, csak hogy illőképpen elláthassák ezeket a nagy urakat, akiknek itt lakása örökké emlékezetessé fogja tenni otthonaikat. A vendéglátás nagy tisztessége mellett közre játszott az is, hogy a házát s vagyonát féltő jámbor kalmár csodálatos biztonságot érzett ezeknek a fényes, hatalmas embereknek közelségében s megvult győződve felőle, hogy a legelvetemültebb ellenség sem meri még csak megközelíteni se a várost, ahol ekkora hatalmasságok gyűltek össze, akiknek már a szemöldökük rándulását is csak reszketve lehet látni.

A király házában rajta kívül Mátyás az esztergomi és Ugrón a kalocsai érsekek kaptak szállást s ami hely még fennmaradt, azt a király becsének, Kálmán hercegnek tartogatták, aki csakugyan hamarosan meg is érkezett hadaival.

De jutott azért előkelő vendég a városiaknak is. Az egyházi rendből Gergely győri, Bertalan pécsi, Jakab nyitrai s Rajnáid erdélyi püspökök, aztán Eradius a bácsi főesperes, Albert mester esztergomi főesperes, a világhírű jogtudós, Miklós szebeni prépost, alkancellár és még egy csomó más nagy pap. Féligmeddig hozzájuk lehetett számítani Montroyal Jakab urat is, az olasz-francia templomoslovakok nagymesterét, aki Kálmán herceggel együtt érkezett meg Zára alól s magával hozta összes páncélos vitézeit, az eretnekek világszerte híres ostorait,

A királyi ház közelében lakó vendéglátóknak jutottak az udvari méltóságok: Rátót Gyula az országbíró, a testvére Domokos tárnokmester, Gyulafi Balduin a pohárnok, Csák Máté az étekhordó, Gutkeled Apaj a bán és Túrje Dénes a lovászmester. Aki már nem kaphatott belőlük, eldicsekedhetett legalább egy-egy ispánnal, akik egyre-másra érkeztek a vármegyék királyi népével és szabad nemeseivel, így Donát a bakonyi, Gejza a barsi, Domonkos a bihari, Pál a fejéri, András a garai, Miklós a gömöri, Oszli a győri, Lukács a hontmosonyi, Balázs a kői, András a pozsonyi, Amold a somogyi, Csák a soproni, Bás a trencsényi, Henrik a valkói, Bálduin a vasi, Renáld a veszprémi, Márton a zalai és Doncs a zólyomi ispánok.

Még mindig akadtak, akik ott sürgölődtek, vendégért rimázkodva, Mihály udvarmester körül, aki aztán azzal nyugtatta meg őket, hogy még jó csomó urat várnak, különösen a Tisza-Duna közül s a délvidékről, akik bizonyára útban vannak már Pest felé. Teszem azt, még nincs itt az ispánok közül Saul az aradi, Pósa a bácsi, Demeter a Csanádi, Angelos János a Szörényi, Dénes a temesi és Kán László a kún szállásokat környező megyék főispánja.

Míg az urak így tömték meg a várost s töltötték tele fényes csörtetésük lármájával, addig hadaik az alsóbb tisztek vezetése alatt a palánkon kívül árasztották el szinte beláthatatlanul a mezőt a város körül, megyénként s nemzetségek szerint ütve fel a sátoraikat a tábori szállásmesterek által kijelölt helyeken. Ezer és ezer sátor tarkállott Pest alatt, szabályos négyszögekben, a szé-

lesen hagyott utak és terek között. Fegyverek csörömpölése, lovak nyerítése, vágómarhák bögése, szakadatlan kiabálás, énekszó s a tömeg folytonos mozgásának zúgó moraja hangzott be a város szűk utcáiba, még a falakat is állandó csendes remegésben tartva. Ha pedig távolról nézi valaki, azt hihette volna, hogy Pest városát sűrű felhő borította el, úgy lengett körülötte s felette napestig a sátrak előtt égő tábortüzek füstje.

Odalenn különben a királyi testőrök végezték a tábori rendőrség nehéz munkáját, a fiatal udvari vitézek vezetése alatt. Ez a feladat nagyon tetszett a fiúknak, mert így mindig együtt maradtak s állandóan érintkezhetek egymással, ami nagyon nehézzé vált volna, ha különböző csapatokhoz osztják be őket a vezérek mellé, parancsőr-tiszteknek. Véletlen volt ez, vagy Túrje Dénes kitalálta a gondolatukat, ki tudhatná? Elég az hozzá, hogy a lovászmester, aki a háborúban a tábori rendtartás és a hímöki szolgálat feje volt, így döntött felőlük. Igen nagy örömeikre.

A király, aki főembereivel mindennap kétszer is belovagolta az egyre növekedő tábor, alig hitt a saját szemének, a mozgósítás ekkora sikerét látva. De tudta, hogy még mindig nagyon sokan hiányoznak csapataikkal, akiknek itt kellene lenniök.

A tábor hangulata a leglelkesebb s a legharciasabb volt, kívánni sem lehetett volna különbet. A királyt mindenütt tisztelettel környezték s valahányszor ellovagolt valamelyik csapat táborhelye mellett, a zaj elnémult, az emberek talpraszökkentek s feszesen, némán tisztelgetek előtte. De aztán, hogy föltűnt mögötte Ugrón érsek

daliás, óriási alakja, egyszerre mindig és mindenfelől ki-
tört a katonákból a mámoros lekesedés: ordítottak, uj-
jongtak, kucsmáikat lengették feléje, fegyvereiket rázták
s nem bírtak betelni a magasztalásával. Mintha csak meg-
rendezte volna valami titkos kéz, állandó és szervezett
tüntetésnek lehetne ezt nevezni. Pedig valószínű, hogy
önkéntelen tömegérzés az egész, az első csapatok érkezése
óta mindig így van, maga a levegő van telítve vele, mint
valami ragállyal s ellenállhatatlanul terjed át minden
újabbban érkezőre. Talán a magyar szív érezte meg benne
ösztönösen a természetének annyira megfelelő vezért.

Az érseket eleinte majdnem kellemetlenül érintette
ez a feléje viharzó szeretet, mert attól félt, hogy akaratla-
nul elhomályosítja vele a király személyét s tán a végén
még gyanút is foghat, mintha ő akarná s csinálná... De
a népszerűség magával ragadó láza, annál is inkább, mi-
vel teljesen igazat adott az ő támadó hevének, lassanként
elborította Ugrón érseket. Minthogy a világon mindent a
térdein szokott megelmélkedni a feszület előtt, ez a tüne-
mény is alaposan meggyötörte a lelkét s mivel szenvedé-
lyesen kereste az igazságot, végre is megvilágosodott
előtte, hogy ez az ünneplés, amelyet nem keresett, semmi
egyéb nem lehet, mint helybenhagyó égi válasz az ő egye-
dül helyes és becsületes szándékára ...

Ekkora tábor! Ennyi erő!... Ilyen harci kedv!... S
még most sem látja a király, hogy ez a .sereg nem gyáva
védekezésre, hanem szilajon támadó rohamra gyűlt itt
össze s egyedül arra való és csakis abban győzedelmeskedhe-
tik l... A királynénak sem sikerült ezt az óvatos, félénk,
Makacs embert megváltoztatni! Aa Istennek mégis sike-

rülni fog!... És itt Isten szava ostromolja a királyt, hogy végre megértse, mit kell tennie!... Igen, ő engedelmes mindhalálíg a parancshoz, ami egész életét kívánja tőle... De azt égen-földön senki sem követelheti, hogy jobb meggyőződés, az egyetlen igazság ellenére is vakon engedelmeskedjék !... Nem, nem mondhat le erről az igazságról, nem nyugodhatik belé tétlenül a rosszba. Nem szünhetik meg kérlelni, követelni, ha kell az egész sereg szájával is, hogy a király változtassa meg akaratát s indítsa a sereget előre, az Oroszkapu felé!

Ügylátszik, a király is észrevette már a tábor igazi hangulatát s gyötrődik, tépelődik magában felőle. Az általános szilaj kedv közepette egyedül komor, hallgató, bánatos s a szemei néha fürkészve, kérdően villannak össze Ugrón érsek könyörgő tekintetével.

A főpapok, az urak, a csapatok vezérei mindegyre izgatottakban dugják össze a fejüket, itt is, ott is. A király hallgatja elfojtott, szenvedélyes suttogásukat, látja ideges gesztusaikat, türelmetlen lábaik toppanását B a padlóhoz csörrenő kardjaik csattogásából kihallhatná a mindenünnen feléje lángoló sürgetést.

•

Esti szürkületben, egyszerű bő köpenyegbe burkolódzott ember siet le a tábor szélén, a Duna mellett, szemébe húzott kucsmával, a Domokos-barátok klastroma felé. Csak két közvitéznek látszó fiatalember követi néhány lépésnyire, feltűnés nélkül, de állhatatosan... Ki is sejthetné benne a királyt ?... Az emberek mindenütt hevesen szónokolnak a készülő vacsora tüze körül s any-

nyira el vannak merülve vitájukban, hogy észre sem veszik a gyors léptekkel tovasietőt. ő azonban hallja a szavakat, melyek mindenféle változatban, de ugyanazon értelemben csapódnak a fülébe az egész út mentén, akár-honnan való vitézek csoportja mellett halad is el:

- Ugrón az igazi vezér!
- Ha attól függne, már rég úton volnánk!
- Ezóta mehetnénk is haza, győzelemmel!
- Az ördög érti a királyt!
- Rá kell kényszeríteni!
- Csak nem gyáva!
- Fogd meg a szád!
- Másként miből érthetnéd?
- Beteg az, hagyjátok el.
- Beteg vagy gyáva, egyre megy: álljon félre!
- Adj a kardot az Ugrón kezébe!
- Mindenki azt akarja! Tudtul kell adni neki!

A király, arcán lángoló pírral, mélyebben húzza süvegét szemére s szinte rohanva siet tovább.

Végre ott áll a klostrotól környező kőfal zárt kapujánál. Idegesen tépi, rángatja a csengetyű húzóját. Kísérői visszahúzódnak, mikor a kapu megnyílik.

— Mit akarsz ilyenkor, uram! — suttogja eléje, futó pillantást vetve rá, a kapus fráter.

A király könnyedén bennebb tolja s az arcába hajlik:

- Ismerj meg!
- A király úr!... — hebegi a fráter megroggyanó térddel s úgy bámul rá, mint a kísértetre.
- Vezess Búzádhoz — szól rá a király.

— Búzád... Ambrozius testvért kegyeskedel gondolni? Ez a neve.

A király szó nélkül intett s végigvezettette magát a klastrom négyszögű udvarát körülfutó oszlopos folyósón, néhány le s fel sétáló, imádságait mormoló barát fölrezenő, ámult pillantásától kísérve.

— Ez az — lehellte a fráter egy cella ajtaján kopantva s alázatos meghajlással visszavonult.

— Salve!... — hangzott belülről a mély, tompán dördülő szó.

A király belépett. A fráter ugyanakkor fordult vissza a szembenlévő keskeny rácsos ablakocskától, melyen át a messzeségbe meredt az előbb.

Hatalmas termete meggörnyedt s haja-szakállá tiszta fehér, mintha már nagyon öreg lenne. Egykor vidáman tüzelő szemei sötét, mély bánatban borultak el. Az arcán sápadt nyugalom.

— Búzád!... — szólította meg a király. — Megismersz?

— Királyom I... — görgött föl az ámulat hangja Ambroziusból.

Mélyen meghajolt, keresztbefont karokkal. Aztán körülnézve, gyorsan tette eléje a zsámolyt, csuhája ujjával megtörölve:

— Ülj le, uram.

A király lihegve hanyatlott a zsámolyra, míg a fráter állva maradt előtte, szelíd alázattal föléje hajolva.

— Azért jöttem hozzád, — mondta a király rekedt suttogással — mert egyedül te vagy, aki megérthet s tanácsot adhat nekem.

— Én?... Tanácsot? Én, a királynak?...

— Te, igen, te egyedül... Mert te valamikor vitéz voltál, katona, harcos ember. Olyan, mint a többi magyarok ott, Pest alatt, akik most mind engem gyűlölnék, hibáztatnak, gyaláznak s azt kiabálják rólam, hogy gyáva vagyok ...

Nagy lélekzetet vett, végigsimított izzó homlokán s aztán folytatta:

— És szabad, büszke, harcos vitézből lettél holtig rabbá, alázatos szolgává, Isten szelíd emberévé... Csak te dönthetsz itt, Búzád!

A fráter lassan fölemelte a fejét s a falonfüggő feszületre tekintve válaszolt:

— Akiről beszélsz, az rég meghalt, királyom. Nem is akarok emlékezni reá. Csupa vér, harag s bűn volt az egész ... És istentelen testiség ... Egy szent asszonyt kötöttem, barom létemre, magamhoz ... Mennyit kínoztam, gyötörtem, mocskoltam, borgőzös csókokkal s állati Ölelésekkel... Csak mikor elhervadt, láttam meg az égből való szelídségét, imádkozó szeretetét s égették a lelkiemet azelőtt dühbegurító s kicsúfolt csengései, melyekkel Istenhez akart téríteni. Végre megértettem, hogy angyal volt, akit szenvedni s meghalni rendelt mellém Krisztus, hogy áldozatával megnyerjen önmagának ... De végre megértettem s többet nem kellett nekem a világ... És most már évek óta itt vagyok, királyom, a könyörület s az igazi hazába készülődés e boldog, szent szigeten ... És többé nem tudom, hogy mi van odakünn... Az volt a kívánságom s itt mindenki teljesítette: soha semmit se szólni arról, ami e falakon kívül történik. Már

csak egy vágyam van: hogy megtisztulva kérhessek bocsánatot Isten széke előtt az én megtaposott angyalomtól ...

— Milyen jó neked, Búzád! — sóhajtott föl a király. — De most mégis meg kellett történnie, hogy betörjek boldog sírodba, a világ minden nyomorúságával és kínjával... S mint király a katonáját s mint hívő a lelki atyát, egyaránt kérlek, pillants vissza egy percre régi önmagadra a mostani szemeddel s érts meg engem és aztán mondj felettem ítéletet!...

— Ki vagyok én? — ismételte meg a fráter iszonyodó tiltakozással — hogy eb létemre ítélkezessen! királyom fölött? Nem, nem, Uram... Ezt ne kívánd tőlem!...

A király föllállott a zsámolyról s kemény hangon mondta:

— De én parancsolom, Búzád!

Most a fráter is megkeményedett s egyszerre fölmagasodott:

— Nekem csak az Isten parancsolhat, Király Úr!

— Igen, csakis az Isten — bólintott a király. — Az Isten pedig azt parancsolja, hogy aki gyónni jön az ő szolgájához azt meg kell hallgatnia s a fölött ítélkeznie kell Isten szavával... Vagy talán nem szenteltek még föl?...

Búzád feje mellére hanyatlott, hang nélkül leült a zsámolyra s intett:

— Gyónjál, fiam.

A király térdre roskadt s halkán tördelte:

— A mindenható Isten helyett gyónom a lelki atyának...

Mikor vége volt, csendesen megszólalt az Úr szolgálója:

— Felajánlott áldozatod szándéka tiszta s valahogy bizonnal elfogadtatik. Isten előtt nem vagy gyáva. De mert sorsodat emberi göggel magasztaltad föl önmagad előtt s ki akartad tépni Isten kezéből azt, amit csak ő tud s előre látni nem enged, túrnöd kell, hogy az emberek gyávának tartsanak. Ez a penitenciád. És most már be kell várnod engedelmesen, hogy teljesedjék, amit az Úr akar.

II.

A tűz pedig csak lopakodott tovább a táborban s ahogy teltek a napok, mind hallhatóbban mordult, sziszegett, sistergett az elégedetlenség s a türelmetlenség *ezernyi* apró lángnyelve a király felé. Néha *nagyot lobbant* s égrecsapva táncolta körül Ugrón érsek alakját. Ez már nem a pusztá lelkesedés és a természetes harcfény fehérfényű lángoszlopa volt csupán, hanem a kitörni készülő elkeseredett harag s mindenféle lefojtott szennyes indulat tétlenségre kárhoztatott, füstös rőt tüze, amelynek kígyói szétkúsztak a földön s ingerelve nyalogatták az emberek viszkető talpait.

És aztán eljött a nap, mikor többé sem Ugrón érsek, sem senki a világon meg nem akadályozhatta a pusztító elem mindent elborító kirobbanását.

Pedig Túrje Dénes jól sejtette a veszedelmet. Kötöny népe számára minden csapattól távol, egészen a táboron kívül jelölte ki a sátorverésre alkalmas helyet. Mindenképpen jót akart vele, azt gondolván, hogy csak sikerül megértetni a magyarokkal a dolgot s míg ez megsz, jobb, ha a kúnok távol táboroznak tőlük.

De a megérkező kún király s főemberei azonnal megütköztek ezen az intézkedésen s mellőzést, megvevést gyanítottak benne. Talán elszólta magát valame-

lyik, mert a kozkúnok csapatában is azonnal megindult a bizalmatlankodó susárlás s a szemük nyugtalanokva pillogott a városig hullámzó óriási tábor tarka zúgása felé, mintha nem testvérek, hanem ijesztő túlerővel elljük bukkanó ellenség tömege lenne.

Kötöny király fölmelegedve a Vilmos által tolmácsolt bizalmon, magával hozta egész családját. A feleségén kívül vele volt Ünige, Tarján asszonya is, valamint összes leányai és menyei. Még kiskorú fiait is elhozta magával, hogy egész házanépét bemutassa a királyi családnak.

Túrje maga fogadta a kijelölt szálláshelynél s azonnal tudatta vele, hogy az ő, valamint szűkebb családja számára bent a városban készítették szállást a király parancsából, hogy állandóan egymás közelében lehessenek.

A szótlán ember komolyan jártatta szemeit Túrjéről Vilmosra s megint vissza, aztán körülpillantott elkomorodott arcú, belső nyugtalanságtól feszülő embelein s a fejét rázva adta ki a parancsot, hogy mindnyájuk számára itt a szálláshelyen húzzanak sátrakat és a táborhelyet sáncolják körül.

— Mi az oka ennek, Uram?... — kérdezte Túrje Dénes, alig tudva uralkodni nyugtalanságán. — Nem volna értelme, hogy megbántsd a király urat s visszautasítsd a városbeli szállást.

— Én meg a fiam azonnal fölmegyünk a király úrhoz, főembereimmel együtt — válaszolt komoran Kötöny. — Magam beszélek vele ebben a dologban. De az

asszonyok s gyermekek maradjanak csak itt. Majd aztán meglátom.

— Tudd meg, — vágott bele piros arccal Vilmos, Túrj éhez fordulva — hogy Kötöny király és egész szállásnépe tüzes örömmel jött a király úr táborába és az a szándékuk, hogy velünk harcoljanak, a legtisztább s a legőszintébb !... Erről a fejemmel kezeskedem!...

Kötöny és Tarján barátságosan bólintottak feléje.

— Biztosíthatlak, uram, — jelentette ki Túrje Kötönynek — hogy a király úr hasonló örömmel és őszinteséggel fogad titeket... A szállást én jelöltem ki s azért csak én vagyok felelős... Dehogy is akartalak megbántani vele, sőt inkább ...

— Miért történt hát ? — kérdezte Kötöny.

Túrje egy pillanatig zavartan hallgatott, kereste a szavakat, harapdálta a száját, de az igazság kimondása még mindig jobb volt, mint valami kitérő hazugság.

— Vilmos úr majd elmondja a mieinknek az igazat.

— kezdte töredezve. — De mi tagadás, a táborban nincs mellettek a hangulat... De ezt ne csodáld, uram, — folytatta sietve, hogy minél előbb megértesse a helyzetet

— mert ez a sok nép itt még nem tudja a ti igazi érzeteket ... És azt te sem tagadhatod, úgy-e, hogy ezelőtt sok félreértés és sajnálatos villongás volt a népeink között ... Azt gondoltam hát, hogy amíg tisztázódik a dolog, jobb, ha külön maradtok itt a táboron kívül. Csak néhány napig s aztán ott választhatsz helyet a csapatodnak, ahol akarsz... De kérlek, Uram, ne tedd még nehezebbé a dolgot, nem az én, hanem a király úr számára!...

— Nem elég, ha látják, hogy eljöttünk? — mordult

fel Kötöny, cseppet sem engesztelődve. — De most elég... Kísérj bennünket a király úr elé.

Még a legnehezebb csatában sem izzadt úgy meg Túrje Dénes, mint ezalatt a kínos, rettentő felvonulás alatt, amíg kopjásaival átkísérte a táboron a kún királyt s főembereit.

Vilmos a kopjások előtt lovagolt. Lángolt az arca a szégyentől s a félelemtől. Nem tudta elfelejteni az Ünige rémülten rátekinző szemeit, melyekkel az utolsó pillanatban találkozott a tekintete... És úgy tetszik neki, mintha valami egyéb is lett volna abban a nézésben, talán gyanú, talán csalódás, vagy csak egy megriadt kérdés, nem tudja.

Eleinte nem történt semmi különös. A tábor külső részein gyorsan átrobogtak s a folytonos érkezéseket már közönyösen néző emberek nem is ismerték föl hirtelenében a kúnokat. De aztán valaki mégis rájött, hogy kik ezek. Eltátotta előbb a száját s aztán, lehet valami rossz emlék hatása alatt, fölszikkasztott a szeme, feléjük rázta az öklét s valamit kiáltott.

Vilmos abban a pillanatban elvesztette a fejét s magasraemelt karddal szökkent az ember elé:

— A király szövetségesét gyalázod?... A mi testvéreinket? ... Mindjárt széthasítom a koponyádát, ha el nem hallgatsz!

Az ember, messzi vidékről való kisnemes, akinek fogalma sem volt róla, hogy ki ez a megbolondult lovag s mi baja vele, a dühtől elvörösödve döngette meg a mellét;

— Akárki vagy, de én szabad magyar vagyok s a magam ura! — ordította a Vilmos szeme közé. — Hogy mertél rám jönni?... — S kardot rántott ő is, ugrásra készen.

De ekkor már Túrje Dénes is odaugratott s elkapta a Vilmos felemelt karját az utolsó pillanatban:

— Ne csinálj bolondot, herceg! — sziszegte a foga közül. — Te pedig — kiáltott a dühös emberre — nem tudod, mit csinálsz ... Húzdójd el innen!

Ekkor már egész csomó férfi ugrált föl a sátorok alól s egy pillanat alatt embergyűrű vette őket körül.

Vilmos már megbánta hevesességét s leeresztve kardját, fordult volna vissza a menet elé, amely természetesen megtorpant s megállott a váratlan jelenetre.

De a megsértett nemes most már a körülállókhöz fordulva bömbölt:

— Rám támadt!... És miért? ... Azokért a kánokért, ni! Mit keresnek azok közöttünk? Szövetségesek!... Testvérek!... Majd én megmondom, hogy mik: kémek, árulók! S mi tűrjük ezt?...

Többé nem lehetett megakadályozni semmit. A kúnok nevének említése elég volt ahhoz, hogy a fölgyülemlett türelmetlenség egyszerre tárgyat kapjon s kizúduljon az emberekből. Futótűzként terjedt el szájról-szájra a táborban a kúnok ittlétének híre s csodálatos-e, vagy természetes, egyetlen ember sem akadt, aki a jót, a mindent helyrehozót, az örvendetést látta volna benne, hanem azonnal elborította őket a gyűlölet s mindenfelől özönlöttek ordítva, kardokat villogtatva, vére szomjasan a csapat felé.

Kötöny király emberei tüstént körbefogták urukat s nyílhoz, lándzsához kaptak. De ekkor már Túrje is tudta, mit kell csinálnia. Rikoltó vezényszavára villámgyorsan négyszöget formált a páncélosok csapata a kunok körül s a kopják fenyegetőig feszültek a mindenfelől hömpölygő tömegnek.

Kötöny nem nyúlt fegyverhez. Keresztbefonta karját, kiegyenesedve a nyeregben s gögös megvetéssel nézett végig a gyűlöletnek ezen a tengerén. Csak a száját harapta össze keményen. Tarján nem is nézett az emberekre, arcát apjára emelte büszkén s a keze kardjának markolatát szorongatta, mintha parancsra várna.

A kopják előtt mégis megtorpant a tömeg s ahogy kijózanodtak részeg haragjukból, fölismerték a lovászmestert, aki Ugrón után az egész tábor legtiszteltebb s legnépszerűbb hőse volt. Most megdöbbenés váltotta föl az iménti dührohamot, hogy a kánokat a király főembérének s páncélosainak védelme alatt látják. Sokan Vilmost is megismerték s ezen még jobban megzavarodtak, most már igazán nem tudva, hányadán áll a dolog?

Túrje fölhasználta ezt a pillanatnyi eldöbbenést s dörgő hangon kiáltotta:

— Utat a király úr vendégeinek! Utat a király szövetségesének, Kötöny úrnak! — S a nyeregben hátrafordulva, kardjával villantott a páncélosoknak:

— Előre! — Ezzel sarkantyút adva lovának, elszántan beleugratott a tömegbe s kopjásai egyetlen fordulatral rohamoszloppá alakulva robogtak utána, magukkal sodorva a kánokat. A további utat előreszegzett kopják-

kai, torkukszakadtából rikoltozva s vágatva tették meg a táboron keresztül, be a városba, a király szállásáig.

Túrje Dénes Kötönyt és embereit a királyi ház egy kisebb fogadótermébe vezette, megkérve őket, hogy ott foglaljanak helyet, amíg ő Vilmostal jelentést tesz a királynak.

A királyt néhány úr társaságában találta beszélgetve. Ott volt a két érsek, Mátyás és Ugrón is.

A király sápadtan s kedvezőtlenül hallgatta meg Túrje Dénes és Vilmos jelentését a történetekről.

Most első ízben villámlott meg fejében határozottan, hogy ez az Ugrón műve. Nem mintha tulajdon szájával s tervszerűen rendezte volna meg ezt a jelenetet. De a gondolkozása, nem titkolt kúngyűlölete s az egész lénye maga volt a gyújtogató csóva, amelynek éppen csak egy kis szellő kellett, hogy mindent lángba borítson. Talán hibás volt Túrje, hogy a kún szállást elkülönítette, mindenestre hibás volt Vilmos, hogy feszült helyzetében elragadtatta magát, de a baj mindezek nélkül is megvolt már s ki tudja, lehet-e még orvosolni?

Az urak Túrje jelentéstétele alatt idegesen mozgolódtak, szemeikkel folytonosan jeleket váltottak egymás közt, mintha egyik a másikat bíztatná. Ez az izgalom azonban sokkal inkább a saját igazuk megbizonyosodása fölötti öröm volt, mint megdöbbenés és sajnálkozás.

A király mélyen hallgatott egy darabig, leszegett fejjel s magában hánytorgatta a dolgot. Feszült csend állott be, melyben mindenki lélekzetét visszafojtva leste, mit fog tenni a király. De Ugrón érsek nem bírta sokáig, zörrenve megrándult s kicsattant belőle a szó:

— Ez a valóság, Uram Király!

A király fölpillantott reá s áthatóan nézve a szeme közé, lassú halk szavakkal kérdezte:

— És te mit tennél most, Ugrón érsek? Vagy talán tettél is már valamit?

Ugrón elérte a tekintet s a szavakat és becsületes hévvel válaszolt:

— Ami itt történt, Uram, az nélkülem is megtörtént volna s csak első váratlan megmutatkozása az egész tábor s az egész ország lelkének. Semmi részem nincs ebben a mai eseményben, ha ez lett volna kérdésed értelme. De azt nincs mit tagadnom s nem is tagadhatom, mert úgysis tudod s tudja mindenki, hogy miként gondolkozom az egész kún barátkozás felől. Engedelmeskedni akarok s fogok is neked, Uram Király, de nem szünök meg könyörögni Istenhez, hogy meggyőzhesselek az igazságról. Én úgy érzem, hogy ez a mai dolog is nyilvánvaló jele ennek az igazságnak s intés, hogy elkerüljük a még rosszabbat, ami jöhet. Azért most ismét kérve kérlek, Uram Király, küldd haza a kúnokat és támaszkodj egyedül reánk, magyarokra, akik egy szálig melletted állunk s ha megengeded, hogy támadhassunk, meg is bizonyítjuk ezt.

A király válasz helyett Vilmosnak parancsolt, hogy szóljon: mit tapasztalt a kánoknál?

Vilmos mindent elmondott s ismét az életével kezelkedett, hogy Kötöny és egész népe teljes őszinteséggel és odaadással fog harcolni a mongol ellen.

Ugrón makacsul rázta a fejét:

— Nem változtat a dolgon. Én mélyebbről nézem az egészet, vagy magasabbról, ha úgy tetszik. Nem tudok

bízni bennük. De még ha igaz is lenne, most már késő. Nincs időnk ezt a két népet összebékíteni. Tudom, hogy amit javasoltam, az is keserves kénytelenség. A lelkem szerint sokkal többet, egészen mást mondhatnék. És látom a roppant nehézségeket. Nem kellett volna ennek idáig jutnia. De legalább annyit újra és újra kérek, hogy harcoljunk nélkülük, kiég ha a félerőnket kellene is lekötünk arra, hogy a kún szállásokat tartsák őrizet alatt s csak a másik felünk harcolhatna a mongol ellen, akkor is sokkal jobb, mint velük menni. Mert ebből előbb-utóbb gonosz összecsapás lesz... Lásd meg, Uram Király, — kiáltott föl hirtelen kitörve — hogy az egész sereged csak ezt akarja! Mi magyarok, egyedül mi akarunk harcolni érted és hazánkért s reszketünk a türelmetlenségtől, hogy miért nem indulhatunk már?

— Vezessétek be a kúnokat! — intett a király Tüřejének.

Az urak sötét arccal s néma feszességgel, alighogy meghajtván fejüket, fogadták a király elé vezetett Kötönyt és embereit.

De a király eléje ment s má/ messziről nyújtva feléje kezét, mondta:

— Őszintén sajnálom, ami történt! Kérlek, ne tulajdoníts neki nagyobb fontosságot, mint amit megérdemel. És légy meggyőződve, hogy én teljesen tisztában vagyok a szándékkal, ami idehozott téged és népedet!

Kötöny a teljes nyugalom rejtelmes palástjába burkolta magát. Nem árult el semmi méltatlankodást. Komolyan hajtotta meg fejét s viszonozta a király kézzszorítását. Minden indulat nélkül szálalt meg:

— Tudom, hogy mit gondolsz felőlünk, Király Úr. Mi azért jöttünk, mert hívtál s minden kún készen áll] harcolni a közös ellenséggel. Megmutathatjuk a magyaroknak, ha akarják, hogy ebben a dologban bízhatnak bennünk. Ez itt a fiam, Tarján, Király Úr és ezek a vezérek — mutatott baljával fiára s kíséretére, míg jobb keze tovább is a királyét fogta.

A király fejével bólintva a bemutatottak felé, ha, sonlóképpen megnevezte a jelenlévő urakat, akik közül a legtöbbet már ismert a kún fejedelem. Mozdulatlan, mély tekintettel nézett végig rajtuk s csendesesen mondta:

— A férfiakat tetteik igazolják.

— Úgy van — bólintott a király, nagyon is átlátva a közönyösen ejtett szavak értelmén — s én is, meg ezek az urak is érzik, hogy meg kell bizonyítanunk előtted, mennyire becsüljük szövetségedet.

Ugrón érsek láthatólag megrezzent s az urak is megmozdultak.

A király csak villámló tekintetet vetett feléjük s folytatta:

— Magam fogom veled, még ezen a napon, bejárni a tábor, összes főembereim kíséretében. Mindenkinek látnia kell, hogy aki megbontja a népeink közötti barátságot, az saját királyának ellensége és árulója!

A király szavai élesen csattantak el a teremben s egyetlen hang, egyetlen moccanás nem rezdült utánuk.

Mikor a király, szorosan Kötöny mellett lovagolva, végigléptetett a tábor utcáin, az összeharancsolt magyar vezérektől kísérve, nem történt semmi tüntetés sehol. De

a mindenfelől rájukszegzett szemek néma beszéde s az a megdöbbenő hallgatás, amely mögöttük, körülöttük, előttük, mindenütt ráfeküdt a táborra, félelmebb volt akármi kitörésnél. És az urak arca, ahogy összeszorított szájjal, a visszafojtott haragtól pirosán, szikrázó szemekkel követték őket, jobban lazított bármely tüzes szónoklatnál. Minden szem riadtan kereste közöttük Ugrón érseket. De az ő arcát nem lehetett látni, mert feje, mintha elbírhatatlan megalázás nyomná le, mélyen hanyatlott vadul hullámzó mellére.

Béla király magasra tartott fejjel nézett erre a megdermedt tömegre köröskörül. Az arca olyan volt, mint a kő. Tudta, hogy most mindent föltett egyetlen kockára s élet-halálb arcra hívta ki a magyarok szívében a király iránti ősi tisztelet és engedelmesség érzését a már robbanásig feszülő elkeseredés és gyűlölet indulataival.

Rettentő, néma párbaj volt ez a király és a nemzet között. Ha most enged, mindennek vége. Jól tudja, hogy Ugronnak igaza van: magyar és kún között késő minden erőszakolt barátság. Jól tudja, hogy ez az önmagára ébredt magyar erő most egyedül akar tombolni, győzedelmeskedni s leszámolni minden ellenségével. Szíve gyökereig érzi nyilalni az eldöbbszent csodálkozás, a kétség és a vád szúrásait. Minden idege vonaglik a pattanásig feszített húr tudatában. De most kell eldőlnie, hogy kényszeríthet-e a maga akarata alá hajolni mindenkit, vagy megtörik s megsemmisül ez az akarat, mert gyengébb annál, hogysem ráépülhessen a jövőre. Sohasem válhatna mindenkit egyesítő áldozattá az élete, ha most engedne ...

Győzött. Ezúttal legalább, ha titkon morogva is,

súlyos keze alá hajtotta fejét a lélek ketrecének rácsait tördelő fenevad.

Kötöny az egész úton a maga kifejezéstelen közönyével léptetett mellette, de szemei mindent megfigyeltek.

A két király mögött Tarján lovagolt s Vilmos tünnetőleg szegődött melléje, hogy mindenki lássa együvé tartozásukat, de legfőképpen maga Tarján.

Kötöny és emberei meggyőződhetnek a király őszinteségéről. De a kún fejedelem, jóllehet a király ismételten kérte, hogy szálljon családjával a városba, állhatatosan megmaradt a mellett, hogy bár a király személyében és szándékában teljesen bízik, családjával együtt a maga népe között akar maradni s csak akkor hajlandó bejönni a városba, ha a magyar tábor összes vezérei egyértelműleg fölkerik erre.

Egyikük sem hitte, hogy ez megtörténhetik.

III.

A királyné váratlanul megérkezett Pestre, Simon ispán páncélosaitól kísért porlepett hintóban, amellyel éjjel-nappal egyvégtében vágattak vele idáig, csak éppen lóváltásnyi időre állva meg a közbeeső nagyobb helységeken. Margitka ült mellette a kocsiban s a szemközti ülésen a dajka, aki Istvánkát tartotta a karjában.

A királyné egész úton nem húnyta le a szemét. Vörösek voltak az álmatlanságtól és sötét karikák feketéit körülöttük. Margitkát is nagyon megviselte az utazás, sápadtan didergett a kocsi sarkában a kimerültségtől. A kis királyfi végigsírta az egész kocsizást, mert néhány későn induló foga éppen most bújt ki s két kövér arccskája égett a láztól.

A királyasszony át sem öltözött, azonnal férjéhez vezettette magát, aki rosszat sejtő meglepetéssel ugrott föl székéből, az érkező elé sietve.

— Ismét írt Kinga! — lihegte Mária üdvözlés helyett s átfogva a király nyakát karjaival, fáradtan nehezedett a vállára, mintha nem bírná tovább.

A király gyöngéden felölelve, karosszékebe ültette s egy másikat melléje húzva leült, a kezei közt melengetve az asszony remegő hideg kezeit.

— Mi történt? Miért jöttél magad? Halálra vagy fáradva!

Nem akartam senkire bízni. Magam akartam veled még egyszer... Nem hideg izenetből, saját füleimmel akartam hallani a szavaidat... Elhoztam Istvánkát is, hogy lásd, noha beteg. De így talán jobban megértjük egymást... És itt van Margitka is. Könnyögött, hogy jöhessen, Vilmosért, tudod... Ó, most jut eszembe, hogy erről nem is beszéltünk. Szeretik egymást.

A király lelke gyorsan repülte be az asszony szagotott mondatai között tátongó távolságokat s megnyugtatólag simogatva Mária haját, halvány mosollyal csitította:

— Jól van szívem ... Vilmos és Margitka ... Miért ne, ha te is akarod?... Örvendek neki, ha szeretik egymást és boldogok lesznek. Kedves, hogy nem akartad levéltre bízni. És hogy elhoztad a fiúcskát is, a szebb jövő Ígéletét... Nagyon sötét van, Mária és jól esik vigasztalódní, hogy van még ifjúság és jövendő ... És olyan jó, hogy még egyszer magamhoz ölelhetlek téged is... És mit ír Kingánk?... Nagy bajban lehetnek szegények!...

A királyné reszketett az idegességtől az elhárító kedves szavak alatt s kigyúlt arccal kiáltott közbe:

— Ne, édes uram, ne! Ne zárd el előlem magadat simogató taszítással!... Veled együtt akarom megmenteni a gyermekeink jövendőjét!... Gondolkoztam azóta!... Egyebet se teszek ... Csak tépem magam éjjel, nappal... Jó akarok lenni, engedelmes, hűséges!... De nem lehet, hogy te egyedül járd az utadat nélkülem s belerohanj a halálba ... Hiszen most már tudom, megértettelek!... Most már ismerlek ismét, egészen... Tudom, hogy magadat akarod odadobni prédául, mindenki helyett. Nem

hiába viaskodtam magammal, fölismertem végre a te nagy szívedet... De nem értem, nem tudom megérteni, hogy miért akarod így?

A király magához ölelte asszonyát s ajkai közé súgta:

— Fölbredtél-e hát, Mária ?... Ha későn is, kezdesz ismerni engem ? Milyen jó így is!... De nem lehetek másként, mint ahogy tennem kell...

— Miért ez a titok ?... lehelte az asszony könnybeboruló szemekkel.

— Vannak dolgok, — válaszolta a király, Mária könnyeit törülgetve cirógató ujjával — amit még önmagának sem foglal szavakba az ember... Mert úgy lehet, saját lelke előtt is oktalan dölyfnek, keserű önhittségnek tűnne... Egy világ mozdult meg a sarkaiból és ki hinné el, hogy én vagyok az oka, hogy csak miattam?...

Az asszony értetlen csodálkozással bámult reá, csendesen ingatva fejét:

— Valóban ... én ... Hogy értsem ezt?...

— Látod — bólinott rá szomorú mosollyal a király. — Hiszen érteni én sem értem, szívem és hogy kívánhatnám akkor a mások, a mindenki megértését? De ha mégis úgy van valamiért, ki tudja miért, hogy én vagyok az oka: akkor egyedül nekem is kell lakolnom érette s lehetetlen, hogy ti és egy egész ország miattam vesszetek el... Nem, nem, sőt ellenkezőleg: nekem kell meghalnom érettetek!

— De hogy gondolod ezt ? ... Mit akarsz cselekedni ?... — rebegte a királyné, küzködve a lelkéből fölgomolygó homályos, félértelmű gondolatokkal.

A király elnézve a feje fölött, mintha csak önmagának mondaná, mormogta:

— Gondolni ?... Cselekedni ?... Én csak várhatok ... Nekem várni kell... Neki kell gondolni és cselekedni, neki, az ismeretlennek, a névtelennek... Annak, ami jön... Nem tudom, mi az, miért jön, mit akar velem? Miért éppen hozzám és velem? De ha igaz, ha úgy van, ha mindent nemcsak álmodtam, akkor semmit sem szabad tennem ellene...

— Rettentőket beszélsz-!... — kiáltott fel az asszony, hevesen tapadva férje melléhez. — Ezt... így ... soha...

— Én is csak lassan ... Csak most... Csak homályosan ... — hangzott alig érthetően a király ajkairól. — De ennek meg kell világosodnia előttem hamar... Kell, hogy értelme legyen, kell hogy célja legyen... Ha egyáltalában van valami, amiért élni kell és érdemes, akkor megtudjuk, hogy miért történt minden ?... Én meg akarom tudni! Mióta élek, ezt akarom megtudni! Hát nem értitek, hogy csak úgy tudhatom meg, ha nem vágok eléje, ha hagyom beteljesedni!

— Magad taszítod a halálba egész országodat! — sikoltott föl rémülten az asszony.

— Ha Isten uralkodik a világ felett, nem! — rázta meg fejét a király. — És ebben hinnünk kell, Mária. Miért születtem volna különben s mire való volt ez az egész örömtelen vergődés a földön? Értsd meg végre, hogy én voltam az kettőnk közül, aki mindig a legnagyobbat akarta. Százféléképpen is nekivágtam, már akkor is, mikor még játszanom illett volna. *Én* sohasem *játszót-*

tam, sohasem voltam gyermek, sohasem voltam boldog, nekem semmi sem sikerült, engem mindenki félreértett, engem senki se szeretett... Ne, ne tiltakozz!... Még te se úgy, igazán, ahogy szomjuhoztam... De nem tehetsz róla és senki sem oka, mert ennek így kellett lennie... Hogy nagyobbat, sokkal nagyobbat, a legnagyobbat érhessem el, amire minden jel mutatott az életemben, tüzes ostoraival csapkodva szüntelen, hogy meg ne nyugodjak s meg ne álljak, megelégedvén a kisebbel... Lásd, Mária, megtudtam, hogy egyedül engem jön halálra kergetni ez a vihar... Nem dobhatok eléje senki mást, nem támadhatok a végzetre, csak várnom szabad s eléje állanom, ha megérkezett... És akkor el kell jönnie a csodának, amiben hiszek... Milliók életévé lesz az életem s eggyé teszi győzhetetlenül azokat, akik most szerteszét tépve alkalmatlanok volnának arra, hogy túléljék a veszedelmet. És a fiúnk más nemzeten fog uralkodni, erősebb s boldogabb ország felépítője lesz... Ez az én hitem titka. És most már tudsz mindent.

— Én csak asszony vagyok — nyögött föl a királyné s karjai tehetetlenül hullottak alá férje vállairól. — És a feleséged vagyok, akinek el kell némulnia előtted ... Nem akarlak többé bántani s nem tudlak meggyőzni felőle, hogy egyetlen ember meg nem értheti s élném fogadhatja ezeket a gondolatokat... Értem, hogy nem mondhatod el senkinek... Ezek az emberek itt körülötted, halálra szánt, becsületes vitézek, csak betegnek tartanának érettük ... Én hiszem, hogy valamennyien sokkal kisebbek annál, sem hogy megértenék és én is, én is sokkal kisebb vagyok. Csak asszony, csak feleség, anya... De rohantam

hozzád éjjel-nappal a Kinga levelével, amiben írja, hogy Krakó városa por és hamu, hogy fegyvertelen öregek, gyöngé asszonyok, tehetetlen gyermekek ott égtek szénné a rájuk gyújtott templomban s szüzek ezreit fojtották meg pusztá kézzel azok a bestiák, miután kézről-kézre adva meggyalázták őket... A foglyul ejtett apák, fivérek és vőlegények szemeláttára, hogy azután azokat is fejszékkel, botokkal verjék agyon, mint a kutyákat... Hogy Boleszlót sebektől borítva, élet-halál közt tudták csak a cseh király földjére menteni s hogy a leányunk egyetlen szál ruhában érkezett oda, menekülő szegény emberek jóvoltából, akik a szekerekre vették... És azóta ki tudja, mi történt? Csak az bizonyos, amint Kinga írja, hogy az északi országokat is miattunk pusztítja végig a vihar, hogy aztán onnan is ránk törhessen, elvágva az egész világtól, mindenfelől. Rettenetes tudni, hogy te itt, az ország közepén várakozol tétlenül s ide gyűjtesz minden erőt, mintha csakugyan magad akarnál védtelenné tenni s kiszolgáltam az ellenségnek köröskörül mindent, hogy ezen az egyetlen egy ponton annál könnyebben zúdhasson össze a mindenfelől rádzúduló ellenség. Ha nem remegnék is érted, a gyermekeinkért, a fiúnkért kell kétségbeesnem s ha rám nem tekintesz, elhoztam hozzád őket, hogy lásd meg s induljon meg a szíved érettük és cselekedj, amíg nem késő!

A király most nem indult föl Mária beszédén. Csendesen babrált ujjaival az egész testében reszkető asszony haján s hogy az elhallgatott, nyugodt hangon, de törhetetlen szilárdsággal mondta:

— Ti meg fogtok menekülni mindnyájan.

— Hova? — kiáltott fel az asszony s a hangja élesen csattant. — Kifussunk az országból? Hazátlan koldusokká legyünk?... Jaj! — sikoltott egyet a szívéhez kapva s a szeme kikerekedett, mintha kísérteieit látta. Borzasztó kép villámlott végig a lelkén, a dermesztő átok fagyos szele sivított bele: a hazátlanná, koldussá tett Beatrix rémlett föl előtte, feléje tartva fattyát s hallotta az iszonyú szavakat. Verjen meg az Isten a gyermekeidben !...

Most kitört belőle a zokogás s a király térdeire fektette vonagló arcát.

— Nyugodj meg Mária! — szólt a király szilárdan. — Ha csak egy akkora országom marad is, mint a tenyere, és én tudom, hogy marad egy akkora, te királyné maradsz s a fiúnk visszaszerzi majd az egészset... Lásd, amit mondtál, az csak mind az én igazamat bizonyítja. Én is tudom, hogy Magyarország szívét vette célba mindenfelől a halál nyila. Végre mi lettünk a világ közepe. Nem utolsó nép az s nem senki a királya, ha ilyen cél-táblává tette az Isten. Az a mi igazunk, hogy nem vagyunk támadók. Eleget támadott a máséra apám! Ha nem tette volna, most másként állanánk. Ne félj! Oroszlánokra fog találni a vadász, aki nagy hetykén jött menekülő nyulakra... Várd meg a végét, Mária.

Vilmos lélekszakadva rontott fel a házba, mikor értesült róla, hogy a királynéval együtt Margitka is megérkezett. A leány sírva s kacagva röpült a karjai közé. Úgy szorította magához, mintha soha se akarná többé elengedni. Vilmost megint egészen megrázta a kisleány csodálatos erejű szenvedélye s most ismét úgy érezte, hogy nem

is tudna soha senki mást szeretni, csak ezt az édes gyermeket, ezt a gyöngyvirágillatú üdéséget, akinek hűvös fehérsége alatt olyan mélytűzű piros rózsái égnek a vágyakozó szerelemnek.

— De te szomorú vagy!... — kiáltott fel Margitka, a Vilmos két keze közé fogott arcát messzire tartva magától, fürkésző tekintettel. — Ha eddig búsultál is utánam, most nem illenék, hogy látsz, tudod-e?

Vilmos szabadkozott s mindenképpen igyekezett elütni a dolgot kedveskedéssel, mókával. De a szavak üresen csengtek a bókók nagymesterének ajkáról s a szerelmes leány ösztöne tüstént gyanút fogott:

— Hiába beszélsz, mert látom, bánkódsz valamin ... Ha szeretsz, mindjárt megmondod!...

És Vilmos nem tudott ellenállani az édes kéréseknek s lassacskán kiszedte belőle a kis boszorkány a kúnok dolgát s megértette a Vilmos szégyenét, haragját a történetek miatt. Természetesen szó került Tarjánra és Ünigére is, meg a kisbabájukra. Margitka azonnal teljes odaadással a pártjukra állott s kijelentette, hogy még ma látni akarja őket s rá fogja venni, hogy jöjjenek föl a városba, kössenek barátságot s ő azon lesz, hogy elfelejtesse velük a bánalmat és így Vilmos is megint jókedvű legyen.

Anyjának csak annyit mondott, hogy Vilmos kíséretében meg akarja nézni a tábort, mert ilyen érdekes dolgot még soha sem látott. Mária minden gyanú nélkül megengedte. Vilmos aggodalmasan tekintett ez elé a találkozás elé. Ismerte is a helyzet feszültségét. De viszont rögtön belátta, hogy ez az egy mód van alkalmat kapni a

megenyhítésére. Talán a Margitka közeledése ismét föl-
ébredszetheti az iránta való bizalmat Tarjánékban . . És
talán az Ünige szemei is másként fognak reá nézni, mint
akkor, utoljára, amitől most is beleszúr valami, ha rá-
gondol !

A tábornak különösen az a része, amelyik a kúnok
közeliében feküdt, láthatólag telítve volt elnyomott sus-
torgással s ideges nyugtalansággal. A katonák sötét kép-
pel pusmogtak egymás között, csoportokba verődve s bi-
zalmatlanul pillogattak feléjük, alig is köszöntve őket.

Még nyomasztóbb látvány volt maga a kún szállás.
Az éjszaka folyamán magas sáncot hánytak körülötte
Kötöny szolgálai s fenyegető dárdahegyek meredtek min-
denütt a földhányás tetején. A szállás bejáratánál lovas
őrök állottak mord képpel s már messziről rájuk kiáltot-
tak, hogy álljanak meg.

— Félsz, Margitka ?... — suttogta Vilmos. — Akkor
jobb, ha visszafordulunk.

— Mitől félnék ?... — kérdezte ártatlanul a leány.
— Téged s engem csak nem bánthatnak? Kiáltsd meg
nekik, hogy kik vagyunk s mit akarunk.

Vilmos átkiabált az örökhöz, hogy a királykisasszonyt
látogatóba kísérte ide, Tarján úrékhoz. Mondják meg
neki.

Noha a kúnok fölismerték a herceget, mégis jóidőbe
telt, amíg hosszas tanakodás után vállalkozott egyikük,
hogy megjelentse őket. Csakhamar maga Tarján ugra-
tott ki a kapun s a szeme elé emelt kézzel nézte meg őket,
mert a lenyugvó nap éppen az arcába tűzött.

Vilmos süvegét lengetve köszönt neki s megismételte, hogy miáratban vannak.

Kicsit rosszulesett, hogy Tarján csak könnyedén legyintett egyet a süvege mellett köszöntésképpen, nem lépett közelebb s az arca változatlanul komoly maradt.

— Szólok apámnak!... Addig maradjatok ott I — kiáltotta feléjük s eltűnt a kapuban.

Vilmos bosszúsan harapdálta az ajkát s megszegyenülést érzett Margitka előtt. De a leánynak, úgy látszik, eszébe se jutott haragudni, mert mosolyogva mondta:

— Gyönyörű vadember a barátod. Kár, hogy nem tud illően köszönni. — S elfogulatlanul szemlélgette az örök cseppet sem barátságos ábrázatát, akik sötéten méregették végig őket s a kísérő testőröket.

Meglehetős sokáig tartott ez a Vilmosra nézve mind kellemetlenebb s megalázóbb várakozás. Érezte, hogy a mögöttük álló testőrök is nyugtalankodni kezdenek s egyegy elharapott káromkodás mordulása ütődött a füléhez. Már-már azon volt, egyszerűen megragadja Margitka lovának zabláját s minden magyarázat nélkül maga után húzza, vissza a táborba.

De aztán mégis csak visszajött Tarján s feléjük kiáltott:

— A katonák maradjanak kívül. Te és a kisasszony bejöhetnek.

— Ne menjünk, Margitka! — súgta most hirtelen Vilmos, önknytelenül gyanút fogva. — Nem is illik kíséret nélkül...

De Margitka már előre ugratott s gondtalanul intette őt maga után.

— Maradjatok itt!... — szólt hátra Vilmos sebesen a testőröknek. — S ha sokáig nem jönnénk, jelentsétek a lovászmester úrnak!

Sietnie kellett, mert Margitka már szemben állott Tarjánnal a kapu előtt.

Mire Vilmos hozzájuk ért, már láthatta, hogy Tarján arca, bizonyára akarata ellenére, egészen megváltozott. A maga nyílt pusztai módján gyönyörködött a bájos gyermek szépségében s a füleit olyan furcsa érdeklődéssel hegyezte az ezüstösen csengetyűző hangokra, mint egy figyelő szép mén, amely táguló orrcimpákkal les a játszadozó kancacsikóra.

— örvendek, — mosolygott Margitka — hogy megismerhettelek, Tarján úr. Vilmos minden szépet mondott rólad. És igazán szeret téged. Megbízatsz benne.

A kún arca elkomolyodott, de apró szembogara ragyogva mosolygott vissza a leányra:

— Elhiszem neked kisasszony, — mondta meghajtván a fejét. — Benne nem is kételkedtem. Nem ő az oka... Ti, úgy-e, egymáséi lesztek?... — kérdezte hirtelen, ősi természetességgel.

Margitka mélyen elpirult s megzavarodva pillantott Vilmosra.

— Nálunk nem szokás erről beszélni, amíg nem nyilvános — szólalt meg Vilmos, maga is zavartan.

— Miért? — vontá meg vállát Tarján. — A vak is láthatja. Elég nyilvános. Én örülök neki... — És most barátságosan rájuk mosolygott.

— Köszönöm — suttogta Margitka. — Nem fogom elfelejteni. — Aztán gyorsan hozzátette: — Szeretném

megismerni Ünigét, a feleségedet. Vilmos mondta, hogy milyen csodaszép.

Most Tarjánon volt a sor. Barna arca olyan lett a vértől, mint a fekete bársony.

— Erről meg nálunk nem szokás beszélni, kisasszony!

Margitka kacagott:

— Férj és feleség, ez aztán igazán eléggé nyilvános.

— Az asszony nem nyilvános, kisasszonyom, ő csak a férjének létezik. Nem dicsősége, ha más dicséri.

Vilmos röstelkedve hebegte:

— A világért sem akartam bántani az asszonyodat, barátom!

— Jerünk! — intett Tarján, fordítva lovát s beugratott előttük a kapun.

Ünige egy villanásnyi ideig mintha idegenül pillantott volna rájuk. De Margitka elfogulatlanul futott oda hozzá, átölelve nyakát s mind a két arcát megcsókolta:

— Azért jöttem, hogy barátnők legyünk, Ünige! Engem Margitkának hívnak s kérlek, hogy szeress. Én már szeretlek is, Ünige!

Az idegen asszony még leeresztett karokkal, mozdulatlanul állt előtte meglepetésében s a szeme mélyén a gyanakodásnak egy kialvó szikrája lobbant meg. De Margitkának nem lehetett ellenállani. A pusztai asszony ösztönei gyorsan és élesen fogták föl a lényéből kisugárzó őszinteséget, mintha vele egy környezetben nőtt volna föl, hosszú időn keresztül. Ez a vele mindenben ellentétes szépség furcsa varázssal ragadta szíven. A karjai lassan

megmozdultak, föl emelkedtek s aztán oda fogták a keblére, mint valami pihegő fehér madarat.

— Nem hazudsz — suttogta félig lehúnyt pillái alól, Margitka nagyranyitott titoktalan kék szemébe nézve. — Szeretlek, kis madár!

A férfiak ott álltak előttük s névtelen, fájó gyönyörűség rázta meg őket. Szinte egyszerre rándult egymás felé a kezük s összekapcsolódott keményen, mint a vas. Némán néztek egymás szemébe s ha ezek a tekintetek szavakká válhattak volna, talán egészen meglepő és csodálatos igazságot mondtak volna ki. Azt, hogy jobb lett volna sohasem találkozni, mint megismerni s megszeretni egymást.

De ez a nehéz, titokzatos érzés aztán mégis csak elszállt közülök, mikor a két nő a megismerkedés után beszélgetésbe kezdett s Ünige mindenféle gyönyörű keleti holmit mutogatott meg Margitkának, amit az nem győzött csodálni és dicsérni s viszont Margitka gyors szavakkal ismertette meg barátnejával a maga és testvérei életét.

Ünige hófehér gyöngysort akasztott a Margitka nyakába, ajándékul, aminek csodálatába egészen elmerült volt.

— Ennek bűvös ereje van — suttogta az asszony a Margitka füléhez hajolva, mialatt a nyakába tette. — Örökre hozzád köti azt, akit szeretsz. Azt mondják, ennek a viselője együtt hal meg a szeretőjével.

Margitka összerázkódott a gyöngyök hűvös érintésétől s elkomolyodva súgta vissza:

— Gyönyörű ajándék... Köszönöm, Ünige. De

előbb, úgy-e, együtt élnek azok, akik egymást szeretik, mielőtt együtt halnának meg?

— Jerről nem szól a hagyomány — suttogta az asszony. — De természetes, mert miként halnának meg együtt, ha előbb nem együtt éltek volna?

— Most háború van... — rebegte Margitka. — És ki tudja, mikor?...

Ünige mosolyogva felelt:

— Nálunk az a szokás, hogy mielőtt a fiatal vitézek harcba indulnak, feleségül veszik azt a leányt, akit szeretnek. Nagy ünnepség ez. Száz meg száz lakodalom egyszerre, a halál arca előtt. Gyönyörű, úgy-e?... És csak egyetlen éjszakán lehet az asszony a férjéé... Az egész tábor virraszt akkor a boldogságuk fölött... És ahogy fölragyog a nap, válni kell.

— Milyen szörnyű kegyetlenség! — hebegte Margitka, szívére szorítva kezét.

— Ne hidd — nézett rá Ünige csillogó szemekkel. — A boldogságból menni a halálba, ez a leggyönyörűbb ... És soha vissza nem térni, ez az, amiért egyedül irigylem a férfit, aki egy ilyen nász után ott marad a mezőn. Igazán szeretett és igazán szerettek. Csak akkor... Soha többet úgy nem lehet... És egyéb is van ebben, ami csodálatos. Minden ilyen ifjú boldogan megy a harcba, mert tudod-e, hogy amelyik elesik, a helyett fiat szül az asszonya... És ezt tudja mindenik. És így örökre ott marad annál, akit szeret, új alakban és az ilyen asszony mind olyan büszke és boldog nálunk, mintha királyné lenne.

— Azt hiszem, — rázta a fejét Margitka mélyen elgondolkozva — hogy te sokkal büszkébb és boldogabb lehetsz, mint azok a különös özvegyek. Mert eddig is az lehettél s még bizonyára hosszú, hosszú évekig élhetsz boldogan a férjeddal, akinek mindene vagy s aki megérdemli, hogy mindened legyen... Én erre vágnék, Ünige. És nálunk nincs olyan szokás, mit nálatok. Nekünk remegve s imádkozva kell mindennap arra gondoltunk, aki távol, a halál torkában forog és talán soha se < lesz a miénk... Elcsuklott a hangja, a szemeit elntötte a könny s akaratlanul Vilmos felé fordult az irca.

— A ti szokásotok a kegyetlgn, nem a miénk! — mondta Ünige. — És a miénk bölcsebb is, mert a fiatal vitézek oroslánokká lesznek tőle a harcban, míg a tieiteknek megszibbasztja a karját a be nem telt vágákozás. Ha én. volnék a herceg, bizony elvinnék feleségül, Margitka, s ha atyád, a király úgy gondolkozna, mint én, már asszony volnál...

Margitka ujjai közt morzsolva a bűvös gyöngysor szemeit, csak mélyet sóhajtott s lassan rázta a fejét.

— Jere — mondta Ünige gyorsan kézenfogva s maga után húzva, hogy fölvidámítsa. — Megmutatom neked Erzsikét.

A két férfi ezalatt visszafojtott hangon tárgyalta a kúnok s magyarok közötti kínos helyzet dolgát.

— Apám még most is kész veletek harcolni — mondta Tarján mereven a földre nézve. — De mind tudjuk, hogy ha nem történik valami fordulat, ez lehetlenné válik, Én pedig nem hiszem, hogy történhessék

Vagy ha igen, csak valami rosszabb. A magyar vezérek csak látszatra engedtek a király akaratának, de mind gyűlölnék minket s az egész tábor ellenünk van. így csak lerontjuk egymás erejét!

— Ez a várakozás a legrosszabb, hidd el — morgogta Vilmos. — Mihelyt verekedhetünk, azonnal megváltozik minden. A magyarok is ráereszthetik dühüket az igazi ellenségre s ti is megmutathatjátok, hogy kik vagytok valóban. Csak már kezdődne, mert az emberek nem bírnak magukkal s nem csoda, ha ebben az állapotban elvesztik a fejüket.

— Apám is azt szeretné, ha a király előre küldene minket az ellenség elé. De tudja, hogy ez az, amit a magyarok a legkevésbé tűrnének el. Mégis föl fog menni a királyhoz, hogy ezt megmondja neki. Itt nem maradhatunk semmikép s ha ez nem sikerül, félre kell állnunk, vagy népestől tovább kell bujdosnunk az országokból, mert különben, ha fölgyűlnék ide hadaink, nincs Isten, aki megakadályozza, hogy egymás torkának esünk ... Ennek el kell dőlnie, egy-két nap alatt.

Mielőtt Vilmos válaszolhatott volna, a nők visszajöttek.

— Nézd, Vilmos, — kiáltott Margitka — milyen gyönyörű! A karjaiban tartotta Erzsikét s úgy lépegett feléjük. A fekete apróság édesen aludt a Margitka kebelén, mintha csak az anyjánál volna. Nagyobb ellentétet képzelni sem lehetne, mint ők ketten s mégis volt valami megható együvértartozás közöttük, ahogy a sugárzó szőke nap ráhajolt erre a fekete éjszakára. Margitka szívéen kimondhatatlan érzések hullámzottak át a

kicsi, pihegő meleg élet lüktetésétől, az arca átszellemülten fénylett s a szemei mélyértelmű ragyogással kapcsolódtak össze a Vilmos lángoló tekintetével.

Tarján és Ünige megilletődve nézték őket.

Később Margitka szóba hozta a látogatásuk igazi célját s kérlelni kezdte őket, hogy vegyék rá a királyt a városba való költözésre.

De Tarján komoran rázta a fejét s Ünige a földre nézve, hallgatott.

— Mi megszerettünk titeket, kisasszony — mondta végre Tarján — s atyádban is bízunk valamennyien, örvendünk, hogy itt voltatok. Ha lehet, jöjjetek el máskor is. Megkérem apámat, hogy amikor holnap fölmegy a királyhoz, mi is mehessünk vele, visszaadni a látogatásokat. Hogy aztán mi lesz, azt nem tudhatjuk.

— De azt sohase felejtsük el, amíg élünk, — suttogta Ünige — hogy itt voltál nálunk. — Szenvedélyesen magához karolta Margitkát s forrón megsókolta.

Este Margitka hosszas tépelődés után mégis csak bevallotta az anyjának, hogy hol jártak Vilmossal. Azt sejtette, hogy a királyné nem fog örvendeni rajta, de még álmában sem fordult volna meg a fejében az, ami erre a vallomásra következett. A királyné lángolt a haragtól s alig tudta fékezni magát, hogy meg ne üsse. Valóságos fúriába jött s Margitka reszketve gubbaszkodott össze a rázúduló szidalmak csattogó zivatarában. Meg kellett tudnia, hogy nemcsak a saját rangját, méltóságát és tisztességét sértette meg szemérmetlenül, de ostobán belegázolt apja-anyja királyi fenségébe is s az egész ország szemeláttára gyanúba keverte őket, mintha az ő

megbízásukból vagy tudtukkal kereste volna ezekkel az emberekkel a barátságot.

— Belerontottál a terveinkbe! — csattant rá a királyné, dühösen fújva. — Most talán, hogy itt vagyok, sikerült volna atyádat elfordítanom ettől a meggyalázó szövetkezéstől! És te újra kezdted az egészet s még meg is hívtad őket, mintha velünk egyformák lennének!... Hát mindent elfelejtettél, amire tanítottalak?... Soha többé nem szabad szóba állnod velük!... Úgy viselkedtél, mint egy rosszféle!...

Margitka soha nem látta ilyennek az anyját. Az volt a legborzasztóbb, hogy nem tudta fölfogni ésszel, mit is vétett tulajdonképpen?... Egyetlen szó nem jött az ajkára rémült meglepetésében s majd megsemmisült a soha nem hallott borzasztó szavak súlya alatt. Egészen összezavarodva, csak az a homályos érzés fojtogatta, hogy valami rettentő bűnt követett el az anyja ellen, amiről sejtelve sincs, hogy mi lehet. Ha tudta volna, nem megy oda engedetem nélkül... De honnan sejtette, hogy ez olyan iszonyatos véték?... Hiszen Vilmos világosan mondta, hogy a király barátja Kötöny úrnak s hogy éppen úgy szégyenli a magyarok viselkedését, mint ő ... És atyja nem restellte maga kísérni haza, az egész ország szemeláttára a kún királyt, mint rágjabéli vendégét és barátját... Vagy maga a király is vétkezett a rangja ellen? Meg kell ettől bolondulni!... S szíveszakadtából zokogva tördelte:

— Nem tudtam!... Bocsáss meg, anyám!... Nem tudtam!... Nem értem... — s ahogy kezeit tördelve a királyné felé nyújtotta esengő karjait, kifordult a kebe-

lére Ünige gyöngysora, mely a ruhája alatt, a nyakán függött.

— Mi az ott? — mutatott a királyné ujja a villogó gyöngyre. — Sohase láttam!

— Ez ... Ez ... — hebegte Margitka. — Ezt tőle kaptam ... Ünigétől.

A királyné összecsapta a kezeit:

— Hát ezt is ?... Beszennyezed magad egy pusztai kóborló néember ajándékával? Dobj le azonnal!

De Margitka most mind a két kezével odakapott a gyöngyhöz s kétségbeesetten szorította a szívéhez.

— Ezt... Ezt nem adhatom!... Ó bocsáss meg, anyám!... Ezt nem lehet!

— Nem lehet?... Miért nem lehet?...

— Te nem tudod!... — zokogott föl Margitka. — Nem azért... Nem miatta! A boldogságom függ tőle, anyám!...

— Még pogány babonát is tanultál ?... — sziszegte a királyné s a szeme villámlott. — Szent Isten!... Hát az én gyermekem vagy te ?... Azonnal taposd össze előttem!

Margitka körül fordult egyet az egész világ. Elsötétült minden s tüzes karikák táncoltak a szemei előtt . . . Nem értett semmit az egészből s úgy meredt lassan föltisztuló szemekkel az anyjára, mintha még sohase látta volna s mintha valami idegen, kegyetlen tündér állana 'lőtte, akit teljesen érthetetlenül sértett meg s most mindjárt meg kell halnia miatta.

De a másik pillanatban egészen megváltozott min-Margitkán dacos láng csapott keresztül, kiegyenese-

dett s teljes erejéből szorítva magához kincsét, lángoló arca halottfehérré sápadt s úgy suttopta:

— Inkább meghalok, anyám, de nem teszem meg!... Ez a gyöngy Vilmost köti hozzám... Az ő szerelmét... Örökre... És az ő élete függ attól, hogy viseljem . . . Nem halhat meg nélkülem, amíg hordom... A harcban sem... Ez visszahozza... És majd együtt fogunk meghalni ...

Nem bírta tovább. Minden ereje kimerült ebben a kétségbeesett hősiességben... Hiszen gyermek volt Margitka, szelíd és engedelmes gyermek. Odavetette magát anyja keblére s ömlő könnyekkel fonódott a nyakára:

— Az nem lehet... Az nem lehet... — tördelte — hogy te ilyen légy!... Én nem vétettem semmit... Nem akartam rosszat, nem tudtam, hogy rossz ... Bocsáss meg és szeress, mert nem bírom... És ne vedd el a gyöngyöt, anyám, hiszen tudod, hogy jobban szeretem Vilmost az életemnél!

A királyné viharzó szíve lassan elcsitult. Bánta már, hogy nem tudott parancsolni magának s elöntötte a harag, nem ez ellen a gyermek ellen, aki ártatlan kézzel tépett bele az ő elszánt tervébe, hanem a gálád sors ellen, amelyik folytonosan odagördíti elbuktató szikláit az útjába és mindig az övéinek keze által!... Most föltisztult hirtelen megrohant lelke leányának könnyeiben s megremült, hogy csaknem saját kezével törte össze gyermekp szívet... Az átok vijjogó szele süvöltött el mellette megrázkódott az irtózatból...

Magához ölelte a zokogástól még mindig rázkódó gyermeket s ellágyulva kezdte vigasztalni:

— Látod, látod, milyen bajt csináltál nekem is, magadnak is, hogy nem szóltál előbb ?... Mit tudod te a nagy, nagy dolgokat, amik mindenünnen ránkzuhannak? Máskor semmit ne tégy nélkülem... Én javadat akarom, gyermekem!... És ne gondold, hogy én nem szeretlek, hogy én nem akarlak boldognak látni, Margitka!... Nem is rád haragszom én ... Nem is ... Megtarthatod a gyöngyöt, ha ezután szót fogadsz.

ÖTÖDIK FEJEZET

I.

Ezen a délutánon, míg Vilmos és Margitka a kún táborban jártak, érkezett meg a királyhoz Frigyes herceg levele, melyet ő még Esztergomba küldött s onnan az ispán szalasztotta vele a királyhoz gyors hírnökét. Az egykori ellenség, Apodfiék cinkosa, színleg rég kibékült a királlyal s így-úgy kimosta magát az összeesküvők támogatásának vádja alól. De a barátság mindig csak színleges maradt s Béla sohase tudta elfelejteni a gonosz szomszéd ellenetörő szándékait. Annakidején csak jókora zálogpénz árán menekült bosszúja elől az osztrák herceg. Az elmúlt évek alatt aztán csendben volt s a király lassanként elfeledkezett róla, mert figyelmét teljesen lekötötte a mongol veszedelem közeledése.

Most pedig maga a herceg akarja fölújítani a kapcsolatot s miután levélben ismertette a lengyelek és csehek veszedelmét, maga ajánlotta föl segítségét a királynak, hogy együtt védjék meg nemcsak Magyarországot, hanem az utána kétségtelenül veszélyeztetett német birodalmat is. A herceg azzal végezte levelét, hogy ha a király megengedné, átjönne a táborba, hogy közelebbről tájékozódhassák a dolgok felől s ahhoz képest készüljön fel a harcra.

A király egy cseppet sem bízott ebben az állhatatlan

emberben s jól tudta, hogy Frigyes nem felejtette el a megalázó hadisarcot, amellyel megvásárolta tőle a békét. De egyébként tudta azt is, hogy személyében vakmerő és kiváló harcos s utóvégre megtörténhetett az a csoda, hogy a keresztény világra törő ítéletidő láttán még az ilyen ember is megváltozik s félretesz mindent, ami az egyetlen kötelesség útjában állhatna.

Hosszas töprengés után mégis csak arra kellett szánnia magát, hogy a feléje közeledőt nem utasíthatja el magától s alkalmat ad neki régi bűneinek helyrehozására. Azt sem hagyhatta számításon kívül, hogy ha visszautasítja az ajánlatot, könnyen meglehet, hogy ez jó alkalom lesz Frigyes számára a zavarosban való halászásra. A megsértett barátot játszva, még hátba is támadhatja, amikor a legnagyobb bajba kerül.

Mintha csak láthatatlan összefüggés lenne a dolgok között, ugyanekkor fordult hozzá öccse, Kálmán herceg, jelentvén, hogy András király régi emberei, akik eddig ismeretlenül lappangtak, meghúzódva barátaik s rokonságuk körében, őt keresték meg levél útján, hogy eszközjön ki számukra kegyelmet a királynál, mert valamennyien harcolni kívánnak az országért s életükkel készek bizonyítani megtérésüket és hűségüket. Csak azt kérik, hogy vonulhassanak ők is a király táborába s ha bizonyosságot tehetnek maguk mellett, ne sújtsa többé őket s maradékaikat örökre a büntető ököl: legyen valami életük s jövőendőjük a király kegyelméből.

Kálmán herceg, aki természeténél fogva lágyszívű, szelíd és jóhiszemű ember volt, melegen pártfogolta ezt a kérést bátyja előtt. Azonnal a nagyidők tisztító hatását

látta a megtérő farkasok bégetésében, mert amilyen testvérmása volt Ugrón érseknek a pogányirtó szent hősiességben, éppen olyan járatlan is a világ dolgaiban.

A király agyában tüstént megvillant az osztrák herceg és a volt összeesküvők egyidejű kérésének nagyon is valószínű összefüggése. Akik valamikor készek voltak, saját hatalmuk megőrzéséért, eladni az országot a németnek, most kaphatók lehetnek morzsákért is még nagyobb gazságra s talán Frigyesseel együtt főztek ki valami alávaló bosszút. Az se lehetetlen, hogy egyenesen a mongol khán tudtával. De itt is ugyanaz a csapda leselkedett a királyra, mint Frigyes esetében, s két baj közül a kisebbet választotta, mikor megbízta öccsét, hogy tudassa ezekkel az emberekkel kérésük teljesítését.

Kálmán herceg azonnal a kancelláriára sietett s megíratatta a kegyelmező s hadbaszólító leveleket Barcfi Miklós és társai számára, mindjárt útnak is indítva velük a futárokat

Béla pedig Vilmost hívatta magához s parancsolta, hogy még az éjjel induljon Frigyes herceghez s hívja meg nevében a táborba. Egyúttal titkos utasításokat is adott neki, hogy hogyan figyelje meg a herceget s miképpen próbáljon biztos képet szerezni magának szándékai felől.

Vilmos nem tiltakozhatott a király parancsa ellen, bár most minden porcikája reszketett attól, hogy elhagyja Pestet, mert amióta visszajöttek Margitkával Tarjánéktól, alig egy-két órája, olyan suttogásokat hallott meg ifjú bajtársai között, amitől végig futott hátán a hideg. A habarj Balogh Miklós nem is titkolta előtte, hogy nem-

csak a tábor népe közt robbanhat ki akármelyik pillanatban a most már visszatarthatatlan kúngyűlölet, hanem Ugrón érsek is titkos tanácsot tartott az urakkal, amelyen határozatba ment, hogy kényszeríteni fogják a királyt, még ma vagy holnap, a Kötönyékkal való leszámolásra. És Miklós szinte lángot okádva hadarta, hogy ők mind egytől-egyig az urakkal tartanak ebben a dologban, mert megesküdtek, hogy a királyt megvédik minden bajtól s inkább vesszen el Kötöny népestől, minthogy a végén az eszeveszett sokaság a király életére törjön.

— Megbolondultatok? — ordított rá Vilmos, megragadva a Miklós vállait, mintha ki akarná rázni belőle ezt az őrületet. — Kötönyék hívek a királyhoz s harcolni akarnak. Legalább nekem higgyétek el, ha már másnak nem. És a becsületemet kötöttem hozzá, hogy nem lesz bántódásuk... S mi az ördögöt habarsz itt a királyról, mintha valaki ellene törhetne?

Miklós csak legyintett:

— Én mondom neked, hogy már minden késő . . . Nem lehet segíteni... A király halálra sértette Ugrón érseket s az urakat mind, mikor rájuk kényszerítette, hogy a tábor szemeláttára vele együtt kísérik Kötönyt... Azt hitte, erre elhiszi neki mindenki, aki régi adósságot tart rováson ezeknek a disznó kunoknak a számára, hogy most már a vezéri emberek is kúnbarátok lettek. De azoknak a képére volt írva, hogy mit gondolnak s azóta nemcsak a kúnok, hanem a király ellen is ugyancsak hányják magukat az emberek ... Nagyon is könnyen meglehet, hogyha ezt a húrt továbbfeszíti a király, az elpatanó nyíl az ő szemébe fúródik .. Nekünk ne beszélj, ha

nem tudod... Mi tartjuk a rendet a táborban, hallunk és látunk eleget... Senki sem sejtethi, merre fordul a nép haragja, ha egyszer okádni kezdi magát. Hát inkább minden kunt a cseesszopóig, amíg nem késő, semhogy a királlyal történjék valami eszeveszett dolog... Sze' akkor megette a fene az egész országot!...

Vilmos csak nézte, nézte megdermedt aggyal a handa-bandázó fiatalembert s érezte, hogy a lábai elzsibbadnak a réműlettől. Miklós már régen otthagya, mikor kezdett megvilágosodni benne a helyzet egész szörnyűsége. Most már látta ő is, hogy a tragédia felhője ott lebeg majdnem a fejek felett, sötétén, villámokkal terhesen... őrült bolondság!... akarta gondolni, ahogy a király alakja rémlett föl előtte. De ezt a gondolatot nyomban megfojtotta benne egész sereg torlódó kép, ami most elrohant a szemei előtt. A rejtelmes hallgatás, az örökös tétovázás, az érthetetlen parancsok, mintha mindez szántszándékkal történne, hogy a vezéretet s a harcért tomboló sereget ingerelje maga ellen ... Minden lehetséges! — döndült meg a szíve. És ekkor Ünige alakja lebent meg előtte... Ahogy először nézett reá a szíve fenekéből, kitágult, örvénylő szemekkel... Aztán, ahogy vádolva s kérdezve meredt reá, az ébredő gyanú föllobbanásával... És végre, ahogy bizalommal pihent meg a gyermekét kebelén tartó Margitka édes arcán ... Melyik fáj jobban, nem tudja... De mindenik égeti a lelkét, mintha ő volna az oka mindennek, egyedül!...

Mikor a király előtt állott s vette a parancsot a Frigyes herceghez való indulásra, háromszor is megnyílt már a szája, hogy mondjon valamit, hogy figyelmeztess-

vagy kérlelje, vagy mindenről elfelejtkezve szenvedélyesen kiáltson egyet reá... De mintha a végzet vasmarka ragadta volna torkon, ájult tehetetlenséggel hallgatott s szónélkül lódult útjára. Évekig járt virágos pázsiton gondtalanul, könnyelműen, virágokat szakítva s dobálva el. S csak most látja, hogy a csalóka felszín virulása alatt micsoda örvények tátongtak s kavarogtak... De mi ő, hogy csak meg is érthesse, nemhogy megfordíthassa mindazt, ami itt történik?... Nincs mit tenni! Hagyni kell, hogy fölkapja s ragadja magával a szélvész, mint a pelyhet, amely hiába tiltakoznék ...

Késő este, indulás előtt, azon gyötrődött, hogy miképpen találkozhatnék Margitkával, mert ki tudja, mire visszakerülhet, mi történik itt? Izenni akart tőle valamit Tarjánéknak ... Mit is, Istenem? Hiszen a szavak Semmit sem érnek már. De mégis, hogy ő nem tehet róla, hogy ő igaz barátjuk . . . Nevetséges! . . . Gyalázatos áruló marad a szemükben... De hogy legalább Ünigét — próbálna megmenteni Margitka! — Margitka? ... Hátha magát kell majd megmentenie?... Ūr Isten, mi lesz ebből?

Rettentően kínlódott, hogy miféle ürüggyel tegye lehetővé a találkozást. Ilyen késő este lehetetlen a királykisasszonyt fölkeresni, még neki is. Különben is Margitka bizonyára már alszik, boldog tudatlanságban s még álmában is örvend az Ünige ajándékának. Boldog, hogy megbarátkozhatott velük s azt hiszi szegényke, most minden jórafordul... És talán álmában is a karjaiban tartja Erzsikét, azzal a sejtő, szívdobogtató, mámorító nézéssel. . .

De Margitka sem tudott nyugodni s ahogy az anyjától elvált, valami kibírhatatlan árvaság szakadt a lelkére. Érezte, hogy a falak agyonnyomják s jött, hogy segítségért sikoltozzon ...

Tudta, hogy nem illik, tudta, hogy képtelenség és mégsem birt ellenállani, hogy ebben az iszonyú órábai Vilmosba kapaszkodhassál?. A szogáló leány vállalkozott, hogy fölkeresi akárhol s valahogy észrevétlenül idevezeti hozzá.

Margitka rettegve s szívdobogva számlálja a perceket az elsötétített szobában s úgy remeg, mintha halálos bünt akarna elkövetni... Végre! Hallja a sötét lépcsőkön a tapogatózva közeledő lábak nesztét, a kereső kéz motoszkálását a kilincsen, az ajtó pattanását s aztán a suttozó hangot:

— Itt vagyok, Margitka!...

— Csendesesen, az Istenért! — rebegi a leány. — Meghalok, ha valaki megtudja... De kell, kell, hogy most beszéljek veled.

Egymás felé keresgélnek a sötétben s végre találkoznak kinyújtott kezeik.

Vilmos azonnal megragadja a Margitkáét s magához vonja a remegő testét, gyöngéden átölelve:

— Búcsúzni jöttem, édes gyönyörűségem — suttozja a vállára hajló fej fürtjei közé csókolva, melyek mintha a sötétségben is aranylángot vetnének. Atyád elküldött Frigyes herceghez ... Mennem kell azonnal... Nem tudom, mikor jöhetek vissza, de elhiheted, hogy repülni fogok... De mi van veled, szívem?... Reszketsz

mint a nyárfa levele a szélben s olyan hideg a kezed, a homlokod, a szád... S az édes szemeid nedvesek a könnytől... Mi történt veled, Margitka?

— Azért hívtalak, — tördelte a leány — mert rettenetes dolog történt... Köztem és anyám közt... — S föl-fölsírva zokogta, hebegte, nyögte el a rettenetes jelenetet, melynek még az emlékétől is újra és újra fájdalmasan vonaglott meg az egész teste. S mint akinek egyetlen menedéke maradt, mind szorosabban fogta át Vilmos nyakát s keserves búgással fúrta fejét a mellére.

Vilmosnak iszonyú világosság gyúlt a fejében, ahogy megértette, mi történt Margitkával... A királyné!... A királyné is!... dörömbölt föl benne a rémület. Hiszen a királyné a halálukat akarja!... Ez a gyűlölet, ez lesz az igazi vesztük!... ő és Margitka tudtukon kívül olajat öntöttek erre az engesztelhetetlen tűzre s most már nemcsak ő, hanem ez az ártatlan madárka is gyalázatos hitszegők, alávaló árulók maradnak Tarján és Ünige előtt, akiket az utolsó percükben is megátkoznak!

Nem volt mit tennie, vigasztalás helyett rá kellett zúdítania Markitkára mindent, amit hallott, amit tudott, amitől rettegett.

— Mit tegyünk? Mit tehetünk? Mondj valamit!... Találj ki valamit! — esengett Margitka.

— Meghalnék velük szívesen, — mormogta — hogy megmentsem előttük a becsületünket, hogy ne kelljen megátkozniok az életünket!... De mennem kell Margitka, nem maradhatok... Nem lehetek itt. Neked kell valamit tenni, neked, mind a kettőnkért.

— Ó, mit? Ó, mit? ... mondd, hogy mit tegyek?...

— Most tudtam meg, hogy holnap föl jön Kötöny király az udvarba... És ... Az egész családját és főembereit mind magával hozza... Rettentő volna, ha mi lennénk ennek az oka ... Ha a mi látogatásunk ... Ha bennüt" bízva... És én nem is értem, mit akar, hogy most egyszerre így fordult a gondolata? ... De tudom, hogy így lesz... És attól félek, hogy többet nem megy ki innen, egy se!...

— Nem ! — tört ki Margitkából a sírás. — Ez lehetetlen !... Csak nem gondolod?... Asszonyokat, gyermekeket ... Magyarok soha!... Talán éppen azért hozza őket magával, hogy akkor nem történhetik semmi... Igen, igen ... Bizonyára így van!... A kún király ismeri a magyarok becsületét, Vilmos!

— Lehet, adná az Isten!... De én már annyit láttam s hallottam ma, hogy semmiben sem tudok bízni... És lehetők tartok mindent!... Ide hallgass, Margitka: Valahogy figyelmeztetned kell őket... Ünigét... A gyermekeket... legalább ... meg kell mentened!...

— De az anyám! — suttogta Margitka izgatottan. — Gondolj az anyámra! Nem találkozhatom velük. A viláért nem engedné meg többet!... És én megígértem, jaj, megígértem, hogy engedelmes leszek!...

— Légy engedelmes mindenben hozzá — súgta vissza Vilmos, reszketve az izgalomtól. — De ebben az egyben nekem fogadj szót, csak nekem, egyedül. Nem engedhetjük, hogy egy asszony, aki bízik bennünk s egy gyermek, akit a karodban tartottál, itt vesszenek a tudunkkal, a nélkül, hogy megkísérelnők... Margitka,

dugd el valahogy őket, akárhogy is, de meg kell ten-
ned ... Ha visszajöttem, majd teszek valamit. Elviszem
őket valahová!

Margitka lassan kibontakozott Vilmos karjaiból.
A keze Ünige gyöngyeire tévedt s összefogva a füzért,
Vilmos ajkához érintette:

— Mindent megteszek, amit lehet. Imádkozom, hogy
adjon erőt hozzá az ég... Menj, menj most már, egyet-
lenem és siess vissza hozzám, ahogy csak bírsz!

Vilmos mégegyszer a karjai közé kapta s hosszú,
forró csókkal tapadt a szájára.

— Menj ... menj — lihegte Margitka, két kezével
szelíden taszítva el magától a ráhajló vállakat. S ismét
odatolta a gyöngyöt az újra közeledő ajkakhoz.

— Milyen hidegek — suttogta Vilmos. — És mégis
gyújtanak... Hidegek, mint a halál és tüzelnek, mint a
szerelmes élet... Margitka!...

— Menj!... Menj! — lehelte a leány megtánto-
rodva. — Nem lehet... Nem szabad tovább ... Nem bí-
rom ... Légy könyörületes hozzám!...

Mikor az ajtó halkan csattant Vilmos mögött, Mar-
gitka ráborult az ágyára és sírt, sírt, amíg csak az álom
meg nem könyörült rajta s nehéz kábulatban zuhant ki a
keserves világból. Azért föl-föl szepegett még néha álmá-
ban is s a kezei rémulten szorították kebléhez Ünige bű-
vös gyöngysorát. Aztán elnyugodott, megcsitult, mély
lélekzéssel pihent a gyógyító feledés hullámain... A haj-
nal lehellete édes álmképet ringatott eléje. Száz meg
száz ifjú vitéz boldog menyegzőjét s közöttük Vilmos

volt a legszebb, a legragyogóbb, amint őt tartotta a karjai között.

— Gyönyörű, úgy-e — hallotta az Ünige mélyen zengő hangját — a boldogságból menni a halálba?

*

— Az Isten küldött téged, királyasszony! — szólt Ugrón érsek, még a köszönést is elfelejtve, ahogy ebben a szokatlan késő órában Máriához bocsátották. Azzal kérte a rögtöni kihallgatást, hogy élet-halál kérdésben kell beszélnie. Minden perc visszahozhatatlan.

A királyné valami változást vett észre azonnal az érsek arcán s egész magatartásán. A mindig robbanó lelkű ember, akinek tüzes indulatait a mozgékony arc játéka s gyors színváltozása híven tükrözte, most különös nyugalommal s zordon, megkövült arcvonásokkal állott előtte. A tüzek most csak mélyebben dübörögtek. De ez a tettekész elszántság sokkal hatásosabb és félelmesebb volt, mint minden eddigi lángolás.

— Miért ebben a késői órában, érsek úr? — kérdezte a királyné, alig titkolhatva a várakozás izgalmát.

— Te nem tehetél semmit, kegyelmes asszonyom, hogy megváltoztasd a királyt — mordult lefékezett hangon Ugrón. — Sőt azóta, újabb és újabb tévedések halmazódtak egymásra. Attól félek... nem, biztosan tudom, hogy most olyan pillanat következett el, amitől előre aggódtam s amit többé nem tudok megakadályozni. A végére jutottunk, királyasszony... A király életét kell megmentened!...

Máriának még az ajkai is elfehéredtek s belekapaszkodott a szék karjába, hogy le ne szédüljön.

— Az nem lehet, hogy te ... hogy ti... magyar urak, most... Hogy hallgassak meg ilyet, érsek úr ? ... A király élete ellen esküdtetek?

— Hallgass meg, kegyelmes asszonyom s értsd meg tisztán, hogy miről van szó. Nem lehet büntetlenül hevertetni egy harcra korbácsolt sereget, napok, hetek során keresztül. Én mondtam, én tisztán láttam, én eleget könyörögtem, hogy hagyja vágni a király azt a kardot, amelyet kirántott, mert a felemelt kard nem bírja sokáig a levegőben, annak le kell csapnia. Eleinte attól féltem, hogy ez az egymást uszító, fölfegyverkezett tömeg a hiábavaló várakozásban fölbomlik, elszéled s ha már fegyvert fogott, megkeresi az ellenségét egymás között, hiszen van mindenkinek elég s úgy fullasztják vérbe az országot, öngyilkos őrvölgők módjára. Rosszabb történet, királyasszony... Mégis idejöttek a király úr hívására a kúnok ... Mégsem küldte őket haza, akárhogy kértem ... És akkor elkövette azt, amit sohase lett volna szabad: megalázott mindnyájunkat a pogány eb előtt. Mindenki látta ezt, mindenki!... Ezt nem lehet elfelejteni, ezt nem lehet meggyógyítani, csak vérrel. Kinek a vérével? — kérdem. Ma még, most, ebben a pillanatban, egyetlen ordítás felelne reá a tábor egyik sarkától a másikig: a Kötönyével! A kúnokéval! De holnap, vagy talán már egy óra múlva, ki tudja, nem-e válik hangos kiáltássá: az a másik szörny, ami még most csak elfojtott suttagás, lappangó kígyó-sziszegés, de amit már hallottunk... hogy nem elég az egyik, a másik is kell: a király feje!...

A királyé, aki Kötönnyel egyetértve, mészárszékre terelte ide az országot s azért nem engedi támadni a sereget, hogy körülfoghassák s úgy tapossák véres sárrá a magyart, akiben sohase bízott, akit sohase szeretett, akit csak sújtott, akit elrúgott magától, inkább ölelkezve piszkos pogány csordával s ki tudja, mire várva annak ráunktörő cimboraságát?... Ne szólj, ne szólj közbe, királyasszony! Én csak azt mondom, amit mindenütt mondanak, ami terjed a táborban mint a száraz avarba kapott tűz s nem lehet többé eltaposni. Persze, hogy hazugság, így, ebben az örült formájában! De ne csodáld és nem csodálom én se, mert ez az esztelen hergelés, ez a fülledt összezsúfolás, ez a megbolondító tétlenség csak ezt szülhette!... Vérköd piroslik most minden katona szeme előtt, még a foga is tépni, szaggatni akar s akárkire mutasson reá egy kéz, amelyik elég bátor vagy elég aljas hozzá: még ha az apja volna is, izekre marcangolná ez a megbőszült fenevad... Mi vezéri magyarok, megakarjuk menteni a királyt... Ha még lehetne, nemcsak megmenteni, de visszaállítani szeretnők őt oda, ahol a király áll minden magyar szívének trónusán s ahonnan a mi urunk, úgy látszik lebukott... Meghalni, meghalhatunk vele, de megmenteni nem tudjuk, ha egyszer kitört ez a fergeteg... Bennünk ne kételkedj asszonyom, mert nem volnék itt, ha másként lenne. Az sem számít, hogy halálosan megsértett... Ezt a sérelmet kún vérről lemoshatja s ha az élünkre áll, elfelejtünk mindent. De jaj volna neki, neked és mindnyájunknak, ha most nem látnád egész tisztán a kérdést: Kötöny vagy a király?

— Kötöny! — kiáltott föl a királyné mindenre el-

szántan. — És ismerem a király titkát... A király nagy ... a király szent! Még meglátjátok!... De ennek az átkozott népségnek vesznie kell az útjából! Ki kell vágni közületek, a király és a nemzet közül! . . . Mit ha' tároztatok, érsek úr?... Mindenben veletek vagyok.

— Az udvarmester közölte velünk, hogy Kötöny egész családjával és főembereivel bejelentette látogatását holnapra, a királynál. A királytól kért kíséretet. A király Túrjét küldi eléje a testőrséggel. Túrje nem a miénk. Ő csak katona, ő vakon engedelmeskedik a királynak. Ha egyszer ott áll mellette a páncélosaival, kész valamennyiünket egy intésre miszlikbe-váogatni, akármilyen régi barátunk is. És nem akarjuk a király úr előtt... Te kell, hogy vállald, királyasszony. Hogy nálad ... Hogy előtted ...

— Még sohase türtem meg, hogy a szemem elé kerüljenek — mondta az asszony vonagló szájjal. — És> most hogyan? Ez gyanús lesz, érsek úr.

— Annál inkább asszonyom — felelte zordonan Ug-rón. — Mintha megváltoztál volna ... Hívasd őket, hogy látni akarsz ... Hogy meg akarsz ismerni.

— Ez hazugság! — suttogta Mária s összeborzadt.

— Ez szent hazugság! — csattant reá az érsek. — A királyt véded, a gyermekeidet, az országot... Még a nőstény tigrisbe is belejött a természet, hogy ne törődjön semmivel, ha a kölykeit támadják... Kik a hazugok?... Mi, vagy ők? Talán csak nem hiszed, hogy én elbírnám Isten előtt, ha maga az Úr nem parancsolná ilyenkor a tulajdon szavával: „Ne kedvezz néki, hanem öld meg mind a férfit, mind az asszonyt, mind a gyet-

meket, mind a csecsemőt!“ Én, én mondom neked, aki egész életemben kereszttel s karddal hadakoztam az Úr ellenségeivel, hogy az ő parancsa ez!

Máriának a mellére hanyatlott a feje, hangtalanul. Az érek rátette súlyos kezét s vigasztalva mondta: — Mi ott leszünk körülötted mindnyájan s az Úr végezze el általunk!

II.

Még kora reggel van, de a királyi ház előtt izgatott emberek csoportjai tolonganak. Tulajdonképpen senki se tudja biztosan, hogy miért, hogy mire várva. De csak elterjedt a városban, szájról-szájra, valami rejtelmes figyelmeztetés, hogy ma nagy dolgok fognak történni a palotában s az egész olyan titokzatos és izgató volt, hogy egyik ember a másikat vonta magával s mind többen és többen csatlakoztak a kérdezősködőkhöz, akik egymást faggatták a dolgok felől, de hiába. Még se távozott senki. Sőt inkább gyűltek, gyűltek, mintha láthatatlan kéz kergetné ki őket házukból s fanatikus várakozással nyüzsögtek, zúgtak a palota előtt. Senkinek se jutott eszébe kétkedni, hogy a szállongó hírek mögött roppant izgalmas valóság rejlik.

Mikor Túrje Dénes testőrszázada kirobogott a városból, nagy hujjogatással kergetve szét útjából a bámsz tömeget, a lovászmester már rosszat sejtve ráncolta össze homlokát, mert feltűnt neki, hogy ebben a magában is szokatlan tumultusban, a köréjük seregülő nép között, itt is, ott is fegyveres emberek gesztikulálnak, akik minden tilalom ellenére a táborból szivárogtak be a városba. Túrje megsarkanytúzta a lovát s vágatást vezényelt, mert érezte, hogy minél gyorsabban kell elvégeznie feladatát s szeretett volna már ismét itt lenni a palotánál.

Közben sűrű egymásutánban érkeznek a kapu elé a vezéri emberek. Valamennyien teljes hadiöltözetben, csörömpölő fegyverzettel. A kapu előtt csattogva zörrennek le nyergükből, vetik a kantárt a kísérő csatlós-nak s döngő léptekkel tűnnek el a házban. Mindenkinék kemény, zord az ábrázata s a jámbor házigazdák ujjja] mutogatják őket, mellettük szorongó ismerőseiknek:

— Ez az országbíró úr!

— Ez a pohárnok mester!

— Ez Oszli ispán!

Gyors egymásutánban húsz-huszonöt gőgös méltóság csörömpöl el az orruk előtt, be a kapun.

A katonák is lassan, észrevétlenül szivárognak arra a tömeg közül s egyszerre csak csupa fegyver áll a bejáró két oldalán, hosszú sorokban. A tömeg azon veszi észre magát, hogy mindenütt hátraszorították. Csak a katonák forgói fölött, lábujjhegyre ágaskodva kandikálhatnak a bejáró felé.

Benn, az előcsarnokban Ugrón érsek körül csoportosulnak az érkezők. Ugrón is páncélban van, felütött rostélyú tollas sisak a fején s kétélű hosszú pallosra támaszkodik. Körülötte Béla király valamennyi régi híve: Rátót Gyula, Gyulafi Balduin, Rátót Domokos, Gutkeled bán, Csák Máté s az ispánok közül, Lukács, Oszli, Máté, Arnold s még egy csomó vidéki úr, akik saját zászlóik alatt vonultak a táborba. Hátrább az oszlopok alatt egy csoportban láthatók a fiatal lovagok, Geregye Pál és Túrje Tamás kivételével, akiket a király csakugyan visszahagyott Esztergomban, Simon ispán kérésére.

Az érsek beszél mély, elfojtott hangon s mindenki néma figyelemmel hallgat reá:

— Én fölmegeyek a király úrhoz. Megjelentem neki, hogy mielőtt tanácskozna Kötönyékkel, a királyasszony szeretné egy pillanatra látni a kún fejedelmet és családját. Mi oda kísérvük őket s aztán megyünk át velük a király úrhoz. Mátyás érsek úr, Kálmán herceg és Mihály udvarmester maradnak a király úr mellett. Ti aztán mind bevonultok a kúnok után a királyasszonyhoz s körbeálljátok őket. A többi jön majd Isten nevében.

— De te adod a jelt — mordult föl valaki.

Az érsek csak szó nélkül intett igent a fejével.

— Mi lesz Túrjével s a testőrökkel? — hallatszott egy fojtotthangú kérdés.

— Ok természetesen a királyi teremben sorakoznak föl s ott várják be a fogadást. Közben, míg mi a királynénál leszünk, az emberek elállják a lépcsőket, a folyosókat s ha a testőrség mozdulna, amit a király parancsa nélkül úgy sem tesz, lefegyverzik őket!... De hallgassatok már — toppantott Ugrón türelmetlenül. — Mindent nem lehet tudni s majd meglátjuk... Oszoljatok, ez a sugdosás még föltűnhetik valakinek.

De ettől nem volt mit tartaniok, hiszen minden eselédfélét eltávolított a közelből a királyné. Csak maguk és embereik állottak köröskörül.

Azért nem maradt titok a palota szolgáló népe között, hogy a kún király és családja érkezik meg s mint valami csodát sugdosták egymásnak, hogy a királyné fogadni akarja őket. Ügy látszik, megváltoztatta eddigi szokását s felhagy a gyűlöletével.

Margitka is megtudta a szolgálójától, hogy anyja elé jutnak ma a barátai. Rettenő aggodalom fogta el, mert a tegnap esti jelenet örökre kitörölhetetlenül maradt a szívében, ő egy pillanatig sem hitt, mert nem is hihetett, ilyen gyors változásban. A rémülettől korbácsolva kapkodta magára ruháit s futott át a királyné öltözőszobájába, amelynek ajtajában ott talált egy udvari asszonyt, aki nyilván örködni rendeltetett oda.

— Anyámhoz akarok... Jelents be, kérlek...

— Öltöztetik már a kegyelmes asszonyt — bókol feléje szertartásosan a nő — s nem tudom, lehet-e?... DG ha parancsolod ...

Margitka izgatottan intett, hogy igen.

Pár pillanat múlva csakugyan beeresztették.

A királyné a nagy tágas szoba közepén állott, vastag puha szőnyegen s már csaknem teljesen felöltözve. Ragyogó díszruhát adtak reá, virágokkal hímzett, csillogó ékkövekkel telehintett selymeket, ősrégi bizánci ékszereket s hosszan aláomló sötét fátylat, melyet szikrázó gyöngykorona szorított a hajára. Teljes királynői fenségében készült Mária megjelenni a mai napon. De az arca halotti sápadt volt s félig lehunyt szemei körül sötét karkák árulkodtak az átvirrasztott éjszakáról. A szája idegesen rángott s a kezei is láthatóan remegtek.

— Mit akarsz, Margitka? ... — szólt rá leányára, amint az megállót elötte lehajtott fejjel, dideregve.

— Bocsáss meg, anyám, hogy ilyen korán merészkedtem ... Valamit kérdezni szeretnék ...

A királyné intett az öltöztető asszonyoknak, akik bókolva húzódtak ki a szobából.

— Kérdezz! — susogta mozdulatlanul állva maradván, ott, ahol volt.

Margitka kezeit tördelve nyöszörgőit:

— Azt hallottam... Azt mondják ... Hogy ma fogadod Kötönyt és családját... Elhihetem, anyám? ...

— Igen, fogadom őket, ha tudni akarsz... De semmiképpen nem tartozik reád... Az a kívánságom, hogy maradj a szobádban, gyermekem s akármit hallanál...
— zavartan elhallgatott.

— Édesanyám, — kínlódott Margitka — ha te, aki úgy gyűlölöd őket, ó, bizonyára megvan rá az okod!... és mégis fogadod... én ... miért ne ... lehetnék ott?

— Nem lehet!... Nem öröm ez ... Szomorú ... szörnyű ... kötelesség ... Nem neked való, gyermekem...

Margitka fölemelte rá az arcát s szemei ijedten kuttattak anyjának szenvedő vonásain. Keblére szorította kezeit s rettegeve suttozta:

— Mi... Mi lesz itt, anyám? ...

Az anya fölvetette sötét pilláit s a szemei rászegződtek Margitkára ... Nem szólt... Nem tudott szólni... De a tekintete beszélt helyette ...

Margitka fölsikoltott s odavetette magát a lábai elé:

— Nem... Úgy-e nem ? ... Te nem engedheted bántani, azokat, akiket vendégeként fogadsz!... Mondd, anyám, mondd, hogy nem!...

— Mit tudod te, — lihegte gyötrődve a királyné — hogy mi az én borzasztó kötelességem?... Az lesz, amit az Isten elvégzett, gyermekem.

Margitka ott maradt a térdein s elfedte szemeit a keszeivel:

— Az Isten! — hebegte összerázkódva. — Az Isten nem akarhatja s megbünteti a gonoszságot... Anyám, ha szeretsz minket...

— Biztos lehetsz felőle, hogy csak titeket szeretlek — tört föl a királyné szívéből a hang, mint egy elfojtott zokogás. — De egy királynénak néha rettenetes dolog szeretni... Menj, Margitka, menj azonnal... Nem akarlak ... Nem bírlak látni most... Menj, zárd be az ajtót és imádkozz, imádkozz, hogy Isten ne engedjen semmit történni, amit nem ő akar!... És kezével *paranesó* lólag lendítve az ajtó felé, még egyszer kiáltott, kemé-nyen:

— Menj!...

Margitka azt sem tudta, hogy szédelgett ki a szobából, miként jutott a magáéba s mióta térdel, fejét az ágy fáján forgatva s szavakért gyötrődve, amiket Istenhez kiáltson s amik sehogy sem jönnek föl az ajkára... Nem tehet semmit! Mit is tudjon tenni ő, gyöngye s hiábavaló teremtés? Még csak nem is láthatja őket... Nem vetheti magát a gyilkos fegyverek elé, hogy őt először!...

Tulnan, az utca felől, a vastag falakon, folyosókon, szobákon keresztül hallja a félelmes morajlás fölhömpölyödését, ami bizonyára az ő érkezésüket jelenti... S most mennek a halálba, az ő, az anyja, a Vilmos, a mindnyájuk aljas árulásának áldozatai, jaj !...

S Margitka ájultan zuhant végig az ágy mellett, nem tudva többé semmit, semmit.

Pók Móric kimaradt az urak társaságából. Alig lehetett látni, mióta visszatért útjáról. Csak éppen tudták róla némelyek, hogy ő is itt van a városban s talán a legbelsőbbek látták is egyszer-kétszer föltűnni a palotában. Rendszerint ez is olyankor esett, mikor legkevesebben voltak a király körül, kora reggel, vagy esti szürkület után.

Móric sohasem vett részt tanácsban, nem forgott a tábor népe között s nem viselt fényes hadi öltözetet, rangjához illőt, amiről mindenki megkülönböztethette volna a közönséges emberektől. A legtöbben már régen el is felejtkeztek róla s ő mindent megtett, hogy ez minél jobban sikerüljön. Mihály udvarmester az ő számára nem foglalt le úri lakóházat az előkelő városiak versengve följánlott szállásaiból. Valamelyik sikátorban húzta meg magát Móric, egy jámbor kis varga szurtos műhelye melletti szobácskában.

A hegyesorrú, egérszemű emberke, csontos, vörösképű boglyas felesége s egy egész csomó piszkos kölyök társaságában lakott Móric s nagy szemeket meresztve csodálkozott és rémüldözött velük a jólétesült varga hírein, amiket az viszont egy közeli csapszékből hordott haza.

Volt is mit tanulnia Móricnak a tatárokról, mert házigazdája kifogyhatatlanul öntötte magából a leghitelesebb adatokat. Többek között péMáu] azt, hogy a tatárok tulajdonképpen zsidók, annak a tíz nemzetségnek elszabadult ivadékai, akiket még Nagy Sándor zárt el nek idején földalatti barlangokba, mint istentelen farizeusokat és sadduceusokat, akik Krisztus urunkat meg

feszítették. Akárki megtalálhatja őket a Szentírásban, ahol Góg és Mágog népének neveztetnek s mind csupa hétfejű, kutya- és disznóábrázatú szörnyetegek.

Móric felettébb csodálkozott Nagy Sándoron, hogy miként állhatott bosszút ez a nemes keresztény lovag Krisztus Urunkért, minthogy valamicskével az ő eljövele előtt vitézkedett. Buzgón szörnyülködött tovább s áhítatosan dicsérte a varga csodálatos tudományát. A kis fickó büszkén düllesztette ki horpadt mellét s nem adta volna az egész városért, hogy ilyen jóféle vendégre tett szert. Az ő tudomásuk szerint Móric valami nagy úr kissé együgyü szolgálja volt, akinek ugyan nem sok hasznát veheti s láthatólag nem is igen dolgoztatja, de bizonyosan sajnálta otthon hagyni valamiért s most hagyja, hogy itt lézengjen ő is körülötte.

Ezen a reggelen a varga sarokbahányta a foltozásért síró papucsokat és csizmákat, földhözvágta a szerszámaít s elfutott, hogy ott lehessen ő is a király háza körüli csődületben. Már az este, kissé pityókosan, azzal botorkált haza a csapszékéből, hogy a város nagy eseményre fog virradni, mert valaki, aki úgy jár ki s be a királyi palotában, ahogy akar, megsúgta neki hétpecsétes titok alatt, hogy a király a palota előtt fogja négybe vágatni a tatár cimboraságon kapott kún királyt és egész pereputtyát, mindenki szemeláttára.

Az asszony is csak arra várt, hogy embere beforduljon a sarkon, tüstént eltűnt valahová egy kis tercierére. Csak ez kellett a gyermekeknek. Egy pillanat alatt elpárologtak, tatárosdit játszani valamelyik sikátorban.

Így hát senki se látta meg közülök azt a három bő-

köpenyeges utcai árust, akik elnyújtott hangon vonítva kínálgatták végig házról-házra a nyakukba akasztott kosár kincseit: pántlikákat, késeket, üveggyöngyöket, mindenféle varázsszert betegség, viszonzatlan szerelem és titkos rosszakarók ellen, melyeknek csábító voltánál csak az olcsóságuk volt nagyobb. Mikor aztán a varga házához érkeztek, egyenként besompolyogtak.

— Nem kell semmi, takarodjatok! — dörrent reájuk Móric. — Különben sincs itthon senki s én csak vendég vagyok. Fene a csontotokba, már hárman is csaltok egyszerre?

Legnagyobb ámulatára az árusok letették nyakukból a kosarakat s egyszerre kitárták köpenyüket. Három fekete bőrpáncélos mongol katona állott Móric előtt. S a mellükön ott villogott a nagykhán jólismert pecsétje, aranytáblácskára vésvé.

Móriccal is megtörtént az, ami ezeknek a rejtelmes embereknek furcsa tudománya volt, hogy az arcukat csak akkor lehetett fölismerni, mikor valami egyéb jellel már elárulták kilétüket. A meglepetéstől nem tudott szóhoz jutni s önkénytelenül tántorodott az ajtófélfának.

— Pók Móric úr, — szólalt meg az egyik mongol — miért bámulsz úgy reánk?... Sokszor láttál már bizonyára, a halicsi táborban. Kár, hogy mi későn ismertünk reád, mikor már áthoztad a bőrdet a határon. Nagy szerencséd volt, mert Sámuel, a szerencsen erősen ismerősnek talált s ha mongol esze van, még idejében kisütötte volna, hogy ki vagy. De így későn ébredt s te már megugrottál. Nem tesz semmit, látod, mi mégis megtaláltunk!...

Móric felocsúdva a mennykőcsapás kábulatából, ösz-

tönösen hátrált szobája felé, ahol a szalmazsákja alatt rejtettege fegyvereit a jámbor háznép elől.

A mongol arcán sötét mosoly rándult meg:

— Ne félj, Pók Móric!... Fegyvertelenek vagyunk.

— Mit akartok ? ... — hebegte Móric, szégyenletében felvörösödve s összeszedte magát.

— Vígy minket királyodhoz — hangzott a válasz. — Mondd meg neki, hogy én Kabul, a böles s a társaim: Kamuka, a ravasz és Gildár, a zászlótartó vagyunk itt a Tündökletes nagyúr parancsából, Mangudájbéli vezérek s Batu izenetét hozzuk neki... A békét és barátságot, ha úgy akarja, a harcot, ha inkább tetszik.

Móricnak fenyegetően villant meg a szeme:

— Most még eltűnhettek, úgy, ahogy jöttetek. Nem tehetek itt ellenetek semmit. De ha egyszer a király úr előtt állottatok, többé nem mehettek vissza. Itt már nincs helye alkunak, minden magyart csak egy vágyakozás tölt el: hogy a torkotokba harapjon. Értsétek meg: még a király sem menthet meg titeket attól, hogy ízekre ne szagassanak. Ti nem tudjátok, mi van itt l...

— A Mangudájból vagyunk — mondta közönyösen Kabul. — Vezess a király elé!

*

A kún fejedelem és családja Túrje páncélos testőr-ftsapatának ércfalai között érkezett a palotához. A menet élén a lovászmester csattogott s az arcáról csak a kötelesség elszántságát láthatta mindenki. Kötöny úr Tarjánal az oldalán léptetett, a testőrök között, teljes fejedelmi díszének színes ragyogásában. Utánuk többi fiai,

vejei és főemberei lovagoltak, tömör csoportban, valamennyien legpompásabb öltözetükben és fegyverzetükben. Ezután következtek a négy-négy fekete ló által húzott kocsik, melyekben az asszonyok, leányok és gyermekek ültek. Az első kocsiban Kötöny felesége és Ünige, ölében Erzsikével. A férfiak egykedvű nyugalommal néztek maguk elé, mintha tudomást se vennének az út két oldalán s a palota körül nyüzsgő tömegről, amely izgatottan zúgott, kiabált, ordított feléjük. Csak a kún királyné szemeiben bujkált a félelem s asszonyleányai és menyei bújtak össze riadtan a kocsiban, a gyűlölet félelmes hullámainak láttán. Ünige sápadt arccal, lehúnyt szemekkel ült anyósa mellett, letakarva fátylával kebléhez szorított gyermekét. A kiskorú fejedelmi fiúcskák és leánykák szerencséjükre semmit se értettek a dologból, talán egyenesen azt hitték, hogy a magyarok ilyen dühös módon lelkesednek értük s kíváncsi mosolygással kandikáltak kifelé a testőrök között.

A tömeg harsogása, a fenyegetőleg feléjük rázott botok, fegyverek erdője még a Túrje Dénes acélszívét is elszorította s föllélekzett, mintha hegyet dobott volna le a melléről, mikor valamennyien belül voltak a kapun.

Ekkor ő maga egyedül állott meg lóháton a bejárat előtt s kivont kardját magasra tartva, dörögte a tömeg felé:

— Oszoljatok! Ha azonnal el nem távoztok, a testőrökkel szóratlak szét innen!

Az embergyűrű megtárgult körülötte s a közelállók elnémultak. De күнnebb csak annál veszettebb ordítás támadt:

— Halál Kötönyre! Halál a kúnokra! Kémek, árulók, rablók! Halál reájuk!

Túrje a háta mögé villantott kardjával s a kapu alól azonnal kirobogott a páncélos testőrség egy szakasza, előreszegzett kopjákkal.

A tömeg ordítózva hátrált előlük s egymást taszítgálva folyt szét a térrenyíló utcákba és síkátorokba, de nem oszlott el, hanem újra és újra visszanyomódott s a tüntetés egy pillanatra sem hagyott alább.

Túrje két hosszú sorban *állította föl* katonáit a bejárat előtt, hogy mindenkit távoltartsanak s időnként visszaszorítsák az előnyomuló sokaságot. Dühösen nézett körül rajtuk s egyszerre megpillantotta Pók Móricot, aki kendőt lobogtatva feléje, tört át a tüntetőkön, a három idegentől kísérve.

Túrje két testőrt intve magához, odaugratott s parancsára a legények kopj anyelekkkel verték el Móric körül az embereket, míg végre odakönyökölhette magát hozzá. Néhány gyors szót váltottak s aztán a körülöttük tolongók legnagyobb ámulatára, a lovászmester maga kíséerte be a négy ismeretlent a kapun, melynek szárnyai nagyot döndülve zárultak be utánuk. Mert Móricot sem ismerte fel senki.

Ez jódarabig új anyagot adott az embereknek izgatott találgatásra, fokozott lázongásra s megújuló nekitódulásokra a dühösen káromkodó, csapkodó testőrség felé.

Odabenn a ház előcsarnokában néma főhajtással fogadták Kötönyéket az urak s az érsek közölte a fejede-

lemmel, hogy mielőtt a királyhoz kísérnék, előbb a királyasszony óhajtja fogadni őket.

Kötöny és Tarján meghökkenve néztek egymásra s az urakra.

Aztán Kötöny az érsekre emelve tekintetét, áthatóan fürkészve kutatott annak szemében s tompa mordulással szólalt meg:

— Mit jelent ez, érsek úr?... A király asszonynak eddig sohasem volt ideje számunkra.

Ugrón minden erejét összeszedve, próbálta kiállni a pusztai venevad szemének tördőfészként beleszűrő nézését s csak a feneketlen gyűlölet és a fanatikus meggyőződés tette képessé reá., hogy el ne árulja magát s színtelen hangon válaszoljon:

— A királyasszony megváltozott... Elhatározta magát ... — Megállítt egy kicsit, aztán hozzátette még: — Azt hiszem, megértitek.

Kötöny szeme lassan lefordult az érsek arcáról, maga elé pillantott a földre s végtelennek tetsző perc múlva, ami alatt láthatatlan gondolatok nyargaltak keresztül arcának mozdulatlan lárvája mögött, mély konduló szóval határozott:

— Úgy legyen, ahogy akarja. Menjünk.

A királyné fogadótermében egyetlen trónszék állott, szemben a szárnyasajtóval, két ablak között egészen a fal mellett, a tükörfényes padló márványkockáira borított piros szőnyegen. A világosság a bejövökre esett, míg a trónszéken ülő asszony arca félig homályban maradt s csak ragyogó díszruhájának hosszan aláomló ékköves selyemhullámai virítottak az érkezők szemébe. Úgy ült

ott mozdulatlanul, mint rejtelmes idegen istennő szobra, melyet áldozati ünnepre ékesítettek föl.

Egyetlen más bútor, még csak egy szék sem volt a teremben. Kötönyéknek, ha akarták, ha nem, úgy kellett fölsorakozniuk előtte, állva, mintha csakugyan valami istenkép előtt hódolnának.

Az utánuk betóduló urak és lovagok egyszerre kört formáltak mögöttük, melynek két végpontja a trónszék jobb és baloldala mellett, a királyné személyében kapcsolódott össze s az ő akaratában vált eggyé. Jobbja felől Ugrón érsek állott meg, két kezével támoszkodva a maga előtt tartott hosszú pallos markolatának keresztjére.

Döbbenetes csend szakadt a teremre s minden magyar szeme a királyné arcára szegződött, halálos feszültségben várva, hogy megszólaljon.

Kötöny, mintha mellbevágták volna, meglepetve pillantott körül. Asszonyok, gyermekek állottak körülötte, a felesége, a fia asszonya, menyek, leányok s Ünige csecszopót tart a karjában, állva s az a bálvány ott egyet se mozdul. Ül egyedül, mintha úrnőjük lenne s ők állanak előtte, mint valami szolgák. Mit akar ez az asszony? Miféle megszegyenítés, miféle arculcsapás készül itt? Hát baromcsorda ők, akiket idetereltek, hogy ez az asszony a szemeivel mérje föl őket?...

Fölvetette a fejét, mint a megsebzett oroszlán s fenyegető morgással hördült feléje:

— Azt mondták, látni akarsz minket, királyasszony! Eddig sohase akartál... Csak ebben az utolsó órában ...

Mária megrázkódott, fölvetette rá szemeit s kínosan hebegte:

— Honnan tudod, hogy utolsó?...

— Mi a királyhoz jöttünk, — válaszolt Kötöny — mert nem akartam búcsú nélkül... Én úgy határoztam, királyasszony, hogy itthagynom a ti táborotokat.

Ezek a szavak, jöllehet minden hangsúly nélkül estek, dörömbölvé vágódtak a királyné s az urak füléhez . . . Egyszerre megzavarodtak s tanácstalanul néztek össze. Mi ez?... Megértette a helyzetet? Megijedt? Megfut önkényt ?

— Ha tudtam volna — suttogta a királyné. — Mi az oka, fejedelem?

— Nem vagytok méltók reá, hogy veletek harcoljunk! Ennyi az oka, királyasszony! — hangzott Kötöny válasza végtelen közönnel.

— Ez sértés! — csattant föl Ugrón, a padlóhoz ütve pallósa végét. A magyarok szikrázó szemmel kaptak kardjaikhoz. De a királyné magasra emelve kezét, felemelkedett ültéből, mire lecsendesedtek.

— Jól teszed, hogy megfutsz! — lihegte Kötöny szeme közé. — A halál elől futsz, tudod-e?

A kún meg se rezdült. összefonta karjait a mellén s hidegen mérte végig a lángaborult arcú asszonyt.

— Én?... Hogy én megfutok?... A halál elől, mondtad?... Hát nem jöttem ide asszonyostól, gyermekestől, magam akaratából? Hát nem voltam elég bátor, hogy bejöjjek velük együtt ide, hozzád?... A gyilkolásra kész szolgálid közé?... Azt hiszed, nem tudtam rögtön, miről van szó? Jól ismerlek én téged s még egy kún gyermeket sem szedhetsz rá azzal, hogy megváltoztál... Most rajta, mutasd meg, mit tudsz... Lássuk a hűséges

szövetséges vitéz lovagjait, a híres keresztényeket. A szó-
tartó férfiakat! Hogy tudnak hátulról gyilkolni, ahogy
hősökhöz illik s asszonyt-gyermekeket mészárolni, Istenük
fiának szellemében?

A kúnok felhördültek, mint halálra ingerelt tigri-
sek királyuk szavaira s miközben az asszonyok és gyer-
mekek rémült jajgatással tódultak Kötöny köré, vala-
mennyien kardot rántottak s szembefordultak a magya-
rokkal.

Azok gyorsan hátráltak egy lépésnyit s csapásra
emelt szablyákkal készültek rávetni magukat a kúnokra.

— Megállj átok! — sikoltott a királyné, önkénytele-
nül megragadva Ugrón pallóst emelő jobbját. — Ne ont-
satok szolgál-vért, magyar urak!... Hiszen hallottátok,
hogy el akarnak menni... Rossz cselédek voltak, hadd
fussanak, amerre a szemük lát...

Kötöny rettentő hangon kacagott fel:

— Az én Óseim már rég lovas-királyok voltak a nap-
keleti pusztákon, mikor a tieid még kecskét őriztek a
Boszporusz körül és sárputrikba bújtak, ott, ahol a ti
híres Bizáncotok áll!... Most vágass le, vagy engedj
Htunkra s aztán pusztulj el országostól, nélkülünk!

— Mit vártok? — ordított föl Ugrón, elrántva kar-
ját a királynétól. — Vágd, ne kíméld!...

Még egy pillanat s aztán megtörténik...

De az a kéz, amelyik mindig belenyúlt eddig is, min-
den dolgukba, most ebbén az utolsó pillanatban ismét
megállította a lecsapó fegyvereket.

Türje Dénes robbant be, a karjaival vágva szét az
ajtószárnyakat:

— Mongolok vannak a királynál! — ordította. — Mongol követek!... Mindenki rögtön oda! A király úr parancsolt!... Kötöny úr is, a fiával!... Azonnal, azonnal!...

Az urak dermedten bocsátották le kardjaikat. Mintha mámból józanodnának, egyszerre tódultak az ajtó felé.

Kötöny sötét mosollyal fordult a királynéhoz:

— Most már egyébre kell a szablya, királyasszony... És ha már így van, adass széket az asszonyoknak, mert nem várhatják meg állva, amíg megint sor kerül reájuk ...

Sarkonfordult s az urak után ment Tarjánnal.

A királyné a fiatal lovagoknak parancsolt:

— Kísérjétek át ezeket az asszonyokat s gyermekeket valahová, ahol leülhetnek. Menjetek ki, mind!... Ég kezeibe temette arcát.

*

Margitka későn tért magához. Megkönnyebbülten sóhajtott föl, mint aki gyötrő álomból ébred. Egy kicsit még ott lebegett az öntudatlanság s az ébredés határán s ajkai azt mormolták: hála Istennek!

De ez csak pillanatnyi csalódás volt. A kívülről fölharsanó zúgás azonnal észretéritette. És ekkor rémület nyilallott keresztül a mellén, hogy mióta feketett itt aléltan s azóta mindennek vége! Fölpattant s megtántorodva kapaszkodott az ágy szélébe. A feje elviselhetetlenül lüktetett s ott belül, a homloka mögött, rémítően zú-

gott valami száguldó vérfolyam. Ismét leszédült az ágyra s tehetetlenül kapkodott maga körül a kezeivel.

Mintha kopogattak volna... Nem, a fejében kopácsolnak, tüzes kalapácsokkal.

Döngetik az ajtót. Nem, csak a szíve verdesi nyilallva a bordáit... A nevét kiáltják. Mintha Ünige sikoltana... Nem, csak álom ez megint, ami ellenállhatatlanul nyomja el... Dörömbölés, kiabálás... Mégsem alszik. Tisztán hallja a szolgáló sikongását:

— Kisasszony! Margitka kisasszony! Nyissa ki az ajtót!...

— Fel kellene kelni. Oda kellene menni. De a lábai úgy reszketnek, hogy összerogy Margitka az első lépésre.

— Kisasszony! — hallja ismét a türelmetlen kiabálást. — Alszik, kisasszony? ... Rettentő dolgok vannak a palotában. Holttesteket dobtak a nép közé!... Hallja, hogy ordítanak? Nyissa ki már, kisasszony!

Holttesteket!... Ünige ... Tarján ... Erzsiké!..., És az iszonyat most fölrántja s odaszédeleg.

A szolgáló csaknem a nyakába esik a megnyíló ajtón.

— Meghaltak? — A kérdés úgy szakad ki belőle, mint a szíven lőtt madár sikolya.

— Meg... — lihegi a leány. — Mind a hárman! Az urak össze-vissza vágják őket, aztán kihányták az ablakon s a nép addig táncolt rajtuk, amíg sár lett belőlük. De az Istenért, kisasszony, ne hagyja el magát!... Mindjárt elájul! S estében kapta el Margitkát, ami nélkül biztosan összezúzta volna magát, ahogy elvágódott.

A szolgáló vízért futott, locsolta, élesztgette, dör-

zsölte, babusgatta, amíg nagy lassan magához tért. De olyan értelmetlenül nézett, mint aki nincs a világon.

— Hát bizony borzasztó — mondta a leány. — De mégis csak örülni kell rajta!

Ettől a szótól egészen fölébredt Margitka s ellökte a szolgát mind a két kezével:

— Te gyalázatos!... Ártatlanok voltak!...

— Ártatlanok?... Ezek a kutyafejű ördögök? — méltatlankodott a leány. — Ezek a tatár disznók?...

— Mit beszélsz? — meredt reá Margitka kikerekedett szemekkel. — Miféle tatárokról beszélsz? Hát nem a kún király?...

A szolgáló föléhajolt, felölelte a fejét s a haját sirogatva mondta:

— Még mindig nincs ezen a világon, kisasszonyom? Ki beszélt kúnokról? Hát nem tudja?

— Mit? ... Mondd meg hát, mi történt? — kiáltott rá Margitka felülve s két keze közé szorítva égő homlokát.

— Már mindenki tudja az egész városban. A tatár király három embere volt itt, előbb barátságról beszéltek álnokul s aztán szemtelenül kódogást követeltek ... Az urak dühbe jöttek s ott a király úr szemeláttára rájuk rohantak s megölték őket... Azt mondják, az érsek úr, Ugrón, vágott hozzájuk először s erre a többi mind ... A kún király, az más, kisasszony. Azzal egyből történt. Azt csak a tömlőbe viszik.

— Miért? — hebegte Margitka. — Mit tudsz?

— Azt már nem tudom bizonyosan, kisasszony. De éppen ezért jöttem, hogy hívjam, nézze meg... Ott túl

az ablakokból, amik a piacra nyílnak, mindent látni lehet. Az egész palota népe ott szorong már... De van még egy üres ablak ... Annak a szobának bezártam az ajtóját s elhoztam a kulcsát... Ha nem jön, engedjen kisasszony, mert elkésem!

Margitka szó nélkül föl pattant az ágyról, idegesen kapkodott hajához, ruhájához s miközben a kezei, térdei megreszkettek, belekapaszkodott a leány karjába:

— Segíts! — kiáltotta. — Menjünk!

A folyosón, ahová a leány vezette, katonák s cselédek futkostak össze-vissza s mindenki igyekezett befurakodni a térre nyíló szobák ablakaihoz.

A királykisasszonyt, ahogy a szolgáló karján elszédeltetett mellettük, senki sem ismerte föl a forró izgalomban. De Margitka meghallotta egy öblöshangú katona szavait, amint a kérdezősködőknek magyarázta:

— A tatár rávallott! Hiába lármázott a kun, hogy hazudik, a kutyafejü a szeme közé ugatta, hogy hozzájuk tartozik, seregest öl. őt is összevágják volna egyszeriben, mert olyanok voltak az urak, mint a dühödt orosz-lánok, de a király eléje állt s a testével védte.

Margitka megállott, mintha villám ütött volna bele, s kétségbeesetten szorongatta a szolgáló karját:

— Állj meg ... Hallani akarom!... — s dermedten figyelt oda.

— Miért védte a király? — szólt közbe valaki.

— Fene tudja azt!... — mordult rá a katona. — Azt mondják, olyasmit kiáltott, hogyha igaz lenne, éppen elhallgatta volna a tatár!... Így hát nem vágják össze... De neki estek a királynak, hogy lásson törvényt

felette, hadd járjanak a végére a dolgának s tüstént tegye őrizetbe, minden ija-fijával együtt. No, hát, ez lett a vége: s most viszik.

Mire Margitka az ablakhoz jutott, már csak a végét láthatta a dolognak. A tér olyan volt, mint a viharzó tenger. Fűlsüketítő tombolásban őrjöngtek odalenn az egymással összekeveredett katonák, városiak, férfiak és asszonyok s a fejek fölött fegyverek, fejszék, botok hadonásztak, mint a széltől rázott erdő. Az egész tömeg egymást taszítva, préselve, taposva tódult a testőrök komoran sötétlő négyyszöge után, összefolyva mögöttük, mintha ez az ár lökné őket maga előtt.

A tér túlsó oldalán, éppen szemben a palotával, emelkedett egy magas homlokú, apró rácsos ablakokkal sunyin leselkedő idomtalan kőház. Nehány lépcső vitt föl az alacsony vasalt kapuhoz. Ennek a háznak hömpölygött az áradat.

Margitka csak egy kard villanását látta s aztán a páncélosok külső sorai kétoldalt s hátul egyszerre szembe fordultak a tömeggel s kopjak villogó hegye feszült vízszintesen előre. Lassú, egyforma lépésekkel nyomult a katonaság a tömegnek, tágas kört taszítva a ház előtt.

S most látta őket Margitka, amint fölterelik a lépcsőkön s be a megnyílt kapu ásító fekete torkán. Megismerte Kötönyt és Tarjánt, amint lehajtott fejjel, senkire se nézve, semmivel se törődve, nehéz léptekkel tűntek el a börtönben. A Kötöny feleségét is megismerte, mert csak ő lehetett az az asszony, akit egy csomó más nő támogatott föl a lépcsőkön, akik valamennyien éppúgy a földre szegezték tekintetüket. Férfiak, fiúk, gyermekek

csoportja követte őket a katonák keresztbefogott dárdáitól tasztíva. De Margitka nem törődik velük ... Ő csak azt az egyet nézi, elakadt lélekzettel, összefacsarodó szívvel, könnyeboruló szemekkel, aki ott fenn az utolsó lépcsőn, a kapu előtt megfordul az asszonyok csapatában s magasra vetett fejjel néz vissza a palotára, végig az ablakok során, mintha valakit keresne.

— Ünige!... Ünige! — sikoltott fel Margitka s kebléből kitépett kendőjét lobogtatja feléje, kihajolva az ablakon. Mit törődik ő azzal, hogy ott lenn, ki tudja mit gondolnak róla, hogy öklöket kezdenek rázni feléje 3 ordítóznak.

6 csak azért sikolt Istenhez, hogy Ünige meglássa s megértse: ő nem oka, ő segíteni akar ...

Csak egy szempillantásig tartott az egész.

Ünige meglátta a feléje lobogtatott fehér kendőcskét... És megismerte Margitkát.

Most, ebben az utolsó pillanatban megértette szívét. A keblén tartott Erzsiké fölé hajolt s aztán megint Margitkára vetette róla tekintetét, hosszasan, néma figyelemzetéssel. S két kitárt karjában magasra emelte gyermekét.

III.

A nádor lázasan hánykódott az agy Dán. Untudata néha már föltisztult, de a megfutó láz ismét és ismét visszafordult, hogy leteperje s ilyenkor megint belezuhant abba a furcsa örvénybe, melyben az átélt események összekavarodtak az itt hallottakkal s gyötrő víziókban kínozták az összefüggéseket nem találó agyát.

Sebektől borítva, véresen, porosán, az egész kis se-regből néhányad magával érkezett meg az Oroszkaputól. Isten csodája, hogy megmenekült. Attól a pillanattól fogva, hogy a tisztességes halál forrón elömlő vágyával nekizúdult az ellenségnek, úgyszólván minden tudtán kívül történt. Csak ordítózva vagdalkozó véres gomolyag táncol most is a szeme előtt, ha visszagondol rá. Mikor, hogyan szakadt ki belőle, miért fordult meg, hogy sodorta ellenállhatatlanul a menekülés útjára a királynak tett fogadalom, mindezt nem tudja. Csak álomnak tűnik ez a napokon át tartó örült vágatás, hegyeken-völgyeken át... Miféle utakon történt, állt-e meg valahol, adott-e valaki új és új lovat alá ja, volt-e ki célba igazítsa, teljesen sötétségbe borult mindez az emlékezetében. Lehet, hogy nagyrészt eszméletlenül vitte végbe az egészet, mert úgy rémlik, néha-néha föllüktettek a sebei s olyankor minden elsötétült előtte ... Lova nyakára bo-

rulva ébredt egyszer-egyszer magára, amelyet az élet-ösztön görcsével ölelt át... Mintha faluk villannának föl előtte, ahol feléje tódulnak az emberek, rémült arccal kiáltozva, iszonyú kérdéssel a szemükben, ő ordít valamit s repül tovább a saját szelének süvöltésében... És mintha mögötte egyre nagyobb és nagyobb jajgatás kelne és mintha az egész menekülő ország hömpölyögne a sarkában, melynek üvöltése betölti a levegőet... De úgy lehet, ezt is csak mind az elhatalmasodó sebláz hitette el vele.

S mikor aztán végre, csak a jóságos Isten tudja, miképpen, a király arcát látta maga előtt, éppen csak hogy kinyöghette néhány szóval, mi történt, nyomban végtelen messzire hátrált előle a király alakja s ő itt ébredt föl az ágyban, hűsítő kötések alatt.

— Néhány karcolás az egész, egy tucat apró szúrással tarkítva — dörmögi az arcába Pók Móric, aki föléje hajol az ágy fejéhez állított székről. — Isten csodája, barátom. Két-három nap múlva sétálni fogsz.

Lassanként megérti Móric szavaiból, hogy a király házában fekszik s minden doktor őt varrja, kötözi, mint, valami repedt zsákot, amelyik semmiről se tud s tehetik ide-oda, ahogy tetszik.

De az agya azonnal dolgozni kezd s kérdésekkel rohamozza meg Móricot, mindenről, ami távozása óta történt. Közben el-el veszi az értelem fonálát, alásüllyedve valami fekete tóba, de aztán elszántan föllöki magát ismét, tovább kérdez s a fogait összecsiszogatva erőlködik, hogy megszöjje a dolgok folyton szakadozó képét s valahogy kitépdesse belőle azokat a szálakat, amiket mind-

egyre belelop a láz rokkát-pergető, vigyorgó boszorkánya.

Azt hiszi, jól értette, hogy a kún király a börtönben ül családostól... Miért is?... Igen, az a mongol, azt hazudta, hogy az ő szolgálatukban van... De ez nem Mukhuli volt... Persze, Mukhuli nála járt egy viharos éjszakan s megmondta, hogy társai útban vannak a királyhoz ... Hogy zúgott akkor a szél, mint mérhetetlen sok fejsze csapkodása és fekete lovasox görgetege omlott ki a hegyszorosból, sárga halálfejek ... Hujj!... Vagdalkozás, ordítózás, vér, vér!... A kunok hát megszöktek a táborból, kapja föl megint az értelem Móric szavainak visszhangját... Itt hagytak mindent, de ők maguk mihelyt megtudták, hogy királyuk fogoly, huss!... Mennyi fekete varjú károg a levegőben s szállnak, repülnek, szerteszt a hírrel... Azóta jönnek már a kúnok, hogy kiszabadítsák... Vagy most tán igazán együtt érkeznek a mongollal... Nem volna csoda!... És itt most Ugrón parancsol egyedül!... Mekkora lett, Szent Atyám!... Mint valami torony!... Csörög, csattog, az egyik lába a városban, a másik lába a táborban ... Úgy áll a kettő felett, óriási pallóst suhintva s ordít, bömböl...

— Mennydörgőit... — mondta Móric, kezét megnyugtatóig téve a rettenve felülő beteg vállára.

— Úgy?... — mormogta Tornaj és visszahanyatlott a vánkosára s lehúnyta szemét. — Szóval már föltűntek a portyáik! — morfondírozott tovább magában. — S éjszakánként vörös az égalja a faluk lángjaitól... De mi az ördögért tűritek? Ahá, hiszen mondtad, hogyne, hogyne. Csakhogy mindig megugranak az ördögadták a

páncélos járőrök elől... Dongának, mint a szemtelen darazsak az orruk körül s mire közibük vágnak, nincsenek sehol... Aztán csak égnek a faluk ... S fut a nép, fut, mindenfelől... Alit is mondtál Vácról, Móric? ...

— Hogy egyszerre csak rajta ütöttek. Az ördög tudja honnan, mert tán két órával azelőtt tért onnan vissza a kiküldött cirkáló csapat, jelentve, hogy Vác tele menekülővel, még a templom is zsúfolva, de egyébként sehol sincs ellenség, mindenki a helyén van. A palánkok erősek s a kőházakat csak egyenként lehetne megostromolni. És különben is azonnal hírt lehet adni, ha valami baj van ... Hiszen egy futamodás ide az egész. Báncza éppen készült átmenni hozzájuk, Feketevasárnapra, misézni. Úgy volt, hogy ott is marad velük, mert hiszen az ő püspökük... Nehány óra múlva aztán csak holtak püspöke volt...

— Hogy történhetett mégis?... — kérdezte Tomaj, egészen magához térve.

— Itt csak a nagy füstre, lángra lettek figyelmesek a túlsó hegyen fölállított figyelők. Mire jelt adhattak s maga Ugrón robogott oda Bánczával s erős csapattal, nem volt ott már híre-pora se mongolnak, hanem csak a ledöntött palánkok, a kiostromolt házak s a templom lángolt a közepin, mintha a tornya hegyétől a talpáig égő olajjal öntötték volna le. Azt mondják, olyan hőségek volt körülötte, hogy élő meg nem közelíthette. Az utcák tele halottakkal, akikről még a ruhát is volt idejük lehúzni a bestiáknak s az égő szentegyházból hallották a bezártak őrjöngő sikoltázását, bömbölését. Aztán rájuk szakadt a tető s elnémultak... Pap, gyermek, asszony s

ki tudja, hány falu nyomorult menekültje, mind ott vesztett. Ez volt a váciak Fekete vasárnapja.

— Piros vér és tűz vasárnapja... — mormogta Tomaj s füstfelhők gomolyogtak az agyára, égfelé pattanó szikraeső hullása között.

Egyszer, órák, vagy napok mulva-e, egy asszony hajolt az ágy fölé. Tomaj mereven nézte s megszólalt:

— A tavaszi szántást elvégeztétek-é, szívem ? ...

De rögtön észrevette, hogy tévedett, nem a felesége. Hiszen az Esztergomban, a királynénál... De a királyné meg itt van ...

— Jobban vagyok, kegyelmes asszonyom — mormogta, mintha kérdezte volna Mária.

— Hála Istennek! — sóhajtott a királyné. — A királynak senkije sincs kívüled, Tomaj úr. Ne hagyd el a királyt.

— Mit csinál a király úr ? ... — kérdezte inkább a szemével.

A királyné odaült melléje az ágy fejéhez, ahol Móric szokott virrasztani mellette. Így nem láthatta az arcát Tomaj, csak a hangjából találta ki, hogy a királyné milyen szomorú és nyugtalan.

— Bezárkózott... — suttogta maga elé. — Mióta a kúnok börtönben vannak, senkihez se szól... Rettentően tépelődik ... Ugrón érsek minden órában kéri, követeli, hogy fogadja... A sereg indulni akar... Az ellenség itt pusztít köröskörül s már nem lehet tovább nézni, de ő csak elutasítólag int a kezével s nem határoz... Ha lehetne, ha bírnád, ha annyira lennél... Téged talán

meghallgat... Hiszen az egyetlen, amit minden nap kétszer is szól, az, hogy jobban van-e Tornaj?...

— A kún királyt el kell engedni... — mormogta halkán a nádor.

— Ezt akarom én is — szolt a királyné. És ő is azon gyötrődik, hogy miként szabadíthatná meg? ... — Most már tudja, hogy úgy se harcolna velünk... De hátha ellenünk fordul?... — Ugrón folyton ezt kiabálja. Sürgeti, hogy végezzenek vele. Nincs idő vizsgálódásra, éppen eleget tudunk róluk s meg kell halniok, hogy végre fölszabaduljon ettől a lidércnyomástól király és sereg s indulhasson az ellenségre. Folyton ezeket mondja, folyton. És nekem mondja, nekem, mert a király nem hallgatja meg... Segíts rajtam, Tomaj úr!...

De a nádor nem tud segíteni. A szemein már ismét ott ül a láz köde s értelmetlenül hebegi:

— Vér... Vér... Halál...

— Ugrón szinte ott veszett... — hallja egyszer ismét a Móric szavát, mikor megint öntudatánál van. — Nem bírt tovább várni, kirentott a táborból egy csomó páncélossal, mikor jelentették neki, hogy azok a szemtelen farkasok már tűrhetlenné váltak, egészen a tábor sáncáig merészkednek s egyikük levágott asszonyfejet dobott keresztül a földhányáson. Az érsek hát kirohant. Csakugyan meg is pillantotta őket, ahogy nagy karéjba széledve vitték az irhájukat, mint a szél. Az érsek vágatott utánuk csapatával, ahogy csak a vértezett lovak bírták, mert lángolt a dühtől, hogy ez a rablónép annyi bátor férfit megszégyenít s a király kislelkűen hagyja garázdálkodni őket és nem parancsol általános támadást.

Az üldözöttek el-eltűntek a szeme elől, hogy aztán a háta mögött bukkanjanak föl s megint szétrebbenjenek, így csúfokdáltak vele gyalázatos játéokban, amíg holtrafáradt csapatostól s majd megfulladt dühében. Biztosan elvesztette a fejét, mert hiszen jól ismeri a környéket s azok az ebek mégis be tudták csalni az ingoványba. Amíg ők csak úgy átrepültek a zsombékokon, szerteszté rebbenve, a páncélosok utánuk robogva, belesüppedtek a sárba. S ahogy ott káromkodva kecmeregtek, hogy megint elmenekültek előlük a gazemberek, egyszerre csak minden felől zuhog rájuk a nyíl s köröskörül omlik a nyakukba, mintha a föld alól bújt volna ki, szilaj lovasok veszett rohama ... Az érsek tán csak azért menekült meg, mert azok nem akarták ezúttal megölni... Ki tudja ezeknek az ördögöknek a gondolatait?... Ahogy én ismerem őket, nagyon is lehet. Most csak ráijesztettek, hadd tudja meg, kikkel lesz dolga. A többit azonban kettő-három híján beleölték a mocsárba ... Látad volna Ugront, amikor hazavergődött!... Dühösen fújt ugyan, hogy senki se jött segítségére, de én tisztán láttam a szemében a megdöbbsent zavart. Hogyne!... Mindig úgy beszélt a mongolokról, mintha amolyan futó-betyárok volnának...

Tomaj szó nélkül hallgatta végig ezt a históriát, gondolataiba merülve. Sokkal jobban volt, csak nagyritkán érezte még a gyöngülő láz borzongását, de az esze tiszta már egészen. A sebei sem veszedelmesek, nem is ügyelte volna őket, ha a gyöngeség, sokkal inkább a retentő rohanás következménye, nem szegezte volna még mindig az ágyhoz.

Szörnyű türelmetlenségében úgy érezte, hogy hetek óta fekszik tehetetlenül, mikor az egész ország a halál kilátott torka felé masíroz. Nem akarta elhinni Móricznak, hogy egy hete sincs még az egésznek.

Este felé járt az idő, mikor jelentették neki, hogy a királykisasszony kérdezteti: bejöhetne-e hozzá s beszélhetne-e vele?

Tornajt egészen meghökkentette a Margitka megjelenése. Mikor utoljára látta, csak úgy nézte, mint ahogy gyermeket szokás. Persze, mint királyi gyermeket. Ez a megnyúlt arcú, halovány, riadtszemű s remegőkezű leány, aki most feléje suhant, egyáltalán nem volt gyermek. Csak nagy gondok, fájdalmak és félelmek adhattak ilyen szomorú érettséget egy olyan gyermekarcnak, amit éppen azért felejt el az ember, mert az idő keze még nem rajzolt reá jelentős vonásokat.

— Mi van veled, Margitka kisasszony?... — csodálkozott rá a nádor, meglepetten ülve föl ágyában.

— Tanácsért jöttem, nádor úr — mondta Margitka felelet helyett s mindjárt az ágya szélére ült és mind a két kezével átfogta Tomaj kezeit. Megjött Frigyes herceg, akit apám hivatott és velejött vissza Vilmos is, az unokabátyám. Ő rosszat sejt a herceg felől. Sehogy se tetszik neki. Azt mondja, rájött, hogy nem barátja apámnak s a magyaroknak. Csak azt akarja kitudni, hogy fordíthatja hasznára a mi nagy bajunkat.

— Régi ellenség, kisasszony. És megalázott ellenség. Vilmos úrnak igaza van.

— De az a baj, — folytatta Margitka — hogy ő maga ajánlotta föl segítségét atyámnak. Csakis azért hi-

vatta. És most hogy jött ide? ... Csak mintha látogatóba jönne, nem is hadi öltözetben, nem is katonasággal, csak néhány szolgálal... És miért nem ment mindjárt a királyhoz, ahogy megérkezett? ... Vilmos azt mondja, azonnal összesűgött némely urakkal s rögtön a táborba ment, azt mondván, hogy még korán volna zavarni a királyt, minthogy csak reggel van. Szerencsére Vilmos mindig ott maradt a közelében s így tanúja volt hogy a herceg magyar ruhába öltözködve, mint kellett magát a katonáknak, hogy tüzeli őket a támadásra s miként helyesli a királyt gyanúsító, csúfoló s rágalmozó emberek beszédét... De még nagyobb baj ennél is, hogy mikor a kún király dolgaról beszéltek előtte, nyíltan hangoztatta: egy ilyen árulót nem kell kihallgatni, nem szabad engedni neki, hogy védekezék, nem kell vele tölteni a drága időt. Ha én volnék a királyotok, mondta nekik, már rég felakasztattam volna a toronyra, hogy mindenki láthassa, mi a vége az ilyen gazembernek. Vilmos azt mondja, hogy az emberek már kissé lecsillapodtak s bizalommal várták a király ítéletét, most pedig újra dühbejöttek s a királyhoz akarnak jönni a kúnok fejéért. Már dél volt, amikor végre apámhoz ment a herceg, de akkor már mindenütt a nevét kiabálták, éltették, magasztalták táborszerte s ugyanakkor ócsárolták s gyávának nevezték a királyt.

Tomaj összeráncolt szemöldökkel hallgatta végig Margitka beszédét s aztán így szólt:

— Igaz. Mind igaz... Nagy baj volt ezt az álnok farkast is a nyakunkra hozni... De férfiak dolga ez, kissasszonyom. Van még ember apád körül, aki eligazítsa ... Értem, értem... Jó gyermeke vagy... Aggódsz érette s

ez helyes. De nem szabad ennyire a szívedre vened!... Hiszen föl van dülva az arcod. Azt hiszem, beteg vagy ... — Figyelmesen nézte egy darabig Margitka könnye-
boruló szemeit s fölkiáltott: — De talán nem is ez az, amiért fölkerestél ? .

— Ez ... csak a bevezetése volt... — rebegette Margitka s most aztán kiszakadt belőle minden, a szerelme, a barátsága, a szégyene, a kétségbeesése ...

— Hogy lehetne őket megmenteni ? ... — esengett összekulcsolt kezekkel.

— Meg kellene ... Meg kellene mindenkép!... — mormogta Torna j. — Egy szót sem hiszek az egész meséből... A mongol hazudott, hogy még nagyobb zavart csináljon s megkönnyítse a maga urának dolgát... Kötöny ártatlan ... És a becsület is megköveteli, a király s az ország becsülete, hogy szabadon engedjék. El kellene mennie népestől, félre kellene vonulnia ettől az egész háborútól, legalább addig, amíg a magyar sereg kipróbálta a saját erejét... Csakhogy attól félek, elkéstünk, kisasszony. Ha fölkelhetnék, ha beszélhetnék velük s a királlyal!... Ha bár addig nem jött volna ez a herceg, amíg én állhatok elébe! Most csak egyet mondhatok: ha ma már nem lehet, legalább holnap éjjel át kellene hozatnia őket a királynak, ide a palotába. Csak egyedül ő maga akadályozhatja meg még a legrosszabbat... Ha akarja, ha vállalja. Ha ő áll elébük, Ugronék úgy se merik... Azt a fiatalasszonyt, meg a gyermekét, akiket a legjobban féltesz, talán elrejtheted magadnál néhány napig. Addig én Isten segedelmével lábra állok s meglátjuk a többit... No, ne sírj, kisasszonyka, talán még nem vezett el min-

den!... Hiszen most már a király is, a királyné is meg akarja menteni őket. .. Menjetek Vilmostal hozzájuk s vegyék rá őket arra, amit mondtam.

— Megmondhatjuk-e, hogy te is akarsz, hogy te tanácsoldad? — kérdezte Margitka, lenyelve könnyeit.

— Igen, azt bátran mondhatjátok — intett a nádor.

— Köszönöm — mosolygott rá a leány a könnyein keresztül s arcát hálásan fektette egy pillanatra a nádor kezére.

Tomaj egész éjszaka álmatlanul hánykódott ágyában. Ez a hirtelen nagyleánnyá nőtt királyi gyermek egészen megfogta a szívét, hogy olyan bizodalmasan kitárta magát előtte. Most próbálta maga elé képzelni ennek a léleknek eddigi útját s emlékezete nyomról-nyomra haladt visszafelé a múltba, ennek az egész különös királyi családnak élete fonalán, mellyel olyan régen összekapcsolódott a saját élete. Furcsa, gondolta, hogy a kis királynénak, akit egykor az ő tanácsa szerint szöktettek Erdélybe az urához, most már ilyen szép, nagy s okos leánya van. Es milyen szomorú, hogy egy ilyen édes kis virágnak ebben a rettentő ítéletidőben kellett kinyílnia, ki tudja, mire? Aztán képről-képre ugrál az emlékezete s lassanként fölvonult lehúnyt szemei előtt az egész komor, végzetes és mégis annyi szépséggel tele élet...

Hajnal felé aztán mégis csak elnyomta az álom s betegségétől kifáradt agyára mély, sötét kábulat borult. Úgy-hogy szinte élettelenül terült el az ágyán, nem tudva többé semmiről.

Ki tudja, mióta rázza a vállait Pók Móricz, amíg lagynehezen föleszmélt ismét. Először nem is hallotta a

szavait s teljesen értelmetlenül bámult reá. Majd az volt az érzése, hogy kibírhatatlanul zúg a feje.

Pedig embertömeg zúgott odakinn az utcákon s a palota előtti téren, megremegtetve még a falakat is.

— Értesz engem?... — kiáltott rá Móricz türelmetlenül. — Az ég szakad le odakünn a világra!... Vége a kún királynak, családostól!...

— Frigyes!... — hördült Tomaj, fölvetve magát az ágyból.

— Eltaláltad — bólított Móricz sötéten. Úgy ünnepeük odakünn, mintha ő volna a magyarok királya s tulajdon maga ette volna meg az utolsó lábíg a tatárt.

— És mit csinált?

— Kiugrott a sáncon nagylegényesen, csak úgy egy derékpáncéllal a mentéje alatt, azt se nézte, megy-e valaki utána s rá a mongol csapatra, amelyik ismét odasettenkedett a táborhoz, egy kis hajnali táncre. Lándzsa volt nála, meg kard, semmi egyéb. Az emberek mind föltódtak a sánc tetejére s úgy bámulták, mint valami hadi istent ... Sokan megrészegedve a vakmerőségétől, lóra vetették magukat s amit hirtelen a markukba kaphattak, azzal nyargaltak utána. Megfutamodott a mongol, ahogy már szokott. Utána ő is, akárcsak Ugrón. De ez másfajta nyargalás volt. Nem nyomta páncél az embert s a lovat. Egyforma könnyű legények versenyfutása, aminek láttán elolvad a magyar szív. Nem is menekülhettek előle a fickók. Csakhamar utóíért egyet s úgy vágott reá lándzsájával, hogy rögtön eltörött a nyele, amaz pedig lefordult a lováról s hanyattvágódott. Egy másik, aki jelvényeiről ítélve főember volt, a leterítettnek segítségére rohant,

harci szokás szerint. A mieink még nem értek oda s azt hitték, vége a hercegnek, azzal a törött lándzsanyéllel a kezében. De ő hirtelen előrántva nyerge mellől a kardot, egy csapással levágta a rárohanó karját. A mongol rögtön kibukott a nyeregből s mire a mieink odaértek, már halott volt. A többi aztán elszaladt. A lándzsával leütött ember már csak a lovon tért magához, amelyre rákötözték s nagy rivalgással hozták be a táborba. Ki vette észre, nem lehet tudni, de csakhamar mindenki tudta, s ordította, hogy a foglyul ejtett ember nem mongol, hanem kún. Sajnos, igaz volt. A nyomorult beismerte, hogy királyuk elfogása után csapatostól mentek át a mongolokhoz. Hát ezért van most odakünn ez az égzen-gés, földindulás. Mind azt ordítják, hogy Frigyes herceg *az* igazi magyar vitéz, hogy végre győzött valaki a király helyett az ellenségen, míg ő elbújt valami zugolyba, hogy ez kell nekünk királynak, aki letépte a kunok pófájáról az álarcot s ahogy megérkezett, mindjárt be is bizonyította, kikben hitt a király, ellenére egész országának. Mikor idefutottam hozzád, már zúgtak a fejszék, botok, csákányok a Kötönyék börtönének kapuján ... Azokat többé se király, se senki meg nem mentheti ezen a világon!...

... A kapuőrző testőröket úgy hányta szét a palotába beözönlő tömeg, mint a vihar a pelyheket. Elárasztották a lépcsőket s úgy omlottak az urak után, akik Frigyes herceget a vállukra kapva vitték a király elé. Szó sem lehetett arról, hogy bárki megállítsa ezt a megőrült rohamot.

A királynál éppen Vilmos volt, hogy a Tomaj tanácsa szerint kérlelje a kún király és családja megsza-

badítására. Vilmos már titkos ujjongással érezte, hogy a király belefog egyezni, mikor a bedűlő ajtón át előntötte a termet a lángoló tömeg.

Az urak ott tették le vállaikról Frigyes herceget egy lépésnyire a király előtt, aki leírhatatlan arccal ugrott föl székéről.

Egyszerre tízen is harsogták, megfélemlítve minden tisztességről, hogy mi történt.

A király lángbaborult arccal emelte föl a karját, hogy csend legyen. De erről szó sem lehetett.

— Halál Kötönyre!

— Add ki az árulót!

— Ide a cimboráid fejével!

A kardok fenyegetőleg emelkedtek a levegőbe.

— Beszélj! — kiáltott a király a hercegre. — Úgy látom, te csináltad! Szólj ezeknek az örülteknek. Rád talán hallgatnak!

A herceg süvegét lengette az emberek felé s a karjával hadonászott, hogy csendesedjenek el.

— A herceg akar beszélni! — kiáltották most az urak is.

— A herceg! A herceg! — hangzott mindenfelől.

— Éljen a herceg!... — dörögtek vissza a többiek s ez a kiáltás kicsapva a teremből, végig hömpölygött a folyosókon, le a lépcsőkön, az egész palotán.

És aztán csend lett, mintha most parancsolt volna az igazi király.

Frigyes álnok mosollyal nézett a király elfeketült arcába s komédiás bókot vágva mentegetőzött:

— Nem tehetek róla, Uram!... Hiába tiltakoz-

tam!... Erővel hoztak ide hozzád!... De ami igaz, igaz... Én nem vagyok a te alattvalód, én csak a barátod vagyok... De nem nézhettem el azt a gyalázatot, amivel itt csúfol folytonosan téged s a te seregedet a szemtelen tatár... Mellére vágott s úgy kiáltotta: Magam vágtam le helyetted az egyik gazembert, hogy lássa mindenki, nem lehet veled csúfolódn!... És leütöttem a másikat, aki kún, igenis kún, Király Úr! A te szövetéségesednek katonája!.. Lásd be hát végre, hogy igaza van a magyarjaidnak: nem alázhatod meg őket azzal, hogy az árulóikkal, a vérüket szopó vámpírjukkal barátkozol! Ez az igazság, Király Úr!

— Ez az igazság!... Halál Kötönyre!... — tört ki az ordítás köröskörül.

— A király úr akar beszélni! — kiáltotta a herceg, karjával csendet intve. És csend lett megint.

— Ügy látom, — mondta a király tompán — te parancsolsz itt. Hadd halljam, mit parancsolsz?

Frigyes ismét mosolyogva hajtotta meg magát.

— Sajnálom, Király Úr, hogy így beszélsz. Én csak jót akarok. Én nem parancsolok ilyen hatalmas úrnak, mint te, a magyarok királyának. De tisztelettel javasolom, tégy eleget a mindenki óhajának.

— Még nem hallgattam ki Kötönyt — mondta a király megvető pillantással. — Nem volt rá alkalmam, hogy igazolja magát. Magyarországon nem szokás senkit elítélni kihallgatás nélkül, herceg!...

— Hozasd ide, Uram Király!... — kiáltották feléje most már az urak. — Hallgasd ki azonnal! Előttünk, mert mindnyájan bírái akarunk lenni!

Vilmos ebben a pillanatban könyörgő szemekkel fordult a királyhoz:

— Hadd hozzam ide én, Uram Király!... Küldj engem, Uram!...

A király gyorsan ráemelte a szemét, mereven nézte s a két szempár kérdezett és felelt egyszerre!...

— Menj!... — intett. S hirtelen mozdulattal le-tépvé nyakából címeres aranyláncát, odadobta neki: — Ezzel a jellel törj utat I

És most az urakhoz fordult.

— Herceg úr és magyar urak!... Remélem, tiszteltek még a király akaratát! A ti becsületetek rajta, hogy ezzel az ifjúval mentek s együtt hozzátok elém a kún fejedelmet és családját, bántódás nélkül. Aztán ítéljünk felettük közösen, király és nemzet.

Csak egy pillanatig tartott a meghökkenés s aztán az urak, égjük a másik után, meghajtották magukat a király előtt s némán követték Vilmost, aki a király láncát magasra tartva indult előttük.

— Helyet a király úrnak! Kötönyért megyünk! — kiáltották most ők maguk is s a tömeg mindenütt utat nyitott előttük.

A kapun kívül azonban olyan sűrű volt a sokaság egészen Kötönyék tömlőcéig s olyan süketítő tombolás viharzott, hogy csak nagy ügyel-bajjal, lépésenként törhettek utat maguknak s már messziről látták, hogy a ház kapuja beszakad, az örökön áttapos az áradat s zúdul befelé fegyvereket, fustélyokat, fejszéket forgatva a feje fölött.

— Elkéstünk. Vége — mutatott oda az egyik úr.

S egy másik hozzá tette:

— Hála Istennek!

Valamennyien bólítottak rá s kíváncsian nézték a népitélet munkáját.

Vilmos a király láncát rázva föltartott jobbában, kétségbeesetten furakodott előre a kapu felé, mit se törődve azzal, hogy követik-e s ügyet sem vetve a félretaszígt emberek dühös ordítózására. Tudta, hogy már semmi célja az egésznek, de azért fúrta magát előre s mivel most már a tömegen csak a kíváncsiság lett úrrá, mellyel mindenki a kapura s az ablakokra meredt, sikerült neki már szinte a házig törnie, mikor minden eddigit túlharsogó ordítás csapott föl körülötte, mintha egyetlen óriási torok bödült volna el.

Fölnézett s úgy maradt ott megdermedve, mintha kővé váltak volna a lábai. Odafönt csákányokkal törték ki a falat a rács körül s kezek rázták, rántották be a vasrudakat, melyek az ablakokat védték. A tátongó nyílásban megjelent egy emberi alak, rémítő arc, mintha kitártott száj volna az egész s az ordítás, ami kiszakadt belőle, áthatított még a tömeg egyesült orkánján is.

Az az ember odafönt véres kardot rázott jobbában, balkarja kilendült az ablakon s egy fejet lengetett a hájánál markolva, a tömeg felé. A nyak csonkjából véreső pergett végig a kétágú szürke szakáll szálain s hullott alá az emberek arcára. A halott fej nyitva maradt szemei megtörtén meredtek a semmibe, borzalmas sötétséggel.

Még egy lóbálás s aztán röpült Kötöny király feje a levegőben, repkedő hajjal, szakállal, mint szörnyű madár, a tömeg közé,

Ott, ahol lecsapódott, fölviijogtak a veszett emberek, mint héjják, rácsaptak, egymás kezéből tépdesték, valaki földobta, valaki kikapta s tovább hajította s a véres labda ugrált az emberek feje fölött, kézről-kézre. Mintha a pokol kacagott volna, olyan röhögés kísérte az útját.

Jött aztán a szétvagdalt test is. Majd más fejek: férfiaké, asszonyoké, gyermekeké. Aztán megint testek, mint lázálombeli jégeső, s Vilmos csak állt, állt szélütöten s nem bírta levenni szemeit erről a borzalomról.

Körülötte tombolt az öröm. A kielégített bosszú a a jóllakott kíváncsiság ujjongása.

Aztán kezdtek letódulni a kapun az emberek. Csupa vérrel mocskolt arc, kéz, öltözet, véres fegyverek, S az egyik magasra emelt bot bunkóján odatapadt hosszú kékesfekete asszony! haj.

— Ünige! — ordította el most magát Vilmos a kapunak szökve, mint a párduc. A király súlyos aranyláncát forgatta a feje fölött, mint láncos buzogányt s csapkodott eszeveszetten, síró üvöltéssel ugrálva át a lépcső fokait. Az emberek rémülten szöktek szét az útjából.

Odafenn már nem volt senki. Csak összetört ajtók, ablakok, bútorok romjai, összehasogatott véres rongyok, vértócsák, vértócsák mindenütt s egy hosszú, feketére alvadt széles sáv az egyik szoba padlóján, ahol elcsúszott valaki.

Szobáról-szobára rohan, azzal az esztelen reménnyel, hogy kell lennie valaminek, valakinek, akit meg kell találnia, meg kell mentenie.

Ha! ha!... A füle zúg?... Vagy?... Semmi...

Nincs itt más, csak a halál... De nem!... Mi ez?... Most megint!... Nem, nem csalódhatik!... Valami nyöszörgés volt ez... Onnan, abból a sarokból, az egymásra hányt, összetépett ágyneműk, rongyok, tört bútorok halmaza alól.

Vakon, két kézzel esik neki s hányja, hányja szerteszét, reménytelenül reménykedve, mintha élet lappanghatna még ott, ahol pedig egy fölserdült gyermek sem rejtőzhetne.

Most egyszerre fölvijjog belőle a síró kacagás . . . Mert szepegést hallott s vékony, keserves gyermeksírást... Még csak ezek a párnák itt!... Furcsa! Egészen épek s nem úgy vágták ide dulakodva, hanem gondosan fektette körül valakinek anyai keze, hogy betakarják, megvédjék s még se fojtsák meg a gyermekét.

Ott feküdt Erzsiké a sarok mélyén s álmából ébredve dörzsölte kicsi ökleivel a szeméit. Most már bőgött, torkaszakadtából.

Talán az utolsó pillanatban, az anya szeretetének még a halál arca előtt sem hátráló ösztöne, mely minden értelmet fölülhalad, dolgozott itt, úgy lehet nem is azért, hogy megmentse, csakhogy még egyszer puha ágyat vehessen a kicsikének. Biztosan mégis remélt valamit s maga szaggatta szét a többi párnákat, a ruháit s talán Tarján segített még neki, székeket, asztalokat tördelve össze s hányva oda, mintha már a halálos dulakodás hevében történt volna, hogy megtévessze a fenevadakat. Íls Isten csodájára történhetett, hogy a gyermek elaludt ott a meleg fészekben s nem nyikkant meg, amíg körülötte a szörnyű tusa folyt. Sohase lehet megtudni többé, hogy

történt ez! Milyen pillantást vetettek e sarok felé a halálba menő szülők, hogy terelték el öntestükkal a veszedelmet ettől a helytől, hogyan kerültek azok a vérfoltok ide a halombahányt holmira? Talán idevonszolta magát utolsó erejével a haldokló anya s szíve vérével öntözte meg gyermeke rejtekhelyét, mint egy oltárt. S itt zuhant rá az a borzasztó bot, mely letépte gyönyörű hajszálait!...

— Ünige!... Ünige!... — zokogta Vilmos, lerogyva a párnákra s ölében tartva a síró gyermeket. — Te gyönyörűséges !... Te gyalázatosan megcsalt!... Te gyötrelmemre megismert!... Te egyedülvaló asszony!...

Most olyan forró, halálos vágyat érzett a semmivé lett titokzatos álmokép után, hogy azt hitte, rögtön szóraján hal utána s a karjai közé szorítva Ünige életének itt hagyott emlékét, csókolgatta Erzsiké arcát, szeméit, hadonászó kezecskéit s mintha megbolondult volna, suttogetta neki:

— Ünige!... Kicsi Ünige!...

... Hiszen most már nem bűn... Hiszen most már szabad... Most már senkitől se veszi el... És senkit se lop meg vele.

Sokáig, ki tudja meddig ült ott Vilmos az elpusztított házban, ölében a gyermekkel, aki csókjai s ringatása alatt ismét elaludt s könnymaszatos kicsi arcai mosolyogtak, mintha az anyját látná maga fölé hajolni.

Végre rátaláltak a király utána küldött emberei, akik mindenütt keresték s már-már azt hitték, hogy valamilyen képpen ő is áldozatául esett a vérengzésnek.

Ügy vitte haza a karjában a megmentett gyermeket, fegyveres katonák között, a már teljesen kiürült téren át,

ahol csak a királyi őrszemek cirkáltak, későn jött rendet tartva.

Margitkát ott találta a királyné keblén zokogva s ott ült velük a király is, karszékbe sűppedve, mélyen a mellére hanyatló fejjel, lélektelenül meredve maga elé s őszszetörten, megöregedve.

Most a szerencsétlenség, a megaláztatás, az önvád mélységében egészen egyek voltak mind a hárman s talán örökre vége lett ebben a szörnyű tragédiában minden elmentetnek, értelmetlenségnek, egymást tépő idegenségnek.

A kis Istvánba ott aludt széles, függönyös bölcsőjében közöttük s az anya csendesen ringatta lábával, miközben egyik kezét a férje térden nyugvó kezén tartotta, míg a ásíkarjával leányát ölelte magához.

Mit állott ki Margitka ezen a napon, arról még ő maga sem tudna számot adni. De egyik fájdalom nem engedte, hogy a másik megölje. A barátaikért való kinszenvedést a Vilmosért való gyötrelmes aggodás borította el s újra és újra fölrázta a rászakadó ájulat örvényéből.

Mikor Vilmos megjelent előttük, ölében Erzsikével Margitka fölsikoltott s aztán mindent feledve, apja, anyja előtt odaomlott a nyakába s úgy sírt, mintha a szíve szakadna meg.

S ahogy a király s királyné fölemelkedve helyükről, odaállottak melléjük s hol Vilmost, hol őt cirógatták, csitítva s vigasztalva, ez volt az ő bús és édes eljegyzésük, háttérben az országhalál felemelt pallosával.

És aztán Margitka átvette Vilmos karjairól a gyermeket s keblére ölelve, fordult az anyja felé:

— Ezt megígértem, anyám... Ezt az Isten nekem

adta ... Ezt felém emelte az, aki már nincs többé, abban a pillanatban, amikor utoljára! láttuk egymást!... ó, engedd meg, anyám!... — S mintha láthatatlan szellemkéz vezetné, Istvánka bölcsőjéhez lépett s odafektette melléje Erzsikét.

A királyné keble mélyen hullámozott. Szemei lecsukódtak. A szája reszketett. Mondani akart valamit . . . A kezét fölemelte... Az arcára ónszínű sápadtság terült. Megtántorodott, mintha valami rettenetést látna.

Aztán egyszerre egész testében megvonaglott s odarokadt a bölcső mellé:

— Az Isten ellen semmit sem lehet tenni.

(Vége a I. kötetnek.)